Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پيل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی؛ مهرباني د پينۍ پنځونکي څښتن بر لورينه ده.

۲. ليکي پوهه

سرليک:.	د لندۍيو، تپو، تيکۍيو او مصرۍيو انګړ څېړنـــــــچوپړي (ريســـــــــرچ پانې)
توک:.	درېيم توک له دري وو
ليکوال:.	ماستر اېنجينېر صفي الله فردوس
سوروالی او پېړوالی:.	د محصول اوږدوالی، ۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۴.۴۵ ميلي مېتر.
د کښلي غټ ټکي:.	۲۳ څېرکي
کښلي د چوپړو ګڼه:.	۳۹۵ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۹۸۷ ګرام
	وت نه يا پرته له وته د ابېژو ځای نيونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نيونه (د ابېژو او نورو) پرانټ.،،
:.	۴۲۳،۱۹۱.۰۰ داني
منشوره يي له وت سره:.	۵۴۸،۵۳۷.۰۰ داني
سرليکه:.	۵،۹۷۱.۰۰
	لينونه (خطه، کربنې له ليکي هڅې، لاندنۍ يادوني او پاينۍ يادوني سره، سره)
ګڼه:.	۱۵،۴۳۷.۰۰
	وييزېرمه (پښتو په پښتو وې يا وييکي يا لغاتونه، ويکي)
ګڼه:.	۱۱۶،۳۹۶.۰۰

ketabton.com - The Digital Library

د کښلي د ابېڅي پېل او پای:. د دي کښلي پېل په دي ,, د ،، سره شوی او پای يې په لي ,, ل ،، سره شوی دی.
ګڼه:. اووم کتاب (لیکی یا کښلي)
لیکوال استوګنځای:. بغل، تره خیل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان، افغانستان
خپرندوی:. مومند خپرندویه ټولنه
اډېټور:. ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس
طراح او ډیزان:. ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس
کښلي د پېل پېر:. پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛
تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی
(زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)،
دوېیم وار: : زمور کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛
غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی
(زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)،
درېیم وار: زمور کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛
کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی
(زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)،
څلورم وار: ۷ کور، درېیم پور، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛
کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کښلي د پای پېر او اوډون (ترتیب) يې:. جوهریزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبي ښار، دوشنبي، تاجیکستان؛
پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)

ketabton.com - The Digital Library

خپرېدو نېټه:. پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)
چاپ نېټه:. پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی
چاپشمېر:. ۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:. لومړی
ډول:. ادبیات او هنر (لیکنی ارت، ادبیات او فن، ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صنعي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پوهې یوه څانګه په ټېره د اجتماعي علومو د موسیقي یا ټنګټکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او ځیرکي؛ ګرنې پیپلي) ټولګه

ژبه:. پښتو
ژباړونکی:. هېڅ یوه
پوخ بڼه:. اساسي
تړ:. تازه
رپ ځای:. A٤
یادونه:. د ګډون کولو بېلګه
بیه:. ۵۰۰ افغانۍ
د لیکوال ګرځنده اړیکه:. +۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښنالیک:. Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:. د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اویا مېلیونو وګړو له پاره.
کښلې د ګټنې ګور:. زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به تري ګټه پورته کړي چې د یوه تود بڅري (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اویا مېلیونه تنه پښتون پښت ته یې ګټه ور رسیږي.

ketabton.com - The Digital Library

یادونه:

د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ یې له مالیې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې وړیا وېشم او پاتې نور پلورم.
په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کړډیټ کارټ سره برابرپړي بیه یې ده.
ګټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.
که مو ډډه ورته روغه وه د خپرولو له پاره یې و درپرئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک یا ریفریس له پاره تري ګټنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډیټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوتوریلونه کوربه کړئ، په اوبپانو کې خپور کړئ، ترڅو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ ربښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې تري د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!.

ketabton.com - The Digital Library

۳. تیسس څرګندونه

تر روانپېړه (اوسمهاله) پورې، د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو انګړ لا پښتون پښت (نسل) ته څرګند نه دی.
د لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصرۍ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګلاره؛ دې پښتو کړنې پېیلو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ آړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پیل پېر، لرغون پېر، زوړ پېر او روان پېر پېخلیک (تاریخ) د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو؛ پېر (وخت) یې؛ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری یې؛ د کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په سټه لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصرۍ؛ د صفي الله فردوس په لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو کې تشبي؛ د څېړنې لومړي نمبر څېړونکي په لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصرۍ کې له بېلګو سره مشبه، مشبه به، تشبي وجه، د تشبي توري، تشبي پټه، وتلي تشبي، نغاړلي تشبي، نادره تشبي، مبتزله تشبي، لسپانۍ تشبي (مرسله تشبي)، ټینګاره تشبي (موکده تشبي)، ډېرښته ټینګاره تشبي (اضافي مؤکده تشبه)، ستاینوړه ټینګاره تشبي (توصیفي مؤکده تشبه)، مازې ټینګاره تشبي (مؤکده محض تشبه)، ګډېغوندلي، د پېیلو نګېرګډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری یې؛ ربښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې؛ د (دیني؛ بډایني؛ غنایي یا بزمي؛ حماسي یا رزمي؛ ښوونېزې یا تعلیمي؛ مدحي او ستاین؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې؛ ویرنه یا مرثیه، ساندې؛ مبارکۍ، هرکلي یا د تهنیت؛ د ګیلو، ګیله من او شکایتونو؛ وړتوب یا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځیرکي؛ پوهګړي؛ کورنۍ ته د غاړې اېښودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛ دندې کې د ټپټوالي؛ ټکرکولو مېړانې؛ د ژوند لارې لوړې ارزښت؛ زړه سوی او ربښتې ټولوالي؛ لېدل او رهبرۍ؛ مېلمه پالنې؛ ژبې نښتېځونکي؛ وراثي یا وجیزې یا متل؛ ورمې او لوڅې) لنډیو، ټپي، ټیکیو او مصرعیو بوږول؛ څرګندول، له پښتو یې په اېنګلیسي ژبه کې بوږول او د څېړونکي څرګندول چې رونوي کتنه داسې؛ د دوی انګړ او پېښه (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اوږدپېړی (اوږد پراوی) او اوږدمنګی (اوږد عمری) لید لوری.

ketabton.com - The Digital Library

٤. غټ ټکي

١. پښتنۍ ١
٢. ليکي پوهه ٢
٣. تيسس ځرګندونه ٦
٤. غټ ټکي ٧
٥. بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ ١٥
٦. د نورو نويو جوړولو تکل يې ١٩
٧. آړوتي غني کول او خپرول يې ٢٢

٨. موندل او د ولس له منځه يې ټولول ٢٦
٨. ١ ږي (ږ). پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار داسې ليکلي دي لکه: ٢٧
٨. ٢ ږ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په پورتنۍ ٨. ١، ګڼه څېړکي يا برخه کې د ږ (ږي) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، ټېروتنې او زما ځرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٣٢
٩. آر ٣٧
١٠. اوسمهال يې د ډېرولو تګ لاره ٤٠
١١. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرعيو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل ٤٣

١٢. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرعيو ځای ٤٧
١٢. ١ د ځای سيمه يزه ټاکنه ٤٩
١٢. ٢ ارامي ليک څرنګوالی او ليکنې بڼه ٥٤

ketabton.com - The Digital Library

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپرم. یا د پیغمبرانو ص له پېخلیکه څخه ۵۵
۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان..... ۵۸
۱۲. ٥ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اټکلپسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!! ۷۲
۱۲. ٦ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې. ۸۲
۱۲. ۷ بل اړخ یې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی ۸۳
۱۲. ۸ مورِ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتني او تلپاتي مینه نه لرو؛ له پوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتي ګران افغانستان په ښپساري بڼه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګډې له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو. ۹۲

۱۳. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو پېخلیک.....۹٦
۱۳. ۱ لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د پېخلیک بېلګې ۱۲۳
۱۳. ۱. ۱ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ لنډۍ بېلګه..... ۱۲٤
۱۳. ۱. ۲ د پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې لنډۍ بېلګه..... ۱۲٥
۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ ټپې بېلګه..... ۱۲۷
۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټپې بېلګه..... ۱۲۸
۱۳. ۱. ٥ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ ټیکۍ بېلګه ۱۲۹
۱۳. ۱. ٦ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکۍ بېلګه..... ۱۳۰
۱۳. ۱. ۷ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ مصرعۍ بېلګه ۱۳۱
۱۳. ۱. ۸ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې مصرعۍ بېلګه ۱۳٥
۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ مصرعۍ بېلګه ۱۳٦

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ ټپي بېلګه..... ۱۳۷
۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخلیک دوپیمي مصرۍ او لومړۍ لنډۍ بېلګه ۱۳۸
۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخلیک لومړۍ مصرۍ بېلګه ۱۳۹
۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخلیک لومړۍ لنډۍ بېلګه ۱٤۰
۱۳. ۱. ۱٤ د زوړ پېر پېخلیک لومړۍ ټپه او دوپیمي مصرۍ بېلګه ۱٤۱
۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخلیک دوپیمي لنډۍ بېلګه ۱٤۲
۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخلیک دوپیمي او درپیمي ټپي؛ درپیمي څخه تر
اته لسمي لنډۍ او درپیمي او څلورمي مصرۍ بېلګې ۱٤٤
۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخلیک نولسمي لنډۍ بېلګه..... ۱٤۹
۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخلیک شلمي او یوویشتمي لنډۍ بېلګه..... ۱۵۰
۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخلیک څلورمي او پېنځمي ټپي بېلګه..... ۱۵۷
۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخلیک دوېویشتمي لنډۍ او شپږمي ټپي بېلګه ۱۵۹
۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخلیک پېنځمي مصرۍ بېلګه..... ۱٦۱
۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخلیک درېویشتمي لنډۍ او شپږمي مصرۍ بېلګه .. ۱٦۲
۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخلیک څلورویشتمي او پېنځه ویشتمي لنډۍ بېلګه .. ۱٦۵
۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پېر پېخلیک شپږویشتمي څخه تر یودیشمي لنډۍ بېلګه... ۱٦٦
۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ او دوپیمي لنډۍ بېلګه..... ۱٦۸
۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخلیک درپیمي څخه تر نهمي لنډۍ بېلګې ۱۷۰
۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ مصرۍ بېلګه ۱۷٦
۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخلیک لسمي، یولسمي لنډۍ او لومړۍ ټپي بېلګه ... ۱۷۷
۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ مصرۍ بېلګه ۱۷۸
۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخلیک دوپیمي څخه تر څوارلسمي ټپي بېلګه ۱۷۹
۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخلیک دولسمي څخه تر څوارلسمي لنډۍ بېلګه ۱۸۱

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخلیک دوپیمي مصرعۍ بېلګه ۱۸۲

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخلیک پېنځه لسمي څخه تر شپږ شپېتمي لنډۍ؛ پېنځه لسمي څخه تر درېپېنځوسمي ټپي؛ لومړۍ څخه تر شپږمي ټيکۍ او درېيمي څخه تر دوي دېرشمي مصرعۍ بېلګه .. ۱۸۳

۱٤. لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرعۍ پېر ۱۹۷

۱٤. ۱ لومړۍ بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،:. ۱۹۸

۱٤. ۲ دوپیمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،:. ۲۰۰

۱٤. ۳ درېيمه بڼه لنډۍ: پې ,, پ،،:. ۲۰۲

۱۵. ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری ۲۰۳

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو ليکلاري ابېځو غږېزليک (غږ) په ستړه لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرعۍ ۲۰۹

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکي نخښې ۲۲۵

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول يې ۲۲۹

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې، څېړنې او زورنې ټولواله ۲۳۰

۱۵. ٥ تې (ت):. د پېلن يا پېلنې او پېلې پېژند په اړه پوښتنې ۲۳۳

۱۵. ٦ تې (ټ):. د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرعۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکول پېلې له پاره موږ ته په لاس راکوي ۲۳٤

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرعيو کې تشبې..... ۲٤۱

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپي کې مشبه..... ۲٤۳

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپي کي مشبه به..... ۲۴۳
۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډۍ کي تشبي وجه..... ۲۴۴
۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپي کي د تشبي توري ۲۴٤
۱۵. ۷. ٥ د صفي الله فردوس په لنډۍ کي تشبي پټه ۲۴٥
۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډیو کي وتلي تشبي..... ۲۴٦
۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کي نغاړلي تشبي..... ۲۴۷
۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډیو کي نادره تشبي ۲۴۷
۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کي مبتزله تشبي..... ۲۴۸
۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کي لسپانۍ تشبي (مرسله تشبي) ۲۴۹
۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کي ټینګاره تشبي (موکده تشبي) ۲۴۹
۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټیکۍ کي ډېرښته ټینګاره تشبي (اضافي مؤکده تشبه) ۲۵۰
۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپي او مصرۍ کي ستاینوړه ټینګاره تشبي (توصيفي مؤکده تشبه)..... ۲۵۱
۱٤. ۷. ۱۵ د صفي الله فردوس په ټپه کي مازي ټینګاره تشبي (مؤکده محض تشبه) ۲۵۲
۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ګډي ګغوندلي ستر تاثير لرونکی او ویشونکی لوری..... ۲۵۳
۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ویشونکی لوری..... ۲۵۷

۱٦. رښتنی وپش د دوی د منځپانګي او سکالو له مخي ۲٦۱

۱٦. ۱ ديني لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲٦۳

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ۲ بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۵

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic: Landay, Tapa, Tikay and Masray)..... ۲۶۵

۱۶. ۴ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲۶۶

۱۶. ۵ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۶

۱۶. ۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۷

۱۶. ۷ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۸

۱۶. ۸ مبارکۍ، هرکلي يا د تهنيت لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۰

۱۶. ۹ د ګيلو، ګيله من او شکايتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۱

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۳

۱۶. ۱۱ هېوادپالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۷۵

ketabton.com - The Digital Library

۱۲ .۱۶ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۷۶

۱۳ .۱۶ ځیرکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۷۷

۱۴ .۱۶ پوهګړي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۷۸

۱۵ .۱۶ کورنۍ ته د غاړې ایښودني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۷۹

۱۶ .۱۶ ورکړ د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۸۰

۱۷ .۱۶ دندي کي د ټټوالي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۱

۱۸ .۱۶ ټکرکولو مېړاني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۸۲

۱۹ .۱۶ د ژوند لاري لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۸۳

۲۰ .۱۶ زړه سوی او ربښتي ټولوالي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۸۵

۲۱ .۱۶ لیدل او رهبرۍ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۸۷

۲۲ .۱۶ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Hospitality Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۲۹۰

ketabton.com - The Digital Library

١٦. ٢٣ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ٢٩١

١٦. ٢٤ وراشي (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩١

١٦. ٢٥ ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ٢٩٢

١٦. ٢٦ لوڅي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩٣

١٧. د اېنجېنیر صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغوني لغمانۍ مصرۍ کېسه..... ٣٠٧

١٨. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ ٣١٦

١٩. پېښه ٣١٩

٢٠. د انځورونو، څېړو او لنډتیلیکو لړلیک: ٣٢٤

٢١. د کره لیکنې پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په ستې په لاندې لنډتیلیک کې کښل شوي: ٣٢٦

٢٢. بیبلو ګرافي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ٣٨٣

٢٣. پخښتۍ ست Error! Bookmark not defined. .....

ketabton.com - The Digital Library

۵. بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ

د دې پايله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېيلن او سندرغاړی د نورو نويو جوړولو تکل کوي، د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکوي او وايي يې نو زما يادونې دې په پام کې روغې و نيسي:

۱. هر نوی پېيلن (شاعر يا شاعر)، پېيلنه (شاعره يا شاعره)، سندرغاړی او سندرغاړې چې لنډې، ټپه، ټيکې او مصرعې لغړه يا بربنډه وي. تر ټولو غوره دا ده چې بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړي، چې په کومه بڼه کټ مټ وي، په همغه بڼه دې پرېږدي.

د دوی لغړول او بربنډول يا لوڅول (لوڅي، بربنډې، لغړې پېيلي نه) داسې دي، چې پېيلن، پېيلنه، سندرغاړی او سندرغاړې يوه لنډې، ټپه، ټيکې او مصرعې را واخلي؛ لکه ايزې، چې د يوې يا پېلنې مسرې او د دوې وو ځخه نېولې تر لسو پورې پاينې مسرې سره وندې (ګردې يا حلقه) کړي او يوه ايزه تري و بوړوي؛ يا نمکې، پام او سورکی چې يوه لنډې، ټپه، ټيکې او مصرعې را واخلي يوه يا پېلنې يا پاينې مسره ور سره تکراري راولي سره وندې کوي او يوه نيمکې تري و بوړوي؛ يا لکه بګتې، چې د يوې يا پېلنې مسرې او ځلورو پاينې مسرې سره وندې کړي او يوه بګتې تري و بوړوي؛ يا لکه انکې (چغيان)، چې د ځلورو پېلنې مسرې سره وندې کړي او يوه شلخي يا بدله انکې تري و بوړوي؛ يا لکه لنډکې، چې د دريو وو پاينې مسرې سره وندې کړي او يوه شلخي يا بدله لنډکې تري و بوړوي.

۲. په پورته لومړنې بڼه دنده، رغښت، کار د خپلې ګټلې پښتو ژبې له پاره ګټور کار نه دی او نه روغ د نوې پښتو ادبي پيداوار دی. چې ګټنې او روغ نوي ادبي پيداوار (محصول د پېښلو) مو ګټوره زېرمه کړي؛ په ربښت کې ناوړه ګټنې لاس ته راوړي.

په غوره او غوره، غوره بڼه پېيلن، پېيلنه، سندرغاړی او سندرغاړې داسې ګړ شي چې لرغوني کره او نوې کره لنډې، ټپې، ټيکې او مصرعې ډېرې، ډېرې و وايي؛ وې ژباړي، اتومات کولو يا د انساني ژباړونکي سره د ميخانيکي مرستې له پاره تر ډېره پورې بېلابېلې بريالې هڅې و کړي؛ د انټرنيټي ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار وغوړوي، د پښتو ژبې ځای کولو يا پښتو لوکلايزېشن يې اسانه کړي. علمي ليکل، لوستل او ويل يې چې تاسو يې د ټول پښتون پښت له پاره چې ۷۰ مېليونه تنه دی کوئ يې؛ اړينه او ګټلې ده چې نوموړي ليکل، لوستل او ويل تاسو د

ketabton.com - The Digital Library

۷۰۰۰۰۰۰۰ مېلیون پښتنو مېرمنو او سړو له پاره کوئ، اړین باید روغ علمي ولوستل او و ویل شي، د نړیوال جال یا ویب لیکو کي ز غرده، ربونده، لوی لیک، ووړلیک، لوی، وړوکی، کرښ باندي، کرښ لاندي، کمپیوټري کوډ، ډول جوړښدنه سپینول، ټرني، باندنی، ټرني، اتوماتیک، لارښوونیز، بنسټیزه بڼي، بیا کرولي، لیدنیز سمون، سر زېرمي سمول، کور، کنټلر، ونډي، امستني او مرسته و کړئ؛ چې په روان پېر، راتلونکي پېر کي د علمي لیکولو له پاره ګټور شي او په روغه بڼه تري علمي ګټنې واخستل شي.

۳. هاغه پېلن او پېلنه چې نوي لنډې ایزي، ټپه ایزي، ټیکې ایزي، مصرعې ایزي (لنډییزي، ټپییزي، ټیکییزي، مصرییزي)، نیمکې لنډې، نیمکې ټپي، نیمکې ټیکې، نیمکې مصرعې (سروکه لنډې، سروکه ټپي، سروکه ټیکې، سروکه مصرعې یا پام لنډې، پام ټپي، پام ټیکې، پام مصرعې)، بګټې لنډې، بګټې ټپه، بګټې ټیکې، بګټې مصرعې، انکې لنډې، انکې ټپه، انکې ټیکې، انکې مصرعې، لنډکې لنډې، لنډکې ټپه، لنډکې ټیکې، لنډکې مصرعې، ... . رغوي لږ تر لږه هغه لنډې، ټپي، ټیکې او مصرعې چې لرغوني دي او خوندي شوې دي په لیکلي بڼه او قلمي نخسو کي او له چاپه سلمتي ټېرې شوې دي، یوازې د , ه ، ابېځي په پای کي وار په وار ټرښتي راغلي. سندریزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوښوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېښوس عشاریه ټکی ټکی ټکی داني سره ګډې لنډې، ټپي، ټیکې او مصرعې دي. دا ټولې به یې لوستي، لیدلې او ځینې یې یادې وي. چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کي نه وي؛ له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکی؛ دانه، دانه سره او د نوي پېر باندې څورلېځ وي.
د دې له پاره نوموړي غوره او غوره دي چې ببر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

۴. هر پښتون او بېل ژبی پېیلن (شاعر) چې پېیلی یا پېیله (پېیرن، شېر، اشلوک، شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانګړي بڼه وګرني پېیلې یا وګرنۍ پېیله لکه: نوي لنډې ایزي، ټپه ایزي، ټیکې ایزي، مصرعې ایزي (لنډییزي، ټپییزي، ټیکییزي، مصرییزي)، نیمکې لنډې، نیمکې ټپي، نیمکې ټیکې، نیمکې مصرعې (سروکه لنډې، سروکه ټپي، سروکه ټیکې، سروکه مصرعې یا پام لنډې، پام ټپي، پام ټیکې، پام مصرعې)، بګټې لنډې، بګټې ټپه، بګټې ټیکې، بګټې مصرعې، انکې لنډې، انکې ټپه، انکې ټیکې، انکې مصرعې، لنډکې لنډې، لنډکې ټپه، لنډکې ټیکې، لنډکې مصرعې، په ټوله کي غوره پېیلې هغه دي چې د لنډې، ټپي، ټیکې او مصرعې له هرې یوې

ketabton.com - The Digital Library

مسرې سره ورته لړونه(ردیفونه)، پښیلي(کافیې یا قافیې)، ځانګړې ځانګړني، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینې ځپې و لري، د دیفتنګونه، غبرګړونو، بلنویکو او پارنویکو سره، خو کېسې (شبې)، پارکې، کاکړې، ناري، بدلي، لوبې، سندرې، چاربیتې، سپینې (ازادې پیلي)، کېسه ګې، د اتن غبرګې، دري ځپېزې، ځلور ځپېزې، پېنځه ځپېزې، شپږ ځپېزې، اووه ځپېزې، اته ځپېزې، نهه ځپېزې، لس ځپېزې، هایکویې، پتې (تي خورو اړوندې پیلي)، موندې (سر پرېکړې)، انځورګې، کېنتوزې (سانتې)، نامانبزې، زخې، بې تولې، تولونجې، نا پښېلیزې، ناپیلې او سلسلې. دې ټولو پښتو پیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له ستې بېلوالې و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له دري مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده دري غونډله ایزه وینا او یادونې سره؛ نومورو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي او برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګړندی پرک (فرق) یې وکولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

لنډې، ټپې، ټیکې او مصرې دې بېړ ته خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ. کنه نو!! یوازې او یوازې خپلې دې و کښې (و لیکې)، کره دې و کښې، بې لورې د و کښې چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري، نړه دې و رغوي، چې کره وې، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، ترېښتې، بېلښتې، ترن، تارې، کره وینګونه، پارنوییکې، بلن وییکې، اړیکوییکې، تشبېهې ګډې غونډلې، پرتوسنې ګډغونډلې، لومړې څرمه تړ غبرګغونډله، دوبېمه آړه توسنې غبرګغونډله، اېښې، اېښونې، بې اېښې آر، لارغه، پټ اېښې سره آر، لنډې، ټپه، مصرې او ټیکې د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شننې وړ وي.

ټول نومورې پېړن (شعرونه) اړین باید په کره پښویه او د پښویې په تولیز ګردوددي، تشریحي، پېځلیکې، پرتلېز، بنوونیزې، اخځې (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېرندې (Gnerative)، جوله ونجې – زېرندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندې وي.

۵. د نوې پېلن (شاعر) او نوې پېلنې (شاعرې) نوې لنډې، ټپه، ټیکې او مصرې اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالیېنې، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وټیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو بنونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وټیز پرمختګ او هنرې ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

ketabton.com - The Digital Library

۶. د نوي پېيلن (شاعر) او نوې پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړينه بايد د ننني ښکېلې او زېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډايني له پاره کټني اخستلو وړ وي.

۷. د نوي پېيلن (شاعر) او نوې پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ نه بايد په داسې بڼه شوې وي، چې د يوې لرغوني لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټيکۍ يوه برخه، يا ويېکی، غوندې، يا يوه غوندله، يا يوه مسره لکه، نهه څېړه لومړۍ برخه يا ديارلس څېړه دوېمه برخه، يا بې زورنې (ناخجنې) موزيکلې څېې (ترنمي څېه د لومړۍ مسرې پاينۍ څېه يا د دوېمې مسرې پاينۍ څېه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غوندې او غوندلې په کې په زوره و مندې. ځينې برخې يې ګډوله (مکس ډيزان، بيا ورغوې يا ترکيبي) کړي او بيا يې په خپل نوم کړي چې دا زما پېيلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګير يې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، بايد تري ځان لرې و ساتئ!؛ اې! نوې پېيلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نټيالۍيو(منکرو)!؛ پلار، نيکه، غور نيکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی. داسې مه کوئ نوموړې پښتو خوړلنې او منلې پېيلې بېر ته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

ketabton.com - The Digital Library

٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې

د دې پاڼې ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او نوې پېیلنه (شاعره) د نورو نویو جوړولو تکل کوي نو زما یادونې دې په پام کې روغې و نیسي:

۱. دغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې پېیلی یا پېیله (شېر یا شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښې (لیکي) په ځانګړي بڼه وګرځي پېیلی یا وګرځي پېیله لکه: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ. نو یوازې او یوازې خپلې دي و کښي؛ کره دي و کښي؛ بې لوړې د و کښي چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري.

نړه دي و رغوي چې کره وۍ، غونډ، غونډلي، غبرګغونډلي، ټرښتي، بېلښتي، ټرن، تارې، کره وینګونه، پارنوییکي، بلن وییکي، اړیکوییکی، تشبیهې ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلي، لومړۍ څرمه تر غبرګغونډله، دوپیمه آړه توسنی غبرګغونډله، اېښی، اېښونی، بې اېښی آر، لارغه، پټ اېښي سره آر، لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شننې وړ وي؛ ټول نوموړي شعرونه اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولیزې ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلیز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېړندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېړندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۲. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرۍ) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بډایني، ودنې، سوکالیني، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وټیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وټیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

۳. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرۍ) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېلې او زېښلې انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډایني له پاره کتنې اخستلو وړ وي

ketabton.com - The Digital Library

۴. د نوي پېيلن (شاعر) او نوي پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ نه بايد په داسې بڼه شوې وي، چې د يوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټيکۍ يوه برخه، يا ويېکی، غوندې، يا يوه غوندلە، يا يوه مسره لکه، نهه څېړزه لومړۍ برخه يا ديارلس څېړزه دوېيمه برخه، يا بې زورنې (ناخجنې) موزيکلې څېړې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاينۍ څپه يا د دوېمې مسرې پاينۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غوندې او غوندلې په کې په زوره و منډي. ځينې برخې يې ګډوله (مکس ډيزان، بيا ورغوي يا ترکيبي) کړي او بيا يې په خپل نوم کړي چې دا زما پېيلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګير يې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، بايد تري ځان لرې و ساتئ!؛ اې! نوي پېيلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کاني خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نټيالۍيو(منکرو)!؛ پلار، نيکه، غور نيکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی.

۵. هاغه پېيلن (شاعر) او پېيلنه (شاعره) چې نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ رغوي؛ لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ چې لرغوني دي او خوندي شوي دي؛ په ليکلي بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتي تېرې شوي دي؛ يوازې د ، ه ، ابېځې په پای کې وار په وار ترېښتي راځي. سندرېيزه، سازينه، يا اهنګينه کليمه لرې چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه يې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او يوه سلو اووه پېنځوس عشاريه ټکی ټکی داني سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي.

دا ټولې به يې لوستې، ليدلې، ځينې يې يادې وي چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي؛ د دوی ګډوله هېڅ نه وي؛ ان! يوه ټکی؛ دانه، دانه.

په ټولنيز ارمان، بډاينې، ودنې، سوکالۍينې، هوساينې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پېغام يادونې؛ وټيز پرمختګ؛ ټيکنالوژيک سرغنويتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو بڼونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځيرکتيا پنډونې او بسيا کونې؛ وټيز پرمختګ، هنري ځانګړنې او د نوي پېر باندې ځورلېځ وي.

په لاندې بڼه د ليکوال روغې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي:

ketabton.com - The Digital Library

▲ يار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالي له په دنګو ګامو ځمه

,, نومړي لنډۍ د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پښځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلي وه؛ دا يې پېژند ګټه، پېر او پېښليک دی؛ E۱۰۲, ۵:۱٤ pm ۰۹ /۰۱/ ۱۳۸۵هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۲ چوپړی)

▲ وطن تکړه شپه ميري غواړي
چې ملک دښمن له اوږدې شپې شېبې کوينه

,, نومړي ټپه د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلي وه؛ دا يې پېژند ګټه، پېر او پېښليک دی؛ E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵هـ شـ ،،(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ ناوې لالی دي لاس نه نيسه
چې ننواتي ستا د زړه کور ته درځينه

,, نومړي ټيکۍ د کابل پولي تخنيک پوهنتون د زړدالو باغ کې د لويي جرګې خيمې شنې جالۍ تر سيرمه زما د مطالعې ځای کې مې کښلي وه؛ دا يې پېر او پېښليک دی؛ ٤:۰۰ am ۲۳ /۰۵/ ۱۳۸۵هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ سوګند په تورو ټکو کومه
که د نامه په خوله واخلم سرکوب به يمه

,, نومړي مصرعۍ د کابل پولي تخنيک پوهنتون، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلي وه؛ دا يې پېر او پېښليک دی؛ ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ۱۰:۰۰ pm،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۹ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۷. آړوتي غني کول او خپرول يې

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو آړوتي غني کول او خپرولو له پاره زما څېړنه داسې ښودل شوې، یا زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زدهکړه داسې ښایي (په ګوته کوي):

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو آړوتي (شرطي) غني کول يې په دې بڼه کېږي چې خپله يې ګڼلې و ګڼو؛ یادي يې کړو؛ وې لوالو؛ وې لیکو؛ لورا لور او کور راکور؛ وه يې نازوو، په خبرو اترو، یادونو، خپرونو، لیکلو، تران، سرلیک، سرلیکنه، سرلیکه، سرمخ، په ډېرېو ځایونو کې ان په خپل سروېږدي باندې چې خپل سر ږدو لږ تر لږه لس دانې يې له یادو یادي کړو.

په دې سره موږ کابو موندلی شو چې د خپلې خوږې او منلې ژبې رښت مو ادا کړی وي. په همدو کې د پښتونوالي او خپلې ژبې ټول کوډونه شتون لري. لکه، درناوی، هڅه، اړي، مرسته، لاسنیوی، غیرت، ننګ، پت، پګړۍ، تړه، خپلوي، پالنه، لېوالتیا، ټولواکي، خپلواکي، لوړ د ټاټوبي پالنې حس، بډاینه، د ژوند د نیکمرغۍ شفر، مینه، مېنه، مېړانه، اتلولي، کرکېله، کرکه، ودنه، جغات، پرېکړه، جرګه، جګړه، سرښندنه، ولاړه، ننواتي، انشر، وروروالي، سوله ستاړه، سولېز، رښت، الله پاله، اسلاموالە، تر ټولو خوږمن يې خپله ژبه او په خپله ژبه ودرېدل؛ ځکه چې ژبه مو په خپله خوله کې ده، اوړي او را اوړي په کې؛ له همدې ژبې باندې خپل نوموړي خواږه توکي را باسئ او ویل خپل پښت مو زړو کلونو ته رسوي، لکه څنګه چې زموږ پښتون پښت له لرغونو پېړه څخه موږ ته سینه په سینه او خوله په خوله رارسولي دي. زموږ له لورې مو زوزان خوله په خوله او سینه په سینه خپلو زوزات ته رسوي.

هغه برخې چې تر ټولو ستاسو ډېر په زړه پورې وي همغه يې له یادو یادي کړئ او خپلې شېبې مو پرې خوښمني ساتئ درنو!؟.

د دې پایله ساده برابر وي دا د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو آړوتي غني کول لکه د باندنیو هېوادونو وګړي چې خپله ژبه درنه ګني؛ په خپله يې هم وایي او خپلو زوزان (وړو، کوشنیانو، زوزات) ته يې هم ورزده کوي.

دا د دې سبب کېږي چې په نوموړو زوزات باندې ښوونه او روزنه و کړي؛ غوره تربیه تري اخلي؛ په علمي برخه، وټېزه برخه او نوې عصري برخه کې يې د زهن چابکېدو، هوښیارېدو او بلا کېدو ډېروالي جوګه ګرځي.

ketabton.com - The Digital Library

بله داچې زمور خورِ نبي محمد رسول الله ص به خپل ځينې ملګري نورو هېواد نو ته لېږل چې د پردېيو او ان د ببدينو وګړو ژبې زده او يادې کړي؛ ببرته يې د ليکونو، يادونو او ځانګړو خدمتونو په برخه کې تري ګټنې واخلي.

بل لوري ته يوازې مور او زمور پښتون پښت ,, زات او نسب،، دی چې خپله ژبه هغه چې په هره برخه کې وي په علمي بڼه نه زده کوي او زدهکړيال يې هم نه دي؛ لرغونی پښتو ارامي ليکدود خو يې پرېږده، اسلامي ليک ليکل يې هم تر شا غورځولي دي؛ په اسلام دين ټول سر ماتي يوه، خو په خپله ژبه مو يوه، يوه په کره پښتو ليکلي اسلامي کتابونه نه لرو. لکه الله ج د کتاب (کوران، قران پاک)، د رسول الله ص د خبرو او ويناوو، د فقې، اسلامي څېړنو او سپړنو علمي کتابونه، د مسلو کياس (قياس)، خپل د پښتونوالي دود، او د جرګې پرېکړې، په لاس نه لرو چې د ټولنيز ارمان، بډاينې، ودنې، سوکالۍينې، هوساينې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پيغام يادونې؛ وټيز پرمختګ؛ ټيکنالوژيک سرغنويتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو بڼونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځيرکتيا پنډونې او بسيا کونې؛ وټيز پرمختګ، هونري ځانګړنې، د نوي پېړ باندې څورلېځ وي او د دې جوګه کېږي؛ د ننني بڼکېلې او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاينې او کټنې اخستلو سبب کېږي.

لکه څنګه چې زما بڼوونکي ويل، زما د قران د تفسير او ژباړې استاد شيخ القران غلام الرحمن کونړي په ۱۹۹۹ زېږدي کې د پېښور شمشتو جامع جومات کې د قران د تفسير او ژباړې درس په دوران کې و ويل: پخوا به زمور انجونو او پېغلو چې په منګي کې اوبه راوړلې؛ زه وی هم کوشنی ومه، دوی به په منګي کې هرې يوې پېغلې خپل، خپل ګاټي واچول او بيا به يې تو راتو کړل په کې؛ هرې يوې به چې لاس په ګړي کې ور دننه کړه او يوه دانه ګاټي به يې را وباسته؛ بيا به هغه ګاټي چې کومې جلۍ پورې يې اړه در لوده او د هغې به وه، نو يوه، يوه لنډۍ، ټپه، ټيکی يا مصرۍ به يې ويله. دې لوبې به په همدې بڼې دوران درلود، ډېرې بلا وې دي دوی، يوې ويل اوس مې هم ياده، هغه لنډۍ داسې ده:

ملا په خپله لور ډارېږي
مشکات را واخلي مسلي ورته کوينه

د لنډيو ، ټپو، ټيکيو او مصرعيو ليکل، يادول ډېر غوره دي خو پال نيول پرې بڼه نه دي. ځکه ځنې پېغلې داسې وي او پام به يې کوه چې کومې جلۍ به چې خپله کومه يوه لنډۍ، ټپه، ټيکی يا مصرۍ ورته ملګرې و ويله بيا به يې همغه پال نيوه ځانته چې وی!؛ ما سره به اوس په همدې بڼه کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

د ارکار کولو او انسان ته د ګټې او ټاون روسولو کار د الله ج په خپل لاس کې دی، هغه يې چاته نه سپاري. ببځايه وېره او خوشحالي پرې د پال نيولو په ښه په هره ښه سيالۍيو کې چې د نومړو وار پرې ږدي باکه لري، خو بې پال نيولو هېڅ باکه نه لري، له بل پلوه لنډې هم دي او ژر يادېږي.

▲ د الله داسې رضا و شوه
سترګې رنې شوې له ايمان سره ځمه

ليکوال له کعبې شريفې، بيت الله شريف څخه د باندې روان وم د کوټې په لور له خولې مې يوه نا صافي دا پورتنۍ لنډۍ و وتله.

دې لرغوني لنډۍ را اخلم د اړوتې غني کولو له پاره:

▲ چې کبر نه کړي نه خوارېږي
خاونده! خدايه! مور به کبر کړی وينه

▲ مسلماني په چا کې نه شته
مرور ګرځم څوک مې نه پخلا کوينه

▲ اوښکې مازې دي که بېلمازه
زما پر څېرې ګرېوان تل اوښکې راځينه

له ټولو نه وړاندې د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرعيو خپرول يې په هغه اسبابو، توکو، وسايلو، پوستکالو په سټه کولی شو چې په نوي پېر کې ترې ګټنې اخلو. لکه: که چېرې مو پام وي د فيسبوک په پوستکالي کې چې ياونه کړي وي، پرې تت پېکه رنګ په اينګلېسي ژبه کښلې وي چې ستاسو په زهن کې څه دي چې خپرول يې غواړئ.

هر ګوره چې مو يوه، يوه له نومورو څخه په لاس درغله او يا مو خوښه شوه نو چابک يې خپره کړئ په کره پښتو ښه، په دې سره تاسو هم ترې ګټنه اخستلی شئ؛ نور يې ترې هم ګټنه اخستلی شي او له بل لورې څخه خوندي کېږي هم او پښت مو ترې څه يادوي هم.

ketabton.com - The Digital Library

پر دې سر بېره اړين خپرول يې له اخځوکو څخه و کړئ، په اخځوک کې تري ګټني واخلئ؛ خپرول يې په مهالنيو کې (ورمه، کابل مجله، هېله، ځولی، رنا، ليکوال، ژوندون، بنکلا، لېمه، لمبه، الفت، بنکار، ګربت، مهترلام ... .) او اوبپانو (سمسور، تاند، ټول افغان، تل افغان، بهېر، لر او بر، لومړيتوب، ويکيپېډيا، ... .). پر ځان پور و ګڼئ او پورتنئ يادوني اړيني بولم چې په ازد مټ مو د ژبې چارچ کېدو جوګه کېږي.

▲ پرېږده چې بنـــې بـلا و کانـدي
نادان بچي دې د دښمن په لمسـون دينه

▲ ځان سره تل پـه ژړا ژاړم
د يـهودي لمسـی د دين تېکهدار شونه

,, د ازان غوندې په سر، د سنګين ولسوالی، هېلمند کې مې دا ټپي کښلي وې، په ۱۸/۰۱/۲۰۰۷ زېږدي کې له غرمنۍ ورسته ۳:۰۰ بجې ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ ل، ۳۲۹ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۸. موندل او د ولس له منځه یې ټولول

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو موندل او د ولس له منځه یې ټولول دا څېړنه داسې سپینې ته باسي.

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو موندل او دولس له منځه یې ټولول یوازې په دې بڼه شوني دي؛ چې په لږو پرتو سیمو؛ غرنیو لمنو؛ باندو؛ ټټنګونو، درزنیو کلو او تړلو کې چې کوم پښتون ژونګړ وي. د هغو له خولې یا اوازونو چې مو واورېدلي او یا له خپلو مشرانو، ادي، انا، ترور، اینګیندو، لونو، خویندو، میندو، نیکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلي. نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکاني (کلم یا قلم) یا پینسل په کره پښتو ولیکئ!!؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه یې خوندي کړئ!!؛ یا یې د اطلاعاتو او کولټور برخو ته یې وسپارئ؟
چې یا یې هغوی خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي؛ یا یې خپله له سرغندو مهالنیو او یا سرغندو اوبپانو کې په خپله خپرې کړئ؟

چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لورې مو و موندله، له کوم وګړي څخه؛ په کوم ځای کې؛ په کوم پېښلیک او د کچې اندازې یې چې څوداني دي. اړېنه دا ده چې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹. ۷ پراګراف په بڼه باید د دوی په ببلوالي غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

په دې بڼه د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو موندل او د ولس له منځه یې ټولول په دوې رغنده بڼه ډېره اسانتیا مومي لکه:.

۱. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو موندل؛ د ولس له منځه یې د ټولولو لښتیلیک (جدول).
۲. په لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې.

په دې بڼه د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو موندل؛ د ولس له منځه یې ټولول؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې و منئ!
لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنې؛ په وېړه خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را ونغاړئ.

ketabton.com - The Digital Library

۱.۸ ډي (ډ). پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار داسې لیکلي دي لکه:

,, لنډۍ د پښتني وګړني ادب یوه داسې شعري او سندریز ځېل (ژانر) دی چې د څومره والي، ټولیزوالي، ګرانښت او منښت له پلوه ورسره بل هېڅ ځېل سیالي نه شي کولی. ببلا ببل نومونه او ستاینومونه، لکه لنډۍ، ټیکی، مصرعۍ، ټپه، اواز، بدله، سندره (لایق)، ټپۍ، ټپکی (یادویګا)، غریبۍ او غرنګۍ (رفیع) یې هم زموږ د خبرې پخلی کوي.

بل ارزښت یې په دې کې نغښتی چې د پښتو آر او ربښتني شعري ,,څېیز-خجیز،، سیستم یوه ټیپیکه مخبلګه ګڼل کېږي. که د دغه تولیز (وزني) رغښت له پلوه د (ګړني او لیکني) قافیه وال او ازاد شعر رانغاړي، د مسره ییزې نابرابرۍ او ناقافیه والۍ له پلوه بیا په ځانګړي ډول د ازاد شعر له پاره یوه داسې پوخ بنسټ جوړوي چې پردیږي پېښو، پلیونۍ ته د چا پلمه نه پاتې کېږي او نه څوک پر اوسني پرله پسې رادودېدونکو ازادو شاهکارونو دا تاپه لګولی شي.

لنډۍ یوه داسې خپلواک دوي مسره ییز، په بله وینا، یوه بیته شعر دی. لومړۍ مسره یې نهه څېیزه او دوېیمه یې دیارلس څېیزه ده چې وروستۍ ناخجنه څپه یې یوه موزیکال اهنګ رامنځته کوي. له خجیز پلوه یې له سره تر پایه پر هره څلورمه څپه یوه غوره یا پیاوړی خج ټیکاو لري او تر څنګه یې نوري څپې په اړوندو ویونو کې خپل، خپل خجونه هم ساتي. خو د هماغو غورو یا پیاوړو شعري خجونو تر اغېز لاندې کمزورتیا مومي، خو بیا یې هم که ویونکی یا بولونکی ببېخي وغورځوي، په بله وینا، له تول او تاله یې بلهار کړي، نو د بل هر شعر په څېر دغه ټولمنلی وګړنی شعر هم له ژبنۍ او مانیزې نیمګړتیا سره مخامخېږي.

داهم د لنډۍ د بې کچه ګرانښت او منښت ښکارندویي کوي چې د ببنومه وګړنیږو شعرونو او بدلو تر بل هر ځېله یې پنځون او زېرون زیات دی. هېښنده یې لا دا چې پر نالوستو پرګنو سربېره په کې لوستي او بیا شاعران هم پټه او ښکاره برخه اخلي؛ ربښتیا هم له ډېرو ببلګو څخه یې دا څرګ پوره لګېدی شي چې پنځګر یې باید هرو مرو لیکلوستوال او پاخه ویناوال اوسي؛ نه یوازې له هنري، بلکې ژبني پلوه هم لکه چې وایي:

دیدن مې کور ته پسې یوور
پر کدردان اشنامې ځان ببکدره کنه

ketabton.com - The Digital Library

دا بله بېلګه خو لاځه کړې، څه کړې چې د حميد مومند د دېوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه يې هم دا پوره جوتېدی شي چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسي:

سينه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوينه

د امير شېرعليخان (شاهي پېر۱۸۶۳-۱۸۷۸) په نامه هم د ځينو بېلګو يادونه کېږي، د يوې داسې بېلګې څرک يې لګول شوی چې د واکمنۍ او ژوند په وروستيو شېبو کې يې له ډېرې نهيلۍ نه پر خوله راغلې وه:

د غم لښکرې راپسې دي
د بادشاهۍ تاج مې پر سر له ملکه ځمه

د دې له پاره چې د دغه ولسي مرغلرو د ,,غلا ،، مخنيوی شوی وي او ورسره ورسره ,,←هايکو،، نه وي ننګولي؛ ليکوال يې تر څنګه له پېښځيزوني (تخميس) سره ,,← ټپيزه،، نومي شعري لړۍ را نښلولې او نن سبا يې ښايسته ډېر دود موندلی دی.

ترنګتوک (Euphony) لکه پاس چې ورته نغوته و شوه، لنډۍ له ټاکلي څپيز- خجيز اندول سره، سره پر يوه ناخجنه موزيکاله؛ په بله وينا پر يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ (دوې ويشتمې) څپې خوږغږې د څپيز- خجيز اندول ترڅنګه د لنډۍ يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د شعر په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکې پلوه (موزيکال) اهنګ له لاسه ورکوي. دغه ټوک يا توک ,,ترنمي څپه،، يې يا زور (a-) وي، يا (-مه) او يا هم (-نه) وي. په يوه مهال کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې (يوه ويشتمې) خجنې څپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ته يوه خوږ غږې يا خوش آهنګي وربښي او پر همدې لاسوند له درو څخه هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي؛ چې پښتو اندول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي.

دغه درېګوني څپې سره د خوږ غږۍ له پلوه پردرو پوړيو وېشنه مومي، (-نه) په لومړۍ پوړۍ (درجه) کې راځي، (-مه) په دويمه او زور(a-) کې ځينې کورني او بهرني داسې انګېرې چې يوازې همدغه درېيمه د لنډۍ پايڅپه رغوي؛ په

ketabton.com - The Digital Library

داسي ترځ کي چې دا دومره ترنم نه لري او یوازې هله یې موزیکاله لوښه زیاتیږي، چې تري له مخه (م-) یا (ن-) راغلی وي؛ لکه په دې بېلګه کې:

اخر به خاورې شې بدنه
که دې هرڅو پر وطنو و ګرځومه

(یا: -ساتمه، -لیکمه، ځمه، یمه، شمه، خېړومه...)
که نه په یوازېني ځان دومره راکښون نه لري، لیکوال یې هم تراوسه متې دا یوه بېلګه، هغه هم د یوه دېوګلي (پشه یي) ملا پر حواله را یادښت کړې ده:

په پېښور کي مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

په هره توګه، (-مه) او (-نه) هم کې دی شي، د همدغه درېیم ډول په څېر عادي ژبني توکي اوسي او یا هم هسې د موزیکالو (ترنمي) توکو په توګه په پای کې سرباري شوي وي، د ړومبي ډول بېلګې، لکه:

د خوشالۍ یاران مې ډېر وه
چې ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

د لېونۍ ارمان پوره شو
پر لاره ځي په کانړو ولي زیارتونه

برستن دې واغوسته ویده شوې
پر زړه دې نه شته د یارۍ سوي داغونه

بس که چې مور دې کنځل و کړه
نامړې تا ته مناسب نه وه مینه

بلبل د زړه په غم اخته شو
غوټۍ د زړه سودا کوي د زړه دننه

ظالمه دا ظلم دې بس دی
چې یوه دې خوار کړم، بل دې ورک کړم له وطنه

ketabton.com - The Digital Library

د دوېیم ډول بېلګې چې ترنمي توکي یې پر ژبنیو هغو ور سرباري شوي اوسي، بېخي ډېرې دي او دلته یې پر یوه څو بسنه کوو:

د بېلتانه په کور کې راغلم
برخې قسمت شوې، زما غم په برخه شونه

څوک مې له حاله خبر نه شو
بېلتون مې بیا پر لمن اور و لګونه

څوک مې له حاله خبر نه دي
دننه زړه مې هجران درې، وړې کړنه

څه شو که ناسته مې دلې ده
اروا مې ستا پر کټ منګولې لګوینه

څله ودرېږې یارمې نه یې
یار مې هغه دی چې غونچې څنې ساتینه

باده پر باد مې سلام وایه
پر هغه باد چې د اشنا پر لوري ځینه

د لنډیو بېلابېل کارونځایونه: لنډیو تر هرڅه له مخه یوه شعري لوښه، وینګ او کارېدنګ لري. له آره د بې لیک لوستو پرګنو له پنځونو څخه ګڼل کېږي او په ورځني ژوند کې یې زیات کارېدنګ په همدوی اړه پیدا کوي. یوه خوا تري په ورځني ګړني بهیر کې لکه وراشي (وجیزې) یا متل کار اخلي او بلخوا پرې د یوه هنري پیداوار په توګه خپل ښکلاییز څوب (ذوق) او تولنیز ارمان خرڅوي، هغه دا چې په اواز کې یې انګازه کوي او بیا یې له سندریز پلوه له نورو سره هم شریکوي. سکالووې یې پر رزم او بزم، یا د یادویګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مینه او جنګ جګړه راڅرخي. د مینې او رومانس بېلګه یې د خالو خان (د محمود غزنوي سرلښکر) د مینې (محبوبې) لنډیو راوړي او د رزم یې د میوند د ملالی هغه. د دې له پاره چې د تولمنلي شعري او سندریز ځېل (ژانر) په توګه مو د لنډیو کارونځایونه ښه ترا پېژندلي اوسي، داسې یې ور ډلبندي کوو:

ketabton.com - The Digital Library

الف - د وراشو او متلونو غوندې تړې په ورځنې ګړنې بهير کې کار اخيستل کيږي.
ب- په څېرمه توګه سندريز ډګر ته ور ګډيږي، هغه هم، په خپلواک ډول:

(۲) په اواز کې انګازه کيږي، (۲) له ساز او اواز دواړو سره غاړه غړۍ کيږي او (۳) په ناخپلواک ډول له سروکيو سره د سندريز کمپوز په بشپړتيا او سمبالتياکې کارنده وندې اخلي.
په دغو درو سرو سندريزو ډګرو کې ډېرې رنګارنګۍ راخپلوي. د اواز له پلوه بېلابېل سيمه ييز او ټبرني؛ بيا بېلابېل وګړني رنګونه رانغاړي. د ساري په ډول، کندهاريان يې يو راز انګازه کوي، ننګرهاريان يې بل راز، په هغو کې بېلابېل ټبرونه، کوچيان، پوونده، سارايان بل راز، کليوال او ښاريان يې پسې بل راز؛ همداسي يې له ساز او اواز، بيا يې په ناخپلواکه توګه له بېلابېلو غاړو سروکيو سره بېلابېل رنګونه او ځېلونه درواخله.

لنډه کې چې په منګلو او ځاځيو کې دود لري، د لنډيو تر څنګ په څه ناڅه ورته سندريزه توګه ځنې کار اخيستل کيږي. ځوارلس څپې رانغاړي، پر لومړي خج پېل مومي او زياتره يې په سمه نيمايي کې سا کښل کيږي او تر پايه يې هره څلورمه څپه خجنه راځي، لکه:

جونه په (پر) باغ ګډې شوې، تالا يې کړه ګلونه؛
ته په دا ډاول جوړه يې، که زه در مين شومه؛

په دغه درېيمه بېلګه کې يې شپږ څپې وروسته سا اېستل کيږي او ورپسې اته څپې راځي: وه باد شاګردي ده، ټول ياغي شول وطنونه (علي محمد منګل، فولکلوري ورځمې).،، (مجاوير ، ۱۳۸۸ لېږدی، چوپړی ۱۵۹)

,, سترګې مې ستا | پر لور څلور | شوې |
- - - -`| - - - -`|-| |
څلور اته |شوې اته شپا| ړس شوې مې |نه
- - - -`| - - - -`|- - - -`|-| |،،
(مجاوير ، ۱۳۸۸ لېږدی، چوپړی ۱)

سترګې مې ستا په لور څلور شوې
څلور اته شوې اته شپاړس شوې مينه

ketabton.com - The Digital Library

۱. د لنډيو، تپو، ټيکيو او مصرو موندل او دولس له منځه يې ټولولو لښتيليک (جدول) بڼې څېړه.

څېړه ۲. ږ مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکې کې د لنډيو، تپو، ټيکيو او مصرو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)

ګڼه.	راټولونکی / لیکونکی نوم	لیکې / لیکنه	چپه کل / نا چپه	ټول ټاټل لنډيو ټيکيو او مصرو	لنډۍ Lándéy	تپې Tapé	ټيکې Tíkey	مصرۍ Mésréy	منسوبي Related
					۷	۷		۴	
					۳	۲		۴	▲ سړو ته منسوبي Related to men
					۴	۵			▲ ښځو ته منسوبي Related to women
					۱	۲		۲	وئه - unâ: (څرګند واو په غږ کلمې سره راشي) وئه.
					۵	۱			ئه - nâ: (څرګنده ی په غږ چملې، غوټيلې سره راشي) ښځه.
					۱	۳			زوزئ - ana: (ډول زور ولري) نه.
						۱		۱	زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.
								۱	زورګ , ه ،: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېرې لږې شتون لري.
									څرګنده , ه ،: (کوناټوره، بخټوره) ډېرې لږې شتون لري.
ټول				۱۸					

ګډون کې (In control)	خبرداری (Caution)	کړه منې Action Req'ed	ښځينه، (غږ ګډون) نارينه، نرينه، ښځينه، يا نرينه، ښځينه، انتيسي، يا هيجڼې چې ليکه، وي، دا، نه، او، که، په ګډه:	Suffix Voice ورووستۍ غږ
✓	●	■		
	۶	۱۳		

۸. ۸۱ لښتيليک :. په دې لښتيليک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې يا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډيو، تپه، ټيکيو او مصرۍ موندل او دولس له منځه يې ټولولو اودون (ترتيب) وندې کوي.

۸. ۲ ږ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په پورتنۍ ۸. ۱، ګڼه څېړکي يا برخه کې د ږ (ږې) ابېځې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

څېړه ۸. ۱ ږ پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکې کې د لنډيو، تپو، ټيکيو، او مصرۍيو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده په څېړه ۸. ۱ ږې (ږ) کې:

۱. څېړه ۸. ۱ ږ پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکې کې د لنډيو، تپو، ټيکيو، او مصرۍيو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار
٤. ليکې: پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟

ketabton.com - The Digital Library

۵. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی
٦. ټول ټال لنډی، ټپي، ټيکی او مصری: ۱۸
۷. لنډی Lánḍéy: ۷
۸. ټپي Ṭapé: ۷
۹. ټيکی Ṭikéy:
۱۰. مصری Mésréy: ۴
۱۱. ▲ سړو ته منسوبي Related to men؛ لنډی Lánḍéy: ۴
۱۲. ▲ سړو ته منسوبي Related to men؛ ټپي Ṭapé: ۲
۱۳. ▲ سړو ته منسوبي Related to men؛ ټيکی Ṭikéy:
۱٤. ▲ سړو ته منسوبي Related to men؛ مصری Mésréy: ۴
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبي Related to women؛ لنډی Lánḍéy: ۴
۱٦. ▲ ښځو ته منسوبي Related to women؛ ټپي Ṭapé: ۵
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبي Related to women؛ ټيکی Ṭikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبي Related to women؛ مصری Mésréy:
۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرګند واو يا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړی شوي لنډی Lánḍéy: ۱
۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يي يا لنډه يي ,, ي،، په غږ جملي، غوندلي سره راشي) ېينه او ينه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy: ۵
۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري يا ربنتي پښېلي هي ,, ه ،، څخه مخکي ابېڅه ني ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy: ۱
۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy:
۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ــه ؛: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لږي شتون لري؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy:
۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالە هي (زور) , ه يا ــه ؛: arə́, ar, baxtawará konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېري لږي شتون لري؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy:
۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرګند واو يا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé: ۲
۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يي يا لنډه يي ,, ي،، په غږ جملي، غوندلي سره راشي) ېينه او ينه ؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé: ۱

ketabton.com - The Digital Library

٢٧. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لړي) نه؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé: ٣
٢٨. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé: ١
٢٩. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی ، ه يا ــه ،: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé:
٣٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالە هي (زور) , ه يا ــه ،: konatawará, zargará, kaftará
ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé:
٣١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو يا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي ټيکی Ṭikéy:
٣٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (خرګنده يي يا لنډه يي ,, ي،، په غږ جملي، غونډلي سره راشي) ېينه او ينه؛ سره بشپړي شوي ټيکی Ṭikéy:
٣٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولړي) نه؛ سره بشپړي شوي ټيکی Ṭikéy:
٣٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوي ټيکی Ṭikéy:
٣٥. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی ، ه يا ــه ،: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوي ټيکی Ṭikéy:
٣٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالە هي (زور) , ه يا ــه ،: konatawará, zargará, kaftar
ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوی ټيکی Ṭikéy:
٣٧. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو يا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي مصرعی Mésréy: ٢
٣٨. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (خرګنده يي يا لنډه يي ,, ي،، په غږ جملي، غونډلي سره راشي) ېينه او ينه؛ سره بشپړي شوي مصرعی Mésréy:
٣٩. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولړي) نه؛ سره بشپړي شوي مصرعی Mésréy:
٤٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوي مصرعی Mésréy: ١

ketabton.com - The Digital Library

٤١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: mayolə, xwalə, daṛə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، درې) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړي شوي مصرعې Mésréy: ۱

٤٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زوروالە هې (زور) , ه یا ــه ،: arə, aṛ, baxtawarə, konatawarə, zargarə, kaftarə(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړي شوي مصرعې Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پېښلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۶

٤٤. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ــه ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

٤٥. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د نه ماتیدونکي پښلە (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

٤٦. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

٤٧. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels:،،) کچه: ۹۰

٤٨. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۸

٤٩. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د لوړ ترنګټوک (د پاینې مسرې پاینې څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېرې یې په ینه، او نه سره راځي چارباغې لغمانې یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډې، ټپې، ټیکې او مصرعې یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوږ راځي دي) مېچې کچه: ۴

٥٠. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو د ځوږ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۴

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناټرواییکي، ټرواییکي، سترېل، اوسترېل، پارنواییکي، بلنواییکي، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرباڼه! ... . چې له دوی سره سر باري، منځباري او ببخباري راځي:

٥٢. کړه شوی Action Req’ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوی) : ۱۳

٥٣. خبرداری (Caution) : ۶

٥٤. کنټرول کې (In control) : ټول

ketabton.com - The Digital Library

په پورتنۍ ليکنه کي عيبونه او تېروتني چې سمې شوې وې په ٥٣ ګڼه کي يا کره شوې ١٣ ځايه وې، چې کنټرول کې شوې يا په بله وينا روغې يا سمې يا سيې شوې دي او په سور رنګ سره په متن کې ښودل شوي دي.

شپږ (٦) ځايه خبرداری ورته په لاندې بڼه دی، په نوموړي ليکي کې چې يا به يې خپله ټيپ کړی وي او يا به يې کوم زده کړيال خو تېروتنې په کې وې:

١. يوه يې يو کښلی دی، په دې وينګ لکه you يا U چې په کار ده چې د يو پرځای يوه وکښي ځکه چې ګنوييکی دی.
٢. او اړېکوييکی يې و کښلی دی، اړين بايد او و کښل شي، لکه د دری ژبو په شان تری ګټنې اخلي. (لکه : مرغ و روبا. په پښتو کې کره بڼه لکه: چرګ او ګيدړ. يا تول و تال اړين داسې و کښل شي: تول او تال).
٣. دوې ,, ،، يې په دوې د را اخستنې نخښه، نقل، اقتباس بل تن خبرې يا وينا، يې په دوې لينديو (( )) بڼه کښلې ده. ,, ،، بڼه روغه او کره راځي د اخځوک له پاره هم.
٤. نهه ٩ عدد يې نه، کښلی دی بايد نهه و کښل شي او روغ راځي.
٥. په کې يې پکې کښلې په دې بڼه ناسمه راځي (لکه : د دېرې پکې پېښځه پرې لري او يا د يوې پکې رنځورې جلې د سر په شان ښکارېږي) لکه وييې زورنه يې هم ورته ده، بايد ستربل په له ناټرووييکي کې څخه يوه وت يا فاصله يا واټن و لري، ګډ را نه شي سره.
٦. ترنګتوک دغه ټوک يا توک ,,ترنمي څپه،، کې (م-) يا (ن-) کره و کښي په دې بڼه نا کره راځي (-م) يا (-ن) ځکه له نوموړو ابېځو څخه ورسته د هې ابېځی راځي.

ketabton.com - The Digital Library

۹. آر

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ آر (اصل) په ډانګ پېښلي وینا له آرياني پښت څخه دی چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي کې د آمو سين، هرې، لمپاکا، کابل، هېلمند سين په غاړو او شا او خوا کې اوسېدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېښۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، په لومړي ځل په نړۍ وال فضايي تمځای (سټېشن) فضا يا مريخ کې په پښتو ژبه خبرې شوي؛ د غوږکي (ټېليفون) له لارې له ځمکې څخه پرې غوږۍ او پلټنې شوي دي؛ په ربښت کې پښتو دوېيمه نړۍواله ژبه ده چې په نړۍ وال فضايي تمځای (سټېشن) فضا يا مريخ کې پرې خبرې شوې دي له روسي ژبې څخه ورسته؛ د ډګروال عبدالاحد مومند له لورې د پښتو ژبې نومورې پېښلې ويل شوي دي او په ټوله نړۍ کې پښتون پښت لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ لس دولس دانې په يادو يادې لري او په خبرو اترو کې يې وايي.

پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وينګونه، غږونه او پېښلې دي چې د آرياني قوم يوه څانګه ده. دا هغه آرياني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوويا مېليونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍوالو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسېږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندي کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي، لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېړې پښتو هغه آرياني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملي، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو يا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر او ښاخ له ډډ څخه دی چې څانګه يې زړې خو ټینګې او قوي پاڼې لري.

د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې کې چې رېښې يې خړوب کېږي، لومړی د همدې ژبې ښاخ دی او د لمر وړانګو روښنايي او اکسيجن يا هواويچه همدې ښاخ رېښو ته ورکړي ده، چې د ويکيو وينګونو رېښې يې تر ډېره له نړۍوالو ژبو سره نږدېوالی لري.

,, د نړۍ پر ټولو ژبو کې لومړی، بډايه او پرمختللې ژبه زمونږ د تربورانو ژبه ده چې زمونږ څخه ورسته زوکړه شوې. ټول کال به يې يوازې سپېنې وګړي خوږلې زمونږ ګاونډۍ ژبه ده چې ځواک يې خپلو خپل ژبو په لاس کې دی، هغه د چين

ketabton.com - The Digital Library

اساسي لهجه ده، چې (۱،۲۱۳،۰۰۰،۰۰۰) يوه بيليون او دوې سوه او ديارلس ميلونه تنه پرې خبرې کوي.

بله دا چې که اېنګلېسي ژبه (۱،۲۰۰،۰۰۰) يوه مېليون دوې سوه زره وييکي (لغات) لري، عربي او روسي ژبه بيا (۹۰۰،۰۰۰) نهه سوه زره وييکي لري، پښتو ژبه (۶۰۰،۰۰۰) شپږ سوه زره وييکي لري، دري يا فارسي ژبه بيا (۴۰۰،۰۰۰) څلور سوه زره وييکي لري.

دلته په يوه نه يوه نوم داسي کسان شتون لري؛ چې د خپلې ژبې له ويوکو (وې يا لغاتونو) سرا تربګني لري؛ په کومو چې نه پوهيږي؛ هغه بيا ناګلي ګڼي؛ په دې سره به لازمي وي؛ چې د پښتو ژبې خپل کړه وې له منځ لاړې شي. ما ايله (۴۰،۰۰۰) وييکي نه دي زده کړي، نو دا د دې مانا نه لري، چې پښتو ژبه دې الله مه کړه نيمګړې وي. خو زه به په نورو پاتې (۵۶۰،۰۰۰) پښتو ويوکو نه پوهيږم.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی کال، ننه توزې ,, پيليزه، سريزه، مخکې وينا، مقدمه ،، ۷۲ چوپړی).

د ژبو له ربښو څخه ټول آرياني ويکيې د نورو ژبو ويکيې د ډېرو آرپوهانو (اټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې په ټکرويې (تصادفي لغات) زياده شوي دي.

پښتو ژبه او د نومړې ژبې وګړني پېيلي لنډې، ټپه، ټيکې او مصرۍ ډېر په حسن، ډول، ښايست، بډاينه، زېرمه او خوږلنتوب آراسته ده.

په آرې ربښت کې پيلنې د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړۍ کې له بخدې څخه شوې؛ منځنې يا دوېيم له پنجاب د سيند غاړو هند څخه شوې او پاينې يا درېيم د چين له اغيور د سيند له غاړو څخه شوې. څومره چې د دوو ژبو تر منځ يا د دوو ژبو او درېيمې ژبې ترمنځ اړيکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوې تر منځ په ژباړه کې د کاربدونکي مېټافريز او پارافريز نسبت ډېر وي.

خو د غوندِ د ايکولوژيکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځينې پېر دوديزه آرپوهه (Etymology) په يوه او يا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د يوه لارښود په توګه غلتوونکي وي. يوې وې غږ د بلې ژبې په بله او په بله ژبه کې په بله مانا وي. لکه:. کور وې د پښتو ژبې هستوګنځي ته وايي چې وګړي په کې ژوند ګړ وي. همدا د پښتو ,, کور،، وې په دري، تاجکي، فارسي ژبه کې د ړوند مانا ورکوي، هغه تن چې سترګې يې نه وي او يا يې سترګې کار نه کوي؛ په اېنګلېسي ژبه کې کور يا Core د هر شي منځ (هسته)، مرکز، منځ کښل يا منځه يا هسته را اېستلو ته وايي. په چينايي، روسي، جرمني، فرانسه يي، پشه يي، بلوچي، اوزبېکي،

ketabton.com - The Digital Library

تورکي، عربي او اېندي کي د کور وې ببله ببله مانا لري. ځای، ځای په لنډې، ټپه، ټيکې او مصرې کي تري ګټنې اخستل شوې وي.

د لنډيپره تعريفونو له پاره اې (الف). لنډې، بې (ب). ټپه، پې (پ). ټيکي او تې (ت). مصرې پورې لکه څنګه چې لومړي ټوک۶. ، ۷. ، ۸. ، او ۹. پراګراف وايي او پيله يې ساده برابروي داسې: د آر (اصل) له پاره و وينئ.

ketabton.com - The Digital Library

۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره دا څېړنه داسې سپېنې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو تګ لاره په روان پېر کې یوازې په دې بڼه شوني ده:.

۱. هاغه پېلن او پېلنه چې په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ډېرولو تګ لاره باندې مزل کوي یا یې د تللو تکل لري، لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغوني دي، خوندي شوې دي په لیکلي بڼه، قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي. یوازې د ، ه ، ابېځې په پای کې وار په وار ترېښتي راځي. سندرېیزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشېړوي.

چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې، ځینې یې یادې وي چې هر ګوره خپلې جوړوي او یا یې ټولوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکی ا دانه، دانه نوي پېر باندې څورلېځ وي.

۲. چې د لرو پرتو سېمو، غرنیو لمنو، بندوو او ټټنګونو، درزنیو کلو او ترېلو کې چې د پښتون پښت پېلن او پېلني ژونګړ وي؛ د هغو له خولې یا اوازونو څخه مو چې واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګیندو، لونو، خویندو، میندو، نېکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلې، نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکاني (قلم) یا پنسل په کره پښتو ولیکئ؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه یې خوندي کړئ.

۳. خپله یې سرغندو مهالنیو او یا سرغندو اوبپانو کې په خپله خپرې کړئ؟

۴. د اطلاعاتو او کولتور (فرهنګ) برخو ته یې و سپارئ؟

۵. د ټاټوبي سترو ښارونو کتابتونو او د پښتون پښت سترو کتابتونو ته یې په کښلې او یا بربېښنالیک یا له چاپه تېرې شوې بڼه و سپارئ چې یا یې هغوئ خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي.

ketabton.com - The Digital Library

۶. چې د ټولو مندل شوو کچه ان يوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه، په کوم ځای کې، په کوم پېښليک او د کچې اندازې يې چې ځوداني دي؛ په روان پېر کې يې د ډېرولو تګ لاره په لاس درکوي.

۷. اړېنه دا ده چې د ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۷.۹ پراګراف په بڼه بايد د دوی په بېلوالي غوره پوهاوی و لرئ او ټولو يادونو سره يې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر يوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

۸. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو په روان پېر کې يې د ډېرولو او تګ لارې لښتيليک (جدول)، چې په اې ابېځې پيل او په پې ابېځې پای شي.

پېلنې د نرمکالي کښلو (سندونو، ليکنو، کتاب شويو، متنونو، سرليکنو) زېرمې ته ټولې لنډې، ټپې، ټيکې او مصرې دننه کړل شي؛ چې سره ورته يې هغه خپله له منځه لاړې شي. يوازې اصلي بڼه يې ځای ونيسي، دو باره ټولې ترکيبي، چې د ځينو پېلنې مسره سره ورته والی لري او په ځينو کې پاينې مسره سره ورته والی لري. تري چانې کړل شي، يوازې اصلي بڼه يې ځای ونيسي، پېښليک يې د هغه ليکولو څخه وي چې لومړی يې له چاپ څخه په تېر پېر کې تېر کړې وي، لکه د لومړي ټوک په ۱۴. پراګراف په بڼه بايد د دوی د کچې اندازې باندې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو يادونو سره يې ارځونه و کړی شئ. په روان پېر کې يې د ډېرولو او تګ لارې لښتيليک ورغوئ.

۹. پلټنه داسې په ډاګه شوې يا څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتيليک کې په دې بڼه د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو په روان پېر کې يې د ډېرولو تګ لارې، تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!

لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر ځنې؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دوديزه کمبله را و نغاړئ.

۱۰. څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتيليک کې د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو په روان پېر کې يې د ډېرولو تګ لارې؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو، په ټولو نړيوالو بېلا، بېلو تېرونو له خوړې پښتو ژبې څخه نورو ژبو ته په نومړو کوشنيو، ګټلو، خوړو پېښلو علمي ژباړه خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!. چې هغوی ور څخه په روان پېر کې په انټرنيټي ميخانيکي اتوماتو ژباړو کې په چټکه بڼه لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر ځنې؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ ډانګ پېلې؛ او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دوديزه کمبله را و نغاړئ.

ketabton.com - The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو انګړ
څېړنـــــــــچوپړي (ریســـــــــرچ پانې)

خښره ۳.۳ په روان پیر کې د لنډیو، ټپه، ټیکی او مصرعی د ډپرولو او تګ لارې لښتیلیک ،، جدول ،،

ګډونکي (In control)	ټول	Landay لنډی			Tapa ټپی			Tikay ټیکی			Mésray مصرعی			ګډونکي (In control)
ګډونکي (Caution)		ویروستړی غږ Suffix Voice		منسوبی Related	ویروستړی غږ Suffix Voice		منسوبی Related	ویروستړی غږ Suffix Voice		منسوبی Related	ویروستړی غږ Suffix Voice		منسوبی Related	ګډونکي (Caution)
کړه شوی Action Rected	۳	هرکلمه، ه ، ز (زیات، هوډ، معرفه، خبره) نرۍ نرۍ شوی نرۍ			هرکلمه، ه ، ز (زیات، هوډ، معرفه، خبره) نرۍ نرۍ شوی نرۍ			هرکلمه، ه ، ز (زیات، هوډ، معرفه، خبره) نرۍ نرۍ شوی نرۍ			هرکلمه، ه ، ز (زیات، هوډ، معرفه، خبره) نرۍ نرۍ شوی نرۍ			هرکلمه، ه ، ز (زیات، هوډ، معرفه، خبره) نرۍ نرۍ شوی نرۍ
هغه ګډونکي (ټاټوبي ګډونکي، ټاټوبي ګډونکي، ټاټوبي ګډونکي،

ketabton.com - The Digital Library

۱۱. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل

دښننو د ناوړو نيتونو جګړې په دې کې وي چې تل يې په زهن کې لري او د دې خاوري وګړو ته په سپکه ګوري. د دې ټاټوبي ژونګړو او د ژوند هره ستړه چې د دوی د راتولونکي ژوند او روان ژوند، د سوکالۍ او بډايني چولېڅ کېږي، ادبي ښکېلاکګر ورته ټټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګوري.

زمور د ټاټوبي افغانستان ډېرى تاريخونه او ادبي کښلي د افغانستان دښانو ليکي دي چې له افغانستان سره لرغوني او تاريخي دښمنۍ لري.

زدهکړه دا سپيني ته را اوباسي چې د پښتنو دښمنانو ليکونکي او ليکوال له لرغون پېر څخه د پښتنو پښتونوالي او پښتونولي ننګ، پت، غيرت، مېرانه، سرښندنه، ګوندي، پور، بدلي، جرګې، حجري، مرکې، کړه وړه، ولاړه، درانوي، اړي، مېلمپاله، ودنې، وتې، چابکتيا او ځيرکتيا روزنې او ښونې خپلو وګړو، ځواکونو او زدهکونکو ته ښودلې دي. ان اليګزندر(ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني) ۳۲۶ مخزېږدي پېر کې (۲۳۴۲ کاله وړاندې) د ده اوستاد ارسطو ښودلي وو او ارسطو ته د هغه اوستاد اپلاتون او اپلاتون ته د هغه اوستاد سقراط ښودلي وو. دوی زمور دښن وو؛ لکه څنګه چې مور پښتانه د دښن تعريف کوو ,, د دښن هر څه زمور دښن وي، ان کوشنی ماشوم يې نر وي او که ښځه په هر پېر کې په هر بڼه له منځه وړسي له شتو او توکو سره په ښه کلکه بڼه؛ چې ډګر ته دې په جګړه ډله راغله د ستر تن څار يې کوه تري له منځه وړسه يا په پيل کې تري يوه تن له منځه وړسه چې په نورو کې دار خپور شي، بيا هغه څه کوه چې زړه دې غوړي؛ چې توره دې لنډه شوه کدم پسې واخله او سر دې تل ساته د دښن سره اخله ،، دوی يې هم کوي، زمور لرغوني ليکني، کتابونه، اثار، ليکنې او چوپړي، چې د ژويو په پوستکو، د ونو په ښاخونو، ډبرو، څنډو، ملو، پانو، کاغونو، چوپړو او څادرو د روانې لړۍ په ډول شتون در لوده. ټول له کلو ښارونو، کورونو سره تالا او په اور و سوزول؛ اړه، اړه يې کړه؛ په انګټيو (بخاريو) او وريوو (شاوري يا حمامونه) يې پرې په مياشتو، مياشتو تودول. چې څه په سينه، سينه يوه له بله بل ته يادي ور رسولي همغه رارسيدلي دي، په ټوله نړۍ کې له پښتنو څخه زاړه کتابونه يوه هم نه لري چې مور يې نه لرو دوی يې هم نه لري.

په لغمان کې ډبرين ارامي پښتو ليک او مصري پښتو مېخي ليک، په غور کې مېخي ليک، د بخدي، ګندهارا، ارکوزيا، بامیان، تخار او عينک څمڅو کې ډبريني کښلي د ټاټوبي لرغون پېخليک (تاريخ) ويار را ښه يي او راپېژني. په همدغو سېزونو

ketabton.com - The Digital Library

مور نورو ټبرونو ته ور پېژنو او ځان ور ته لرغون څرګندوو. د پښتنو ټولې لرغوني وينا وي، ورځنۍ خبرې، ويکي، غوندې، غوندلي، پېيلو، لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرعيو ته ادبي ښکلاګر ټپټ ارزښت ټاکي او ښکلاګر هر څه ته په سپکه ګوري د دې له پاره چې هغه دښن وي؛ دښن که هر تن وي دښن، دښن وي.

زما سره يوه تن د شکر دي و چې په اوزبېکستان کې يې زه د پروژې امر وم، زما څنګ ته راغی او وې ويل راته ,, انجينر صاحب اين در زبان ما، دری چې معنی دارد کې همه ی تان اين زياد ارزش ميدهيد! برمن اين را معنی کو؟،،

خدای دي زما کړه غوندې مندې
په سر به پندې چلوم تا به ساتمه

ما ورته و ويل چې دا داسې مانا لري په دري ژبه کې:

خداوند تورا ازمن کند کلولهګک (بانوی چاق قد پس) **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خويش) را ميبرم شما را نيګاه ميکنم.

هغه راته و ويل: اين چې؟ کلولهګک، خداوند تورا ازمن کند کلولهګک **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خويش) را ميبرم شما را نيګاه ميکنم.

هېڅ مفهوم و معنی و شعريت، عشقيت، محبوبيت، لذت، لطافت، نزاکت و پسنديده ګی نه دارد!!.

زه پرې پوی شوم چې د ده زما له ژبې له بډاينو سره تربګنې ده، او په زهن کې ور سره د نيټونو جګړه کوي. نو سم د لاسه او رټ رټ مې ورته حاضر ځوابۍ کې و ويل : خی شما من به گويد که اين چې معنی، شعريت، عشقيت، محبوبيت، لذت، لطافت، نزاکت و پسنديده ګی و چې ماهيت دارند.

شاه محمد دګروال ++++ تکيه زده به ديوال
ټر ډډه ډه ډنګ، ټر ډډه ډه ډنګ.... پرده اول دراين چې وېژه ګی ها است کې شما رقس ميکنيد، ميخيزيد بريش و ده، ده ۱۰، ۱۰ متر در رقس ميرد، خود را بالا پاين ميزنيد، و اوستاده ميشيد چېغ ميزنيد، و ميان همه مردوم ګردن خود را پاره ميکنيد. (مکروريان ۶، بخارا، ازبېکستان. ۲۰۰۸ميلادي.)

يوه بله ببلګه يې داسې ده چې، د کابل مکرويانو يوه لوفر محصل و، په لاره کې راته ويل چې : ما پشتو کون کلان را مګويم، زمان ايکه بالای دخترها پرزه

ketabton.com - The Digital Library

میریم. میګویم که خوب پشتو داري!! مطلب مان کون کلان میباشد که خوش ما میبیاید.
ما ورته و ویل: خی، ما برایش میګویم که خوب دری داری!؟ مطلب ما ازین کون میده یا ریزه میباشد. (کارته پروان، سرک زیر باغ بال، کابل، افغانستان. ۲۰۰۳میلادي.)

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته د ادبي ښکلاک ګرو ارزښت ټاکل په همدې او همدې بڼه وي. هېڅ يې ګڼي، نا ګڼلې يې بولي، ملنډې پرې وهي، ورک کوي يې، هغوی ته يوازې خپل ژبه او خپل شعرونه ګڼلې او غوره ښکاري.
د بشر ښکیلاک ګرو د حملو لړۍ چې پر دې سېمه تېرې شوې او په راتلونکي پېړۍ کې تېرېږي؛ په پنځې بڼه دا د ښکېلاک ګرو په ژونکو کې شتون لري چې پر کومه سېمه ښکېلاک ګر حملې را وړي، هغه سېمه له خپلې ولکې لاندې راولي، هر هغه څخه چې د دوی ولکه را تنګ وي، له منځه يې وړي او يا ورته د هغو له لورې خندې په روان او لرلید پېر کې زوکړه کوي، ښکېلاک ګر له هغو سره بدي لري او له منځه يې وړي.

له دښنو (میرځمنو یا دښمنانو) یوازې او یوازې د دښمنۍ یا میرځمنۍ تمه کېږي. ښکېلاک ګر، دښن، میرځمن خلکو ته خوښي، هوساینه، ودنه، ژمنه، بډاینه او خوارۍ نه ورکوي. که ورکوي يې نو په خوښۍ، هوساینه، ودنه، ژمنه، بډاینه او خوارۍ کې ورته زهر ور کوي. ټول ګڼلې شیان چې موږ ته ګڼلي وي، لوړ ځای ده لېوالتیا او درناوي لري او ټولو وګړو ته ټول منلي وي.

لکه خاوره؛ د سیمې کرښې؛ د ژبو پولې؛ تورې او سپرې؛ توپونه او ټانکونه؛ وسلې او الوتکې؛ بېړۍ او سابېړۍ؛ نخښې او پندې؛ سیندونه او اوبه؛ واورېژونه او غرونه؛ وني او ګلونه؛ دوښانۍ او لسپانۍ؛ نښتر او څېړۍ؛ انار او انګور؛ مڼې او زردالو؛ پټې او پولې؛ کروندې او کرکېلې؛ څټکۍ او ژرندې؛ پیداوار او پیداوره ونکي (چارځاي، فابریکي)؛ جوړوني رغوني؛ بندونه او ټیټنګونه؛ لارۍ او ګودرۍ؛ ورونه او زنځېرونه؛ کښلې او ساتلې؛ لیکې، سرلیکې او سترلیکې؛ دیوان او کلیات؛ حجره؛ دېره؛ جرګه؛ پګړۍ؛ ښتې (څادر، واڅکټ، کمیس، پرتوږ، ټیکرۍ، شال)، ځواک؛ وټه؛ لاسلیک؛ ټاپنې؛ لیک؛ اتڼ؛ تړۍ؛ ژبه؛ بیرغ؛ سندرې؛ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ټول ټولمنلي توکي (ملي ناموسونه) دي؛ ټول ملي ناموسونه دي.

اړین باید هر پېر کې هر تن ټولمنلو توکو باندې ملا وتړي، هر ناګڼلي تن او وګړي چې ورسره ناګڼلتوب کوي، پر وړاندې يې یوازې او یوازې چټک او چمتو ولاړ شي، د ټولمنولو څېړونو له پاره ودرېږو او ولاړېږو. پورتني څېړونه چې ټول ټولمنلي توکي دي یا ملي ناموسونه دي، هېڅ څوک يې په ښکېلاک ګرو، دښنو،

ketabton.com - The Digital Library

ميرځمنو نه پلوري او نه يې ورکوي. که چېرې هغه وګړی ليونی هم وي داسې کانې نه کوي، له ټول منلو ځېزونو (ملي ناموسونه) سره، ځکه ملي ناموسونه، ناموس دی يا مور ده، مور هېڅ کله کوم تن يا ليونی تن هم نه بربنډوي او نه يې ښکېلاک ګرو، دښنو، ميرځمنو ته سپاري، نه يې ورکوي او نه يې پرې بې پته کوي.

له لرغون پېړه زدهکړه دا سپينې ته را اوباسي چې راغلې ښکېلاک ګرو علمي وګړي، چې زمور دودیز شته يې تر شنې لاندې نيول او سپړل، ځپرل يې يوازې د دې له پاره وو، چې په پيل کې د وګړو تر منځ د دوی دنده زمور سره د لاسنوي، او بډايني په چار او پار وي. خو ربښت کې يوازې، زمور په زکاوت، چابکتيا او ګڼې ځان ګرندی پوی کول وو؛ دود کمتون کول؛ دودېزې پښتوالي ژونکې کړو وړو تم او ډبکول وو. ورسته يې زمور لرغوني ډبرين ليکونه؛ کښلي تاړاک، و سوزولي او يا يې له ځان سره وړلي چې د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي پېړ ځخه له پښتنو او پښتو سره دښمني روانه ده.

ځنګه چې ستا په نوم مو وژني
مور خو به داسې مرګ ته غاړه ورکونه

ketabton.com - The Digital Library

۱۲. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای

د یونانیانو، اټالیوانو او سالویکي ژبو لرونکو له پیښلیک څخه په پیړیو، پیړیو وړاندي وړاندي د لمپاکا د سیند غاړو په اوراو پرتو سیمو کي پښتون پښت ژونګړ وو او د لمک واکمنۍ په پیر ۵۹۶۰ کاله وړاندي یا ۳۹۴۳ مخېړدي کي دي وګړو دا پیلي ویلي، بوږولي او دا یې ځای دی.

,, الګزاندر ذه ګریډ (Alexeander the Great) یا اسکندر مقدوني د حملو په لړۍ کي یوه ځای ته لاړو چې نوم یې لمپاکا (Lampaka) وو، او ارامي لیک په کي په درز کي روان وو.

په اوومه پیړۍ کي Xuan Zang خون زانګ لغمان (لمپاکا) ته په اسپ سره سفر و کړه، دا رپور یې ور کړه چې ,, ډېر لږ،، اوسېدونکي د بودیزم (Buddhism) او هندوایزم (Hinduism) پالي په لغمان کي دي.

لغمان د مهایانېسټ بودایانو(Mahayanist) او هیون تسانګ (Huen Tsang) دا ثبت کړه چې د لمپاکا په هېواد کي د بودایانو روحانیانو استوګنځي یا صومعه د بودایانو مانې چې روحانیان په کي اوسي یوازې ۱۰ دانې وې.
,, د ابوالبشر، شیش، نوح او ابراهیم د دینپالي په کي ډېر وو.،،

د الله ج د حق دین اسلام د پرمختیا نه ورسته چې دلته ربښت یا حق دین وګرځید، غزنویانو Ghaznavids چې رهبري کېده د ابوالمنصور سبکتګین Sebük Tigin په نوم، چې له سترو جګړو څخه یې و ګټله په لغمان کي، په سرغړونه او مخلفت د هندو شاهي واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه، درلودونکی د ۱۰۰،۰۰۰ راتول کړل شویو ځواکونوو په دې جګړه کي.

ورسته بیا د مغولو په زمانه کي لغمان، د وخت مغولو په رسمیت و پېژند او د متکي، بسیا یا هیله ناکي ولسوالۍ په بڼه یې د کابل ولایت پورې و تړه.

افغانستان د کابل میوزیم کي د ارامیک لیکنه چې په لغمان کي پیدا شوي وو، مینډل شوي ارامیک لیکنه (کېندنه کتیبه، نقش یا ثبت.) لرغونی (٤٧٦ میلادي: د پخواني زماني سړی) خوارو خلکو تجارت له هند څخه د پالمیارا ته څرګندوي. د ارامیک لیک Aramaic اداري یا دولتي لاسي ژبه د اچیمینیډز Achaemenids وه، نومورې ژبې په لغمان کي ډېر فصاحت درلود،(روانه وه) چې ډېره خپوره او لوړه شوې وه په لغمان کي.،، (وېکېپېډیا، ذه فري اېنسیکلوپېډیا، لغمان ولایت، سېمه یز وخت ۱۲:۰۰ بجې، د جنوري ۳۱ د ۲۰۱۱ لېږدی)

ketabton.com - The Digital Library

,, پوښتنه: درنه اوستاده! په ځينو پخوانيو اثارو او متونو کې د ننګرهار له پاره د ننګرهار، ګندهارا او ننګر نومونه هم ذکر شوي دي، ستاسې په اند ولې ننګرهار په دې نومونو ياد شوی دی؟

ځواب: ننګرهار په مختلفو کتابونو کې په بېلابېلو نومونو ضبط شوی دی، چينايانو په يوه شکل او جاپانيانو په بل شکل ضبط کړی دی. چينايان، چې دي په خپل تلفظ کې ,, ر ،، توری نه لري او جاپانيان بيا ,, ل ،، نه لري. خو د ,, ر ،، توری يې په تلفظ کې شته او هر لام يې په ,, ر،، باندې اړولی دی. چينايانو بيا هره ,, ر،، په ,, ل ،، بدله کړې او ,, ناګالو ،، يې ليکلی دی.
يونانيان، چې دې سيمې ته راغلي دي، له دې املې، چې هغوی ,, ش،، نه درلوده، د پښتيانه په ځای يې پکتيانه ليکلی دی، چې په دې ډول په مختلفو تلفظونو کې بېلابېل تصرفات شوي دي.

مثلا د باګرام په کلمه کې، په ځينو ځايونو کې ,, ر،، يې ,, ل ،، شوی دی او په ځينو ځايونو کې يې ,, ګ،، لوبدلی دی، په لغمان کې لامونه خو را ډېر دي. پلانی لام، پلانی لام ... حتی لامك، چې د کلي ملك ته وايي، مهترلامك صاحب يې د نوح (ع) پلار جوړ کړی دی. دلته د کلي له ملك نه مهترلامك جوړ کړی دی، لنډه دا، چې په تلفظونو کې خورا ډېر تصرفات شته.،، (د صديق الله بدر مرکه، له اکاډميسين عبدالشکور رشاد سره، ٢٠١١ م کال).

زه د دې له پاره د اکاډميسين عبدالشکور رشاد خبره ناسمه بولم چې هغه لامک کې عيبونه لري، ژبه يې هم پرېوتې ده، زما په پام چې د اسلامي معلوماتو پوهه يې دومره ښه نه ده. که د قران پاک ژباړه هم وکړي له تفسېر سره خو دا برخه يې په پام کې نه ده تېره شوي. د دې له پاره چې په اسلامي نړۍ او تاريخ کې يا په بله ژبه کې، د پېغمبرانو پېژليک کې د حضرت نوح ع چې نور نومونه يې عبدالغفار، عبدالملک، عبدالسلام او لقب يې: شيخ الانبياء دی. هډوکی يې: نوح د لمک متوشلبش (متوشلخ) زوی، ابنوش (اخنوخ) مسی، يارد (يرد) کروسی، مهلائيل کودی، قينان اودی، انوش خندی دی. انوش د شيث (هبت الله) ع زوی، او شيث د ادم ع زوی دی.

حضرت نوح ع د پلار نوم يې لمک دی نه لامک، له ل (لې) ابېځې نه ورسته ا يا (اې يا الف) ابېځی نه شته دی، په وې پوهنه کې يوه ټکی هم د وې مانا اړوي لکه: نر سره چې يوه ټکی ګډ شي نو تر تري جوړ وي، عرب باندې چې يوه ټکی کېږدي نو غرب کېږي. الف خو پرېږده. دا به سمه وي چې لامک د کلي ملك ته په ويدي ژبې نوم وي خو لمک بيا د کلي ملک ته نه وايي.

ketabton.com - The Digital Library

د اکاډمیسین عبدالشکور رشاد په وینا ,, په زړه پښتو کې، چې مور کوم یوه اثر لرو، هغه ملنډا پانو ده، چې د هغه له لیکلو څخه ۲۱۰۰ کال کېږي. په خبره یې:. زه چې کله جاپان ته په ۱۳۶۴ لېږدي کال تللی وم، ما ته دا څرك معلوم و، چې د توکیو په کتابخانه کې ملنډا پانو شته، ملنډا پانو د پېښور او ګندهارا په سیمه کې کښل (لیکل) شوي ده.،، په وینا یې چې هغه سره د کابل کاله کې یې شته دی.

ښاغلی اوستاد ډېر زیات له جاپانۍ ژبې تر تاثیر لاندې راغلی، هغې پرې اثر کړی دی او له پلټنې یې څرګندېږي. بل لوري ته یونانیان چې مهترلام ته راغلي وو، چې تر ټولو ډېر زمور په غرونو کې په جګړو کې له خندِ سره مخ شول؛ د یوناني مهندسۍ ډېری شکلونه له لرغون څخه دلته دود او شتون لري؛ یونانیان په یوناني ژبه کې د خی ,, خ ،، ابېځی لري، پښتینیا ته پختینیا وایي، ځکه په پښتو وې کې شي ,, ش ،، ابېځی یاني پشتو نه ده، پښتو ده؛ له شي ,, ش ،، سره هېڅ ارشه درشه نه لري؛ له لرغون پېر څخه لا چین خلکو نه وه پېژندلی، ۴۰۰ کاله وړاندې له میلاد څخه خو زمور سیمه لمپاکا، پکتیانا، ګندهار، ارکوزیا او بخدي شتون در لود او د وګړو ګڼه ګوڼه په کې وه.

۱۲. ۱ د ځای سیمه یزه ټاکنه

لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ځای منځه (هسته) په ډانګ پېیلې وینا لمپکا (لغمان) دی؛ دوېیمه دوري ځای یې له امو تر اباسینه؛ درېیمه دوره یې ټوله پینۍ او پاینۍ دوره یې نړۍ وال فضایي ستېشن دی. چې له ټولو وړاندې عبدالاحد مومند په کې ویلې دي. ارکوزیا (لوی کندهار) وګړي متل کوي چې ,, کندهاري اصلي هېلمندي دي، هېلمندي اصلي لغماني دي او لغماني اصلي بخدي دي.،،
چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سین، لمپاکا سین، هرې سین، کابل سین، هېلمند سین په غاړو، شا او خوا کې اوسیدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.
په آري ربښت کې پېلنۍ د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړۍ کې له بخدي امو سیند له غاړو څخه شوې؛ دوېیم له پنجاب د سیند غاړو هند څخه شوې، درېیم د سوریي بابل ښار د فرات سیند له غاړو څخه شوې او پاینۍ څلورم د چین اغیور د سیند له غاړو څخه شوې ده.
چې ادم ع له هند سرندیف اوسنۍ سریلنکا څخه د لمپاکا له لارې تېر بخدي له لارې تورکېستان او مکي ته تللی و؛ په عرفات میدان کې له خپلې بې بي حوا سره یوه ځای شوی و؛ له ګرمو دښتو څخه مصر ته لاړه او په اېراک (عراق) راغی، بېرته د غوره اورو ځمکو د منو کرلو او د غنمو کرکېلې له پاره بخدي ته راغی؛ د زوزان په ډېرېدو د بنه ځنګلونو (خدایي له میوې ډک ځنګلو) او میوو؛ لکه منو، انګور، انار، امونو، هندوانو له پاره بېرته له لمپاکا تېر شو هند ته لاړه؛ ځای، ځای یې خپل

ketabton.com - The Digital Library

زوزانو کورنۍ پرېښودل، بېرته دوباره را وګرځیده او سوریې ته لاړه؛ چې ډېر بچیان یې له امو سیند څخه ور تېر شو او تر اوسنۍ اروپا یې ځانونه و رسول؛ له سوریې څخه هم اروپا ته ورسېدل، له هند څخه افریقا او امریکا او استرلیا ته ورسیدل؛ له بخدي څخه اغیور ته تللي تر منګولیا، پیلپین، او ژاپن ته خپاره شول. د پېر په چورلېځ سره ژبې هم بدلون او اوړون و کړه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېنۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وینګونه، غږونه او پېیلي دي چې د آریاني قوم یوه ځانګه ده. دا هغه آریاني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوویا مېلیونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍ والو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسېږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندۍ کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي. لکه خوندي ژبنی پل پورې؛ د ژبو د ونې له څېړې پښتو هغه آریاني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو یا ریښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر؛ ښاخ له ډډ څخه دی چې ځانګه یې زړې خو ټینګې او قوي پاڼې لري.

له نېمې څخه ډېره ځمکه مو د هومالیا د غرونو لړۍ چې ۴۰۰۰ مټره له بحر څخه لوړوالی لري. دغو غرونو نېولې یا نېمه غرونو لوړو غونډیو سېمه ده چې له سلو ۵۵.۵ ٪ کېږي، له سلو ۴۰.۹۰ ٪ مو اواره سېمه ده، په لښتیلیک (جدول) کې یې د نخښې ځای کې غرونه داسې ځای پرځای کوو، یوه لین ګوتې غرونه له سلو ۴۰.۹ ٪ ، نېمه غرونه له سلو ۴۲.۲ ٪، نېمه یوه لین ګوتې غرونه له سلو ۱۳.۲، ځیګې له سلو ۳.۲ ٪، غونډۍ له سلو ۰.۵ ٪ چې ټول ټال له سلو۱۰۰٪ تري جوړېږي. له شېږو ولسوالیو څخه جوړ دی؛ پیلنۍ ولسوالی یې مهترلام دی (مرکزي ولسوالی)، الېنګار ولسوالی، الېشنګ ولسوالی، قرغه یې ولسوالی، دولت شاه ولسوالی، بادپخت ولسوالی. د لغمان ولایت مرکز مهترلام ولسوالی دی، زمور په ولایت کې ۶۱,۰۰۰ کورونه دي، په منځنۍ کچه په هر کور کې ۶ تنه وګړي ژونګړ دي، چې ټوله ګڼه ګونه یې ۳۸۲,۲۸۰ ده، د وګړو ګڼه ګونه یې د ولسوالۍ په کچه په لښتیلیک کې داسې راځي.
مهترلام ۱۱۲,۸۵۶ تنه، الېنګار ۵۷,۹۲۰ تنه، الېشنګ ۵۴,۹۳۶ تنه، قرغه یې ۷۰,۶۸۸ تنه، دولت شاه ۳۶,۱۲۰ تنه، بادپخت ۳۴,۵۴۸ تنه دي. د لغمان ولایت د پرمختیا پلان ، د سیمې پېژندنې څېړه. لکه له لاندې لنډۍ څخه څرګندېږي چې:.

ketabton.com - The Digital Library

اصلي وطن مو لغمان جان دی
دي ښکته پور ته ګډوډۍ را وستي يونه

ترټولو پخوانی دوښيم ليک چينايي ليک دی، چې د هري نبني د ربښتي (حقيقي) مانا پر ځای يې د , کيلي ، په نامه د فکري ليک له علايمو څخه ګټه پورته کړه او هري , کيلي ، د يوه فکر څرګندونه کوله. چينايان پوهان ورسته پردي بريالي شول چې يوه ډول چټک ليک رامنځته کړي چې د جاپاني ليک له پاره ببلګه شو.

د شعر او شاعرۍ د څرنګوالي په باب د يونان نامتو عالم ارسطو خورا مهم اثر ليکلی و، پويټکس بوطيقا يا کتاب شعر، شعر هنر ,, ارسطو چې تر ميلاد وړاندې پر ۳۸۴ کال زېږېدلی او تر ميلاد وړاندې په ۳۲۲ کال مړ شوی، ۱ له د وړاندې هم په منظمه، هدفمنه او ټولواله بڼه اثر نه دی تری څرګند شوی؛ ارسطو د خپل وخت او له هغه څخه وړاندې اکثراً اثارو د مطالعې په پيله کې د همدغو په مټ د ادب تيورۍ پويټکس بوطيقا په نامه کتاب وليکه.

دا ځکه چې دغه اثر تر اوسه په خپله يوناني ژبه نه شته او په دا له يوناني، سرياني، عربي، اېنګليسي، اردو، پښتو ته ,, چې دېره برخه يې له اردو، فارسي، اېنګليسي او عربي نه پښتو ته ژباړل شوی مولوي محمد اسرايیل ۱۹۵۸ کښلی،،

ارسطو زمور د عامو طبايعو څخه معيار هم اخستی دی په اثارو کې شتون لري.
له خپل زده کونکي اسکندر مقدوني سره د ښوونکي او پټو شفرونو ښوونې له پاره ور سره لمپاکا ته راغلی و. لکه څه رنګه چې ټول حمله کوونکي خپل لارښوونکي، پلټونکي مشران، جنرالان، پوهان له ځان سره نيول شويو او سختي جګړې ځای ته بيايي. ارسطو چې ۶۲ کاله عمر درلوده او ۴۴ ځلويښت کلنی کې په پاښه عقل سړی و، او ۱۸ کاله ورسته دی وفات شوی دی، له لمپاکا څخه يونان ته تلل و.
(ليکوال)

دا لرغوني غونډله په دې سيمه کې هم ډيره کارول کيږي، د الله په ازموينه کې چې بريالی شوې په لومړي ځای کې عمل نامه دې په ښې لاس واخلي، بيا نو لنډۍ وله.
منتحا به يې د برزخت ژوند د پيل نتيجه ښه يې، چې مسلمان وي او نيک کارونه دې کړي وي. له الله ج سره دې شريک نه وي نيولی. نو بيا به د جنت دروازې درته خلاصې وي بيا خوشحالي کوه.

لکه څنګه چې ارسطو ويل ,, زما مقصد دا دی چې د شاعرۍ پر فن بحث

ketabton.com - The Digital Library

وکړو، د هغې مختلف انواع معلوم کړو، په دې انوعو کې د هر يوه کار او مقصد و ټاکو، شعر صحيح تجزيه، اشعارو تعداد، قطعاتو کيفيات او د هغې د اجزاوو په باره کې خيال اظهار کړو.،، , زما د بحث موضوع شاعري او د هغې مختلف قسمونه دي ،، (محمد اسرئيل ۱۹۵۸زېږدی، ۱ چوپړی) .

جنګي شاعری Epic، بيا د درد شاعري تراژيدي Tragedy، بيا د خوشحالی شاعري Comedy همدا د هغه د وېش دی. د خپلې زماني او تر هغې وړاني زماني نظمونه يې له فني پلوه ارزولي دي.

,, تراژيدي د يوه داسې عمل , کردار، نقل او پېښې دي چې هغه اهم او مکمل وي، يوه مناسب عظمت او اوږدوالی ولري، په داسې ښکلي ژبه ليکل شوی وي چې خوند کوي. دا ځکه چې د دې په بېلابېلو برخو کې په بېلابېلو ذريعو سره د وېړې، وحشت او دهشت د بيان له امله اغېزه پيدا کېږي؛ له همدې وجې د پيدا شويو جذباتو، هيجاناتو صحت او اصلاح هم کوي. (پېښې، ځېړې، ژبه، تاثرات، سينګار او موسيقي، يې عناصر او ډولونه يې : پېچلې، دردونکي، اخلاقي او ساده)،،

په کوټلې، سپېڅلې او په تول برابرې شاعرۍ کې , هومر، د شاعر د لقب مستحق ګڼلی، ځکه چې دی د ده په نکلونو کې , پېښو، کې د ډرامې , حقيقي روح، موجود دی.

خوشحالونکي شاعري د بدو خصلتونو نقل يا , پېښې، دي.
په لومړيو کې شاعري په , داستاني او ډراماتيکه، وېشې، د دوی توپر په هم دې کې دی چې تراژيکو داستانونه اوږده او تراژيکي ډرامې لنډې وي. د ډرامو له پاره بيا د زمان، عمل او مکان اړين واحد بللی دی.

,, د ارسطو دا عقيده ده، چې د بنيادم هغه فطري ذوق، چې کوم د شعر موجد او باعث دی، له دوې چېنو نه خړوبېږي، يوه تفاخر او لويی خيال دی، ,, د يوې پېغلې د لويی خيال:

له خپل نصيبه را رسېږي
ما خو پر داسې خلکو چرګ نه خرسونه،،

يوه د يوه چرګ تجارتي اړيکه ډېره باريکه او هېڅ په حساب ده، پلورل او پېرودل يې وټيزه ده، دا اړيکه د هېڅ په حساب شماري، دغه پېغله خو په اصل کې بډايه د ژويو معلومېږي چې اسونه، اوښان، سخوندر، غواګاني، وري، مرغومي او ګډان

ketabton.com - The Digital Library

به يې لرل چې د چرګ مثال يې راوړی ورته، چرګ که ګيدړ هم وېسي يا مړ هم شي نو پروا د هېڅ انسان پرې نه راځي او جنګي چرګان خو څوک نه پلوري. ،،
هغه چې د پلار نيکه د لويې او عظمت د تاثر نتيجه ده، دا د فخريه او رزميه اشعارو متحرک دی.

دوېيم : د بل عيب لټولو او نکته چيني کولو ته د بنيادم هغه طبعي ميلان دی، چې ترې نه هجو پيدا کېږي، رزميه اشعارونه غم لړلي منئومات , تراژيدي، وجود ته راځي.

هجويه اشعارونه خندوونکي اشعار , کاميډي، پيدا کېږي. چې له رزميه نه هغه جلا کوي، هغه کارې چې د زماني په حيثيت غمجنوونکي منظومات، په فخريه او هجويه اشعارو فوقيت لري،، (محمد اسرئيل ۱۹۵۸م کال،۳۰چوپړی).

تر ډېرې څېړنې، سپړنې او ځېرنې د مورخ او شاعر توپير په همدې کې دی چې , مورخ، دا څرګندوي چې څه پېښ شول او ،شاعر، دا څرګندوي چې څه پېښېدی شي؛ په دې خاطر شاعري د پېخليک په پرتله ډېره فلسفيانه او زيات غوره ځيز دی، شاعري عام ځخه خبريدل دي او تاريخ خاص حقيقت ځخه.

مصري هيرو ګليف ليک؛ مصري هيروګليف ليک د فکر ليک په بهير کې رامنځته شو. د هغه پراختيا زياتره په مصر کې وه او د کاهنانو په لاس کې وه. دا نوم ورته يونانيانو ځکه ورکړ چې په يوناني ژبه کې د (سپېڅلو ليکند) په مانا وو. هغو دا ليک د مصر د کاهنانو له پټو رازونو او عجايبو ځخه ډک ليک ګاڼه.

د دې ليک لرغونتيا تر ميلاد وړاندې څلورمې زريزې ته رسېږي. هيروګليف ليک يې د , پاپيروس، پر پاڼو باندې ليکه. دا ليک معمولاً افقي له ښي خوا ځخه کينې خوا ته او ډېر کم له کينې خوا ځخه ښي او کله، کله هم له پورته ځخه کښته خواته ليکل کېده.
هيرو ګليف بشپړ فکري ليک نه دی، په هغه کې زياتره غږيز او الفبايي عناصر شته، همدارنګه په دې ليک کې د انسانانو او حيواناتو د انځورونو شتوالی ځپه اټکليز ډول د دې ليک د پيل پراوونه ښه يې.

د , پاپيروس، په رامنځته کېدو سره په مصر کې د , هيروګليف، ليک بدلون مومي، اسانه او ساده کېږي، او هيراتيک , ديني، با صلابته ليک ورځخه رامنځته کېږي، چې يوه بل سره پيوستون او تړښت يې يوه ډول چټک ليک، چې د , دمو تيک ، يا , ولسي، ليک په نامه يادېږي، رامنځته کړ. (محمد اسمعيل ،۱۳۹۴ ل ل کال، ۲۱ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

١:. د مصري هيروګليف ليک بڼه چې په لغمان ولايت مهترلام ولسوالی ګټي څنګ او غور ولايت فيروز غرونو کې هم په لرغونو ځايونو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه ليکلي شيان وو ۶۰۰ د مصري هيروګليف ليک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زمور د ټاټوبي پيځليک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور)

۱۲. ۲ ارامي ليک څرنګوالی او ليکنې بڼه

زمور وګړو هم په پيل کې د شيانو انځورونه کارل. ,, کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو ليک يې هم پيل کړ، تر ادم صفی الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې ليک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی، اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو ليکنې کړې دي. ترهغو ورسته د شيث ع اودی اښنوښ (اخنوخ يا ادريس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د ليکانې په وسيله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې ليکنې کړې دي. ...،،

تاريخپوهان وايي: ,, شا او خوا دوه ويشت زره کاله وړاندې انسانانو د , لاسکو، په غار کې پر ديوالونو انځورونه وکارل او تقريباً د ليک لومړی نښې نښانې ګټل کېږي ،، (زرغونه زېور، ۱۳۹۳ ليږديز، بېلابېل مخونه)

ketabton.com - The Digital Library

دلته شا او خوا دوه وېشت زره کاله سل سلنه ناکره او ناسم دی، يوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی ځخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کي هم دوی دوي تنو انسانانو شتون درلود. په ځمځو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کي ۲۵ ډوله خط ليکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په ربښت کي له ۷۶۰۱ کلونو ځخه نه اوړي.

د مېخي، خروشي، يوناني ارامي، ابراهيمي، ديوانګري، سانسکريت، سغدي، پهلوي ,, پوهاند عبدالحی حبيبي، تاريخ خط و نوشته های کهن افغانستان، انجمن تاريخ و ادب افغانستان، اکاديمي، ۱۳۵۰ ببلابېل مخونه.،،

تر انځوري ليک ورسته مېخي خط تر ميلاده ۲۵۰۰-۳۰۰۰ کاله وړاندې رامنځته شو. انسانانو چې غوښتل خپل د فکر بيان او پيلي انتقال کړي، لومړي ګام کې ربښتني انځورونه د ليکلو اړيکو له پاره و کښل، په دې ډول انځوري ليک، کار پيل شو. ورو، ورو انځورونه ساده او اسانه شول؛ د عاطفي مفاهيمو د لېږدول له پاره د اړيکو نښې وضع شوې. ورسته بيا په همدې بهير کې په مصر کې ,,هيرو ګليف ليک،، را منځته شو چې تري مو پورته يادونه و کړه.

1																				
2																				
3																				
4																				
5	'	b	g	d	h	w	z	ẖ	ṭ	y	k	l	m	n	s	'	p/f	ṣ	q	r	š	t

۲:. ارامي ليک بڼه په لښتيليک کي درېيم ګڼه کي شتون لري، ځيني اوسني پښتو ابېڅي دي خو بېلوالی يې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور)

۱۲. ۳ دلته بايد د اسلام له تاريخه راوسپرم. يا د پيغمبرانو ص له پېژندګې ځخه

الله ج حضرت ادم صفي الله د ځمکې له خاورې ځخه پيدا کړه، او عيسی ,, مسيح، روح الله ،، ص الله ج د مريمي بي بي چې د عمران لور وه او د ماتان مسی او د ۲۷ هډوکو په لړی، يهود د يعقوب زوی او يعقوب د اسحاق او اسحاق د ابراهيم خليل الله زوی و. د الله ج کتاب قرانکريم کې په بقره، ال عمران، نساء، مايده، انعام، توبه، مريم، مومنون، احزاب، شوری، زخرف، حديد او صف سورت کې نوم راغلی دی. او ۵۵۸۵ کاله ورسته د ادم ع يا ابوالبشر چې په سراديب په

ketabton.com - The Digital Library

غرونو سرلنکا کې له اسمانه راښکته شو، الله ج عيسا (عيسی) په خپل قدرت پرته له پلاره د بي بي مريم له رحم څخه پيداکړ په فلسطين کې.

د ده له پيدايښت سره د ميلادي کال (زېږدي) هم له همدغه وخته پيل کېږي، چې ځينې کلونه چې د ده له زوکړې څخه پخوا وو، هغه ته له ميلاده وړاندې وايي يا مخزېږدی او ورسته ته يې عيسويز ميلادي کال , ميلادي، يا زېږدی کال وايي.

چې اوسمهال ۲۰۱۷ ميلادي کال دی، زمونږ اخيرين پيغمبر حبيب الله يا محمد رسول الله ۶۱۶۳ کاله د حضرت ادم ع له اسمانه ځمکې ته د راښکته کې له وخته ورسته، د بي بي امنه له نسه څخه د سعدي عربستان په مکه مکرمه کې پيدا شوی، دلته داسي څه سپيني ته او باسم چې ۵،۵۸۵ کاله له ميلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وو، يوه د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله يې مېرمن بي بي حوا وه.

او موسی ع، ۳,۷۴۸ کاله د ادام ع له ځمکې ته له راکوزېدو مودې څخه ورسته زوکړه شوی، او ۱۲۰ کاله يې عمر وو، ۱,۸۳۷ کاله له ميلاده وړاندې زېږدلی دی.

نوح ع د لمک زوی ۳,۹۴۳ کاله له ميلاده وړاندې زوکړه شوی يا د ادم ع له اسمان څخه د کوزېدو وخت څخه ۱,۶۴۲ کاله وړاندې پيداشوی.

د انسانانو دوباره ژوند چې هغه کسان او جوړې چې په کښتۍ سره وي، د الله عذاب چې ټول کافران هلاک کړه او ټول دنيا له اوبو لاندې شوه، کښتۍ د الله ج په حکمت باندې چې ټولې اوبه کښاستې نو د جودي يا تورات، برکوه ارارات يا اغاري باندې په وچه کښاسته.

دا چې زه اېنجينېر صفي الله فردوس خان (ليکوال) نن ۳۰ کلن يم او په ۱۹۸۶م کال کې زوکړه شوی يم. نو ۱۹۸۶+۳۰+ ۵۵۸۵ = ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفي الله د سرنديف په غره راښکته شوی دی له اسمانه او په دې ۷۶۰۱ کلونو کې نن په ټوله ځمکه کې ۷,۱۵۵,۷۰۰,۰۰۰ تنه انسانان ګڼه ګوڼه لري. پيداشوي له يوه پلاره. (د ۲۰۰۲-۱۰ پورې د نړۍ د نفوس اندازه ۷.۱۵۵۷ ميلياردە وه).

د ذوالکفل ع له وفات څخه ۱۱۷ کاله ورسته بودا پيداشوی دی. ۵۶۳ کاله له ميلاده وړاندې. د بودا له پيدا کېدونه ورسته. هغه پيغمبر چې قران کريم کې نوم دی ۴۷۸ کاله ورسته پيداشوی دی.

ketabton.com - The Digital Library

الله ج زکريا ع پيغمبر راولېږه په فلسطين کې ۱۱۵ کاله يې عمر و او وکړي يې د حق دين ته بلل چې د يوه الله عبادت و کړي.

,, د زړو ټپرو عمر: وختي وختونه يا وړاندې وختونه ۲،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ دوي مېلياردە کاله له ميلاد وړاندې دی.

د ځمکې د پيدايښت , مبدا يا سرچينه، وخت دی؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ يوه مېلياردکاله له ميلاد وړاندې دی.

د بڼې , شکل يا ترتيب، وخت دی؛ ۵،۰۰۰،۰۰۰ پېنځه ميلونه کاله له ميلاد وړاندې دی.

د خزنده , ډيناسور سمڅاري، مار، نهنګ يا چرمښکی، عمر؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰ يوه ميلون کاله له ميلاد وړاندې دی.

د لمړي کنګل شوي، يخې شوې عمر , جاوا دانو – پيکيګ دانو: ګوټ، ؛ ۵۰۰،۰۰۰ پېنځه سوه زره کاله له ميلاد وړاندې دی.

د دوېيم کنګل شوي، يخې شوې عمر , هيډيل بيرګ دانو: ګوټ ، ؛ ۴۰۰،۰۰۰ څلور سوه زره کاله له ميلاد وړاندې دی.
د زړو ټپرو عمر؛ ۳۰۰،۰۰۰ درې سو زره کاله له ميلاد وړاندې دی.

د درېيم کنګل شوي، يخې شوې عمر؛ ۵۰،۰۰۰ پېنځوس زره کاله له ميلاد وړاندې دی.

د نينډرذال ګوټ ,هيډيل بيرګ دانو: ګوټ، ؛ ۱۰،۰۰۰- ۲۵،۰۰۰ له لسو زرو څخه تر پېنځوېشت زرو کاله له ميلاد وړاندې دی.
د څلورم کنګل شوي، يخې شوې عمر, کرو- ماګنن ګوټ؛ ۸،۰۰۰ اته زره کاله له ميلاد وړاندې دی.

د نوييو ټپرو عمر , د نيوليذيک عمر، ؛ ۴،۰۰۰ څلور زره کاله له ميلاد وړاندې دی.

د ميسو عمر؛ ۲،۰۰۰ دوي زره کاله له ميلاد وړاندې د ژېړ، برنجو يا برنزو عمر؛ ۱،۵۰۰ يوه زرو پېنځه سوه کاله له ميلاد وړاندې د پخوانۍ اوسپنې عمر.،،
(ليوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۱۳ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

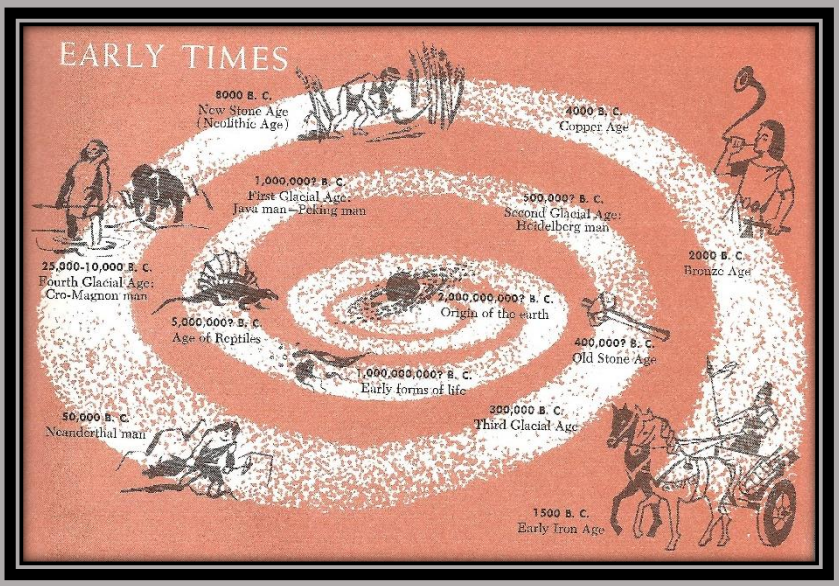

۳:. د پيل پړ (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکينی پړ، په سر کي پړ، پخوانی وخت، لرغونی پړ، نړدي پړ، را تلونکی وخت) ارابي دوران انځور.
د ليوسي يوسف هالي له کښلي ,, سړي او قومونو ،، له ۱۳ چوپړي څخه مي اخستی دی چي نوموړی کښلي په نړی کي تر ټولو منل شوي او ربښتي کښلي دي چي کښلی يي په امريکا کي تر ټولو ډېر پېرل شوي. او خپړي شوي دي، موږ ته د انسانانو د پيدابښت د پيل دوره هم کره په لاس راکوي چي يوازې د ۴۰۰۰ او ۸۰۰۰ مخزېږدي کلونه را ښه يي.
هغه پوهان او څېړونکي چي د اسبابو او توکو او لرغون پېژندنې بېطرۍ چارچونه يي کمزوره وي، چي انسانانو پيدابښت ميلونونه ميلونونه کاله وړاندی څرګند وي ټول ناسم او دروغ وايي ځکه چي له ربښت څخه لري او بې حسابه کلونه د ډېرو، نويو ډېرو، ډګوټ او يا ديوانو دوري څخه کره پرتلنه نه شي کولی.

* ما يي انځور باسټلی دی، ۸ انچه په ۵ انچه کي دی، د پخښتی يي خړ څکی تت خاکي، زرين او ژېړ رنګ لري. (#۵۶ انځور)

۱۲. ٤ نينډر ګوټ: ديوان

موږ وړاندي د زړو تېرو د پيدابښت وخت ته ځو (يا د پېلوالي ديک عمر) مخکي له دي چي راتلونکی کونج د انسانانو په پيدا کړو، نړدي نيمه يي ميلونه کاله وخت تېرېږي د پيکي او د هيډل برګ ګوټ ترمنځ، تر ډېره حده پوري ډېری کلونه تېر شول چي د بل ګوټ هغه چي موږ يي غواړو نښه، بيلګه، شاهد، ثبوت، ښودونکی (شی) کړو، پاتښوني يي وموندل شول په جرمني کي. د په کېوز کي د نينډر سيند

ketabton.com - The Digital Library

په دره (ټرانګه) کې، په جرمني ژبه کې د قریې (کلي) له پاره دال وې کاروي، نو د دې له پاره يې ورته نینډیردال ګوټ کېښود، هغه په اټکلي ډول په ۵۰،۰۰۰ کاله وړاني له میلاد څخه ژوند کوو، تر څه وخته پورې له ۲۵،۰۰۰ کاله له میلاده وړاندې، هغه لنډ او زورور پیدا شوی وو، لیندې ته ورته پخښې، درنده ژامه، پنډ یا تتې وروځې او اوږده پوزه يې لرله.

نینډیردال ګوټ ډېر پرمخ ویړه دود یا تعامل له خلکو څخه چې هغه يې دود و لره، هغه ډېر ښه ابزار یا اسباب جوړ کړل. هغه په کېوز کې ژوند کوه او د حیواناتو پوستکی به يې اغوسته. هغه دا زده کړي وو چې کله یوازې وي، په کومه ښه اور بل کړي. دا ځکه یوه ښه پای و د لېږدولو له پاره!

نینډیردال ګوټ له پخواني انسانانو څخه. ښېخي جلا:- بل ډول: هغه خپل مړی ښخ کړه، نور نو څه شی وي، هغه له دوی سره يې اسباب هم ښخ کړل، وسلې، تر خوږو پورې، هغه باید منلي وی چې له مونږ غوښتنه و کړي چې زمونږ غوندې شئ ورسته، په بله ښه، هغه دا منله چې د ژوند لوړو ژورو کالبونو څخه ورسته مرګ دی، مونږ په دې نه پوهېږو چې هغه په څه باور درلود، خو هغه په ډاډه ښه کوم دین درلوده. لکه د پخواني انسان غوندې، نینډیردال له نظره پټ شو، مونږ نه پوهېږو چې ولې.
سروبی (یخچال، د یخې لوې توتې) د ګنګل ستري توتې چې د غرو له سرو څخه ورو، ورو راښویېږي، د یخې لویې توتې.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۱۳ چوپړی)

دا بیا بل اصل دی چې په مصریو کې مونږ ته په ګوته شوی، ,, اقتصادي خنډونو معلومات، د ښمنانو له جرمنیانو سره څه و کړل: په بېلګه کې درته کاږم چې په ۱۹۱۳ م کال وړاندې له جګړې څخه، یوه جرمنی مارک، غوره او لوړه بیعه درلودله، له ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانیو سره برابر وو. یاني څلور جرمني مارک = له یوه ۱ امریکایي هامیانیو (پیسو) ډالر سره.
په ۱۹۲۳م کال یا په ۱۹۲۰ کې سره برابر وو، بیا همدغه ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانیو له غوره او ډېر ښه بیعه له یوه ۱ ټریلیون د جرمنی مارکو لرله.

یاني د نیمې نیم ډالر بیا یوه ټریلیون مارکه کېدل ,, لکه د یوه ا مخې ته چې یوه درجن صفرونه کېږدي، یا ۱۲ دانې ټکي (صفره): ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ زر مېلیون؛
په روانو کلونو کې بیا جرمني خبرتیا ورکړه چې زاړه مارک مو واړوئ او نوي مارک واخلئ؛ له ټاکلي مودي ورسته بیا زاړه مارک هېڅ ارزښت نه لري، جرمنیانو باید خپلې پیسې یوه ټریلیون په یوه نوي مارک اړولې وی.

ketabton.com - The Digital Library

د هغه زوړ جرمن مارک انځور دا دی.،، (ليوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۶۰۵ چوپړی)

٤:. په ۱۹۲۰ زېږدي کې د جرمني بانک نوټ يا جرمني مارک هامیانۍيو يوه بېليون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېليونه)
(# ۵۷ انځور)

په ټوله کې ښکېلاکګر تل غواړي چې د نړۍ پر ټول مخ مشري په يوه نه يوه ټاټوبي و لري، چې نور ټاټوبي له خپل سرۍ او سويې ربښت (غيرقانونی) څخه لرې و ساتي، خو ډېرى پېر له وژونکو شخړو وړلو ورسته د ښکېلاکګرو پيسې ټپټوالی نه مومي.
د هغو ټاټوبو پيسې ټپټوالی نه مومي چې له هغو سره د ساتنې او پيسو خپل جوړونې ماشينونه وي، چې د نړۍوال بانک يې رغولی وي، او پرې غوښنه ونډه لري.

زه مې د خپل ښوونډ عزيز هوتک، پوهنتون د تاريخ اوستاد کېسه مې کوم، پلار يې دی ولېږه. چې په مصر کې لوړې زده کړې و کړې، له څو کلونو ځنډ ورسته چې ټاټوبي ته ېېرته راستنېدو، پلار يې د ښه راغلاست له پاره د کابل هوايي ډګر ته د ليدو له پاره ورغی.
پلار يې چې له ښه راغلاست خلاص شو، په روان پېر کې يې روغبېر کې ورته و ويل. بچه کومه رشته دې ولوستله!؟،
نو هغه ورته و ويل تاريخ،
نو پلار يې سر له واره په هوايي ډګر کې په لغته و وهه، ته ما مصر ته د تاريخ لوستلو ته لېږلی وې، ما پام کوه ته به اېنجينېر شې او يا ډاکټر، تاريخ نو رشته ده چې تا لوستلې، ... .
د ده پلار قاضي و.
په هر حال دا يوازې د دي له پاره مې نکل کړه، مور تېر ته ډېر پام نه کوو، تېر داسې تېر ګڼو چې هېڅ پام ورته نه کوو، که ښکېلاکګر ميرځمن پر مور نن پېر کې ژوړې نادرې کاني و کړي، سبا مو له پامه وېستلې وي، ټول ربښت راته هغه تاريخ

ketabton.com - The Digital Library

پوهان کښې چې مور سره تاریخي تړبګنې او دښمنۍ لري، اړین باید لږ زړه غوره درناوی ورته و لرو. واکمن دې دا په غوره په پام کې و نیسي، هغه چې د دې ټاټوبي خپل وي پردي نه.

لکه څنګه چې افغانستان له پایله په ښلا ښلو لړیو کې، ټپټې او لوړې لیدلې دي، د زمانې له خوا یې کلکې څپړې په مخ خوړلې دي، د پردو تر لاس لاندې راغلی دی؛ وګړو یې د دې له پاره د دوی زورورو مقابله نه شوه کولی.
خپلې انګړې، پټې، هټۍ، بازارونه، ښارونه، ځمکې، باغونه، له ننګه او غیرته پردو ته پرېښې دي.
غرونو، درځنیو سیمو، ترانګو او شوبلو ته تللي، دومره پېچلو ځاینو ته تللي چې، پردي یرغلګر په اسانۍ ورتلی نه شي او خنډ نه دي شوي ورته، له لرې او پېچلو ځاینو یې سرونه پرې تت تیت کړي.

څې ورته به ورځ برابره شوه، نو د انساني مادي هوسنا کې طبعي سره سم خپل پرې ښودل شوي ځایونه ښېرته نېولې، یا به یې پرته له خپلې لرغونې سیمې څخه، د پردو پر سیمو؛ لکه د نورو غوندې د جنګونو برېدونه وړې دي یا د مرهم برېدونه کړي. دا د همدې سیمې لمپاکا پېښلیک دی، د مهترلام د ترانګو د ډکو سیندونو په غاړه له لرې ځمکې او لرې غوندیو، د غرونو لړیو، لړیو پېل، پېل کېږي، چې د نړۍ اسمان(هندو کش هسکو) پورې تللې دي.

د الینګار او الیشنګ سیند د یوه ځای کېدو منځې ځې کې پرته ده، د کڅور شمې سیمه ده، چې مهترلام، لمپاکا یا لغمان زړه- د کابل سیمه (ګندهار زړه) افغانستان دی. ,, د مغولو باچا ضهېر الدین بابر د لغمانۍ څخه په خپل یاداښتونو کې د لغمانۍ یادونه کړې ده ،،(نزک، ۱۹۴۴م کال، ۸۱ چوپړی).

په ټوله پښتنه سیمه کې چې، کله موسیکۍ پارچې ښې ګرمې شي یا د پښتو سندرې ګرمې شي، نو بیا وربانديې غږ و کړي چې لغمانۍ ته یې که!،
یا هغه پښتو وګړنې پېښلې چې خوږ ساز او اواز او تر ټولو غوره ترنګټوک لري.
لکه:. لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ، نو بیا سندر غاړې دومره لویه غږانګه کړي، ته به وایې چې ټول تللي اریاني له ګوره راپاسوي، اواز یې دومره تاثیر کوي؛
څلور څپېزه پارنویکي د پښتو ژبې د څپېز خجیز ټولوالې ستې وایې:-
یه کربانه!!!!!!!! او ګرمې تبلې به له ارمونې سره د پای ځایونه و کړنګه وي.
او بیا په لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پېل و کړي.
په ټپرلید کې دغو پښتنو غرځیو په ولاړه او روانه د سیند تر غاړو، کروندو، پولو، غرونو، غونډیو، خوړونو، کښونو، ټیټنګونو، لارو او ګدرو کې له مرۍ څخه په اوږده ساه ویلې، چې د نومورو پېښلو لرغون انګړ او د پیداوار ځای همدا دی.

ketabton.com - The Digital Library

ځوانان په هر ځای کې لوټوي
په لمپاکا کې څه زمريان لوی شوي دينه

د لمپاکا وګړي يا لغماني چې دي، ښځې او نر په ګډه سپک او درانده کارونه کوي، له غرو لرګي راوړل، په لوښو اور بلول، د لوښو څخه پرې جوړول، ښکاره کول، اوبه لګول، لو کول، غبلونه کول، ژرنده کول، دوې ځټکي کول، دروې څخه تولې جوړول، د شندې توت څخه ډول او ديره جوړول، کوشني رباب او دوې تاره جوړول، بچو لوبول، ژوي روزل، د مخ پټول هېڅ شتون نه لري (د خپل ټاټوبي ميلي ښتي، ټيکری، شال، پرونی او اوګی يې په تن کول؛ د عربانو کالي يې په خپل ميلي ښتو نه پورته کول، د دې له پاره چې هغه په اسلامي دين کې نه راځي؛ ځکه چې د عربو په زندانو کې وژونکي، وراني، شراب څښونکي او بېباکو انجونو هم عربي عجاب په تن وو)، نر او ښځو، پېغلو، زړې، غټان او وارې ازادانه له خلکو سره خبرې کولې، په ګډه ودونو ته تلل او راتلل، مېلمه پاله په کې ډېره وه، چې تر چرګ (د نغرې غاړه) به يې مېلمه سره ګډ څښاک کوه. له موسيکي، اتنو او نڅا سره ډېره ډډه لري، اوښانو ساتنه، آسونو ساتنه، کښېونې، ښکار، الوتونکو ساتنه، د سپو روزنه، د ښکار سپو روزنه، رمو ساتلو، ژغورلو له پاره؛ د تولې، سورني، ډول، ديرا، وانج، توکو جوړول، د دې توکو استعمال؛ چړو، کلنګو، ښاخيو، چاکوانو، لور، رمبيو، څټکو، ميخونو، ژغو، موټو، ډنډو، بغريو، تبيو، تنورو، سيخانو، نغريو، نيمې يو، کورو، ټوټنو، ارو، مالو، غاښونو، څندانو جوړول؛ لغمانۍ بيا کله ګډې، کله يوازې، کله له ساز سره، وايي؛ ښځې يې اوردې غاړې کوي، لورې منځنۍ وني، تورې سترګې، تور ويښتان، جېګې پزې، رونې پوستکی، تورې ګڼې وريځې لري.
چې دا نښې بيا تر ټبرونو تللې دي. چې اريانې پښت همدا ځانګړنې لري.
همدا لغمانۍ پښت دی چې د پښتون ستر پېل سيمه ده، ځينې خبرې په کتابونو کې نه وي، چې پردو ليکلي وي په خپلو ګټو يې ليکلي.
هغه چا زمور تاريخونه ليکلي چې مور سره تاريخي دښمنۍ لري، د سليمان ع د ويده کېدو مسجد چې د پولي خشتي مسجد شاته دی؛ له لرغون پېل څخه چې د ګندهاره پېل هم همدا لغمان د کابل ټېټه سيمه ده، چې ننګرهار پوری د هند له لوری د انسانانو د لرغوني سيوليزيشن پوری تړلې سيمه بللې وو.
د حضرت حشمت الله (سليمان ع) چې ۴۳ لونې او ۲۷ زامن لرل، له نن څخه۳،۲۱۱ وړاندې کابل (دې سيمې ته) ته راتله، د غرمې ډوډۍ به يې خوړله او د ماسپښين مانځه نه ورسته به يې بيا پرواز کوه. (دا خبره تفسيري معارف هم راخستې) د پېغمبرانو په وخت کې تر ضهېرالدين بابره يې لغمان د کابل سيمه يا ولسوالۍ بلله،

ketabton.com - The Digital Library

لکه ځنګه چې به هر نوي سیوالیزیشن سر کاږه، سختي به پر دي پرې راتله چې د چپ لاس جب غوندې په ورېښمینه لاره شتون لري.
خوندي ځای د ټولو له پاره وو چې جګړه له اواري لري، تتي کړي او بیا یې مات کړي.

لوی سکندر مقدوني ۳۴۰ کاله له میلاده وړاندې یا له نن ځخه ۲۳۵۷ کاله پخوا خپل د لښ تمځای همدلته کځور شمټي لمپاکا ته راوړه؛ مکاره (چلبازه) تکتیکونه یې وخوړل، ډېر وګړي یې له منځه لاړل؛
تر سنګره سیمې پسې لاړل دوی، دا پښتون پښت یې ۱۸ کیلو مترو په واټن تیت کړه په غرونو کې، په همدې کولمان، سو، او کوټ کې د هندو کش غرونو کې پټ شول، دمه ورته په پینځه کورې کې د مقدوني ځواک لښ د اوسپنې د ویلولو له پاره جوړه کړه؛
په پینځه کوره (پنجکوړه) کې د اوسپنې د ویلي کولو او تورو، سپرو او زریې د وخت عصري جنګي اسبابو فابریکه د خپل لښ له پاره د سنګره په پنجکوړه کلي کې له نن ځخه ۲,۳۵۷ کاله وړاندې جوړه کړې وه؛
۲۰۰۰ اسونه یې له سپرو سره و وژل شو، له میاشتو، میاشتو ځنډه ورسته چې بریالي نه شو؛
پینځنۍ ورځ د غبرګولي میاشت په ۱۲ دوې لسمه (جون ۲ دوېیمه)، اېسکندر هڅه وکړه چې د بل اړښ نه دا پښت تراک کړي؛ د ادبني په شپې، په لاره یې د چټک آس ځغلونکو پښتنو له لورې یې د ملخ کلي سره د حملې کمین و خوړه او لږ ټپي شو؛ کابل کونړ سیند د یوه ځای کښدو ځای ته یې ځان ورسو او د لښ تم ځای ځخه یې تازه دمې چابک نېزه وهوکي ځواک واخستنه؛ د اسمار له لارې په غرو راتله، اسمار کې همدې پښت مقدوني اسکندر د یونان د امپراتورۍ امپراتور ژور ټپي کړه؛ د یوه نۍ په مابنام د غبرګولي میاشت په ۱۴ څوار لسمه (جون ۴ څلورمه)، لښ یې له دردونو او کړو ډک ټپي حالت کې روم ته ورسو؛ چې له همدې ټپ ځخه چې روم ته په ۲۷ ورځو کې د ایران له لارې ورساوو له دې ژورو ټپونو له لاسه د چنګاښ میاشت په ۱۰ لسمه (جون ۳۱ یوه دېشتمه) مردار (مړ) شو.
اسکندر په ځوانه دېرش کلنه ځوانۍ کې په درې کلونو موده کې هند، ډېره برخه د ټولې دونیا نیولي وه، په ۳ کلونو کې، تر څلورو میاشتو پورې په لغمان کځور شمټي کې دمه وو، (له دې وخت ځخه ۹۱۸ کاله ورسته الله ج محمد رسول الله زمور پیغمبر پیدا کړه د بي بي امینې له نس ځخه).

خو تراکګر اسکندر خان له پښتنو نه بې دمې و او اسکندر ته پښتنو پټ ځانګړی نوم د خان ورکړی و.
بیا یې څو پیړۍ ورسته چنګېز خان ته هم د خان لقب (توبل شوی نوم) ورکړی و، دوی په پښت کې پښتانه نه و، خو ټومبوني نومونه او د جګړې پټ ځانګړي نومونه

ketabton.com - The Digital Library

پرې پښتنو کېښودي وو، د ټاټوبي کې د ډېرو سختو جګړو او وګړو تر منځ د جګړو د يادونو په پيړ د دوی دا ټومبونو نومونو سره سرغندوي شو. لکه څنګه چې راپور شوي ده خپله د اېسکندر له خولې. ,, د الګزاندر ذه ګريډ يا اسکندر مقدوني Alexeander the Great د حملو په لړ کې يوه ځای ته لاړو چې نوم يې لمپاکا وو Lampaka .،، (جيمې ويلس، لاري سنيګر د وېکېفيډيا د اداري بنسټ ګر، ۲۰۰۱، بيا ځلي ۲۰۱۱م ، وېکېفيډيا، دايرت المعارف، هغه اثر چې د پوهې مختلفې څانګې ځېړي، لغمان ولايت.)

زمور سيمه د کابل تر ټولو ژوره سيمه وه او يا ډېدله، د حضرت عثمان بن عفان د رسول الله ص زوم او درېيم يار د خلافت په دوران کې په ۲۳ لېږدي (۶۴۴ زېږدي) کې مسلمانانو پر کابل حملې راوړلې، لغمانيان پښتانه په ابراهيمي اسلامي دين پيروان وو؛ په هغه پيړ کې يې د سليمان د خوب ځای مسجد څخه خپل د جګړې ليکې ځای پر ځای کړي وي.
چې ښاغلی (حضرت) تميم انصار رض او ښاغلی (حضرت) جابر رض او ليث بن قيس بن عباس رض وو؛ زمور له وګړو سره په جګړو کې په ۳۶ لېږدي (۶۵۷ زېږدي) کې له منځه لاړه (شهيدان شو)، (دوی توري لرونکی باچا ليث د قيس زوی او د ښاغلي (حضرت) عباس رض مسی، شاه دو شمشيره: چې سر تري پرې شوی هم وو او توره به يې وارولە تر لږ وخته) دې سيمه پلازمېنه کې شهيدان شوو. مسلمانانو د وېرې مونځ د کابل د ترټولو ژورې سيمې (لغمان چې په هغه پيړ کې د کابل اړوند سيمه وه) د وګړو له لوري کړی دی.
عبدالرحمن بن سمره سره مسلمانان کابل ته راغلي وو، د وېرې مونځ ,, خصيف په خپل سند سره د دې روايت پشان روايت بيان کړی دی، په دې چې نبي عليه سلام تکبير اووئيلو او دواړو ډلو د هغه سره يوه ځای تکبير و ويلو، ابو داود وايي چې ثوري هم د خصيف نه، د دې په شان روايت نقل کړی دی او عبدالرحمن بن سمره هم دا مونځ ورکړی، پر دې سر ښېره چې کومې ډلې په اخير کې د هغه سره يوه رکعت کړی وو، هغوی د امام سلام نه پس، د دښمن مخې ته تلي وو، بيا اولنۍ ډله راغله او هغو ځانته يوه رکعت او کړه، هغه رکات چې پاتې وو بيا دا ډله د هغې بلې ډلې ځای ته لاړه او هغوی راغلل او يوه رکعت يې وکړه.
ابوداود وايي عبدالصمد بن حبيب د خپل پلار نه حديث بيان کړی دی، دغه خلک د عبدالرحمن بن سمره سره کابل ته جهاد ته تللي وو او مور ته يې دوېرې مونځ راکړی.،، (عبدالخالق، ۱۲۴۷ حديث، ۵۴۰ چوپړی)

۱۳۶ لېږدي (۷۵۷ زېږدي) پورې جګړې رواني وې، يوازې د الکانو، پېغلو، مېرمنو او ځوانانو، شتو او ژويو څخه د هره ښه ګټې اخستلو له اړخه له عربانو سره سختې جګړې کولې، چې کله سره دواړه لوري خبرو ته کېښناستل، د خبرو له

ketabton.com - The Digital Library

لاري يې اسلام دين ومانه، تر سلو کلونو يې د عربانو لښکرو زور ته غاړه کې نه خودله، تر ۱۶ ورځو به استازي مدينې ته په اسونو تلل،
زمونږ د چټکو اس ځغلونکو له لوري به د لارو په تنګو او غرونو کې شهيدان شو، په جګړه کې له هره ښه لغمان چل (لغمان چيرکي لار) ډول څخه ګټنې اخستل کېدلې.
ځای ځای به پښځوس، پښځوس، سل، سل چټګښرګون اس ځلونکو د شپهني او ورځني حملو لاندې راتله؛ په يوه کوشنۍ حمله به يې په يوه ځای کې بوښت کړه، او په نورو ځاينو به يې وژونکي حملې وپورلې؛ تر دېره به پټو او بشپړونکو اس ځغلونکو ځواکونو د دوی مشران او ستر کسان تر سترګو کول او له منځه به يې ورل؛
تر دېره به په خپلو کروندو کې تيت او ساده ښکارېدل له ځنډ ورسته به يوه دمې له زور ور ځواک سره يوه دمې پر دوی تړاک راوړه.
په خپلې خبرې به ولاړ وو، خبرو درناوی به يې کوه، د ناستې او ولاړې پام يې په ډاګ پېيلی وو؛ غلونکو اوخدعه (دوکه) کوونکو ته تر ټولو غولونکي او دوکه کوونکي وو، غوڅې پرېکړې به يې د ونو لاندې په ناسته او په ولاړه کولې؛
د خبرو له لارې يې د خبرو په پايله کې اسلام مبارک دين و مانه، داسې ټينګ يې و مانه چې له هغوي پرې ټينګ و دري دل، غوره اسلام منونکي مومنان شول، لورا لور په اسيا کې د اسلام خپورونکي او سرخندونکي شول.
د لوی الله پاله يې دېره و پالله، د الله العظيم سره يې ټکی شی شريک نيولو څخه ډډ و کړه، د الله العظيم (خدای پاک) دين يې د هغه رالېږلي استازي (پيغمبر) حضرت محمد رسول الله ص په کرنلاره پر ځمکه ځای وو، د الله کتاب (کوران کريم، قران مجيد) يې په لوړه و مانه او د الله ټولو کتاب يې له پيله تر پايه له ټولو کتابونو او نورو ټولو امرونو او خبرو لوړ مانه او نور يې تری لاندې منه. د الله خبرې يې نه لاندې کولې د نورو ټولو خبرې يې د الله د خبرو لاندې او ټپټې تېرولې لوړې يه هېڅ نه تری منلې. نومړو به داسې لنډې، ټپې، ټيکی، مصرعې پښتو پېيلې ويلې چې پېيلن او پېيلنه يې پېژندل شوي نه دي.

خدای مو باچا قران مو پير دی
رسول الله به شفاعت زمونږ کوينه

کوښښ مې دېر درپسې و کړه
لوح محفوظ کې يې جدا ليکلي وو نه

ketabton.com - The Digital Library

خاونده ته مې نګاهبان شې
نفس شيطان مې په هر دم خطا کوينه

د نبي غښ په دين شهيد شو
امت ته يې ګوره، چې ملنډې پرې وهينه

د نبي غښ په دين شهيد شو
امت ته يې ګوره، چې ملنګ د پرې مينه

خاوند تعالی به پرې پوهېږي
چې د ازل په تخته څه ليکلي دينه

چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه ټړه تقدير ته تدبيرونه

په اخرت چې خدای قاضي شي
زه به دفتر د بې کسی و غوړومه

په دين محکم د پاک حضرت شه
چې شفاعت دې د قيامت په ورځ کوينه

رسول الله مو مخکې شته دی
د رب په امر به اومت فردوس ته وړينه

پل صراط به ورته نيسم
په مرسلانو کې سردار دی رابه شينه

اور د دوزخ ورباندې سوړ وي
که چا انګار د بېلتانه ليدلی وينه

ketabton.com - The Digital Library

بنايست دي ډېر له حده تېر دی
د جنت حوري ليونی دي کړم مينه

اخر به ټول جنت ته لاړ شي
چې کلمه يې د حضرت ويلې وينه

ملا ياسين راته شروع کړه
په ماخولي د ځنکدن راغلې دينه

جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

د آدم خټه چې خمير شوه
ټوله د غم سره لړلې ده مينه

عزرائيل راغی روح مې اخلي
ما د جانان تر غولي ژر يوسه چې مرمه

,, مرګی د غره ځوکې ته راغی
ما ويل سلام دی د ويل کور دې ورانه ومه،،
(پينده محمد، ١٣١٠ لېردی، ١٠٠ چوپړی)

د ابو المنصور سبکتګين محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لويه او خونړۍ جګړه له هندو شاهی واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ١٠٠،٠٠٠ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله.

,, د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ٣٩٢ لېردي نه تر ٤١٦ لېرديز ١٧ واري، د هند په لويه وچې لوی او واړه بريدونه و کړ؛
لږ ولې له دېنه د مخه له ٣٩٠ لېردي نه تر ٣٩٢ لېردي پورې نومړي سلطان له جيپال سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او يوه شمېر نورې

ketabton.com - The Digital Library

سیمې لاندې کړې وې. په ۳۸۴ لیږدي (۱۰۰۶ زېږدي) کال يې د هند راجه ګانو ته په ویهند کې ماتې ورکړه.

دا چې ومو ویل محمود ۱۷ واړې په هند برېدونه و کړ؛ خو بشپړ بری يې تر لاسه نه کړ او یا لږ تر لږه، یوه واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي.
ویل کېږي یوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟
پرلپسې توګه په هندستان بریودنه کوې او کوم د پام وړ بری نه ترلاسه کوې؟
سلطان بیا مور ته و ویل چې تاسو و وایئ څه و کړم؟
مور يې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.
په تاریخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود یا دونه کوي او په اړه يې کاږي: ؛... . ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، یوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک یحیی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدی،۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ویل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لیږدیز کال سلطان محمود د سویلي هند د کاتیا وار پر سومنات برید وګړ نو دوی یو بل ته غږ و کړ چې تربورانو!!!؛ راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... .
څنګه چې د دوی ګڼ، ګڼ کمیسونه په تن وو، یوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بیا يې په سومنات برید و کړ.

کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دی.

مسلمانان ټول اک پک شول؛ ان تر دې چې د دوی په عقیده يې اغېزه وښندله چې دا څنګه کیدلی شي، پرته له کومې ستنې بوت په هوا کې ځوړند پاتې دی.

سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، دیوالونه وغورځول او ځمکه يې و کندله؛ وې لیدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، دیوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطیس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت توله او توازن يې په هوا کې ساتلی و.

د دغو مشرانو په لږ کې د یوه تن نوم په یوه لنډۍ کې هم یاد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې له خوا ویل شوې ده. لنډۍ داسې ده:

ketabton.com - The Digital Library

که د خانو لښکري راغلي
زه به ګوملي ته د يار سلام ته ځمه،،
(شهسوار، ۱۳۹۱ ل ل کال، ۱۰چوپړی)

:- له دي لنډۍ دا را سپړم چې دا اوس ۹۷۹ کلنه لنډۍ ده.
(۱۳۹۵ لپردی – ۴۱۶ لپردی = ۹۷۹ کاله.).

د ابوالمنصور سبوکتګین محمود (غزنوي تورک) تر ټولو لويې او خونړۍ جګړې چې د اېندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰،۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند ۳۶۵ لپردي (۹۸۷ زېږدي) په لغمان کې وکټله؛
سلطان محمود خوب و ليده چې يوه شپه د عبدالملک
(عبدالغفار، عبدالسلام، شيخ الانبياء يا نوح ع) پلار مهترلمک (لمک، متوشلښ يا متوشلخ) د اښنوښ (اخنوخ) زوی؛ ، د يارد (يرد) مسی؛ د مهلائيل کړوسی؛ د قينان کودی؛ د انوش اودی؛ د شيث (هبت الله) ع خوندی؛ د ادم ع (صفي الله) پردی دی؛ او شيث د ادم ع زوی دی.)
په خوب کې ورغی چې زه د لغمان په لوی ټيټنګ (دښته) کې مې ګور اوبه نړوي، زما ګور له اوبو خوندي کړه.
لس پينځلس ورځې همغه ځای لټه و چې په دې لوی ټيټنګ کې يې په خوب کې ليدلی و پيدا نه کړ،
د پلټنې په پېر دېر ستړی او ستومانه شوی و،
په يوه ځای کې يې توره ښخه کړې وه او پرېشانۍ خوب وړی و؛ چې خوب کې يې بيا و ليده چې توره دې زما په نو ښخه کړې،
دی ګړندی را پاسېده، توره يې له ځمکې و کښله چې ګوري توره يې په وينو ده.
ژر، ژر يې د پيغمبر تنه را لوسه کړه، دوباره يې ښخه کړه او ګور يې ورته خوندي کړه.
په ادېره يې ورته په خپل لاس ودانۍ ودانه کړه او يوه، يوه ښخته يې لاس په لاس له کابله تر مهترلمک زيارته په ۲۴۲۰۰ ځواکونو و لپردوله او زيارت يې پرې ودان کړه.

دا لاندي مصرۍ د لمک او محمود اړوند کښل شوي ده؛ نرانو ته منسوبه ده.

سلطان محمود دې وي غښتلی
چې د لمک پيغمبر ګور يې ودان که نه

ketabton.com - The Digital Library

لکه څنګه چې محمود د خپل زوکړي ځای او خپلې کلا غزني څخه ځني لښکرې په لنډو اپند ته ببولې بيا به چتک د له غزني د ګومل سين پر غاړه له اوسني پکتيکا، د ګومل ولسوالۍ تېرېده، ګومل د پکتيکا (پکتيس او پکتيوس) هغه ولسوالۍ ده چې د اورګون ولسوالۍ (مرکز ولسوالۍ) سويل لورې ته پرته ده، دا نوم په ريګويدا کې د ګوماتي (ګومل) په نامه راغلې ده او يادونه يې هم د ريګويدا د ماروت (د باد څښتن) په سندرو (سرود) کې شوې ده.
دا لاندې بله لرغوني (په ربښت کې لرغوني تېر پېر ته وايي، په اوسني نوي اثارو کې لرغوني هغه لرغوني پاتېشونو ته وايي چې لږه تر لږه ۷۵ کاله وړاندې پېر پرې تېر شوی وي.) خو دا په زرګونو کلونو، کلونو زړه لنډۍ ده.

پر ګومل سر د کډو راغی
مستۍ کوچۍ پر دسملو اوښې وهينه

د برتانويانو (پرنګيانو، اېنګلېسانو) تر ټولو ډېر ځواکونه په يوه حمله کې د محمد شاه خان بابکر خيل له لوري ۱۷،۰۰۰ په اسونو او ګلتيږو، توپکو سپاره ځواکونه له کابله تر جلال اباده کوتره، کوتره کړه .
ښه سابه يې ورته په مالګه کړه، چې يوازې يوه عسکر تري ګوډ او ژوندی ګندومک ته د حاجي قدير دي پلرو ځای ته وتښتېدو او له تېښتې بريالی و وت.
محمد شاه خان بابکرخيل غازي خپل خوريه وزير محمد اکبر خان له کوشنيوالي څخه خپله روزلی و، د دې له پاره چې يتيم ورته له لوګري پلار څخه يې پاتې و، د کره د غوريانو کلي کې لوی شو.
محمد اکبر خان په خپله لاسي تومانچه د اېنګلېسانو مشر مکناټن په سر و ويشته او مردار يې کړه. چې له ټاټوبي څخه يې د انګلېسانو برسټن د تل له پاره ټوله کړه.

محمد شاه خان ته اېنګليسانو د نه په خولا کېدونکي دښمن لقب ورکړه او تر مرګه په لغمان کې اوسېده. مهترلام کې يې کلا وو بديع اباد کې د کافر کلا په نامه، ښه سرغندوي وه، منځه ګل يې هم بولي، کلی يې منجومه يا د غورايانو کلي په نامه يادېږي، لاندېنۍ مصرۍ په کې ۱۸۸۰ زېږدي څخه وړاندې په درځ کې دود درلوده:.

د کټل څه اوبه څړې دي
د منځګل پېغلې منګي تري ډکوينه

ketabton.com - The Digital Library

🔺 ټوټې، ټوټې په تورو راشې
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مينه

🔺 په تور ټوپک ويشتلی راشې
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مينه

زه ډېری څه د ميوند له جګړې له خپلو پلټنو، ګرځيدلو، پوښتنو او ډډون سربېره چې د هېلمند ولايت له موسی کلا، سنګين، کجکي، ګرشک، نهر سراج، لښکرګاه، نادالي، ناوې، د هرې بنادې، غونډۍ، زوړې، اوارې، دښتو، کشونو، ماندو څخه مې ليدنه کړې. په ۲۰۰۷ ليږدي کې د مخابراتي اېنجينيرې خدمتونو دندې د کارې شېبو د کار له بشپړولو نه ورسته په پلټنه بوخت کې دلم.

ځايې مشرانو به ښه مېلمه پله هم راته کوله، له شلو وارو ډېر په ميوند تللی راغلی يم.
د ميوند په اړه به د خپل يوه ملګرې او کوربه، د موسی کلا ولسوالۍ اوسيدونکي و کړم.
د ملا عارف اخند په نوم و، د موسی کلا د ملاباقي غونډۍ په سر يې راته و ويل اېنجينېر صيب! چې د انګرېزانو په وړاندې به غازيان له دغو دريو خوړونو له لارو څخه د ايوب خان په وخت کې ميوند ته تلل،.
۱۶ شپې ورځې مو موسی کلا کې په ملاباقي غونډۍ کې تېرې کړې، چې ۱۲۰ متر له ټولې موسی کلا پورته ده.
د روشان مخابراتي بنادې مو ګټې اخستنې ته چمتو کولې او د دوه ډلو مشري راپر غاړه وه؛
ولسوالۍ په ۲۰۰۲ زېږدې کال کې اېنګلېسانو طالبانو ته پرې اېښې وه، له کمپنۍ او حکومت څخه ځايې وګړو او طالبانوغوښتنه وه چې مخابراتي غوړکې ټولواله دې هلته چومتو شي، زمانت مو طالبانو کړی وو، چې تاسو ته به هېڅ ځوک خنډ نه پيدا کوي.
مشر انجينر سيد جميل سعادات را ته يوه ځای لمونځی يا جانماز را کړی و، چې دا به ملا عارف اخند ته ورکړي، زما سلامونه به ورته و وايي، ورته به وايي چې له مزار څخه د زمروتو تسبح نه دې جوړې شوې، په لاس نه دې راغلې چې را وړې مې وی.

د لومړۍ شپې مېلمستيا يې هم په خپل کور کې راکړه، ښه خواړه، چرګان او وريځې،... . يې راباندې و خوړې، مشر ورور ملا داود (ريحان) اخند يې په مېلمه

ketabton.com - The Digital Library

پاله سترې نه و، مور ته يې په ډېره مينه د خوب ځای له حجرې باندې انګړ کې دننه، د شنو غنمو په منځ کې تيار کړه.
ښه لور کوچيانی سپی يې هم د انګړ ساتلو له پاره يې زما د کټ خواکې و.
چې وېده کېدلو ډېرې الوتکې په هوا کې ګرځېدلې، هغه راته وويل چې پاس لاړ شو اېنجينېر صيب غوره به وي، دلته درباندې بم ونه غورځوي.
مور هم له الوتکو مخابراتي ښادو ته لاړو.
دی نو ښه دين دوست او امانت ګر تن و، کوشني ورونه يې ملا عارف اخند او اکا زوی يې ملا تورجان اخند، لږ نه ښه ډېر پايښتي (ټينګ)، ګوټن (زاويه لرونکي) پښتانه وو، ملا عارف يې د ملا محمد عمر مرستيال و، په زاړه تحريک کې د شمال د جنګ مسئول مشر و، دغه بل يې د ملا داد الله مجاهد کاکړ مرستيال وو.

پر دغو سربېره چې زما څېړنه دا سپيني ته را وباسي، د لاندې پوښتنو ځوابونه سپيني ته را وباسم، لکه:-

۱۲. ۵ په ميوند جګړه کې ملاله ميونواله اېنګلېسانو شهيده کړه او که اوسني پاکستانيانو!!!

۱. د ميوند جنګ ملالۍ ګټلی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۲. دا افسانوي اړخ کره دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۳. ملاله ميونواله د کوم ځای وه ؟
٤. ملاله ميونواله پېښلنه (شاعره) وه؟ چې لنډۍ پېښله يې و ويله او که د بل تن پېښلن يا پېښلې پېښله (پېښرن، اشلوک، شېر) يې ويلی دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۵. پښتانه مېرمنې جنګ ته بيايي؟ ولې؟ او ولې نه!؟
٦. له افغانانو کافران ډېر وو؟
۷. جنګ څو ورځې وو او که يوه ورځ وو؟
۸. ملالۍ په جګړه کې ګډون کړی؟
۹. څو ورځې ملالۍ په جګړه کې وه؟
۱۰. په پښتو ژبه کې د ملالۍ لنډۍ لمړۍ ده ؟ او تاريخي دروندوالی لري؟
۱۱. ايا کندهاريان به همدا خپل اصل ګڼي؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۱۲. دا پر دې ارضې چې ټول ملاتړ او ستاينه دې د مېرمنې و شي؟ ولې؟ او يا ولې نه!؟
۱۳. ميوند د جګړې ربښتولي همداسې ده چې نن سبا خلک ورته تعريف ورکوي؟

ketabton.com - The Digital Library

۱٤. ميوند کي جګړه ايوب خان و کړه او که يعقوب خان؟

۱۵. ملالۍ ميوندواله روغمنه (ډاکټره) وه، چې د جګړې ټپيان يې ترل، که زړه وره پېغله وه، چې له وينو يې وېره نه درلودله او که لوړ د ټاټوبي پالنې حس يې درلوده ؟

۱٦. ملالۍ ميوندۍ د کندهار د ميوند ولسوالۍ د خوږ کلي اوسيدونکي وه او که د ننګرهار د خوږيانو ولسوالۍ خوږيانيواله کوچۍ پېغله وه؟

۱۷. ملالۍ ميوندۍ (ملاله ميوندواله يا ملالۍ ميوندواله) بې دينه، بې حجابه، بې پښتو پېغله وه، چې ځادري (چادري او بورقه)، يا له سر نه تر پښو پورې يې تک تور عربي عجاب نه اغوسته، په پردو سړو يې لاسونه وهل، ټپونه يې ګندل، بيا له شين پرتوګ، سور کمېس، تور ټيکرۍ د لکړې په سر يې سپين بيرغ ترلی، خپلې رمې پيولو له پاره تلله؟ هغې دا پام کوه چې راتلونکی پېړۍ را روان دی ماته به پښتانه بې پښتو، بې پته، بې غيرته، بې عزته، بې ابرو او بې حجابه پېغله وايي؟

۱۸. ملاله ميوندواله مسلمانه پښتنه وه او که کافره؟ ولې يې غازيان د حضرت (ښاغلي) پنجاب پلار اېنګلېسانو په وړاندې جګړې ته لمسول او د غيرت انګېزه يې په کې زوکړه کوله او د ولاړېدو انګېزه يې ورکوله؟ دې ته چې اېنګلېسان او د هغې روزونکي ګوډاګيان بې حجابه، بې دينه او مخلوڅي بې شرمه پېغله وايي دا سم کار دی؟ که دی ولي!؟ او که نه دی ولي!!؟

۱۹. بريتانوي بولندوی ډګر جنرال بوروز جګړه کي افغانانو ته ډېر وارېده او شين شرق (له غوصې او کينې ډک) و او وينې خوټېدلې او که د سند (اوسني پاکستانيانو) د آس سپرو ځواکونو بريدمن افسر وارنټ.؟ ولې او ولې نه؟

۲۰. بريتانوي بولندوی باروز د خيګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرود يوه بريدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي، بولندوی نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښې اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.؟، د اېنګلېسانو مشر پاکستانيانو له افغانانو وژغوره او که اېنګلېسانو؟، ملالۍ ميوندوالي په خيګ کي د اېنګلېسانو په وړاندې لنډۍ ويلې وه او که د هغوئ اجيرو، مزدورو کافرانو د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو ځواکونو په وړاندې ويلې وه؟ ولې او ولې نه؟

۲۱. د دې له پاره زه پر دې باندې خپل د پام چورليځ ځرخوم چې خپلخوښي تري بېلښتي شي.

نو ځکه پر دغو له دې پښتو ژباړې را ځرخوم چې خپله اېنګلېسانو ليکلي دي او کره يې خپلو ټبر ته پرې اېښې دي.

ketabton.com - The Digital Library

,, امیرمحمد ایوب خان ورور امیریعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې وو،

د میوند جګړه؛ جګړه: د افغان دوېیمه جګړه؛ نېټه: ۲۷ جولای ۱۸۸۰زېږدی؛ سیمه: په سویلي افغانستان کې د کندهار لوېدیځ ته؛ د جګړې ګډونوال: د بمبیي د پوځ بریتانوي او هندي سرتېري د افغان د سمبال شوي او توکمیز پوځ د سرتېرو پرضد؛ جنرالان: ډګر جنرال بوروز د ایوب خان پرضد؛ د پوځونو شمیر: ۲,۵۰۰ بریتانوي او هندي سرتېري له ۶ آر ایچ درندو توپونو او ۶ لنډ خولو سپکو توپونو سره، د افغان ۹,۰۰۰پلي او ۳,۰۰۰ سپاره سرتېري، ۶ د توپخانې بطریې (ټکونکي توپځای، دربونونکی توپځای، د لښ توپخانې یو نټ، د توپ د ټرلوځای، برقي بیټرۍ لرونکي توپونه، یا حق نا حقه وهونکي توپونه.) له ,, ۳۶ توپونه،، سره؛

پوځي جامې، وسلې او توکي: بریتانوي او هندي ځواکونه په ټولیز ډول له بومي هندي لېواګانو څخه جوړول چې له درېیو سترو لښکرو څخه راټول شوي ول:

د بنګال لښکر، د بمبیي، مدراس لښکرونه او کوشني سیمه یز پوځونه لکه د حیدرآباد د سیمې نوي پوځونه او د پنجاب د پیاوړي لښکر سرحدي ځواکونه.

هندي لېواګانې د بریتانوي لېواګانو له ځواکونو سره یوه ځای د جګړې ډګر ته پلي کېدل.

بربډمن هکترمک لین د شاهي پوځ د سپرو توپخانه لرونکی ډلګي ته د لویې تنګي دري په څنډو کې لاربښونه کوي. د بریتانیا په پلیو پوځي ځواکونوکې هر سرتېري ۰.۴۵ مارتیني هنري یوه ډزی توپک درلود. (یعني ۲۰ تنو کې ۹ تنو یې یوه ډزی مارتیني هنري ټوپک درلود، یا سرپوښ) د هندي لېواګانو سرتېرو سنایدر ټوپک درلودل، همدارنګه هغوی یوه ډزي ټوپک خو زاړه ډوله ټوپک درلودل او پلیو منظمو قطعاتو له زړو وسلو څخه په نوي ډول جوړ شوي ډک خولي ټوپک هم درلودل.
سپاره پوځونه په تورو، نیزو، کارابین ټوپکو، بریتانویان په مارتیني هنري او هندیان په سنایډ ټوپکونو سمبال ول.

بریتانوي توپچي ځواکونو ډول، ډول توپونه درلودل. ګڼ شمیر یې نرم خولي لنډ جاغور لرونکي سپک توپونه ول، خو په اغېزناک ډول نه ول، مګر که ځاروا‌کو د اروپایي لښکرو د توپونو په شان پولادي جاغورلرونکي جوړ کړي وی، اغېزه به یې زیاته وه.

ketabton.com - The Digital Library

د توپخاني مرستندويه برخه اغيزمنه نه وه او په افغاني اړخ کي افغاني ځواکونو ځرګنده کړه چې هغوی د بريتانويانو په پرتله ښه پياوړي توپخانه لري.

کله چې د ۱۸۷۹ کال د مارچ په مياشت کي ډګر جنرال سر ډونالډ ستيوارټ له خپلې فرقې سره چې له بنګالي او بريتانوي لېواګانو څخه جوړې وې، شمال ته د کابل په لور وخوځېد، کندهار يې د هغه ښارافغان واکمن والي ته پرېښود، د بمبيي او بريتانوي د فرقې سرمشري يې تورن جنرال پرايمروز ته ورکړه.

د افغانستان په شمال کي د بنګال لېواګاني په ۱۸۸۰ کال کي له افغانستان څخه و وتلې او يوازې د کندهار ولايت د بريتانيا او هندستان تر ولکې لاندې پاتې شو.

په ۱۸۸۰ کال کي کندهار ته خبر راورسيد چې د افغانستان د بې واکه شوي امير، اميرمحمد ايوب خان ورور اميريعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کي دی.

له جګړې مخکې د شاهي آس سپرو - توپچي اې بي او پلي بيترۍ يې (د لښ توپخاني يو نټ)، د کندهار والي پر بريتانوي پوځيانو ټينګار وکړ چې د هلمند د سيند په غاړه کي دې، د ګرشک په سيمې کي د ايوب خان مخه ونيسي که نه نو د هغه په دغه پوځي خوځښت به په ټول هيواد کي پاڅون رامنځ ته شي.

هندي دولت جنرال پرايمروز ته لارښوونه و کړه چې ګرشک ته دې يوه غنډ واستوي او له احتياطي يا زېرمې فرقې څخه دې څو لېواګاني د هغوی پرځای را وغواړي.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په څلورمې نېټې د توپخاني دوه لېواګاني، د بمبيي درېيمه سپکه توپخانه او د سند د آس سپرو درېيمه لېوا له کندهاره و وتلې چې ورپسې په سبا يې پلي او د توپخاني ځواکونه له ښاره و وتل.
د جنرال باروز پوځونه د والي له پوځونو سره يوازې له دغه امله يوه ځای شول چې د والي د پوځونو په منځ کي پاڅون را پورته شوی و او ګڼ شمېر يې د ايوب خان پوځونو ته ور اووښتي ول، بريتانويانو د شپږو زړو لنډخولو سپکو توپونو کارونه بنده کړه او پرځای يې له ۶۶ فرقې د پلي سرتېرو بطريه (چارچي ځواک، يا تازه دمي ځواک) ځای پرځای کړه.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په ۲۶ نېټه باروز ته د ځارکښو له خوا خبر راورسيد چې د ايوب خان ځواکونه، د مالموند له غاښي څخه د تېرېدلو په حال کي دي او بله

ketabton.com - The Digital Library

ورځ به د مېوند کلي ته راورسيږي، چې له هغه وروسته به د غزني پر لور و درومي.

که باروز د همدغه خبر په اورېدلو د خوښۍ کوماندې ورکړي وی نو له ايوب خان څخه به مخکې مېوند ته رسېدلی وی. د هغه په بدل کې د هغه ځواکونه د بلې ورځ پر سهار وختي و خوښۍ، دا ځنډ له دغه امله پېښ شو چې ځواکونو د بارټرلو له پاره وخت ته اړتيا لرله.

د ۶۶ پلي ځواک يوه سرتېرۍ په سويلي افغانستان کې کله چې بريتانوي / هندي ځواکونه مېوند ته ورسېدل، د ايوب خان پوځ له ورايه ښکارېده چې د بوړ بوړکيږو، دوړو په توپان کې تېرېده او دښته يې په دوړو کې پټه کړې وه.

باروز دغې ته په کتلو اټکل و کړ چې له افغانانو څخه مخکې مېوند ته رسېدلی شي، نو پوځ ته يې د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکړ. د باروز پوځ له مېوند څخه واوښت او د يوې تنګې درې د ۲۵ فټيزې ژورې برخې ته ورسېد چې دغه دره د هغه د مورچل له مخې تېرېدله. د دې پرځای چې په مېوند کې د درې په غاښي کې دفاعي ځنډې و نيسي، باروز خپلو پوځونو ته د ورځپرمه پراخې پرانستې دښتې مخې ته درې د غاښي په څنډه کې د ځای پرځای کېدلو امر ورکړ.

د ايوب (خان) ځواک د کابل او هرات له روزل شويو ليواګانو، له والي څخه تښتېدلي او قومي سرتېرې ځواکونه ول، چې ټول ټال ۱۲,۰۰۰ تنه ول چې په منځ کې يې ۳,۰۰۰ سپاره هم ول. د ايوب خان د ځواکونو په پرتله، د جګړې د ډګر د کرښو له پاره، د باروز ځواکونه د بارټرلو او وړنې راوړنې ګارډ / لوژيستيکي له سرتېرو سره ۱,۵۰۰ پلي، ۳۵۰ سپاره ول.

د بريتانوي پوځونو توپونه له درې وا وښتل او داسې مورچل يې و نيو چې افغانان د هغوی توپونو د اور تر لمبو لاندې راغلل. د باروز له اټکل او موخې پورته د توپخانې اور لا اغېزناک وو، نو له همدې امله يې د پرمختګ له پاره پلي او سپاره ځواکونه په بېړه مرستې ته ور ولېږل. شېرشپېتم ځواک يې ښې خوا ته، د جيکبزتوپ لرونکي يې د منځ له لورې او لومړي بمب اچوونکي يې کېنې خواته د مرستې له پاره چمتو ول.

د جګړې لومړۍ لړۍ د توپخانې د ځواکونو په مردکيږو پيل شوه، افغانانو د پياوړو او مودرنو د ستيټ. ايف. ډي. آرټ آرمسټرانګ توپونو په لرلو پر بريتانوي سرتېرو ډزې پيل کړې.

ketabton.com - The Digital Library

د بمب غورځوونکو لومړي او سپاره ځواک ډېره درنده مرګ ژوبله و لېدله او د جيکبز توپ لرونکي ځواک د بمبارۍ له لاسه په پټن ځای کې پټ شو.

د توپخانې له دوه اړخيزه اور وروسته افغان پلي ځواکونه د هندي/ بريتانوي پوځ پر لومړي کرښې د برید له پاره ور ننوتل، لېکه يې ماته کړه. باروز د يوه بې ځايه او تش خوښت په کولو لومړي بمب غورځوونکي پوځ ته د برید بولنده ورکړه، که څه هم د افغان پوځ پرمخ را روان و، باروز خپله بولنده بېرته واخستله ځکه چې بمب غورځوونکي ځواک د افغان ځواکونو د اور له امله ډېره مرګ ژوبه و ليدله.

د پرانستي دښتي پر لور د افغانانو پرمختګ، د بريتانوي / هندي ځواکونو کينه برخه تشه پرېښودله، دغې وېرې باروز اړ کړ چې د جيکبز د توپک لرونکي ځواک دوه کمپنۍ تشې خوا ته ور و لېږي او له کينې خوا څخه د بارټرلو د ګارډ / لوژيستيک د توپک لرونکو په منځ کې د دوه سپکو توپونو په مرستې يې ملا ور و تړي.

د بريتانوي بولندويانو پام دغې خبرې ته نه وو، چې د ځواکونو بلې تشې خوا ته يوه بله دره تېره شوې ده. چې ښۍ خوا ته له لويې درې سره يوه ځای کېږي. د جګړې په وخت کې افغانانو دغه دره وکاروله چې د بريتانوي/ هندي پوځونو تشې ښۍ خوا ته ور ننوځي ترڅو د شېرشېپتم ځواک د سرتېرو مخه ځان ته ور واوړي، تر هغه مخ کې د دغه ځواک مخ د خپل ګاونډي ځواک د جيکبز د توپ لرونکو او د لومړۍ بمبيې د بمب غورځوونکو د ښي برخې زاويې ته وو.

په مېوند کې له توپونو څخه ساتنه: د شاهي توپخانې د آس سپرو بطريه چې نن (د مېوند بطريه يا بالتې يادېږي) اوس نو د باروز ځواک په کلکه د را غونډو شويو آسونو د لېکو په شان په يوه ټکي کې راټول شوي او پلي ځواکونه د بې يېرې يا بې ټمره پرمختګ په لومو کې رابنکېل شول. د افغان سپارو ځواکونو له سترګو څخه د کينې خوا تشه خطا شوه؛ قومي، پلېو ځواکونو او د هغوی توپونو د بريتانوي پوځ ښي خوا ته د يوې څنګيزې درې له لورې ورننوتل.

د همدغې ورځې په وختي ماسپښين کې (ټکنده غرمه کې)، د سپکو لنډ خولو توپونو مردکي پای ته ورسېدل او ځواکونه له مورچلونو را و وتل، دا داسې يو خوښت و، چې د جيکبز د توپچي ځواک کينه خوا يې چې لا مخکې د افغان توپخانې او د سيمې د تودوخې له امله تاوانې شوې وه، له ګډوډۍ سره مخامخ کړه.

ketabton.com - The Digital Library

کله چې د افغان ځواکونو اور زور اخلي د شاهي توپخانې د سپرو ځواکونو توپچيان هغه وخت خپل بې آسه ملګري راپور ته کوي چې غواړي په شا تېښته و کړي.

د سپکې توپخانې په شاته کېدلو افغان سپاره ځواکونه بريالي شول چې د بريتانوي /هندي ځواکونو پر مورچلونو، د کينې تشې له لوري د شا له خوا ورننوځي. د جيکبز د توپخانې توپچيانو او ټوپک لرونکو هڅه و کړه چې د افغان د ځواکونو. د دغه پرمختګ مخه و نيسي او ټولو په يوه وار پر افغانانو ډزې پيل کړي، خو د بريتانويانو اور اغېزه نه درلودله، کمپنۍ تجربه نه درلودله او بولنده يا کوماندې يې د داسې بولنديانو يا کوماندانانو په لاس کې وه چې نوي پوځ ته راغلي ول او خپل سرتېرې يې سم نه پېژندل.
افغانانو له ځنګيزي دري څخه د بريتانوي / هندي ځواک زړه ته د ښې خوا له تشې ورننوتل.

د سند (اوسني پاکستانيانو) د آس سپرو ځواکونو يوه خوځښت و کړ چې د افغانانو د دغه پرمختللو د مخې خنډ شي خو آس سپاره بېرته شا تګ ته را و بلل شول.

د شېرشپيتمې پلي لېوا سرتېرې په مېوند کې ايوب خان خپل دوې توپونه د ځنګيزي دري غاښې ته راوړل او له لنډ واټن څخه يې ښايي له دري سوه مترېز واټن څخه پر لومړۍ بمب غورځوونکي لېوا د اور بولنده ورکړه.
په نردې ماسپښين کې د توپوخانې اور بند شو او افغان قومي ځواکونو د هندي / بريتانوي ځواکونو د کرښې په زړه کې د ننوتلو نوښت په لاس کې و نيو.
د جيکبز د توپخانې دوې کمپنۍيو کينه خوا په تېښتې پرېښودله او د لومړۍ بمب غورځوونکي لېوا خوا يې په بشپړ ډول تشه پرېښودله.

افغانانو د بمب غورځوونکو شمېره راټېټه کړه، داسې ښکارېدله چې هندي سرتېرې ډېر ستړي ول او د وېرې له ډاره يې د مقاومت وسه له لاسه تللې وه.

د آر ايچ اې توپونو جګړې د کرښې په زړه کې مورچل و نيو او په بېړه يې افغان ځواکونو ته د سلامي کېدلو وروستنۍ ډز و کړ، افغانان د ځو جريبو په واټن کې کينې خوا ته د بريتانيې د لار ورکې توپخانې د په شا کېدونکو توپچي ځواک لوري ته را نردې کېدل.
هغوی په سترګو ليدل چې د جيکبز د توپخانې ځواک پاتې شوې توپونه د شپږ شپيتم پلي ځواک په کينې اړخ کې ويلي شوي ول او د کرښې ښي خوا يې په توره تيارې کې پرې ايښي وه.

ketabton.com - The Digital Library

په مېوند کې د افغانانو پرضد د شپږ شپيتمې لېوا وروستنی لاس او ګريوان کېدنه:
يوه لس تنه (۲ تنو افسرانو او نهو تنو سرتېرو) د خيګ له کلي څخه د باندې خپل خوږ ژوند له لاسه ورکړ.

د سپي نوم چې بوبي دی، د هغوی تر پښو ليدل کيږي. باروز، نټال ته بولنده ور و ليږله چې له خپلو سپرو سره دې د افغانانو مخه ونيسي، تر څو د دغې خونړۍ شيبې ولکه بېرته په خپل لاس کې واخلي.

هغه په ډېرو ستونزو يوازې يوه سلو پنځوس تنه سپاره راټول کړای شول، په نيمه او مړ ژواندي زړه هغو افغان ځواکونو ته ورنږدې شول چې تر بمب غورځوونکي لېوا راټول شوي، هغوی يې کلا بند کړي ول او کله چې هغوی ته نږدې شول بېرته په تېښته راغلل.
باروز پر خپل آس سپور شو او د جګړې ډګر تر کرښې نږدې ورغی، ترڅو له نورو سپرو سره يوه ځای يرغل و کړي خو بری ور په برخه نه شو.

بريتانوي توپخاني له يوه مورچله د پليو ځواکونو تر ځنګ پورې، د توپخاني اور کاوه او دلته وه چې د لويې درې له ځنګه پلي ځواکونه تېر شول او د نورو يرغلونو له پاره يې په څو څو ځله بېرته و دانګل.

پلي ځواکونه په دوه وو جلا ډلو کې ترشا شول، د کېن خوا ځواکونو د موند اباد خوا ته په شا شول چې د شپږسپيتمې پلي لېوا، د مورچل، سمځو کېندلو کنډک او ماين پېژندونکي ول. د بمب غورځوونکو ځواک د خيګ کلي خوا ته په شا شول. لويې درې ته د په شا کېدلو په وخت کې د بمب غورځوونکو ګڼ شمېر سرتېرې و وژل شول.
شپږشپيتمه پلي لېوا د دوې هندې لېواګانو د ملا تېر له ماتېدلو وروسته درې وړې شوه، په څو ډلو و ويشل شوه او د شا تګ په حال کې په جګړه کولو شا ته کېدله.

د شپږ شپيتمې لېوا او د بمب غورځوونکې لېوا شا ګڼ شمېر افغانانو نېولې وه. له درې څخه په تېرېدلو د خيګ کلي ته وا وښتل، ټول ټال سلو تنو پاتې شويو بولنديو افسرانو د خيګ کلي په يوې څنډې کې په يوه بن کې خپل وروستنی تم ځای ونيو او جګړې ته و درېدل.
له هغوی څخه لاره او ګودر ورک وو، له دغې ډلې څخه ژوندي پاتې شوي د خيګ د کلي له لارې يوه بل دېوال لرونکي بن ته وا وښتل او دلته يې د دوېيم ځل له پاره خپل وروستنی مورچل ونيو.

ketabton.com - The Digital Library

دغه وروستنی مورچل او جګړې ته درېدل له کلي څخه د باندې له شپږشپيتمې پلې لېوا څخه يوه لس تنو ژوندي پاتې شويو و کړ، دوه تنو بولندیانو او نهو تنو سرتېرو.

د فوربوري په بن کې د يادښت ترټولو لوی د زمري څلی. تر څلي لاندې لېکنې د ميوند د جګړې يادونه او د شپږشپيتمې پلې لېوا د له لاسه ورکولو يادونه تازه کوي.

د پوځ نور ژوندي پاتې شوي سرتېري بريالي شول چې د جګړې له ډګر څخه په شا شي، د افغان پوځ د پرمختګ مخه د بمب غورځوونکې لېوا د ژوندۍيو پاتې شويو ډلګۍيو له پلوه و نيول شوه، تر هغه دمه و جنګېدل چې مردکي يې خلاص شول او بيا افغان پوځونو ته سلامي شول.

بريتانوي بولندوی باروز د خيګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرود يوه بريدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي.
بولندوی نه پوهېده چې د هغه پلې پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

بريتانوي او هندي سرتېري او د پوځي پنډغالي چوپړ مار سرتېري، د افغان سپرو ځواکونو له لاسه په تېښته ول او د کندهار پر لور پر سړک باندې د تېښتې په حال کې په ځغاسته شول.
د دغې خورې وړې شا ته کېدلو په ترڅ کې چې د افغان پوځونو له خوا سرتېري مخې ته اچول شوي ول، که څه هم ګڼ شمېر يې ژوندي و نيول شول، و وژل شول او يا تېښته ول خو بيا هم د افغان پرمخ تلونکي سپاره ځواک مخه، د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د سپارو سرتېرو يوې ډلګي او د آر ايچ اې بطريه، د لوژيستکي (زېرمه يا تازه دمي او لېږد رالېږد) او ساتونکي ګارډ سرتېرو تر يوه وخت پورې و نېوله.

د پلي افغانانو مخه د يوه مقاومت په ترڅ کې په خيګ کې د بمب غورځوونکي ځواک له خوا خوره وره شوله خو هغوی ته داسې شېبه په لاس ورغله چې بريتانوي، هندي او لوژستېکي سرتېري يې لوټ کړل.

د غنډ پاتې ژوندي سرتېري تر کندهاره په خاپوړو په تېښته کې ول. مخې ته يې نابېره د افغان سپارو د ژغورنې يوه کوچنۍ ډله ورغله او ژوندي کسان يې را و ايستل.

ketabton.com - The Digital Library

خیګ د کلي، ۹۶۶ و وژل شو او ۱۶۳ ټپیان وو. د بریتانوي او هندي ځواک ۲۱ افسران او ۹۴۸ تنه سرتېري و وژل شول. ۸ افسران او ۱۶۹ تنه سرتېري ټپیان شول.
بمب غورځوونکي ځواک ۶۴ په سلو کې خپل ځواک او ۶۶ پلي لېوا ۶۲ په سلو کې د ۱۲ تنو بولندویانو په ګډون خپل ځواک له لاسه ورکړ.
د سپاره ځواک تلفات ډېرلږ ول.

د افغان د ځواکونو د مرګ ژوبلې (تلفاتو) په اړه یوه د ډاډ وړ اټکل تر ۳۰۰۰ پورې ښه یې چې د جګړې د طبیعت، له ځانه تېرېدنې د غبرګون څرګندویه ده.. ،، (ویکیپېډیا، د میوند جګړه، ۲۰۱۳ زیږدی کال)

په دې جګړه کې اینګلېسان (سندیان، اېندیان او اینګلسان سره ګډ) ۱۹۱۴ و وژل شو او ۳۱۲ ټپیان وو، ۱۲ جنرالان و وژل شو، ۸ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۲۵۰۰ تنه وو.
افغانان ټول ۳۰۰۰ شهیدان شو ۵۱۰ او ټپیان وو، ۵ جنرالان شهیدان، ۵ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۱۲۰۰۰ تنه وو.

د نومړي جګړې یوه یادونه داسې کوي:.
,, د جولی ۲۷، ۱۸۱۸ زېږدی چې انګرېز ښکېلاک ګر، د کندهار په میوند دښته کې له افغانانو سره مخامخ شوی جنګ ښه تود روان و، ګرمي وه، لوړه وه خو انګرېزي لښکري ښې تازه دمې وې. خواړه، څښاک او وسله یې ښه ډېره وه، د عسکرو شمېر یې هم پر افغانانو ډېر و، داسې وخت راغی، چې افغانان ماتې و کړي، په دغه وخت کې د افغانانو مېرمنو په غازیانو پام شو، ګوري چې بیرغچي هم ټپي دی نو ملالي خوږیانۍ په نامه یوې پېغلې ورمنډه کړه او له مندې سره یې لاندې لنډۍ وویله:

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتني، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)

بیا یې ورپسې لاندې لنډۍ ورغبرګه کړه:

,, خال به د ورور په وینو کښېږدم
چې په شین باغ کې سور ګلاب و شرمومه،،

ketabton.com - The Digital Library

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتني، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي).

او ورسره یي ببرغ په خپلو لاسونو پورته کړ او د توري په ګوزارو سره د انګرېزي ښکېلاکي لښکرو په منځ ورګډه شوه. کله چې غازیانو د دې پېغلې لنډیو واورېدې، په مړه وجود کې یې ساه و چلېده او په دښمن یې داسې درنه حمله و کړه، چې هغه دم یې انګریزانو ته ماتې ورکړه، چې اوس د همدې پېښې له امله میوند د هر افغان د ویاړ نوم ګڼي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

۱۲. ۶ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې.

په ربښت کې د اېنګلېسانو میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې.
د میوند جګړې په دویمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویلي کندهار، د لودیځ لوري ته میوند ولسوالۍ په خیګ کلي کې ملالۍ میوندۍ ماسپښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلې وه او خپله پېیله یې وه.
کله یې چې خپل کلي خیګ کې په خپل بن کې اېنګلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میرني یې وڑل. دې له حیبته یوه دمې و ویل:
که په میوند کې شهید نه شوې؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.

له زخمي بیرغچي څخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټپیان ښه وکټېدل او یوه لس تنه یې په همدې بن کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بن یې ورته ادېرې کړې او تالا یې پرې واړوله.
پښتانه څارکښي ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بن په بن اېنګلېسانو په سې ګرځېدل؛
یوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو له لورې له همغو اتلانو سره د دوی په بن کې په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه.
د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل.
خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې ګل ګلاب و شرموینه.
په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه.

ketabton.com - The Digital Library

اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم مېړنو له درنې جګړې څخه خېګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خېګ له لارې يې د وتلو لاره و موندله. خپل د سپرلی آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د يوه بريدمن افسر وارنټ په لاس و ژغورل شو.
تراکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښې اړخ ټينګ کافران او سخت زړي منافقين پاکستانيان (سنديان) د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.
کله چې خېګ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغی، له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زمونږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهيده پېغله څوک وه؟
اتلانو ورته و ويل، د دې خېګ اوسيدونکي ده، نوم يې ملالی ده، په خټه نورزی ده، تر کشکنخود پورې به يې خپلې رمې پيولې.
امير يعقوب خان ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ.

اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په ادېره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

له دې لنډی دا را سپرم چې دا اوسمهال ۱۳۷ کلنه لنډی ده.
(۲۰۱۷ زيږدی – ۱۸۸۰ زيږدی = ۱۳۷ کاله).

د دې مثال په دې بڼه دی چې د ملالی ميوندی لنډی (۱۰۳۷ زيږدی – ۱۸۸۰ زيږدی = ۸۴۳ کاله) ۸۴۳ کاله له دې لاندې لنډی څخه کشره ده، مانا دا چې په هغه وخت کې به د ملالی اتمه نيا هم نه وه زوکړه شوې.

▲ که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه

۱۲. ۷ بل اړخ يې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی

لکه ياکوت يا ياقوت، تت مړوی، پيکه، خپ (رنګ) پڅ کانې موړی، هغه ميخ چې په ديوال کې ټکويل کيږي او کالي پر راځړوي دا ډول کرسټل: ګام بوريا پوزی، کريږ ترل، شډل نښه کول، اودل شوی پای پاک د حدود ټاکلی غمی، نغاړکی

ketabton.com - The Digital Library

مېخ، نالیچکه کانې لکه د پهلوانۍ د لوبې توشکې په ډول، اودل مړوی (د پوزې په ډول منرال)، پیرل چوکات منرال (د انځور په ډول قعمتي جواهر) دي.
چې په نیلو، ماوۍ، کورګل سېمه د لغمان کې شتون لري. ,, په ځانګړي ډول نیلو او ماوۍ رګوکونه چې له ۱۰ سانتي میترو څخه تر ۴۰ میترو په پنډوالي سره، له څو میترو څخه تر څو کیلومترو مندل کېږي. چې ورته د پلوتونیم (یوه ریډایواکټیف کیمیاوي عنصر دی، چې د اتومي انرژي د تولید د پاره استعمالیږي)، ننه وتنه (په زور) د نیلو یې بولي.،، (فوچس، ۱۹۷۴ زېږدی، چوپړی ۹)، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۳چوپړی)

,, په ګرده نړۍ کې تر ټول غوره منرالونو زېرمې د روسي کان پېژندونکو (قیمتي ډبرو پېژندونکو، منرالوجستانو) په ۱۹۷۰ زېږدي کې لغمان کې په نخښه کړه، چې په پینۍ وال مارکیټ کې یې لوړ ځای د کرسټلونو، نغارکۍ مېخ (نالیچکه کانې یا تت مړوی، کانې) او پلوتونیم ،، د امریکا فینسټ مهالنۍ د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د ۱۹۷۸ زېږیږدي کال د ۱۰ میاشتې مهالنۍ ګڼه کې په ۳۰۱ چوپړي کې او ۱۱ میاشتې مهالنۍ ګڼه کې په ۳۰۸ چوپړي کې ټیکلی ټینګ کړی دی. (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، چوپړی ۲)

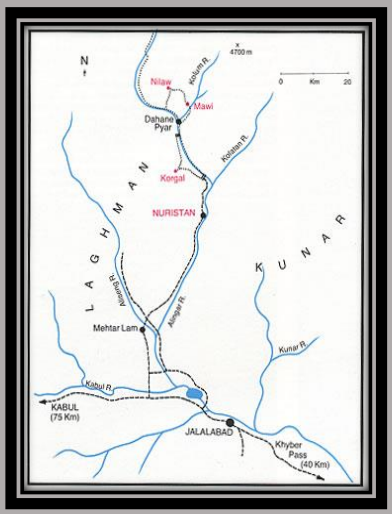

٥:. د ښارونو او د کافي ذخیره (امانت اینښودل، رسوب کول، پاسره اینسوول، ذخیره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ٥٨ انځور)

٦:. د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د امریکا فینسټ مهالنۍ انځور. (# ٥٩ انځور)

ketabton.com - The Digital Library

۸:. شین سپوډومین کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پوري دا د فینسټ له لوري لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوی داني دي، له ماوی، لغمان، افغانستان ځخه (د سوربوننې راټول شوي) انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی. (# ۶۰ انځور)

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان ځخه (د سوربوننې راټولشوي) انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور)

ketabton.com - The Digital Library

١٠:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوننې راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی.،، (پيرر، ١٩٥٩ زېږدی، ١١ چوپړی) (# ۶٢ انځور)

٩:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوننې راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی.،، (پيرر، ١٩٥٩ زېږدی، ١٠ چوپړی) (# ۶٣ انځور)

ketabton.com - The Digital Library

۱۱:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي پېړ ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (راټولشوي د سوربوننې) انځور يې مېرمن نيلي برينډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور)

۱۲:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کی، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د هيرب اوبډا راټول شوي) انځور يې وينډيل اي. ويلسن اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور)

ketabton.com - The Digital Library

,, د اپريل په مياشت کې د افغانستان حکومت رنګ شو. په ۱۹۷۸ کې، د کين اړخي انقلابي ډلې له خوا، بهرنيانو ته د افغانستان د کانونو د راتلونکي لاسرسي په اړه يوه څه شک څرګند کړ.

که څه هم نوی حکومت په ښکاره توګه د خپل مخکني حکومت په پرتله ډېر افراطي دی، خو د امريکا د بهرنيو چارو وزارت چارواکي چې له سيمې سره اشنا دي وايي، دا لا يقيني نه ده چې افغانستان به د شوروي سپوږمکۍ شي.

د راپورونو له مخې د نوي حکومت ګوند د مسکو له خوا د کمونيست ګوند په توګه نه دی منل شوی. د اپريل ۲۷ د پاڅون حسابونه چې د متحده ايالاتو چارواکو له خوا ترلاسه شوي، ښه يې چې شوروي اتحاد د کودتا په چمتو کولو يا ترسره کولو کې برخه نه درلوده.

په واشنګټن کې ارزونه دا ده چې نوی حکومت به د پخواني رژيم په پرتله د شورويانو پر وړاندې ډېره تکيه و کړي. په هرصورت، افغانستان په تاريخي توګه له خپل روسي ګاونډي سره نږدې اړيکې لري، په داسې حال کې چې خپل خپلواکي ته لوړ ارزښت ورکوي.

د کودتا چارواکو په بهرنيو چارو کې د "مثبت بې طرفۍ" خبره کړې، چې د نورو هېوادونو سره د دوی د سياسي او اقتصادي ملاتړ د کچې له مخې ټاکل کيږي. دغو چارواکو ويلي، چې افغانستان به د هيڅ هېواد له خوا په تارونو سره مرسته ونه مني.

مسکو سمدلاسه نوی حکومت په رسميت و پېژانده او د شا او خوا ۱۶ مېليون ډالرو ملکي مرسته وړاندیز يې و کړ.

متحده ايالاتو هم نوی رژيم په رسميت پېژندلی او د اقتصادي مرستو د دوام وړاندیز يې کړی چې په تېرو وختونو کې هر کال شا او خوا ۲۰ مېليون ډالر وو. تمه کيږي چې د کودتا په وخت کې په افغانستان کې د متحده ايالاتو د ۶۰ مشاورينو څخه ډېری پاتې شي او د لويديځ المانانو څخه غوښتل شوي چې د پوليسو د سلاکارانو په توګه پاتې شي.،، (اوبرډورف، ۱۹۷۸ زېږدی، اي ۱۲ چوپړی)
له همدې امله، د محتاط خوشبينۍ له پاره دليل شتون لري چې د معدني نمونو او جواهراتو صادرات ممکن دوام و مومي. (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۴ چوپړی)

له تېر پېر څخه مو ښکيلاکګر په دې پام کې وي، دا خاوره سړي و لري، خو

ketabton.com - The Digital Library

ښه سرونه و نه لري، ټول ټاټوبی بې پلاره او بې مور بې وارثه ډول غوندې کړي.
لږ، لږ به زمور د وګړو تر منځ د کينې او بېلوالي زهن شندي.
الته او دلته به لږ، لږ سره په ښکرو وي، کانونه او زېرمې، ټول لوړ بييه يا قيمتي کاني او منرالونه به يې دوی په خلاصو سترګو تری په پټه او په ښکاره وړي.

دا چې ټاټوبی مو د مندليف لښتيليک له ټولو کيمياوي عناصرو او توکو ډک دی، د الماسو، سرو زرو، يورانيمو، ليټيمو او نورو توکو په بوجې ناست يو او خير ټولو.
د دې له پاره چې پوهګر وګړي به مو د لمسول شويو او غولول شويو، وګړو باندې له منځه وړي، د اسلام په دين به د اسلام په نوم تری اسلامي جړې او باسي؛
دوی به مشر لري، په ربښت کې به ځان وګړو ته نه مخامخ کوي، چې وګړي تری د بډايني، سوکالۍ او زدهکړو غوښتنې و نه کړي؛
که يوه دوې مياشت کې په خپل مرګ هم مړ شي، نو د همدې پټ تن په نوم به يې همغه کارونه ښکيلاکګر پر مخ وړي، او دننه نيږو وګړو ته به وايي چې دا د لويانو کړنې دي، په ربښت کې به همدا وګړي چې ښکيلاکګر دي، لويان به وي او د دې ټاټوبي زېرمې به په بې سترګۍ تشوي.

دوی به زمور د زېرمو شته په نورو نړۍوالو هېوادونو په ۵۰۰ چنده لوړه بيعه پولوري او له مور ځخه به يې په لږو هامياتيو له سلو ۴۰ پيرودي.
د وټيزې ښې به يې داسې وي، که زمور د ټاټوبي خپلواک تن ورته و وايي، چې مور يې په نړۍ وال بازار کې په نورو نړدې او لرې ګاونډيانو پلورو نو د پلورلو خپلواکي به نه لري، په له سلو ۵ او ۴۰ چې هر د پانو په مخ کومه ګټه سپينې ته را وباسي، هغه ټوله ګټه به ببرته د ځلور مياشتي او کلنۍ زېرمه شوي مالیي او بانګ ځخه خپله د لويانو په نوم خپله کوي.
ځکه چې په ربښت کې به دا ټاټوبي پلار او ځښتن نه لري، هر يوه به يې له يوه نه يوه ښکيلاکګر سره نېغې، پټې او ښکاره نه منونکي يا په سترګو کې خاورې شيندونکي اړېکي و لري، خپلواکتوب به هېڅ شتون نه لري.

په همدې ښه محيط ته زمور لرغونو نيکونو او نياګانو د لندۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پښتو پېيلو ځخه لورا، لور او کورا، کور ګټنې اخستې دي. لکه لاندې لومړۍ لرغونې لغمانۍ لندۍ، دوېيمه او درېيمه د ليکوال لندۍ:.

ځوک به يې ولې خاطر نه کړي
چې کور کې سره او سپين لري يا سپين مخونه

ketabton.com - The Digital Library

- الله تالا شولو خاونده
ټولو کانونو مو تالا و لرېدنه

- تن مو هړپې د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرځمنو تړاکونه

جګړه دومره اسانه نه ده له افغانستان سره، د نړۍ لرغون پوهان وايي او همداسې زه پام کوم چې د اسکندر مقدوني (مکي دانسکي) له زمانې څخه په افغانستان کې جګړه روانه ده او داسې کاني کوي.

چې د کلونه د شمارلو ګڼه يې ناشوني نه ده، يوازې په خوله ويل کېږي ۲۳۳۴ کاله، يونانيان او اسکندر مقدوني له ميلاده لا مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلې، د اسلام لښکري سل کاله جګړه کې دلته تېر کړه، هندیانو واکمنی له لمپاکا د پاې پېل شوه، ايرانيان د فارس واکمنی د دې سيمې د مالياتو نه ورکولو او قوانينو ته غاړه نه ايښودلو له لاسه له منځه لاړه. اېنګليسان دې واړي تر ټولو ډېرې خونړۍ ماتې د دې سيمې د تورو غورونو له ننګيالو څخه و خوړې او د دنيا واکمنی يې له منځه لاړه؛ شورويانو يا (رسيا) پېنځلسو هېوادونو واکمنۍ پر وړاندې زما پلار جان عظيم خان له ديارلسو ملګرو او لس ميله وسلو سره چې دري ګلتيه، پېنځه شتنګنه، دوې ټوپکو سره د ملا محمد الله بيا مولوي زبير له امريت لاندې او د معلم قيس قوماندانۍ لاندې د افغانستان سپېڅلی جهاد د لومړي ځل له پاره د نورستان له لارې شروع کړه.
د روسيانو تر ټولو ډېر ټانکونه او الوتکې په همدې سيمې کې د لمبو انګار شوې، ستره واکمني يې له منځه لاړه، امريکايان او دوه پنځوس هيوادونو سره دلته له منځه لاړه، تر ټولو ډېر ټانکونه يې دلته والوزځول شول، ډېرې وسلې تړې دلته و نيول شوې، د امريکا د پلازمينې او ولسمشرۍ سپينې مانۍ په خولې يې ولسمشر اوباما، مارک ته د ډېرې سختې ډارونکې جګړې څخه د ژوندې پاتې کيدو مډال ورکړه چې په قرغه يې ولسوالی کې عمليات کړی و، چې د امريکا په تاريخ کې دوې تنو ته يوازې داسې مډل ورکړل شوی، چې يوه مارک ته او يوه يې بل امريکايي ته د هغه د مرګ څخه ورسته ورکړی و چې په همدې بڼه جګړه کې په ويتنام کې جنګيدلی و، له دې ځای څخه د دوی د ځواک ټغر لمن ورټوله شوه.

پاکستان چې زمور د باچايي ۶۰ کاله پخوا برخه وه، داسې فکر و کړي او افغانستان مات کړي دا خو امکان نه لري. بله دا ده که پاکستان داسې وايي دا خو د منلو ور نه ده او کې دی هم نه شي. که داسې و شي نو بيا خو به زمور د نيکونو تاريخونه دروغ وي.

ketabton.com - The Digital Library

بل اړخ ته داسې به وکړی شي لکه :- يوه تن دی يوه الک ته وايي چې ته قرآن پاک، حديث، سلام دين او رسول الله ص مني،
له الله ج نه ډارپړي او الله مني!!؟
نو هغه الک به ورته ځواب کې و وايي الحمد الله منم يې او مومن مسلمان يم.!!
نو هغه به ورته و وايي چې راځه ما ته اوس کونه راکړه!؟.
نو تاسو او الله مو هغه به ورسره داسې و کړي، نه هېڅ کله نه، عزت، پت، ننګ، غيرت او ابرو هم د اسلام برخه ده.
هېڅ کله به ورته له دغو تېر نه شي، هېڅ کله به يې دا خبره و نه مني.
هوکې!! پاکستانيان او د دوی حکومت له موږ سره همداسې کوي، ياني په اسلام دين مو خراب وي. که خاوره عزت او مېنه ابرو ده، نو ټول منوکو باندې هم بريالي کې دی نه شي، يوه نه يوه ښه تري ګرځېږي او پرې را اوړي.
خو په مستقيمه ښه يرغال کول د پاکستان په افغانستان باندې ناشوني او امکان نه منونکي خبره ده.

موږ ټول بايد پاکستانيانو ته د کمعقلو په سترګه و نه ګورو، دوی دې چې د اروپا او امريکا لويې وچې ځخه اسيا ته او د اسيا زړه افغانستان ته شخړې او ښګېلاکګر راولي.
زموږ ټاټوبی نارمه کوي او ښه ډېر مو پرې وژني، بيا د همغو په خولو زموږ له واکدارانو سره روغې ته لارې او چارې لټوي، يوازې او يوازې ځان او زموږ د دښمن په ګټنې تړې او پرېکړې، لکه د لاهور تړوون (معاهده) له شاه شجاع سره، د ګندمک تړوون (معاهده) له يعقوب خان سره، د ډيورن تړوون (معاهده) له عبدالرحمن خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له امان الله خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له جهادي مشرانو سره، د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جيو ببڼن په امر).!!!
ځکه دا په ياد و لرئ!؟ دا محضې يوه بېلګه ده زموږ د ناکراره نرمو کروندو، ځلنۍ ورځ د چنګاښ يا د جولی مياشت ۸ تاريخ ۲۰۰۹ کال انځور مې په سترګو کې دی، لومړۍ ليوا، پېنځمه د امريکا د بحري ځواکونو ډله، ويده ده، هر ساتونکي خپل د خوب په جنګي سوري ځايونو کې په نومورو سوريو کې خپلې شپې تېره وي، دا د نړۍ تر ټولو زورور هېواد امريکا زوره ور ځواکونه دي، چې په ژوندوني يې ځان ته قبرونه په ښه ادبې باسټلي له خپلو وسلو سره سمبال په کې د جګړې له پاره چمتو پراته دي.
ترڅو په افغانستان کې ژوندي پاتې شي، له بل لورې ځخه د ځمريانو په سيمه کې کراري شپې تېر ول هم اسانه نه ده، هسې نه چې د هغو د ښکار خوراک نه شي.
دا جنګي سوري او د خوب ځايونه د دې له پاره وېستل چې کره پر دوی کوم مزايل راځي يا يې هوان را لوېږي، نو د لرېدو نه ورسته د هر انفجار شوي مرمۍ پرخچې د پېنځه ځلويښتو درجو په اندازه له ځمکې لوړې د هوا لوري ورځي، چې که انسان

ketabton.com - The Digital Library

پروت وي نو هغه تري لوړي تپرپړي. د ډبرې ژغورنې له پاره داسې سوري يا په ژوندوني قبرونه په جګړه کې له ډبرو زيانونو ځان ژغورې او د نړۍ ترټولو زورو ځواکونه پرې په ډبرې سختۍ خپلې شپې شببې کولې.

خو مورِ افغانانو له تري ښه او سوکاله ورځ و نه لیدله، نه مو ژوند په ډاډمنه او خپلواکه توګه له ټولو ګاونډیاو له پټو او ښکار خپلواکۍ مزه و څکله.

۱۲. ۸ مورِ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتنې او تلپاتې مینه نه لرو؛ له پوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري بڼه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو.

۱. داودخان د مهندسۍ اپنجینېر و؛ ورانۍ ته يې لار جوړه کړه، لږکي قومونو ته يې سرلوړي ورکړه، له پرمختګ سره، سره د وژنو او بدبختۍ لړۍ پیل شوه.

۲. حفیظ الله امین او نجیب الله ډاکټران وو؛ داخلي سیاست يې صفر و، باندنۍ سیاست يې غوره و، په خپل لاس يې ډبر افغانان و وژل، ډبر افغانان ډله، ډله له خاورو لاندې شو، شراب، قمار، زنا له اسلام اباد څخه لږ وو، په ټول هېواد کې جګړه وه او ډبرې خلک له هېواد وتښتېدل.

۳. صبغت الله او برهان الدین رباني پروفیسران وو؛ کور په کور جګړه وه، زوروا کي وه، د دولت کارمندانو ته معاشونه یوه کال ورسته ورکول کې ده، فساد، بچه بازي، قمار، غلا، چپاول، له اسلام اباد څخه لږ وو، هر ولایت خپله د کتاتوري درلوده.

٤. محمد عمر ملا و؛ بې عزتي وه، وچکالي وه، بېوزلي وه، بې کاري وه، نادودي وې، د اپیمو ډبره کرکېله او مسلمانان په خپل منځو کې ډبر و وژل شول.

٥. حامد کرزی ماسټر و؛ فساد، بچه بازي، بډې اخستل، لنډه غري، سړو تختوني، پښتانه له دندو او دریځ لري کول له اسلام اباد څخه لږ وو، د پښتنو ډبر کورونه د امریکایانو په بمونو وران شول، د

ketabton.com - The Digital Library

پښتنو په سیمو کې ډېرې ډزې کېدل، ډېر د الوتکو بمونه غورځول، په مرمیو او بمونو ډېر خلک ویشتل، چې په ټوله نړۍ کې نړوال لومړی ځای لري، په ټولو یاد کړل شوو شیانو کې.

د یوه افغان پاچا پروفیسور برهان الدین رباني د بل افغان پاچا ماسټر حامد کرزي د پاچاهي د ګدۍ پر وخت له امریکایانو غوښتل چې زموږ په افغانستان کې ستر ستر یا غټ، غټ بمونه واچوئ په واړو، واړو بمونو کار نه کېږي... .

د امریکا بحري ځواکونو د دوهیم ایم اي بي (دوهیمه درجه عصري اینجینېري بم) باندې ویشتلی، تالیبانو د مرکز ځای تر څیرمه د پښتنو د ختو جوړ ځای باندې کروندو کې، د یوه نیم ورځ د جون میاشت ۲۰ تاریخ ۲۰۰۹ کال کې زما د سترګو انځور، همداسې بمونه په ساعت کې یوه، یوه دانه په ټول افغانستان کې د پښتنو په سیمو کې ویشتل شوي. چې په ټوله نړیواله کچه به دومره بمونه په کوم بل هېواد کې نه وي ویشتل شوي، د الوتکو له اوزو او د بمونو له ناوړو اوزو هم دومرۍ په نړواله کچه کوم هیواد کې نوي شوي، تر ټول ډېرې ډزې تر ټولو ډېر په ډزو کې وژل شوي دا ټول لومړی لوړ ځای لري.

د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره دا کړنې کېږي.

محمد اشرف غني د وتې ډاکټر، متفکر پروفیسر و؛ میوزیک، زنا، لواطت، بډې اخستل، شراب، شراب او قمار له اسلام اباد څخه لږ وو؛ په یوه وخت دوي باچایان؛ بې کاري، نادري ځان وژني، په وینا وو کې چېغې وهل، هر کار په اوږده ځنډ کول؛ (لکه : ۲۴ میاشتو کې د وزیرانو ټاکل، ۲۴ میاشتو کې والیان او سفیرانو ټاکل)، د پارلمان ټاکنې هم ۲۴ میاشتې غواړي او بریښنایي تذکیري له ۲۴ میاشتو ډېر وخت ته اړتیا لري، نېمه واکداري له سلو پنځوس، پنځوس واک او ځواک، د دایشیانو زوکړه کېدل، د هغو له کافرانو ور تېر د مسلمانانو وژل، د سړک له غاړو ډېرې وژنې، سړو تختونې، ناګنلي، جنګونه، جګړې له لرې سیمو ښارونو ته راتلل، د قطر ترووون یا د دوهې ترووون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جیو بیډن په امر) چمتو کول.!!! امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

٦. د قطر ټرووِن په سټه راوړونکی تن به پټ او ناڅرګند وي؛ د قطر دوهې ټرووِن چې د امریکانو، تالبانو او جمهوریت تر منځ پیلېږي چې جمهوریت به ټول واک او ځواک تالبانو ته سپاري، د افغانستان سیاسي رهبري به پاکستان مدیریت او اداره کوي، د ټرووِن د متن په سټه به وسپارل شي. په یورانیمو، سروزرو، الماسو، لیتیمو په کېندنو، د چارپېریال په فضا، باندنۍ ډیپلوماسۍ او سیاست به دوی کار نه لري او په کورني سیاست به یې امریکایان کار نه لري.

د پولې په تېرېدونکو ورونو، په ټولو امنیي کومندانیو، د ځانګړو ځواکونو، بانک، ملي امنیت په ټولو ریاستونو او د پټې او غلې مشرۍ ناستي ځایونو کې پاکستاني ماهرینو سلاکارانو ته د نړیوال ستنډرډ معاش او کوټې په خدمت کې چمتو کول، ښوونځی ته انجوني نه پرېښودل، ټولګډونه حکومت نه جوړول، بشري رښتو ته درناوی نه کول، د مسلمانو ترمنځ خبرو اترو ته غاړه نه کېښودل، مېرمني به ټول ځان پټوي مخ او لاسونه به نه ښکاره کول، له یادو شویو کانونو پرته د نورو کانونو او زېرمو پیداوار یوازې پاکستان باندې په ټټه بیع ورکول، په ټوله بانکي او مالیاتي ځواک د پاکستان د ټولوالي او بانکونو لاندې کول، افغانستان د الوتکو د رادار ټولواله د پاکستان له پلازمیني څخه کنټرول، یوازې خپلو ملګرو ته دندې ورکول کول، باچا د باچایي په څوکۍ نه کېښناستل او نه د ټاټوبي وګړو ته ځان په ژوندۍ بڼه د هندارو له لارې ښکاره کول، په واکمنۍ کې وګړو ته ودنه نه چمتوکول، بېوزلي پرسول، بې کاري پرسول، نادودې پرسول، د اپیمو کرکېله بندول، مسلمانان په خپل منځو کې ځای، ځای وژل او له منځه وړل، له ټولو اسلامي هېوادونو بېل او جلا خپله اسلامي ټولواله پرمخ وړل، د دولت وګړو له پاره رښت (قوانین) نه جوړول، د تالبانو ١٠٠ تنو لوړپوړو څارواکو او د ټرون غړو ته ١١٠٠٠ امریکایي ډالره د دندې معاش د دوست هېواد امریکا له لوري په اوږدمهاله ډول چمتو کول خپلې د دوستۍ مرستې چې له پخواني سلطانت له لوري دي روان ساتل. (دا ټول به په ټاټوبي کې د امنیت چمتوکولو په پار ورکول کېږي.)

امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

زمور د ټاټوبي څه بدبختی دی یا کمتون دی، چې وګړي لرو خو بڼه وګړي نه لرو؛ سرونه لرو خو بڼه سرونه نه لرو؛ د بڼه سړو او بڼه سرونو په منځ کې داسې

ketabton.com - The Digital Library

څه کمی دی چې ترمنځ يې بېلولی نه شو کولی، د دښن له پټو لاس وهنو پاڼګي له ريږوني څخه نه خلاصيږو، نه سره جوړيږو او نه خپلواک کيږي.

په توله کې همداسې پورتني د دې پېيلو ځای دی.

▲ په را لوېدو دې يم خوشاله
هسکه! چې تا لاندې بې پته خلک شينه

▲ الله چې ستا په مخ شيدا کړم
غمو تالا کړم په صحرا ګرځم مينه

▲ خدايه کوتې يې ګنوالې کړې
څې پر لېوال (عاشق) د ليوني ګمان کوينه

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو پېژندنه

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو پېژندنه له لرغون پېر څخه چې کله ژوی (انسان د شیث ع زوران) د ټاټوبي په ټټر کې زوکړه شوي.
تللي راغلي پرې دي، د شیث پښت (نسل) دی، ژبې ته یې د پېر په تېرېدو سره بېلوالی پیدا شوی دي، له یوې سیند غاړې څخه یې بلې سیند غاړې ته پنډغالي وړي، کوچونه یې کړي، ډله، ډله کله په یوه ټیټنګ او کله په بل ټیټنګ کې پاتې شوي. د غرنو هسکو، لوړو، ژورو او درځنیو سیمو کې ژوندګړ شوي دي.
زوزان (د شیث ع بچیان) تري پاتې شوي، زوزات یې په لږ لرلید پېر کې ډېروالی مندلی دی.
اریانی هډ دی او په پښتو ژبه ګړېږي.
پښتو یې ربښت دی، پښتون یې پښت دی، پښتانه او پښتنې یې وګړي دي او پښتو پېیلې وایي، پېیلن او پېلنې یې پښتو پېیلې بوږولې دي.

بل لور ته د دې پایله ساده برابر وي دا، چې د ابولبشر یا ادم ع ډېرې وخت لمپاکا لورې تېر کړی دی، زوی یې شیث هم ډېرې پېر په کې ژوندګړ و، مسی یې انوش، کړوسی یې یارد (یرد)، کودی یې مهلائیل، اودی یې قینان، پردی یې ادریس ع (اخنوخ یا ابنوښ)، د ابنوښ زوی متوشلخ (متوشلښ)، د متوشلښ زوی لمک دی چې د دې ځای ژوندګړ و همدلته وفات شوی لمک (مهترلمک یا مهترلام بابا) یې قبر دی، د لغمان ولایت په مرکز یا مهترلام ولسوالی کې شتون لري. بل ورور یې نورلام، خور یې بي بي حاجره ده.

د دوی غور، غور، غور نیکه ادم صفي الله ته الله عظیم ج د دنیا په هر شي پوهه (علم) ورکړه، د دنیا د هر شي (څېز) د ګټې او تاوان پوهه هم ورکړه، د هر څېر نوم د نیا په هره ژبه کې الله ج د ادم ع په سپنه کې القا کړه، له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۷۳۱ کاله وړاندې په اسمان کې، ,, بیا الله ج د خپل حکمت او مصلحت موافق د دنیا څېزونه (شیان) ملائیکو ته وړاندې کړل، الله العظیم د دې څېزونو نومونه او د دوی د ګټې او تاوان په اړه د فرښتو څخه پوښتنه وکړه، فرښتو یا ملائیکو په نه پوهېدو اقرار وکړه، ,, قالو سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم ،، ژباړه:. فرښتو و ویل پاکي ده تاته (پاک یې له هر ډول شرک څخه) ای الله مور ته پوه نه شته مګر په هغه څه چې تا مور ته پوهه راکړې ده، بې شکه ته لوی پوی او د لوی حمکت خاوند یې.

الله ج ادم ع ته حکم و کړه چې فرښتو ته د دنیا څیزونو نومونه سره د ګټې (فایدې) او تاوان (نقصان) و ښایه.

ketabton.com - The Digital Library

الله العظيم و ويل په پټو شيانو علم (علم غيب) يوازې زما ستاين (صفت) دی، زه پوی وم چې ادم ع د ځمکې د خلافت لايق دی، دا ستاسو ستاين نه شي کېدلی، خلافت په تنظيم کېږي او تنظيم بې د پوهې نه نه شي کېدلی، ستاسو په ښکاره او پټه زه پوی (عالم) يم، زما پوهه په هر شي باندې شته.،، (سيد روح الله ، ۳۰ چوپړی)

په دې پوښ (قضيه) کې دا ترمه چې پښتو ژبه الله العظيم له نورو ۱۰۰۰ ژبو (اوس پېر کې ۶۵۰۰ ټولې ژبې په پينې شتون لري.) سره چې ادم ع ته يې پرې پوهه ورکړې وه په اسمان کې، يادې وې او ملائيکو ته يې پرې روزنه ورکړې وه. ۷،۷۳۱ (اووه زره او اووه سوه او يوه دېرش) کاله وړاندې پېر کې د ادېنې په ورځ د.
نومورۍ پېښليک د پښتو ژبې د ژوی (انسان) ابوالبشر ادم ع په اسمان کې ګړېدلی نېټه ده.
د شيانو نومونه يې اخستې دي او د هغو ګټنې او د تاوان ځخه يې فرښتو ته ښوونه کړې او نومورۍ پېښليک يې د پښتو ژبې په اسمان کې د زوکړې موده ده.

او زما ځرګندول چې رونوي کتنه داسې چې ۷،۶۰۱ (اووه زره او شپږ سوه او يوه) کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفی الله د سرنديف په غره رابښکته شوی دی.

ادم ع ,, ۵۰۰ کاله ،، (سيد روح الله ، ۳۹ چوپړی) مجرده و او يوازې په يوازيتوب کې پر دغه ځمکه او سيمه ګرځېده، په دې پېر کې يوازې دوې تنه په پښتو ژبه او پښتو پوهېدل.

په عرفات غره (جبل نور) کې له ادم ع او حوا د يوه ځای کېدو ځخه ورسته، ۴۳۶ کلونو کې د حوا له نس ځخه,, ۱۲۰ ،، (حيات ادم، ۶۱ چوپړی)، (برهان دين، ۲۰۰۶م کال، ۴۹چوپړی) زوزان زوکړه شوې دي، چې د دوی له مرګ ورسته د دوی مسيان او کړوسيانو ګنه ګونه ,, ۴۰،۰۰۰ ،، (ابن کثير، ۷۵۱ لېږدی، ۹۶ چوپړی) ، (برهان دين، ۲۰۰۶م کال، ۴۸چوپړی) تنه وو ۷،۱۶۵ کاله وړاندې.

د ادم زوی شيث ع له پښت ځخه يې پښتون پښت پيلېږي، د شيث ع رښتې اولاده ده، چې پښتو ژبه يې سينه په سينه خپل زوزان ته رسولې ده، غيرت، مېړانه، عزت، پت، ابرو، کمزورې ملاتړ، زوزور نه ملاتړ، کورنی ژوند، له يوې ناروغۍ پېداشويو جوړو نکاح نه کول، عدل، خلافت (مشري)، امانت ساتل او د يوه الله عبادت يې پښتو وه.

ketabton.com - The Digital Library

او خپل پښت ته به يې په لمپاکا لوري سېمه کې پښتو ژبه (پښتو ابېځي، ويکي يا وی، غونډ او غونډلي) يادولې.

زمونږ وګړو هم په پيل کې د شيانو انځورونه کارل.
کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو ليک يې هم پيل کړ، تر ادم صفي الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې ليک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی.

اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو ليکنې کړې دي. ترهغو ورسته د شيث ع اودی ابنوښ (اخنوخ يا ادريس ع)، چې د ادم ع پردی کيږي، د ليکانې (قلم) په وسيله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې ليکنې کړې.
په دې سېمه به چې کله ژوند ګړ وو، زوزان ته به يې د پوهې علم زده کولو ۷،۴۵۳ کاله وړاندې، چې دی ۲۰ کلن و، له ۲۸۸ کاله ورسته بيا ادم ع مړ شو، او دی بيا ۵۷ کاله ورسته د ادم ع له مړېنې ځخه الله العظيم اسمان ته پورته کړی دی.

يوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی ځخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوي تنو انسانانو شتون درلود؛ دوی دواړه د پښتو ژبې په ابېځو، ويکيو، غونډونو او غونډلو پوهه ياده کړې وه. په ځمځو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط ليکل کيږي، د ټولو لرغونوالی په ربښت کې له ۷۶۰۱ کلونو ځخه نه اوړي.

پښتنو د شيث د پلار امانتي بکس له توري ځخه دېسي بڼه توري جوړولي او د پلار د توري درناوی يې کوو، د بريا د بخت له پاره يې تری ګټنې اخستلې، لورا لور به يې ځان سره ګرځوله، کله دلته، کله هند کې، سوريه کې او کله مصر کې.
۶،۰۱۷ کاله نن ځخه وړاندې يې مسو ځخه ژويو ګټه پورته کړې وه. په لمپاکا کې د زيارت کلي بنګي بنګي (بنګي باغچې) سر ته خاورو لاندې ښار کې له ميسو ويلې کولو ځخه چړې او سپين موتي او د کاله لوښې بورول (جوړول).
ماران (لنډۍ)، ټپ (ټپې)، ټيک (ټيکۍ)، توري (مصرۍ) يې پېژندلې.

په لرغون پېر کې ارامي ليک څرنګوالی او ليکنې بڼه بنه په درځ کې له ۵۰۴۴ کاله پخوا ځخه دغه بڼه پښتو پېيلې بيخليک لري.
د بودا کتاب ۲۴۲۲ کاله وړاندې لومړی زوړ کتاب دی رکويدا چې ډېری برخه يې لمپاکا (لغمان) او بامياڼو کې بودا کښلی دی.
په زړه پښتو کې زمونږ زوړ ليکی ملنډا پانو دي، چې د هغه له ليکلو ځخه ۲۱۰۶ کال کيږي.

ketabton.com - The Digital Library

ملنډا پانو ګندهارا (له کابله تر ګوادره) چې له سلو ۷۰٪ لمپاکا او له سلو ۳۰ ٪ پېښور سيمه کې ليکل شوی دی.
چې د پښتو ژبې ډېرۍ ابېځي، وی، غوند او غونډلي په کې شتون لري.

د ټاټوبي تر پېژندل کېدو او بنسټ اېښخو دو پوړي په ليکلي بڼه ډېر کتابونه په ټوله نړۍ کې شتون نه لري، د ميرځمنو له لوري تری تم، سوځول شوي او وړل شوي دي.
په ليکلي بڼه هېڅ شتون نه لري، پرته له پورتنيو دوي وو ليکي څخه، د افغانستان ملي ارشف په ځينو لرغونو ورځ پانو کې چې ۱۲ يا ديار لس پانې کېږي، له دري ژبې سره ګډ مندل کېږي چې د عبدالرحمن خان واکمنۍ پورې يې پېخليک غځېږي چې دوی دغه خوندي کړي دي.
نور په کښلي بڼه چې له لاسي کښلو څخه شتون لري او له پښتنو پېيلنو او پېيلني، پښتنو او پښتني ځلمو او پېغلو، وړو او زړو، کوشنيانو او لويانو له خولې څخه يې راټولې کړي او خوندي کړي دي.
چې د کښلو لړليک يې په لومړي توک ۱۴. پراګراف د کچې اندازې کې پر له په سې په ليکه کړي دي.

ادم او حوا نومونه دې زمور د پلار او مور، ادم (لومړی سړی، د لومړي سړي نوم دی) د پښتو ژبې ربښه داسې ده، د ابېځي د څېړو له مېچې څخه دوی څېړي لري، لکه:. اه او بله يې دم (اه + دم)، چې اه يا آه رټ ځواب د منلو، حاضر ځواب ورکول، په سر سترګو، د سوبتيا غږ، لبيک:. زما پلار کاله کې ما ته غږ کوي. وايي: صفي الله!؟ زه ورته ځواب کې وايم: اه.)
د پښتو ژبې د غږ پوهنې له پامه يې تر ششنې لاندې په لاندې بڼه نيسو:.
ځکه دی زمور پلار دی، په ربښتني مانا يې پېژنو، الله ورته زمور ژبه، زمور دود، د ژوند تګلار، غوره پام، ليد، ژويتوب (انسانيت)، خلافت، مشري د زمکې ورکړې وه، ځکه دی لومړی سړی دی، يا پېلنی انسان يا د انسانانو پلار (ابوالبشر) دی. زمور د پښتنو پلار چې پښتو ژبه کې نوم ادم دی، هغه خپل جوړونکی (پيدا کوونکی، تخليق کونکی، خالق، رازق، مالک، بر، الله ج) ليدلی دی.

ژبه، پام، اند، وند، انګېزه، ژوند، ليد او د پالنې دود يې تري زده کړی دی.
په ختا او ګناهونو يې ورته توبه کړې ده، په خپله ژبه يې ور ته ويلي:.
,, [قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ] و ويل دواړو (ادم او حوا): ای ربه زمور! ظلم کړی دی مور پر ځانونو (نفسونو) خپلو، او که ته بخښنه (مغفرت) و نه کړې ته او مهرباني (رحمت) و نه کړې ته پر مور؛ خامخا شو به مور هرو مرو (خامخا) له تاوانيدو (زيانکارانو).،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي، ۱۳۲۳ لېږدی، ۹۱۴ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي

ketabton.com - The Digital Library

استازي ۱۳۶۰، ۹۱۴چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۸۵۶ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۶۰، ۴۶۲ چوپړی)

او الضحاك بن مزاحم په خبره چې دا
,, (ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين)
دا هغه خبرې دي چې ادم پورې اړه لري او خپل رب ته يې ويلي دي.،،
(ابن كثير، ۷۵۱ لېردی، ۱۵۳ چوپړی)
د اعراف اووم سورت دی، او په نزول کې نهه دېرشتم سورت دی، له ص سورت څخه ورسته نازل شوی، د ايت ګڼه يې ۲۳ دی. رسول الله ص ته دا جبرايل امين په مکه مکرمه کې ويلي دي، د کوران (قران) پاک په اتمه سيپاره کې شتون لري.

له دې څخه کره څرګندېږي چې انسان له ټولو څخه وړاندې، الله، ځان، ميوې، اوبه، ونې، بوټي، فرښتې، خواړه، کالي، ختې، جنت، ځاځ (ظلم)، ته، دا، هغه، دوی، مهرباني، بخښنه، مور، ويل، تاوانيان، ځمکه، او هغه شيان چې په نقلي او عقلي بڼه په پيل پېر کې د انسان ورته اړتيا وه دا ويکي زده او ياد وو.

ادم لومړی ښوونکی د ژبو او شيانو و چې فرښتو ته يې زدهکړه او پوهه ورکوله او ورکړې ده.
ادم او حوا ته په پښتو ژبه او د نړۍ په ټولو ژبو پوهه الله ورکړې وه، د ټولو ژويو د ژبې زېرمه له يوې ټاکلې القا شوې زهن پوهې څخه سرچينه اخلي، د دې له پاره د چې د ټول پنډوسکي ژوندګړو ژبې يوه تر بل سره ډېرې ربښې لري.
په ځانګړې بڼه زمور اړياني ژبه پښتو له ټولو ژبو سره ډېرې نږدې ربښيزه تارونه او اړيکي سره لري.
هر ابېځی، غونډه، غبرګغړونه او غړونه يې سره په ټوله کې په علمي بڼه پرتلنه کړو دا به کره و مومو، زما خپله دا نظريه همداسې ده.

د ادم له اه + دم (اه : په دې بڼه و ويل ,, اَ ،، شي لکه د عربي ژبې زور لورنکی الف، کوشنی مد، لږ ډېر اوږدول د ۳ الفو برابر، ,, اٰ،، اوږ مد چې اړين به يې اوږدوی تر ۶ الفو پورې ,, آ،، او اوږ مد چې نه اړين به وي ,, آ،، نه يادوم).
بويمه داسې هم نه لکه د پښتو اه! او اه پارنويکی لکه يا د غږلرونکو ابېځو د تمرين.

۱. اه! بخته رابيداره شه کنه؛ اه! بخته راته نه بختي کېږي. يا د اېنګليسي ژبې (Ah!).

۲. اه؟ د نه پوهېدلو کمتون (ته د چا اواز نه اوري چې هغه درته څه وايي، يا ته پام کوي چې په سمه بڼه دي وا نه وړېده، ورته وايي. اه؟)، (Huh?).

ketabton.com - The Digital Library

۳. اوه؟ هم نه لکه یوه سرغندوی، ډاکټر، اینجینیر، شیخ، اتل، سندرغاړی، یا کوم سرغندوی تن چې ستاسو چارپېریال ته در شي په لیدلو یې تاسو و وایئ. اوه؟ دا دلته، (Oh?).

۴. اوه. هم نه لکه تاسو په یوه روښانه کېدونکي ځېز چې وړاندې د هغه له ساکټ اېښنو څخه هغه روښانه شي او تاسو و وایئ، اوه. (.Oh).

۵. آه! هم نه لکه څوک چې په کوچ باندې یا چرچوبې باندې ډېر وخت ناست وي، چې تري پاسېري وایي آه. یا د اېنګلېسي ژبې (!Ahh).

۶. او. پارنویکی، چې د ډېر سله رحمی او خفګان څرګندولو له پاره یې وایو، لکه ښه سپی مردار شي چې وې وینې وایئ او. یا لکه د شوې وني له ګړي څخه مو د ښارو بچي ټول و خوري او مړي یې لاندې را وغورځوي، د ښارو د مړي بچو په لیدلو وایئ، او. یا د اېنګلېسي ژبې (.Aw).

۷. او! پارنویکی، چې د درد په وخت کې یې وایو، لکه د کوټې ور کې مو ګوتې ونښلې وایئ، او! یا د اېنګلېسي ژبې (!Ow).

۸. اه اوه. پارنویکی، چې د خندې او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې مورِ پوهېږو چې خندې یا وېره کې و لوېدو، اه اوه. (.Uh-oh).

۹. اووه! پارنویکی، چې د اریانتیا په پېر کې یې وایو، لکه د ځښلو کاپي په پیله کې مو مچ و لوېږي، اوهه. (!Ooh)، له اووه (۷) سره زورنه کې توپېر لري، په اووه کې ډېره زورنه په دوېیم وې (و) ده او په اووه کې په هې (ه) زورنه ده.

۱۰. اووی!(اووپس!) پارنویکی، چې د خندې پیدا کولو په پېر کې یې وایو، لکه له چای څخه ډکه پیاله په غولي کې په پښه و وهو او ټول ټغر پرې ناولی کړو، اووی! (اووپس!) (!Oops).

۱۱. اه اوه. پارنویکی، چې د خندې او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې مورِ پوهېږو چې خندې یا وېره کې ولوېدو، اه اوه. (.Aha).

۱۲. بو! پارنویکی، چې د کوم تن د وېرولو په پېر کې یې وایو، لکه د کوم تن شاته غلی کېږي پټ او یوه دمي وربانديِ غږ کوي، بو! (!Boo).

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ا۱. پارنویکی، چې د نه (یه) ځواب له پاره یې وایو، لکه تر اوسه پورې دي دا لیکی لوستلی دی؟، ا۱. (Uh-uh.). په دې ښه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېځي خوا په خوا راغلي، په ا۱ (نه، یه) کې دوې د اې (ا) ابېځي خوا په خوا راغلي د لومړي ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوهیم ا کې بیا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ویل کېږي او ژبکی لږزوي.

۱۴. اه هه پارنویکی، چې د ، آ، او، هوکې او هو له پاره یې وایو، لکه زه درته په غوږکي زنګ وهلی شم، اه هه. (Uh- huh).

په دي ښه چې ,, ا ،، یوازې اي په ښه د پښتو لومړي ابېځي په ښه غږ نه لکه ,, اي یا ا،، نه. هغه چې د هي ابېځی تري لري شوی یا نرمه ,, ه ،، تري لرې شوې وه. د دي له پاره اړینه ده چې نرمه هي یا ,, ه،، توپیر چې کوم ځای کې تري ګټنه اخستل کېږي، ابېځو کې او په کوم ځای کې نه اخستل کېږي. تر شننې لاندې را ولو، لکه څنګه چې راپور شوي د زیار په زیار.

,, د ه (هي) ډولونه:. د واوېلي (غیر ملفوظه، نه لوستونکي) هي او کنسوننټي (ملفوظه) ,, ه ،، توپیرول په کار دي.
په دي ډول:. په (دویم) ډول کې د واوېل (فتحي، زور) په توګه غورځي.
په (نهم) کې د کانسوننټي (ملفوظه) هي په توګه پاتې کېږي.
د (نهم) بنسټ (نه-) دی، مانا دا چې ړومبی هي (ه) یوه کانسوننټ دی او دوهیمه هغه یوه واوېل.
(اووه- اووم، پینځه- پینځم ، یوه - یوم ... .) هم په همدې لړ کې راځي. د معیاري لیکلاري او لیکدود پر بنسټ، ,, دوه،، په ترکیبي شمېر نومونو کې هم واوېلي پایله هي (ه) له لاسه ورکوي، لکه: دولس، دوویشت، دودېرش، دوځلوېشت، دوپینځوس، دو شپیته، دواویا، دواتیا، دونوي، اوښتي یا مفیره ښه یې هم هغه پایله له لاسه ورکوي (د دوو).
په دي لړ کې د ,, دري ،، هغه هم تر ,, درېو،، ,, درو،، کره راځي.
نور واوېل پای یا خپلواکپای شمېر نومونه (- ي -) غواړي، لکه:
دري- درېیم، اویا- اویایم، اتیا- اتیایم، نوي- نوي یم یا نوییم؛ ,, څویم،، هم تر ورته دوي یا قاعدې لاندې راځي.
کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول، اړونده پایله (- م) سیده په ځان په سې نښلوي، لکه: څلورم، پینځم، شپږم، اتم، لسم، شلم، دېرشم... سلم، زرم، مېلیونم... . پر کنسوننټي یا معدوله (و) پایته رسېدونکي شمېرې هم په دي لړ کې راځي،

ketabton.com - The Digital Library

لکه: یوم، سلم، یوسل یوم، دوه سوم، دوه سوه یوم... ، زرم، یوزر یوم، ملیونم، یو ملیون یوم... . ؛ که (سووم) او (یووم) هم وکښل شي، باکه نه شته، خو د اسانۍ او لنډون له آرونو سره ټکړېږي.
زور – پای ,, هي لکه:. اره، اړ ،، او زورکي پای ,, هي لکه:. زړه ،، شمېرې هم د دغو واوېلونو تر غورځوني ورسته تر ورته قانون لاندې راځي، لکه: دوه، دویم، پینځه- پینځم، اووه- اووم، نهه، نهم، دوه سوه، دوه سوم ... .
ځینې پښتو ښځینه نومونه چې له مهال تېرېدنې سره یې په تولیز(عام) یا ګړدودي ډول لنډون دود لري، کې دی شي، د سپما یا نه سپما له پلوه لږ څېړیز او ډېر څېړیز و کارول شي،
لکه: لار (لاره) یا لیار (لیاره)، لوېشت (لوېشته)، څنګل (څنګله)، مټ(مټه)، منګول (منګوله)، لېڅ (لېچه)، خېر (خېره)، مېرمن (مېرمنه)، بن (بنه)، لمن (لمنه)، ستن (ستنه)، ږستن (ږستنه)، درغن (درغنه)، خبر (خبره)... . ،، (مجاویر، ۱۳۸۸ لېړدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, د یې ,, ی ،، ډولونه:. د کره لیکنې پښتو یې ,, ی ،، ګاني شېر دي:. دوې یې (ی،ي)، خپلواکي یا کنسوننتي دي، دوې یې غبرګڼې یا دېفتانګي ,, ی، ی،، او یوه یې نیمواکه یا سیمي سیمي واوېل ,, ي - ،، یا ,, - ي - ،، او شېرمه ,, ئ ،، له آره د ,, ی ،، تش یوه لیکیز ځېل یا ګرافیمي وارینټ دی او د لومړي ډېر ګړي کړ (جمع مخاطب) له پاره راځي.
همدې کښله ورته فعلي زورکیواله ,, ئ ،، وایي.
دغه شېر واړه پېګاني (یاګاني) له اړوندو بېلګو سره په لاندې ډول ښوول کېږي:.

۱. اوږده یې (ي)، لکه: خدای دي ادي له هرې ناوړې پېښې لرې لري.
۲. لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، ودانې، وراني، خبښي، تربګني.
۳. نرمه یا زور واله یې (ی)، په بله وینا، هغه بې ټکو یې (ی) چې تر مخه یې زور (فتحه) - ,, لرګی،،؛ اې (ا، الف) ,, ځای ،،؛ اوږد واو(وې، و)- ,, ځارندوی،، یا لنډ واو (وې، و)- ,, بوی،، وي، نورې بېلګې یې لکه: نری، سړی، ځای، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی، بوی.
٤. درنه یا زورکیواله یې (ی، ئ)، لکه: نړی، کړی، ډوډی، څوکی؛
٥. په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.
٦. نیمواکه یا سیمي واولي یې ,, ي - ،، یا ,, - ي - ،،؛ لکه: یون، یاد، بیا، بېدیا، یو، یوه، یور، دویم... .،، (مجاویر،۱۳۸۸ لېړدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... . پر خلاف (پېښ، زېر او مد) هېڅ نه لري.

ketabton.com - The Digital Library

نو د پېښ پر ځای (و)، د زېر پر ځای (ې) او د (آ) پر ځای (ا) ليکل کېږي او په کار دي: بېلګې يې:

پارسي (پېښ):.
پل، ګمان، ګمارل، ارزګان، ارګون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکيه، ازبک، رمان، ارګان... .
پښتو (و):.
پول، ګومان، ګومارل، ورزګان، اورګون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکيه، اوزبېک، رومان، اورګان... .

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي نا کره او کره ويکيې دي.
خو د عربي، پارسي، انګرېزي ژبې ليکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انګرېزي ليکلار دي ليکي، الته کره راځي، خو پښتو ژبه کې کښل ناکره راځي.

لځ، لمړی، کچنی، کچنی، ګل، ګل، خم، خرما، تخم، ختن، وائي، وائي، البيت الله، رئيس، اروپائي،لائق، دګن، ډموکريسي، خُله، آئين آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، ګله، هِلمند، دِموکراسی، تاجکستان، انګلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ ,, ددهه، ددي، ددي، دده، ده، دهه، وه، وهه، ۏ،، نارينه ۏ، اړتياۏ، يوه تن وو، ساه، ساګاني، ځاه، ځاګاني، ګياه، دستګاه، دستګاګاني، بېګاه، ګازرګاه، خانقاه، تراه، تيراه، پناه، پوپناه، تنخاه... .

لوځ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، ګول، ګول، خوم، خورما، توخم، خوتن، وايي، وايي، بيت الله، رييس، اروپايي، لايق، دکن، ډموکريسي، خله، ايين، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، ګيله، هېلمند، دېموکراسی، تاجيکيستان، اېنګليستان، برلين، سېک، ژورنالېست، ,, دده، ددي، د دي، د ده، د، ده، د، وه، وو، نارينه وو، اړتيا وو، يوه تن و، يوه تن وه،،؛ سا، ساوي، ځا، ځاوي، ګيا، دستګا، دستګاوي، بېګا، ګازرګا، خانقا، ترا، تيرا، پنا، پوپنا، تنخا... .،، (مجاوير،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

يوه ځای ليکل او جلا ليکل:. د ژبپوهنيزې قاعدې له مخې ټول ژبنې توکي يا واحدونه سره ېبل ېبل ليکل، په بله وينا، د اړوند ليک سېستم له شونتيا سره سم، تر وسې وسي جوليز يووالی (لفظي وحدت) له مانيز يووالی (معنايي وحدت) سره غاړه غړۍ کول په کار دي.
که هغه ازاد وييکي (پارتيکلونه (particles وي، لکه: سربلونه + وستربلونه (prepositions + ospositions): په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته...

ketabton.com - The Digital Library

.؛ يا اړيکوييکي يا ارتباطي حروف (conjunctions): چې، که، او، هم... .؛ او يا ساده نومونه، صفتونه، شمېرنومونه او ضميرونه وي، لکه: کور، غر، لوی، سپين، يوه، دوه، زه، ته، دی، دا، هغه... .؛
يا فعلونه، لکه: تلل، خوړل، ځي، خوري... .؛ او يا ترکيبي او اشتقاقي وييونه (لغات) وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتي، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر يا هېوادمشر، تاوتريخوالی، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، بلوژنه، ځانوژنه، ځانمرګی، سرټکی(سرټکي)، منځټکی، پايټکی، ليکلړ، ليکلار، ليکلارښود، ليکدود، پايليک، لمنليک، نومليک، بريليک، برخليک، برخوال، پازوال (موظف، مسوول)، پانګوال، پانګواکي (سرمايه سالاري، اېمپرياليزم)، ځمکوال، ځمکواکي (زمين سالاري، فيوډاليزم)، ځمکسمون (اصلاح ارضي)، سمونپال (اصلاح طلب)، ژېپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، وييپوهنه، وييپانګه، وييزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخبېلګه (ماډل، مودل)، مخورمند (پېشداوري)، مخنيوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسليک، لاسليکول - لاسليکېدل، لوستليکی (درسي کتاب)، مخامخول- مخامخېدل، وړاندیز، وړاندوينه، وړاندېينه، ترينکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله، پايلوبه، پايښه... .

په دې لړکي له نومونو او کړونو سره د وړو توکيو يوه ځای ليکل سم نه دي، لکه: لخوا، لما، ندی، پدې توګه، لدې سره، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنيته (ځم)... .، نخورم، نخوري، نکوم، نکوي، نلرم، نلري، نشم، نشي، شويدی، مخوره، مکوه. ...

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله(شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وييونه(قيدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دليل توپيرېږي.

,, بلخوا،، له ,, يوه خوا،، سره د اړيکوييکو په توګه، لکه (له پاره، پکې، نشته...) همداسې يوه ځای دود موندلی او کره ګټل شوي دي.

يوه لړ وييکي سره په خپلو منځو کې يا له خپلواکو توکيو سره ځکه يوه ځای ليکل کېږي چې د يوه يوازېنې چار يا مانا له پاره سره په غوندله (جمله) کې تل پرله، پرله پېښې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه يا همغه، همهاغه يا همهغه، همداسې، هماغسې يا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پايته رسول، له پاره، نه شته، يا په (سترې مشي، خدای مکړه يا خدای دې نکړي) غوندې ګړنو او ځرګندنو کې وييکي (مه، نه) له کړونو سره يوه ځای ليکل هم همداسې درواخله!

ketabton.com - The Digital Library

که نه، د ټولیز دوی یا عمومي قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه لرم، نه شم کولی، یا کولی نه شم، و نه شم کولی، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بېدویي یا استثناء و منو، لکه پاس په یادشویو، او یا په (وانخلم ، رانغلم ، رانغی، خدای مکړه) غوندې دودو بېلګو کې.

له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوی- کره پښتولیکلارې ،، دننه د ټولمنلي کره پښتوابېځې پر بنسټ له رامنځته شویو کیبورډو سره په کارده، د هرې کرښې یا غونډلي دننه په یوه یوه وت (Space) سره د بېلابېلو لویو او کوشنیو توکو تر منځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

دلته یوازې د نښلېدا یا نه نښلېدا خبره نه، بلکې د بېلابېلو لویو او وړو توکو ترمنځ هماغه یوه برابر وت (Space) په پام کې نیول په کار دي.
د ساري په ډول: د، او، خو، نو، نور، پر... . که سره نښلي هم نه، خو له هماغه لګولي عربي سېستم سره سم یې تر منځ ټاکلی وت یا واټن (Space) ورکول اړین دي، که نه، ژبپوهنیز اَر نه پرځای کېږي او ګډون (التباس) رامنځته کوي.
په دې توګه مخني توکي سره داسې و نه کښل شي، لکه: د،او،خو،نو،نور،پر...).
هرګوره تر لیکنښو وروسته (نه تر مخه) هم ټاکلی وت غوره ایسي، سره له دې چې ژبپوهنیزه اړتیا ورته نه شته.

د ده له نومونې سره سم ,, نوي کمپیوټري پښت،، دومره زغم او زړه غټاوی وربښلی چې د څلوېښت کلن غورځنګ ټولې ستونزې او ستومانۍ یې ځنې هېرې کړې دي.
کمپیوټري نومونې، لکه: بربښنالیک (د زیار په سمون (بربښلیک)، (ایمېل)، وېبپاڼه (د زیار په سمون ووېپاڼه)، (وېبسایټ)، ګورټپاڼه (وېبلاګ)، نړۍجال (انټرنېټ)، راکښته کول (ډاونلوډ)... . لاځه چې زرکلن پارسي- عربي اونۍ نومونه (جمعه، شنبه، یکشنبه، دوشنبه، سه شنبه، چهارشنبه، پنجشنبه...) یې هم پر(ادېنه، پیلنی، یوهنی، دوهنی، منځنی، څلنی، پینځنی) نۍ (هفته)، یوه اونۍ اووه ورځې ده، راواړول او رادود یې کړل.

خپلسرې رغاونې یوه خوا ټکر (Accident) رامنځ ته کوي او بلخوا بیاځلتیا یا تکرار .(Duplication) ټکر په دې مانا چې یوه رغاونه وار له مخه شوې او سمه ارزول شوې هم وي، له ناخبرۍ یا ناګارۍ څخه یې دوېیم او ان درېیم اندول یې هم رامنځته شي، لکه: پښویه (ګرامر) چې له څه له پاسه یوې پېړۍ راهیسې له راورټي او بېلیو رانیولي تر صالح محمد کندهاري را اخیستی او کارولي ده. خو یوه

ketabton.com - The Digital Library

نیم اماتور، سرور وکیلي څو کاله مخکې ,, ژبدود ،، را اېستلی او زما خپل شاګرد محمد اغا شېرزاد همدا اوس، اوس تر سرلیک لاندې په یوه لیکنه کې ,, ګړدود ،، کارولی دی.
د دې بېلګې هم کمې نه دي چې دېر خپلسري وېرغوونکي لا تراوسه د ,, Logy - ،، زباد شوي پېښتو انډول ,, -پوهنه ،، د پارسي ,, -شناسی ،، په پېښو پر ,, -پېژندنه ،، اړوي، لکه په ژېپېژندنه، ټولنېپژندنه، لرغونېپژندنه... . کې او له دې سره یوه ناکره دوپلېکېشن رامنځته کوي. په دې وروستیو کې چې افغان چارواکو له لسیزو، لسیزو کره دود شوي ,, ښوونه او روزنه ،، پر ,, پوهنه ،، اړولې او د ښوونې او روزنې وزارت د پوهنې وزارت اړولی، یوه بېځایه دیني ریاکاري بلل کېږي، حال دا چې د لاتین (Education)عربي انډول ,, تعلیم و تربیه،، ده؛ پارسي ,, آموزش و پرورش،،... دی!

د ټکر(Accident)، لکه: ,, کالیزه ،، پر ,, کلیزه ،، بدلول، حال دا چې کلیزه نږدې یوه پېړۍ د ,, تقویم ،، له پاره رامنځته شوې چې له فونېټیکي دوی (قاعدې) سره سمه یې پایله غورځول شوې او کالیزه لږ تر لږه له نیمې پېړۍ راهیسې بره خوا رامنځته شوې ده او کوزه خوا یې تري (الف) غورځولی او یوه شمېر برنې یې هم نن سبا پېښې کوي!.،،

په روان پېر کې د نوي او کره پېښتو لیکلار له پاره تر ټولو غوره لاسته راوړل شوی، په نوي علمي ځېرنو ولاړ، ګډل شوی او منل شوی لیکدود او لیکلار غوره دی، نوی پېر پښت ورته له روان پېره اوږه ورکړي او پرمخ یې وې سي، زما په اند لکه څنګه چې زیار رونوي او د هغه څرګندول چې رونوي کتنه داسې.

کره او روغ سپیني ته را و ځي. بل لوري ته په ځینې ځایونو کې که چېرې په یوازې او یوازې بڼه له پېنځه لورو څخه، د مخېلوری؛ د شالوری؛ کېڼلوری؛ ښېلوری؛ منځلوری لید (ویژن) پام وند او اند و لري.
ټولې وی، غوندې او غوندلې مخې ته پر مېز کېښودل شي، لږ تر لږه ۱۰۰۰۰ زره چوپړي.
بیا به نور هم نوي پېر ته د دې پېله ساده برابره کړي. چې ځینې شیان او ویکې تړښتي او بېلښتي، ګډ او بېل کمتونونه لري.
دا په دې مانا نه دي چې ټول ناسم دي، خو د دوی کښل په تېروتنې سره د ابېځو تر منځ په زورنه کې بېلوالی لري، دانو داسې نه ورته نه شو ویلی. د دې له پاره چې د کچې ګڼه یې ډېره لږه ده چې په دې پوښ (قضیه) کې ځای کړم،
لکه :. د ددې، پکې، نشته، له پاره، وو، و، د، ده، زوروالې هې ,, ه ،، او زورکې والې ,, ه ،، غورځول، له وت څخه ګټنه، غبرګېږي یې (ی) سیمیواوېل څخه روغه ګټنه نه اخستل.

ketabton.com - The Digital Library

لکه:. پکه جلی، غټ پکه، پکي انجوني، غټي پکي، ځيني عيبونه په کي (پکي) کي شته؛
له پاره ښه ده؛ شته، شته او نه شته، نه شته (نشته)، د دي، ددي (ځناوري ټولنوم)، سړي وو، سړی و، پېغله وه، د پېغلي پېښلي؛ د ځلمي کار کار و کړ؛
دوي افغانی د بانګ په اوسپنيزو پيسو ليکو؛
هره يوه يي په شپاړس افغانی مصرف د وتېز چورليځ له پاره بوږ وو، له هر وييکي، غوندِ او غوندلي په سي جوښت اړين کامه، ټکی او بله د ليکدود نخښه و کارول شي.
يوه وت واټن بايد و نه لري. د وت کارول بايد روغ وي.
لکه ناکره بڼي يي (ټولي غو نډلي ابېځي ، غوندِ ، و ييکي،او زورني لري .)
داسي کره راځي (ټولي غوندلي ابېځي، وييکي، غوندِ او زورني لري.)
سړی يه!، سپوږمی يه! نړی وال، پېنی ييره، غوندی ټال، نړی جال کي د غبرګڼړي يي (ی) غبرګڼړ و ساتل شي، ی تري و نه غورځول شي.
داسي ناکره راځي:. سړيه! سپوږميه! نړيوال، پېنييره، غوندِيټال، نړيجال... .
ګڼه :. يوه، دوي، دري، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه، لس ... .، که غورځېدلي زوروالە او زورکی واله هي په لاتيني ابېځو و کښو کله د کمپيوټر او نړی جال په ژبه نو سر در دی بېخي ډېره وي، چې په کمه ښه له خولي څخه ويل کېږي په همغه ښه يي بايد و ليکو.
لکه:. د (Dah, The)، و (Wah) ار(Arah)، اووه او اووم (Owah and Owam)، نهم (نه هم، Naham) يا دويم، دوېيم (Dwayam, Dweyam) او لسم (Lasm) ، يوه لس (يولس کي د هي په غوځيدو سره زور په وي ,, و ،، راشي يا زورنه په واو راوړل شي. زورنه په يي ,, ی ،، را نه شي، لکه لاتيني يو U) دوي لس يا دوه لس (دولس، د پارسي دو په ښه و نه لوستل شي).
بله دا چې يو ده يوه ګڼي (شمېر يا حساب) تر منځ توپير و لري.
لکه: موږ ځانګړي دندي سرته رسولو ته چمتو يو. موږ دلته مهترلام کي يو.
يوه پېغله دنده کي شته. يوه لس تنه پوهګر نه شته. يوه کار دی او موږ ورته په کار يو.

که نوي باندني پنځونکي خپل د ژبي پنځي او لرغون ويکو باندي توکي، اسباب او اله باندي نوم ږدي، موږ يي هم خپلي ژبي څخه پري پنځي رېښه لرونکی نوم کېږدو، لکه:.
(Blackbird, Oldelephant, Ameraicanhawk, Cloud, Roof, Floor, Stair, Cornice, Bellows, B۱۳, Sixtynine, Wind, Air, Weather, Catch, Throw, Droop, Ball, Water… .)
توره مرغی (سيوسيوی)، زوړهاتي، امريکايي باز، ورېځ، بام، غولی، پلغاړی، بلی، بنی، رتی، بي ۱۳، نهه شپيته، باد، هوا، نيول ، غورځول، را لوېدل، پندوس،

ketabton.com - The Digital Library

اوبه... . داسې ورته ونه وايو (بلکبرډ، اولډاپلپفنټ، امريکنهاوک، کلوډ، روپ، فلور، ستايړ، کرنيس، بيلوز، بې ژرټين، وينډ، ايير، ويذر، کيچ، ژرو، ډراپ، بال، واټر... .).

د غونډلو اند (فکر) نه تېرېدونکی زورنه. لکه يوه ورته غونډله دوې مانا وې ورکوي. لکه :. ولسمشر و ويل سړی دومره ځيرک نه و.
,, ولسمشر و ويل،، سړی دومره ځيرک نه و.
په پيلنۍ يقيني غونډلې زورنه کې د ډېر ځيرک مانا ښندي، او په پاينۍ يقيني غونډلې زورنه کې د سوي ځيرک (نه ځيرک) مانا ښندي.

چې په نوي برېښنايي منځي چې ابېځې په ډيسيمل بڼه پېژني ورته پېچلتيا او خنډ زوکړه کوي، د دې له پاره په مډرنه عصري يا نوي معلوماتي (ټيکنالوژيکي) پوستکالو کې بايد په يوه، ټول منلي پښتو ښکارونډی شي.
په ټوله کې يوه ښکارونډی (ستنډرډ، کوډ) وي، ټول پښتون پښټ تري په روان پېر کې ګټني واخلي. زما څرګندول چې رونه وي کتنه داسې، د مجاوير احمد زيار، زيار له سلو ۹۸٪ اته نوي د کره ليکلار او ليکدود ښکارونډی دی.
هرګوره چې د پښت يوه وګړی لږ تر لږ لس کښلي د ده له پښتو ليکي زېرمو سره پرتله شي نو د دې پيله ساده برابروي دا چې د نوموړي کښلي د نوي پښتو يوه ټول منلی ښکارونډی دی.

د لغمان ژبنۍ ګړدودي وارينتونو څخه څرګندپړي لکه:. که د کړې په ځای، زور واله نه پای شوې دوېيمې مسرې، چې داستاني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې سازيان يې له رباعي په سې وايي. يا د کيسې په منځ کې وايي، يا نر ته منسوبې غونډلې ما و ويل، ما و لمبل او ښځو ته منسوبې غونډلې ما و ويلې، ما و لمبلې او داسې نور.

د ابېځو، وې (ويکيو، وييکي)، غونډ، غونډلو، ناکره کارول، د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ په پېښليک (تاريخ) کې خنډ او کمی پيدا کوي، اړين بايد تري په ارزولو پلټنو (پله ټنې، پلټنې)، څېړنو او سپړنو کې بې لوړې ګټنې واخستل شي، د نړه څېړنې پيله ساده برابر وي دا.

هغه پېښليکونه څخه چې کړدودي او ليکلارې بڼه له لرغون پېر څخه دلته، دود لري، لکه د لغماني او شيطان (ابليس) ليکني کيسې و ليکې، لغمانی او شيطان ورمونه او پندونه، د پيريانو او شيطانانو شتون. دا هغه څخه دي چې کره کوي زمور ټول ربښت.

ketabton.com - The Digital Library

د یوه ژوي (انسان) دې سیمې لوري پاتې کېدل او استوګن کېدل او دوېیم ژوي (حیوان) ډېره ګڼه ګوڼه لکه:. اپرې، لېوه، لېوګی، زمري، کبلی، ببزو، اس، بیانکی، اوښان، جونګی، میخي، میږي، وزې، څېرلي، غواوې، پرانګ، پیشوپرانګ، خر، قچر، ګیدړ، سورلنډی، کاسه ګرب او داسي نور... .

د ادم (لومړی سړی، زمور پلار، ابوالبشر)، اه- دم؛ د (ا) ۱. لومړی مانا:. لومړی غږ(د سوبتیا غږ). د (اه) ۲. دوېیمه مانا:. ټاټ، افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس افسوز، اوسوز.

د (دم) ۱. لومړی مانا:. کوپ، چوپ، کوپکولو، چوپکولو یا پوکولو ته وایي چې پو کړی شوی دی.
د (دم) ۲. دوېیمه مانا:. شیبه، ډېر لږ وخت، غوره والی، اهمیت یا (Moment Instant) شېبه، دغه (جاری)، میاشت، مدلاسه، فوري، جاری، ناڅاپه، اوس ته وایي. چې دم په دم (هره شیبه) ته وایو.

حوا:. مابنام، هغه ورځ یا شپه چې د یوې مهمې پېښې مقدمه وي (لکه داختر شپه) ، پیلنې میرمن، لومړی ښځه (د انسانانو مور پرته له ادم څخه) یا (EVE).
چې پېژند یې مور په راتلونکي پېر کې و کړو.

زه هېڅ ښاځمن (مغرور) نه یم، نه د ښاځمنتوب له پاره دا وایم چې لغمان د پښتنو، لومړی ټاټوبی دی، خو ټول ارياني لرغون پېر پښتپوهنه دا مور ته کره په لاس را کوي، چې د پښتنو ژوند، دمې، استوګنې او ځواک ځای دی. په هغه پېر کې مور شتون درلود، چې د هند او ایران سرحدي سېمه او نوري سترې واکمنۍ شتون نه درلود، د کوشنیو واکمنۍ تلونکي راتلونکي مېنه وه.
د دې له پاره نه وایم چې دا زمور د قوم ستاین شي، او نه زمور پښت له پاینې استازي د الله ج څخه ورسته زوکړه شوی وي. له هغې وړاندې هم زمور پښت او نور پښت په ګرده ځمکه شتون در لود. لکه څنګه چې لوی الله ج وایي.

,, يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ، ژباړه:. ای! خلکو یقینا ما پیدا کړي استئ تاسو له یوه نارینه او یوې ښځې نه او ګرځولي مې ئې تاسې کورنۍ او قبیلې (واړه واړه او لوی لوی) چې یوه بل و پېژنئ، یقینا زیات عزتمن په تاسو کې په نزد د الله باندې زیات تقوا والا دی (چې په چا کې تقوا ډېره ده)، الله دی پوهه او خبردار. ،، (زما د اوستاد شیخ غلام الرحمن ترجمه، ۱۹۹۹ زېږدی، حجرات سورت، ۱۳ ایت)

ketabton.com - The Digital Library

,, دوهيمه ژباړه ای! خلکو مور پيدا کړي يئ، تاسو (ټول) له يوه سړي چې (ادم) او يوې ښځې چې (حوا) ده او ګرځولي يئ مور تاسې ځانګې او قبيلې قبيلې (ټبر، قبيله، توکم، کهول، خپل، کورنۍ (لکه د ژوو)) له پاره د دې چې و پېژنئ يوه له بل سره، بې شکه چې دېر ګټلی او منلی له تاسو څخه په نزد د الله دېر متقي ادب لرونکی (له الله ج څخه په پټه او ښکاره وېرېدونکی) ستاسې دی، بې شکه چې الله ښه عالم دېر خبردار دی. ،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۱۲۱۵ چوپړی)

,, درېيمه ژباړه:. ای! خلکو: يقينا مور پيدا کړي يئ تاسو د يوه نارينه او د يوه زنانه نه او جوړ کړي يئ مور تاسو خاندانونه او قبيلې د دې له پاره چې يوه بل و پېژنئ، يقينا دېر عزتمند ستاسو نه د الله په نزد دېر تقوا دار دی، يقينا الله تعالی علم والا دی خبرلرونکی. ،، (عبدالسلام، ۲۰۰۲ زېږدی، ۱۳۳۳ چوپړی)

په ترمذي کې حديث دی چې رسول الله ص ويلي دي پښت دومره زده کړئ چې زړه سوی (صله رحمي پرې و کړئ).

زمور پښتون پښت له قابيل (د هابيل په سي ورور) نيولې تر روان پېره يې شخړې وړې راوړې دي.
چې تر د پښتين يا پښتون (چې زړه لاتيني کې ورته پښتين PAXTEN، لاتيني ژبه کې پختين PAKHTEN، پکتين PAKTEN دی، چې د ايچ ابېځی يې تری غورځوي) نر او پښتينا PAXTENA، پختينا PAKHTENA پښتيانا PAKTYANA (ښځې) زوزان يا زوات دی.
د ادم او حوا زوزوان (زوی او لور يا لونی او لونۍ يا لونه) دي، زدکړه او د لمړاکا کې د لمک پېخليک داسې سپينې ته اوباسي چې د شيث زوزان او د پيلني سړي او پيلنۍ ښځې مسي دي، چې تر دېره پورې دا مسله په همدې ښه پوښ (قضيه) کې شوې ده.

په پنډوسه کې د اريانا ژونګړ دي او اريانا يې ټاټوبی دی، هډ يې اريانی دی، په دې سره د اوسني افغانستان ټول پوهګړ پوهان او پېخليکپوهان او پښتوپوهان ټول سره په يوه خوله دا خبره مني او په دې مسله يې له تېرو کلونو څخه د پوښ مزې تړلې دي. د هغوی پلټنه همداسې په ډاګه شوې ده يا د هغوی څېړنه همداسې ښودل شوې ده.

زمور پښتون پښت د ادم ع له شيث زوی له پښت څخه پيلېږي او د هغه پېر اسلام دين منونکي وو، تر پايني استازي د لوی الله ج محمد رسول الله پورې. د دې

ketabton.com - The Digital Library

پښت ژبه پښتو ده، د لوی الله پاینی استازي پرې پوهېده، ,, د خالد بن ولید پېخلیک څخه او د هغوی په خوله،، پښتو خبرې يې کړي او اورېدلې دي.
پېيلن او پېيلنې د پښتو ژبې پېيلې بې کچې تاثيرات لري چې د پاڅون، رښتو منلو او ژوي د روغې لارو لورې ته هڅوي.
هېڅ کله بايد محضې ستاين او دروغ نه وي، د اسلام دين مخالف په کې شتون و نه لري.
ځکه الله العظيم په کتاب الله (قران کريم) او رسول الله ص ويلي دي مشکات، بخاري، مسلم کې شتون لري.

الله العظيم د پېيلنو او پېيلنې (شاعر او شاعرې) د پېيلې (شعرونو) په اړه خپل استازي (پيغمبر) حضرت محمد رسول الله حبيب الله ص ته ډاډ ګېرنه او ډاډينه تسلي مکه مکرمه کې ورکوي، له منځه تللو د منکرينو، برې د مومنانو، رښتينوالي د ده کوي، په اخير د سورت او په دفع د اووه شبهاتو سره د هغه نه. ټول سورت د پېيلنو (شاعرانو) په سرليک دی، په ترتيب کې ۲۶ سورت دی په نزول کې ۴۷ دی، ۲۲۷ ايتونه لري او په قران پاک په ۱۹ سيفاره کې شتون لري.

وَالشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ (۲۲۴)ط اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِيْ كُلِّ وَادٍ يَّهِيْمُوْنَ (۲۲۵)لا وَاَنَّهُمْ يَقُوْلُوْنَ مَا لَا يَفْعَلُوْنَ(۲۲۶)لا اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوا اللّٰهَ كَثِيْرًا وَّانْتَصَرُوْا مِنْۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوْا ط وَسَيَعْلَمُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اَيَّ مُنْقَلَبٍ يَّنْقَلِبُوْنَ(۲۲۷)ع
ژباړه:. پېيلن او پېيلنې (شاعر او شاعره) په سې روان وي سرکشان وګړي(۲۲۴) ايا ته نه ګوري دوی چې په هره کنده کې ګډ وډ ګرځي(۲۲۵) او دوی وايي هغه چې دوی يې نه کوي (۲۲۶) پرته له هغه وګړو څخه چې ايمان يې راوړی دی او عملونه کوي نيک (په تابعداری د سنتو کې) او يادوي الله تعالی ډېر او بدل يې واخستو د دې نه ورسته د هغې چې دوی باندې ظلم شوی وو او زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم يې کړی دی چې کوم اړخ ته دوی اوړي (۲۲۷).

ځرګندونه (تفسير، جوتونه، تشريح):.

[۲۲۴] په دې ايت کې د دوېيمې شبهې ځواب دی. منکرينو ويل چې دا (محمد ص) شاعر دی او دا د الله کتاب د ده اشعار دي، منکرينو ته دا ښکاره وه چې پېيلن په دروغو په پېيلې سره يوه څه ښايسته کوي او وګړو باندې اثر کوي.
الله العظيم په دري ډولو سره ځواب ورکوي په دې ايت کې چې پېيلنو تابعدار او ملګري ګمراهان، بد معشان، فاسقان وي او د دې نبي ص ملګري سجده کوونکي ژړاکونکي، د دنيا سره محبت نه کوونکي دي (په همدې ډول په تفسير سراج المنير او د قران تفسير او ترجمه کې دي).

ketabton.com - The Digital Library

ګټنه: هر کله چې د خايسته ستاينو د رسوال الله ص د ملګرو باندې استدلال وکړی شي، نو دا پيله سپينې ته راوځي چې کوم وګړي د رسول الله ص ملګرو بد وايي او ناوړه نظر کوي نو هغوی رسول الله ص تکذيب کوي.

[۲۲۵] په دې کې دوهيمه بڼه د ځواب ده، پيلن او پيلنې هڅې (بې هوده) خبرې، مخالفت خبرې (مخته دريدنه خبرې، په لاره کې ورته ودرېدل خبرې يا خنډ خبرې، متضادې خبرې)، دنيا د ترلاسه کولو له اړخه نه د وګړو ستاينه (هجو) کوي. د (يَّهِيْمُوْنَ) په غوند کې د دوی تشبيه ورکوي د اوښانو او ګوتګو سره چې هرې کندې او ټيټنګونو ته د خوړلو او څښلو په حرص کې ګرځي.
د الله کتاب او د رسول الله حال داسې دی چې د لارښونې او حکمت د خبرو ډک دی، د دنيايالنې او هواپالنې (پرستی) نه خالي دی.

[۲۲۶] په دې کې درېيمه بڼه د ځواب ده، چې د پيلنو ويل (قول) او کړنه (عمل) مختلف وي. د رسول الله ص د ملګرو ويل او کول ټول يوه شان وي.
د دوی د ملګرو پيلي داسې وي، د رسول الله ص د لېواتيا پيلي وايي، کړنې، ښايست يې ستايي، وګړو ته د غوره عملونو، سخاوت، نيکيو ... . لارښونه کوي، په خپله پرې کړ کېږي، خو د هغوی له دې څخه مخالف وي.

[۲۲۷] په پيلنو کې روغ يا سم مومنانو هم شته، لکه د رسول الله ص په ملګرو کې حسان رض د ثابت زوی او نور هم، د دې له پاره يې د هغوی بېلوالی کړی دی. ځلور ځانګړنې د هغه پيلنو په ډاګه کوي. ايمان، صالح عمل، د الله ډېر يادول (ذکر کثير)، وار او غچ اخيستل(کسات اخستل، بدله اخستل، کسات، غچ، بدله، کينه رخه).
د دوی په پيلي کې په ژبه باندې د الله العظيم منلو يادونه کول او په زړه کې يې داسې منل چې ټکی شی ور سره نه ګډ (شريک) ول؛ غوره کارونو ته لارښونه کوي، د الله العظيم په ستاينه، ثنا، حمدونه کښې او وايي؛ هر کله چې کافران پيلن د رسول الله ص، يا د هغه د ملګرو، يا د مسلمانو سپکه وايي، نو دوی يې په ځواب کې ورته بڼه له هغوی نه کلکه سپکه وايي. ځکه چې دا هم جهاد دی، په ژبه باندې جهاد،
لکه د پښتو لنډۍ ده:

د غشي زخم ژر رغيږي
د ژبې زخم تر کيامته پورې وينه
يا

ketabton.com - The Digital Library

د توري زخم ژر جوړېږي
د پېغور زخم تر کيامته پوري وينه

په اخير د سورت کې کله ويرونه ده ظالمانو پېيلنو ته او نورو منکرينو ته (وَسَيَعْلَمُ) کې رټل (تهديد) دی، (الَّذِيْ نَ ظَلَمُوْٓا) کې تعميم زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم يې کړی دی (اَیَّ) ابهام دی (مُنْقَلَبٍ) کې د دوی نعمتونو او خوشحالۍيو پرځيدو (انقلاب، بدلون) ته نغوته ده، چې دا به په غمونو سره بدل شي، ځکه چې غوندِ (لفظ) د مرجع اکثر ويل کېږي، بېرته ګرځيدل پېلني حال ته او غوندِ د مُنْقَلَبٍ بېرته ګرځيدل دي بدل حال ته (يَّنْقَلِبُوْنَ) کې زورنه د پرځيدو (اوختلو، بدلون يا انقلاب) ته نغوته ده، چې حالت به يې نوي، نوي فساد او وراني لوري ته بدليږي.

,, ٤٥٧٦ وَعَنْ اُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكْمَةً. ،، (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

مشکات څلورم ټوک، د پېيلي ځېرکی د ٤٥٧٦ نمبر حديث ژباړه:. اوبی رض د کعب زوی ويلي (نه روايت) دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلي (فرمايلي) دي ,, ځينې پېيلي (شعرونو) حکمت دي. ،، (متفق عليه يا بخاري او موسليم دواړه منلي ده)،، (فرهاد، ٢٠٠٣ لېږدی، چوپړی ١٤)

,, ٤٥٧٧ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُوْنَ قَالَهَا ثَلَا ثًا. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ٤٥٧٧ نمبر حديث ژباړه:. له ابن مسعود رض (عبدالله بن مسعود زمور د فيقي لارښود) ويلي دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم و ويلي ,, په خبرو کې مبالغه (له ځانه دروغ جوړول، هغه څه چې شتون و نلري د هغو ويل، سوی رښت، ډېروالی د خبرو، په خبرو کی زياتی، افراق) کوونکی تبا (برباد، هلک) شول، دا خبره يې دری ځله وکړه. ،، (فرهاد، ٢٠٠٣ لېږدی، چوپړی ١٤)

,, ٤٥٧٨ وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, اَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةِ لَبِيْدٍ اَلَا كُلُّ شَیْ ءٍ مَّا خَلَا اللهِ بَاطِلٌ. ،، (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

د ٤٥٧٨ نمبر حديث ژباړه:. له اوبوهوريره رض ويلي دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلي دي ,, ډېره رښتوني غوندِله (جمله) چې شاعر ويلي ده، د لبيد پېيله (شېر، اشلوک، پېيرن، شعر) ده، له الله ج نه پرته نور ټول څيزونه مري (فاني دی، د منلو ور نه دي). ،، (فرهاد، ٢٠٠٣ لېږدی، چوپړی ١٤)

ketabton.com - The Digital Library

,, ۴۵۷۹ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيْدِ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ ,, هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ اُمَيَّةَ بْنِ اَبِى الصَّلْتِ شَىْ ءٌ ،، قُلْتُ نَعَمْ، قَالَ ,, هِيْهِ ،، فَاَنْشَدْتُّه‘ بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، ثُمَّ اَنْشَدْتُّه‘ بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، حَتَّى اَنْشَدْتُّه‘ مِائَةَ بَيْتٍ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۹ نمبر حديث ژباړه:. عمرو رض د شريد زوی خپل د پلار د خولې خبره کوي، چې ويل يې، يوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په سورلۍ هغه په سې ناست وم، هغه و ويل چې ,, د اوميه صلت د پلار زوی پېيلي (شعرونه) درته ياد دي،، ما و ويل هو، وې ويل ,, و وايه ،، ما هغه ته يوه بند پېله واورولە، وې ويل ,, بل و وايه ،، ما بل بند پېله واورولە، هغه و ويل ,, نور و وايه ،، تر دې چې ما لږ تر لږه سل بنده (کړی، دوي مسری، بيته، دوي نيمبيتی) پېيلي هغه ته واورولي. ،، (مسلم ويلي دي دا) (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۸۱ وَعَنِ الْبَرَآءِ قَالَ قَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ لِحَسَّانَ بْنَ ثَابَتٍ ,, اُهْجُ الْمُشْرِكِيْنَ فَاِنَّ جِبْرِيْلَ مَعَكَ ،، وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِحَسَّانٍ ,, اَجِبْ عَنِّىْ اَللهُمَّ اَيِّدْهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۸۱ نمبر حديث ژباړه:. له برا رض ويلي (نه روايت) دي، چې د قريظه په ورځ نبي صلى الله عليه وسلم حسان د ثابت زوی ته و ويل ,, د مشرکانو بد وايه، جبراييل ع ستا ملګری دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم به حسان ته ويل چې ,, زما له اړخه ځواب ورکوه، ای! الله قوي کړي دی په روح القدس سره.،، (بخاري او مسلم ويلي دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۲ وَعَنْ عَآئِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اُهْجُوْا قُرَيْشًا فَاِنَّه‘ اَشَدُّ عَلَيْهِمْ مِّنْ رَّشْقٍ النَّبْلِ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۲ نمبر حديث ژباړه:. عايشه رض ويلي دي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ويلي ,, د قوريشو سپکه وايئ، سپکه د هغوی له پاره د غشو ويشتلو نه سخت لګيږي. ،، (موسليم ويلي دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۳ وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, لِحَسَّانٍ اِنَّ رُوْحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَا فَحْتَ عَنِ اللهِ وَرَسُوْلِـه. ،، وَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, هَجَاهُمْ حَسَّانٌ فَشَفٰى وَاشْتَفٰى. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۳ نمبر حديث ژباړه:. همدغه (عايشې رض) ويلي دي، ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه واورېدل ,, حسان ته يې و ويل، جبراييل ع ستا مرسته کوي، تر څو پورې چې ته د الله ج او د هغه د روسول له اړخه سيالی کوي.،، هغې بيا و

ketabton.com - The Digital Library

ويل ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه واورېدل چې ويل يې ,, حسان د کافرانو بد و ويل، مسلمانانو ته يې روغتيا (رمټتيا، سلامتي، شفا) ورکړه او په خپله يې هم روغتيا و مندله. ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۶ وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلّٰى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, لَاَنْ يَّمْتَلِئَ جَوْفُ رَجُلٍ قَيْحًا يَّرِيْهِ خَيْرٌ مِّنْ اَنْ يَّمْتَلِئَ شِعْرًا. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

۴۵۸۶ نمبر حديث ژباړه:. له اوبوهوريره رض ويلې (نه روايت) دي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي ,, يوه سړی دې خپله خپټه د زوو نه ډکوي، د دې نه غوره ده چې خپټه د پېيلو (شعرونو) ډکه کړي،، (بخاري او موسليم ويلې دي دا.) ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۶)

,, ۴۵۸۷:. وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ اَنَّه‘ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلّٰى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، اِنَّ اللهَ تَعَالٰى قَدْ اَنْزَلَ فِى الشِّعْرِ مَا اَنْزَلَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلّٰى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ الْمُؤْ مِنَ يُجَاهِدُ بِسَيْفِهٖ وَ لِسَانِهٖ وَالَّذِىْ نَفْسِىْ بِيَدِهٖ لَكَاَنَّمَا تَرْمُوْنَهُمْ بِهٖ نَضْحَ النَّبْلِ. ،، (رواه فى شرح السنة)

۴۵۸۷ نمبر حديث ژباړه:. کعب رض د مالک زوی ويلي دي، چې ما نبي الله صلى الله عليه وسلم ته و ويل چې الله تعالى د پېيلې په اړه څه شی رالېږلي دي، څه يې را لېږلي دي. نبي صلى الله عليه وسلم و ويل ,, چې مومن جهاد کوي په خپله ژبه او توره، په هغه څوګند کوم چې زما سا يې په لاس کې ده، تاسو کافران په پېيلو (شعرونو) داسې ولې لکه په غشو يې چې ولئ. ،، (د سنتو شرحې ويلي دي) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۶)

,, ۴۵۸۸. وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَتَه عَنِ النَّبِيِّ صَلّٰى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, قَالَ اَلْحَيَآءُ وَالْعِیُّ شُعْبَتَانِ مِنَ الْاِيْمَانِ وَ الْبَذَآءُ وَالْبَيَانُ شُعْبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ.،، (رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ)

۴۵۸۸ نمبر حديث ژباړه:. د اومامه پلار رض ويلي دي، چې ما نبي الله صلى الله عليه وسلم نه واورېدل چې نبي صلى الله عليه وسلم و ويل ,, حيا او ژبه ټينګ ساتل د ايمان دوې ښاخونه دي، سپکې سپورې (فحش وينا) او چټې خبرې (فضول خبري) د بېلتوب (نفاق) دوې ښاخونه دي.،، (ترميذي ويلي دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۸۹:. وَعَنْ اَبِیْ ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ اَنَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلّٰى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اِنَّ اَحَبَّكُمْ اِلَّى وَاَقْرَبَكُمْ مِّنِّیْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَحَاسِنُكُمْ اَخْلَاقًا وَّ اِنَّ اَبْغَضَكُمْ اِلَیَّ وَ اَبْعَدَكُمْ

ketabton.com - The Digital Library

مِّنِّیْ مَسَاوِیْکُمْ اَخْلَاقًا اَلثَّرْثَارُوْنَ الْمُتَشَدِّقُوْنَ الْمُتَفَیْهِقُوْنَ.،، (رَوَاهُ الْبَیْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَ رَوَی التِّرْمِذِیُّ) ،،

۴۵۸۹ نمبر حديث ژباړه:. د ثعلبه پلار خشني رض ويلي دي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم و ويل ,, د کيامت په ورځ به تاسو ټولو کې ډېر نږدې او ډېر ګران (ګڼلی) ما ته هغه تن وي چې کړه وړه (ښه سلوک، اخلاق) يې ښه وي، د قيامت په ورځ به زما ناګڼلی او له مانه لرې هغه تن وي چې ناوړه کړه وړه (بد سلوم، بد اخلاق يا خراب خوی) و لرې، په خبرو کې ډېروالی کوونکی (چاپړوس)، خوله اوږدونکی په خبرو کې او لويې کوونکی دی.،، (بيهقي د ايمان په څپرکي کې ويلي دي او ترميذي ويلي دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۹۵:. وَعَنْ ضَحْرِبْنِ عَبْدِاللهِ بِنْ بُرَیْدَةَ عَنْ اَبِیْهِ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ للهِ صَلّٰی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ ,, اِنَّ مِنَ الْبَیَانِ سِحْرًا وَّ اِنَّ مِنَ الْعِلْمِ جَهْلاً وَّ اِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حُکْمًا وَّ اِنَّ مِنَ الْقَوْلِ عِیَالاً.،، (رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ)

۴۵۹۵ نمبر حديث ژباړه:. ضحر د عبدالله زوی د بوريده مسی هغه د خپل پلار او پلار يې د نيکه خبره کوي چې ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه اوربدلي دي چې ويل يې ,, ځيني سپرنه (بيان، تشريح، ډله، ډول: دغټوغټو ټکو څرګندونه، تعريف) سحر (جادو) وي؛ ځيني علم (پوهه) جهالت (جهل، بې خبرې، ناپوهي: په عربستان کې تر اسلام د مخه زمانه ته ورته په ټپرو کې ډوبوالی، د الله العظيم نه بې خبري، د پوهې کمښتی) وي، ځيني پېيلي (شپرونه، شعرونه، اشلوک، پېيرن) حکمت (هوښياري، ځيرکتيا، عقل، د تورات هغه برخه چې د سليمان ع د هوښياري په باب ده، د رسول الله ص پوهه او کړه وړه) وي او ځيني خبرې وبال (بوج) وي.،، (ابوداوود ويلي دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

,, ۴۵۹۷:. وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ کَانَ لِلنَّبِیِّ صَلّٰی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَادٍ یُّقَالُ لَهٗ اَنْجَشَةُ وَکَانَ حَسَنَ الصَّوْتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صَلّٰی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, رُوَیْدَکَ یَآ اَنْجَشَةُ لَا تَکْسِرِ الْقَوَارِیْرَ قَال قَتَادَةُ یَعْنِیْ ضَعَفَةَ النِّسَآءَ.،، (مُتَفَقٌ عَلَیْهِ)

۴۵۹۷ نمبر حديث ژباړه:. انس رض ويلي دي، چې نبي صلى الله عليه وسلم يو ستاينغاړی (خوږغږی، د ترنم بلبل، مدح خوان) و، چې د هغه نوم انجاشه! و او ډېر خوږ غږ يې درلوده. نبي صلى الله عليه وسلم ورته و ويل ,, اي!؛ انجاشه!، اوښان په کلاره بيايه چې ښيښې ماتې نه کړي.،، قتاده رض ويلي دي چې هغه ص مرغللي له ښځو سره تشبع کړي دي.،، (بخاري او موسليم ويلي دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

ketabton.com - The Digital Library

,, ۴۵۹۸:. وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشِّعْرُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, هُوَ كَلَامٌ فَحَسَنُهُ حَسَنٌ وَ قَبِيْحُهُ قَبِيْحٌ.،، (رَوَاهُ الدَّارَ قُطْنِيُّ وَ رَوَى الشَّافِعِيُّ)

۴۵۹۸ نمبر حديث ژباړه:. عايشه رض ويلي دي، چې نبي صلى الله عليه وسلم ته د ټپيلي يادونه و شوه، رسول الله صلى الله عليه وسلم داسې و ويل ,, چې ټپيلي خبرې (شعر كلام) دي، ښه يې ښه دي او خراب يې خراب.،، (دارقطنيو ويلي دي او شافعي له عروه څخه د ليږد په بڼه ويلي دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

:. په شمټيږو ساحه کې د اورنګ باغچه داسې د پېرانو استوګن ځای دی، چې الته هېڅ څوک ورتللی نه شي، چې پېنځه شپږ تکړه ځوانان نه وي هغې ساحه کې تړې د شپې تګ نه شته، د اورنګ باغچه کې په ډانګپيلي وينا د شپې تګ نه کېږي.

له لرغوني پېر څخه د پېرانو دور څخه د هندوکش په دې لړيږو کې پېران تيت او خپاره وو، په لرغون پېر کې چې انسان په پندوسی (پينی، نړۍ) له نه وو، د دوی ټپلا ټپلو ډلو د پينۍ پر مخ فسادونه او وژنې کولې، تر منځ يې ډېرې شړې وې، يوه بل به يې په شخړو کې ربړول، تړل او بندي کول؛ ان خواړه به يې نه ورکوو.
تر څو چې له منځ لاړ شي، په همدغه موخو او کړنو څخه الله العظيم په خپل قدرت سره له پندوسي ورک کړل او واکمني يې له منځه لاړه.
الله پرې ابوالبشر ادم ع را و لېږه، چې په کې ژوند و کړي، عدالت او خلافت کړنې پر چار کړي.
فرښتو ټول پېران تيت په ترک کړل څه يې و وژل او څه يې غرونو لورې و شړل.
زمور په غرونو، درځنيږو سيمو، د ټينګار او ټينګ لرغوني اريانې رښتې سيندونو غاړو ته يې په ځای ځای هډونه، کړې وړې پښې، ربړه ژامې د خاورو لاندې په کراتو مندل شوې دی.
د وګړو له لورې او بيا يې له خاورو سره ګډ کړي، چې ښېرته له خاورو سره خاورې شي.

اورنګ باغچه که پېنځه شپږ ښه تکړه او ښه زړه ور ځوانان نه وي، دوی څلور حتمن وېروي او ډاروي يې؛ د اوبو ساحه هم څاري، په لومړي وار په شګو وښتل کوي، په شګه دي پوی کوي، بيا دې ورسته ډاروي.
دغسې معمېلې او کيسې دي دغه ځای کې.
په نومورې ځای کې روټېغه غونډۍ ده، چې لاندې يې د تېرو غر دی او له پاسه پرې خاورې دي. دا يوه عجيبه خبره ده او دا يوه تاريخي ځای دی، ګوره ښه! داسې بويمه چې په سر يې خاورې دي او لاندې يې پرښې تېرې دي، تورې پرښې تېرې.

ketabton.com - The Digital Library

په دغه ځای کې دغه پېریان سکونت لري او د دې ځای استوګن دي، ښه پرېمانه هم دي او همدغه ځای يې مرکز دی.
تر دې پورې چې هلته پوستې، د ځواکونو چوړګه مېنې وړي خو هغه ساحه کې استوګن یا پاتې کېدلی (سکونت) نه شي کولی.
بل لوري ته یوه د هغه سیمې د ساحې وګړي دي، چې هغه پېژني چې دغه وګړي د دې ساحې ژوندګړ دي؛ ډېر نه په خندِ او وېره کې اچوي.
تېر پېر کې وګړو به د کرکېلې له پاره او به لېږولې، یوه تاریخي کېسه ده چې هغه سپین ږېرې کاکا اوس هم ژوندی دی، ګل فکېر (فقیر) کاکا نومېږي.
هغه ویلي چې د حبیب الله خان پېر و، زه مې له پلار سره د کروندې خړوبولو له پاره تللی وم، نیمنانی (نیمچه ژنکی) وم، ټوله کرونده مو اوبخښتې کړه؛ یو پټی پاتې و، هغه هم د دې پټې یو کونج.
پلار مې ماته و ویل بچیه! دغه کونج اوبه که او بیا اوبه و تړه چې د نورو وګړو کروندو ته لاړې شي؛ چې د هغوی پټې هم پرې خړوب شي، زه لاړم ته راځه را په سي، زه درنه لاړمه.
چې ګل فکېر کاکا اوبه وتړلې او راوان شو، چې دغه ځای ته رسېږي، یو ماشوم په زمکه پروت دی او ژاړي.
د سره دوې ببلچې دي.
داسې چل يې کړی ده چې راځه دا ماشوم به په ځادر کې و تړم شاته به يې واچوم، او زه به دا ببلچې په اوږه کېږدم، چې د هر چا وي خو راځه د کوم لاروي څخه به لویدلی وي.
ګنلو له دې نه روستو چې سړي شی په شا کړی دی، یو پېر (وخت) کېږي چې له ځادر څخه یوه لوري سر اوباسي او دېخوا پښې، او پښې اوږدېږي، یو حالت ته چې سړی رسېږي، چې سړی له سد نه اوړي زوپ کېږي.

زوپتیدو نه ورسته دري، دري نیم ساعته ورسته چې پلار يې کله خبرېږي چې زوی مې څنګه په دا نیمو اوبو ورک شو، چې کله راځي ځادر يې همداسې تړلی، ببلچې نه شته، ببلچه یوه التې پرته ده یوه التې. له هغې نه ورسته يې له زوی نه پوښتنه وګړه چې ځویه! څنګه چل ده!؟. په تا باندې څه شوي دي!؟

وی پلاره ماشوم پروت و، ما ویل چې لاروي په لاره ځي راځي د چا نه به لوېدلی وي. ما ماشوم راواخسته، چې کله ځادر کې مې واچوه، هغه داسې اوږدېدو په حالت کې وه چې داسې مې ورته و کتلې؛ وضیت مې تور او سپین شو. دغه سې کیسې دي دلته او دا ټولو خلکو ته معلوم او څرګند ځای دی.

لکه اوس دلته یوه سیمه ده، چې د دوې البنایي سیندونه سره ګډېږي.

ketabton.com - The Digital Library

شمټيو پوري اړونده، لغمان کې، د سيند تر غاړې يوه جيګه ونه ده او جيګه ونه ورته وايي.
دا يوه زړه ونه ده، هغه داسې يوه ونه وه چې د پښځه تنو لاس تري نه چاپېرېده، په دې کې هم ښه ډېر پېريان وو او اثري ځای وو؛ په جيګه ونه کې هم د پېريانو استوګنځای و.
د کوزې کلا کوم سړي ويل چې ما دوی په دې ځای کې داسې حالت ليدلی دی.
ما پټی اوبه کوه، دې ځای کې ښه ډول او سرنی غږېده، چې کله مې بېلچه په اولي کرله نو يا!؛ الکو!؛ دا لا څه حال دی، دا کوم د ليوني بچي دي چې راغلي دي دلته سيل کوي.
چې کله وړاندې شولم، خلک په کې ښه ګرم دي، ما اول کې و نه کتل چې پسته مې کتل او بجلکې مې و ليدلې. نو بسم الله مې کړل، پښې مې و ليدلې کړې، ربېبه له وېښتو ډکې د اوښانو په ډول، هډوکې مې زيګه شوه، دې سره مې بسم الله کړه.
د بسم الله سره ګورم څه او پېلچه پاتې شو.
نه مې اريکين و ليده نه ګيسونه، نه مې سړي و ليدل.
ډېر ښه پروګرام يې روان کړی وو.
په همدې ښه ډېرې نخښې د استوګنځيو يې له دې سربېره په خزانې غونډی، اکبر غونډۍ او تور کمر کې شتون لري. ۱۰۳۳ ليږدي کې اورنګ او زوی يې اکبر مغول لغمان کې ژوندګړ وو، هغه هم د ژوند په دې زړو ځايونو کې کړی ځای پر ځای کړی وو او خپل ژوند يې تېروه دلته.

دا زمونږ د سيمې لرغوني لنډۍ ده، ګل پاچا الفت راټوله کړې چې له دې ټولګې څخه وړاندې، په پښتو ژبه کې د نومورو پېيلو له چاپه تېر شوې ليکې شتون نه درلود. چې د پېريانو په اړه يې کښلې دي، د دوی د تاثير تشبه يې له ښځو سره کړی دی.

,, له پاسه سره لستوتې راغله
د بام په سر ورته پېريانو و نيومه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ ليږدی کال، ۱۱۷چوپړی)

محمد ګل ګلکی استاد، شمټيو ته راغلی وو، د حبيب الله پېر کې، يوه سړی ور په سې پاسېدلی وو. ګلکي ورته د سپل په منځ کې و ويل:.

خدای دې زمونږ د کور تنور که
چې هر سهار دې په موږ کې لاس وهمه

ketabton.com - The Digital Library

هغه سړي ورته په ځواب کې دا لنډۍ ویلې وه، دلته لیاز په پښتو وینګ کې او (لحاظ) په دري وینګ کې راغلی دی.

▲ که د ځوانانو لیاز نه وی
په یوه څوک به دې و باسم اویا تیزونه

▲ ,, چې خدای به څه راسره و کړي
ما پر دنیا ځان ته اغزي کرلي دینه

▲ چې خدای قاضي شي میزان راشي
ستا د جفا کاغذ به الته غوړومه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه ترې تقدیر ته تدبیرونه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي
کم بخته مه شکوه تنۍ په زیارتونه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي
ولې دې سر په زنګنو کېښود مینه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي
الکه مه ږده زېړۍ غوا په زیارتونه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي
زما د فکر ببړۍ غرکه شوه مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۴ چوپړی)

▲ ,,خدایه په داسې لمبو و سوم
چې نه یې دود شته نه یې تاو چا و لیدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۹۵ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

▲ ,,الله نړی، نړی باران کې
چې سالووالي د لونګی محتاجي شينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۹۶ چوپړی)

▲ ,,يار مي د تورو غرونو شپون دی
ما ته به راوړې سپيني ژاولي ژېړ کلونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

,, د يوه پښت ذهني او روحي پېژندنه، د هغه پښت له دود او دستور سره ټينګه اړيکه لري. همدغه شی يو پښت له بل پښت څخه په مانوي او دوديز ډول بېلوي، د يوه پښت دوديز ارزښتونه بل ته پوره ورته نه وي او نه د هغوی ښېګڼې کټ مټ سره يوه بڼه وي؛ مګر ځينې برخې يې سره لږ او ډېر سره ورته وي.

د انسان ناسته ولاړه، تګ راتګ، خندا او ژړا، غم او ښادي، دوستي او دښمني، په هر ځای کې يوه بڼه ځانګړي ادب او رواج لري، چې څوک ترينه سرغړونه نه شي کولی. ښه سړی يا بد سړی په همدغه هنداره کې ليدل کېږي.

که مور و غواړو چې د يوه هېواد يا دنده په ټاټوبي کې د يوه ټاکلي ولايت ذهني حال مطالعه کړو او معنوي څېره يې ځانته څرګنده کړو، تر ټولو لومړی بايد د هغه ملت يا د هغه ولايت په دودو او دستور، رسم، رواج کې يوه مطالعه پيل کړو او دغه شي ته په ډېر اهميت و ګورو،، (عبدالجبار، ۱۳۷۰ لېږدی، وې چوپړی)

▲ مينه د زړه خبره نه ده
مينه لګېږي د زړه وينه وچوينه

▲ ,, باهو په لاس ګوتې په ګوتو
زرګره ټوله دې ياری ته جوړه کړمه،،
(اطلاعات او کلتور وزارت، ۱۳۶۴ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

ياری ته چمتو کول، ګوتې، باهو (له لرغون پېر څخه د بوټو، پوټکو، څنډو، درووـ ولې نري تارونو، شنډې ملو، ورېښمو او ګلانو غاړه کې؛ تېرې وسپنې، ژېړو، سپين زرو، سرو زرو غاړه کې؛ ګرانو مړيو، ياکوتو يا ياقوتو او مرغلونو غاړه کې) ، سره زر، وسپنه، کيمياوي توکي لکه مس، جستو پېژندل دلته او د وګړو

ketabton.com - The Digital Library

دود... . زرګران، منګړ، منګو، منګور، دي په علمي بڼه و څېړي ليا دي منګوليا ته پرېږ دي، چې ډيناسور او سمڅرو ته يې پېر رسېږي.
دلته دي خزنده په تېره ګونګټه، خسك، سمڅري له تېر پېر څخه و څېړي بيا به دا کره و مومي.

لوکاټ کلی دي هم تر شننې لاندي و نيسي، تر هغه پورې چې له مخزېږدي کې لا چين نه و، چين کې لوکاټ ميوه پېژندل شوي نه وه، خو لغمان کې نومورې کلي له اړياني پېره شتون درلود.

البنګار او البشنګ په سنسيګريت، ويدي، او اړياني ژبو کې و پلټي، په دې سيمو کې دي سالو دري او کلي د پېخليک پايله سپينې ته راوباسي، چې له سالاوي ژبو يا سالاويکو ژبو د زوکړې منځه ده.

لمړاکا کې د ګټې څنګ باندي د اس سپرو، نېزه لرونکو اتلانو څېړي و وينې، چې زمور د پښتو ژبې لرغونی و ګړنې پېيلې پېخليک لرغون پېر ته رسېږي، له لرغون پېر څخه خوله په خوله مور ته رسېدلې دي.
لکه دا لاندې زمور د سيمې ټيکی ده.

,,ټيک په تندي پېزوان په شوندو
اوکی په غاړه د جلی مزه کوينه،،

(د ليکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

۱۳. ۱ لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرعيو د پېخليک بېلګې

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو پېخليک، د دې پايله ساده برابر وي، د پښتون پښت له زوکړې څخه چې کله زوکړه شوي، په لرغون پېر کې يې په پنډوسه کې ژوند پيل کړي، ژنې شوی، پلار يې پښتينا، پښتون، مور يې پښتيانا (پښتيانه) پېژندلې، شيث پلار او ورور يې پېژندلی او خبرې يې کړي. پښتو ابېځې، وی، غونډ، غونډلې، وينا، پېيلې يې ويلې، په اند، وند کې هر پېيلن او پېيلني دا وګړني پېيلې له لرغون پېر څخه جوړې کړي، د نورو جوړولو تکل يې کړی دي. چې د پښتو پيلنی پېيلې لنډی، ټپه، ټيکی او مصرې پېخليک په لاندې ډول دی:.

ketabton.com - The Digital Library

۱. د لندۍ پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته را و باسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) ماران پېژندل، او له ژوي څخه وړاندې پېر کې چې د پېريانو او د هغوی بېلابېلو ډولونو په ځمکه ژوند کوو، نو ماران او سمڅاري نورو ژويو (دوېيمه مانا يې حيواناتو) هم ژوند که وو.

د دې له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه لومړی لرغونی پېخليک لندۍ پېيله لري، چې له لټکي يا مار سره ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پښتون پښت خوله په خوله، سينه په سينه د لرغون پېر په اوږده کې يوه بڼ ته لېږدولې دی.
پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱.۱.۱۳ د پېل پېر پېخليک (تاريخ) لومړۍ لندۍ بېلګه

مور يې د دربو سمڅاره ده
ځکه يې لور په دري منۍ وېشتل کوينه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: لرغوني لندۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غوندۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سين غاړه يا د لغمان سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ تاټوبی، افغانستان.
ټې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
جې. سندرغاړو ويلي: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کې ويلي.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لور حس، د تاټوبي چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېژلیک (تاریخ) دوپیمې لنډۍ بېلګه

▲ زما زړګی د کاوون غږ دی
په نورو ګرد وي په ما واوري وروینه

سپرنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېیله: لرغوني لنډۍ.
بي. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پي. پېژلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تي. ځای: زرکمر، سالو ته مخامخ، (هندوکش د غرونو لوړي لړۍ لاندې چې له لنډي کوتل څخه هم ښکارېږي) د ټپټنګونو، غونډۍ، کروندو او الښنګ د سین تر منځ شتون لري)، الښنګ د سین غاړه، اواره پرته سیمه، زرکمر، الښنګ ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الپنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).
ټي. پېیلي بڼه: وګړني پېیله.
جي. سندرغاړو ویلي: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ویلي ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ویلي.
چي. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چاړېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
ځي. منسوبه: نر ته.
څي. ګڼه: ۲.
خي. چوپړی: ۱۱۹.
دي. راټولونکي نوم: ګل پاچا الفت.
ډي. لیکی دی که لیکنه: پښتو سندري.
ري. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړي. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زي. خبرداری (Caution):۲
ژي . کنټرول کې (In control): ټول
ړي. الیده بسپنه ورکول:. هندوکش د غرونو لوړي لړۍ هسکه سوکه ده، چې تل پرې واوري وربږي، هواوېچه په کې ډېرې وخت واورېژنه وي، واورېژونه یې په سیندونو غورځېږي او ټول کال یې هسکه سوکه په واورو پټه وي. په ټاټوبي کې له ټولو نه وړاندې لومړی پېژلیکپوهېزه سیمېزې پایلې چې د پښتو سندرو په اړوند شوي دي. هغه زما وطندار ګل باچا الفت کړې وې، چې د پښتو سندرې کتاب تر نوم لاندې په ۱۳۲۳ لېږدي له چاپه راوتې وې او د وخت د اقتصاد وزیر له لورې د

ketabton.com - The Digital Library

مطبوعاتي جوایزو کې لومړی جایزه په پښتو تالفاتو کې اخېستې وه.
چې د پښتو شعر تاریخ په لحاظ له ۱۳۹ لېږدي کال څخه نیولې تر ۱۳۰۰ لېږدي کال پورې له نظر لاندې نېولې وو، له منتخبو لنډیو او کاکړیو سره.

پښتو سندري، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امر، په ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، د پښتو ټولنې نشراتو نمبر ۹۵، د عمومي مطبعې له چاپه تېره شوې ټولګه؛ د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، پښتو سندري الفت، ۱۱۶ دانې لنډۍ، مصرۍ، ټپه او ټیکۍ په کې سره ګډې ټولې شوې دي، چې ۷۳ یې لنډۍ دي، ۲۶ یې ټپې دي او ۱۷ یې مصرۍ دي، ۱۱۲ څخه تر ۱۱۹ چوپړي پورې دي.

چې ډېرې یې زمور د سیمې زوکړه ده او لږه برخه یې له ملي سندې اخېستل شوې او ځینې لنډۍ پرهېز او ښاغلي محمد علی لونګین ورکړي وي، چې د هغو یادونه یې هم په کې کړې او لیکی یې له ما سره شته دی.
زه دا ده دې له پاره کره بوږم چې له لرغون پېر څخه یې پښتون پښت خوله په خوله، اند په اند، وند په وند او سینه په سینه لمپاکا کې وایي.
د نوموړي لنډۍ د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتوهني پنځې پېر د لیکوال څېړنه، د مینې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېرنده ده. د دې له پاره کره بوږوم چې ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۲. د ټپې پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپینې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) شخړې، جګړې، بد نیتی، بخیلي، رنځ، درد او ټپ پېژندل، ژوي یوه تر بله د خبرو نه منلو په پیله کې زور لوري ته تللي دي، یو له بل سره خوابدي شوي، ناروغه شوي، په تن او په زړه یې ټپونه خوړلي دي، د رټلو دردونه، په کوروالي او زېړون کې دردونه لیدلي.
د دې له پاره د پښتو له ټولو پېلو څخه دوېیم لرغونی پېخلیک ټپه پېلله لري، چې له ټپ یا زخم سره ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۳ د پيل پېر پېژليک (تاريخ) لومړۍ ټپي ببلګه

▲ ژړا مې نه ده په چا ګرانه
خوشې ګريوان په اوښکو څه ته لمده ومه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: لرغوني ټپه.
بي. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پي. پېژليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تي. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (الپنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټي. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.
جي. سندرغاړو ويلي: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلي.
چي. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، د ناګټلتوب، ژوند ربښت ته تن اېښودل او زور هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځي. منسوبه: ښځې ته.
څي. ګڼه: ۳.
خي. چوپړی: ۱۱۷.
دي. راټولونکي نوم: ګل پاچا الفت.
ډي. ليکی دی که ليکنه: پښتو سندرې.
ري. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړي. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زي. خبرداری (Caution):۲
ژي . کنټرول کې (In control): ټول
ږي. اليده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتوهنه يې پنځه ده.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ٤ د پيل پېړ پېښليک (تاريخ) دوپيمې ټپې بېلګه

▲ تا چې پر مخ څېړه راکړه
په ژړا ډکې سترګې چاته واړومه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.
اې. پېيله: لرغوني ټپه.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (البنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټې. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي ويلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: مين څخه مينې پالنې لوړ حس تمه، د ناګټلتوب لوری، ژوند ربښت ته تن اېښودل او زور هواوېچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۴.
خې. چوپړی: ۹۱.
دې. راټولونکي نوم: پېنده محمد زهير.
ډې. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډيو.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتوهنه يې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې په لاسي ليک په استقلال ليسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خوندي کړي. چې دا دی لرغون پېر سره اړه و نه لري، يا دی لرغونوالی و نه لري، د دی له پاره چې اوس له ټاپن شوي، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې يې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کړه شوي دي.

ketabton.com - The Digital Library

۳. ټیکی پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپینې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) په ازاده هوا‌پچه، ارته ځمکه کې ژوند و کړي، ځانته د ژوند ملګري پیدا کړي، خپل پښت اوږدو کلونو ته رمټ و رسوي، په لوړه لېوالتیا ربښتې مینه و کړي؛ مینه و پالي، د مینې درناوی و کړي، چې څښتن تري خوښ شي، خپلې جوړې ته خوښې ورکړي، ودنه ورسره وکړي؛ په بنادي کې يې نوري وګړي ستاینه و کړي؛ ټیک يې په تندي کړي او برابري پېیلې ورته و وایي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه درېیم لرغونی پېخلیک ټیکی پېیله لري، چې چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخلیک (تاریخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۵ د پېل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټیکی بېلګه

ټیک په تندي پېژوان په شوندو
اوګی په غاړه د جلی مزه کوینه

سپرنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېیله: لرغونې ټیکی.

بي. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پي. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تي. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټی، الېنګار د سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).

ټي. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.

جي. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.

چې. بنکالوه: مینې پالنې لوړ حس، د ګډلتوب لوری، ژوند ربښت، د بنادی شپېه، خوشحالی او ودنې هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.

ځي. منسوبه: بنځې ته.؛ څې. ګڼه: ۵.؛ خې. چوپړی: ۹.

دي. راټولونکي نوم: د لیکوال پېژند څرګند نه دی.

ډي. لیکی دی که لیکنه: منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف.

ري. چاپ کال: ۱۳۱۲ لېږدی (۱۹۳۴ زېږدی).

ړي. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۱

زي. خبرداری (Caution):۱

ketabton.com - The Digital Library

ژي . کنټرول کي (In control): ټول
ږي. اليده بسپنه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتوهنه يي پنځه ده، دا نو داسي نه ورته نه شو ويلی چي دا په ۱۳۱۲ ليږدي کي په لاسي ليک کي کښلي، ۱۳۱۸ ليږدي کي پښتو ټولنې ته سپارلي او د ټاټوبي په ملي ارشف کي خوندي کړي. چي دا دي لرغون پېر سره اړه و نه لري، يا دي لرغونوالی و نه لري، د دي له پاره چي اوس ټاپن شوي، لرغون کي يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کي يې شتون درلود خو په اوس پېر کي خوندي شوي او کړه شوي دي.

۱۳. ۱. ٦ د پيل پېر پېښليک (تاريخ) دوپيمې ټيکۍ ښلګه

▲ د سپينو غاښو يي برېښنا شوه
چا ويل ږلی ده چا ويل واوره اوروينه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.
ای. پيلە: لرغوني ټيکۍ.
بې. پيلن يا پيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تي. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمټی، الېنګار د سيند غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټي. پيلي ښه: وګړني پيلە.
جي. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چي. ښکالوه: ودنپالنې لوړ حس، د ناوې ستاينه، د ښادۍ شېبه، په لرغون پېر کي به د هغه پېر اسلامي دود په سټه ناوې او شا د ونې لاندې راوستل او بيا به د کهول مشر لاسونه يوه بل ته ورکول، د ګډ ژوند ورمونه او کړنلاړي به يي ورته کولې، د ژوند او ټبر ډېرېدو دعا به يي ورته کوله.
څي. منسوبه: ښځي ته.
څې. ګڼه: ۶.
خي. چوپړی: ۵۳.
دي. راټولونکي نوم: پيننده محمد زهير.
ډي. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډيو، خطي نسخه (کلمي کښلي يا په قلم ليکلي) ملي ارشيف.
ړي. چاپ کال: ۱۳۱۰ ليږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې. کړه شوي Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوي):۲
زي. خبرداری (Caution):۰

ketabton.com - The Digital Library

۴. د مصرۍ پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپینې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) یوه بل ته زور په ډاګه کړي، توري د ځان ساتلو او بېلا بېلاو غوڅونې له پاره تري ګټنې واخلي، په جګړې کې یې په کار کړي، په ښه پام یې ورغوي، په غوره مېچه برابرې وي، ښکلي یې و ساتي، وار په وار یې تېرې کړي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه څلورم لرغونی پېخلیک مصرۍ پېیله لري، هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د لرغون مصرۍ توري او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۷ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ مصرۍ ښپلګه

سپورمۍ یه! سر وهه، راخېره
یار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه

سپرنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېیله: لرغوني مصرۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل (هندوکش د غرونو لړۍ لاندې، د ټیټنګونو، غونډۍ، کروندو او لمک د سیند تر منځ شتون لري)، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمټی، البنګار د سیند غاړه، اواره پرته سیمه، که څور شمټی، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې ښه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ویلې ۱۳۲۲لېږدې شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.؛ څې. ګڼه: ۷.
خې. راټولونکي نوم: پینده محمد، عبدالروف، مجاویر.ا، سلیمان لایق... .
دې. لیکی دی که لیکنه: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
ډې. چاپ کال: پ. م. ۱۳۱۰، ع. ر ۱۳۳۷، م.ا ۱۳۵۸، س. ل او م.ا ۱۳۶۱
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۴
ړې. خبرداری (Caution):۴؛ زې. کنټرول کې (In control): ټول

ketabton.com - The Digital Library

ژی. الیده بسپنه ورکول:. د دې مصرع وګړني انګړنه داسې ده، چې د پسرلي په موسم کې به د سوما؛ (هوما) بوټی د لته خازاني غونډۍ سره پاس ټیټنګ منځ کې هندوکش د غرو لمنو کې ټولیده. خو په داسې پیر کې به د شپې له پلوه دا کار کې ده، چې د ۱۴ او ۱۵ سپوږمۍ شپه به وه. ځوانانو به دا بوټي رېبه او پېغلو به ټولوو. کله به چې دا بوټي را ټول شو بیا به تري زوخا تیاره شوه او خلکو به ډېرو ګرانو، منلو مېلمنو ته په مېلمستیا ګانو کې د برږو پې (ژاولو) او له نورو خوږو سره یو ځای اینبوده... . ویل کېږي چې دا مصرع یوې پېغلې خپل مین ته په داسې شېبه کې ویلې (اچولې) چې مین یې د اوما لو کاوو نو ځکه یې په سپوږمۍ غږ کړی چې ژر را خېره، نه چې زما مین په تیاره کې ګوټې پرې نه کړي.

لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښوونډو او پوهانو نومورې مصرع په خپلو لیکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوږشکه د لنډیو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېره
چې زما جانان د تورو غرو مزل کوینه
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۲:. د سپوږمیه کړنګ وهه راخېره، له چاپه تېره شوې کښلې لیکوال د پښتونخوا د شعر هار او بهار، جېمز ډارمستټر له کښلې ورسته کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ یه! کړنګ وهه، راخېره
یار مې د ګلو لو کوې ګوټې رېبینه،،

۳:. عبدالروف بینوا په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېره
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۳ چوپړی)

۴:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېره
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،
(مجاویر، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۶ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۵. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل وار سره یوه له بل سره په ګډه داسي کښلي.

▲ ,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېره
جانان د ګلو لو کوي ګوتي رېبینه
▲ سپوږمی یه! سر وهه، راخېره
زما لیلی د تورو غرو مزل کوینه،،
(لایق او مجاویر، ۱۳۶۱ لېږدی، یولس چوپړی)

۶:. پوهندوی ډاکټر محمد رحیم الهام په خپل کښلي کي، د لنډۍ په بڼه داسي کښلي.

▲ ,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېره
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،
(محمد رحیم،۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

۷:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلي کي، د لنډۍ په بڼه داسي کښلي.

▲ ,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېره
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،
(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۸:. پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال داسي کښلي ده.

▲ ,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېره
یار مي د ګلو لو کوي ګوتي رېبینه،،
(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۵۹ چوپړی)

۹:. پوهندوی لال باچا ازمون په خپل کښلي کي، د لنډۍ په بڼه داسي کښلي.

▲ ,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېره
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،
(لال باچا، ۲۰۱۵ زېږدی)

ketabton.com - The Digital Library

کره بڼي:. سړيه!، سپورمۍ يه!، شپونکی يه!، نړۍ وال، پښې پيښره، غونډۍ ټال، نړۍ جال کي د غبرګڼړي يې (ۍ) غبرګڼړ وساتل شي، ی تړي و نه غورځول شي تر ټولو غوره او کره پښتو راځي. له وټپزي (اقتصادي) اړخه هم په برېښنايي ټولوالو کي غوره راځي چې ،ۍ، و نه غورځول شي، که و نه ځورځول شي د ,, - مۍ يه ،، غږ ور کوي او که وغورځول شي د ,, - ميه، غږ ور کوي. لکه لاندې نا کره بڼي:. سپورميه!، شپونکيه!، نړيوال، پښيښره، غونډيټال، نړيجال... .

د دې پيلې ساده برابر وي دا؛ چې پارنويکی دلته دوې مانا خندي:.

لومړی:. يه (نه يا اا) (سپورمۍ نه، سپورمۍ اا يا داسي مه کو کوه سپورمۍ) د نه ځواب له پاره يې وايو. لکه تر اوسه پورې دې دا ليکی لوستلی دی؟، يه (نه يا اا.Uh-uh). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کي دوې د دې (ډ) ابښي خوا په خوا راغلي، په اا (نه، يه) کي دوې د اې (ا) ابښي خوا په خوا راغلي. د لومړۍ ټوله هوا په تالو کي ساتل کيږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېيم ا کي بيا هوا په خوله کي لږه خو په ستوني کي ويل کيږي او ژبکی لړزوي. بله دا چې اا (نه، يه) نه شمېر نوم ۱۱ شمېر ګڼه يوولس دی، نه ۱.۱ په بڼه د لومړي څېرکي لومړی سرليکه يا د مخګڼي سرليک شمېر ګڼه دی او نه لنډوون دی لکه ا.ا (اسلامي افغانستان).

دوېيم:. بلنويکی:. يه د اې! سپورمۍ په ډول مانا خندي.

لکه:. يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، يه بچيه!

د پښتو ژبې د څېړ خجيز ټولوالې په ستې خبره، وينا، ويکي غوږ او غونډله په ځلورګونو څېړ ځخه په هره يوه څېړ باندې تر پايه پورې ورته زورنه راځي. يا به په لومړۍ يا دوېيمه، يا درېيمه يا ځلورمه څېړ زورنه راځي. د څېړ خجيز ټولوالې په ستې هم چې يې (ۍ) و نه غورځول شي، روغ راځي چې هره، هره خبره، وينا، ويکي غوږ او غونډله ويکيې د ځلور ګونو څېړ تابع ده. دا هم ځلور څېړ غونډلې دي.

د هغوی ټولو درنو چې پر دې دنيا دي تر دې دمه او که په هغې دنيا دي، الله ج دې د دوی د زړه ارمانونه پوره کړي. د تللو ډېر درناوی کوو، خدمتونه ته يې درناوی کوو، خو ليکنې رمتې کوو او په نوي پېر کي يې روغې پيلې سپينې ته راوباسو او کړه کوو يې، اوسني پېر سره اوږه ورکو او مخ په وړاندې ځو.

په ټولو کي تېروتنې کړه شوي دي، چې (ناکره بڼه د چه) کارولې، اوږده ې (يې نرمه يې يا ی کارولې، کامه (،) او ندايه (!) يې نه ده کارولې، وت (سپيس يا واټن يې نه دی کښلی او ور سره ږي (ږ) يې ژې (ژ) ناکره بڼه کارولې چې کره شوې ابښي په سره رنګ کړه شوي دي.

بل لوری ته نومړي پښتو پيلې ځانګړي ځانګړنې مصرۍ ته ورته دي، لنډۍ، ټپه او ټيکۍ ته ورته نه دي، نومورې مصرۍ د پښتو وګړني لرغوني پيلې مصرۍ ده.

ketabton.com - The Digital Library

۸.۱.۱۳ د پيل پېړ پېخليک (تاريخ) دوپيمي مصرۍ بېلګه

▲ سپينه خولګۍ دي راته ژوي
که په چړو کي نرۍ لار وي در به شمه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: لرغوني مصرۍ.
بي. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پي. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تي. ځای: شمټي، که څور شمټي، الېنګار د سيند غاړه، اوراه پرته سيمه، مهترلام، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټي. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.
جي. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چي. ښکالوه: لېوالتيا لوړ حس، له خپلې ميرانه، په لرغون پېر کي به چې ژوي تر هغه يې ټاکلي نخښې د يارۍ نه وي پوره کړې، د ګډ ژوند موخو ته به نه رسېده. سپينه خولګۍ يا پېغلې تر لاسه کول داسې و لکه په تېرو چړو چې مزل کوي، نو اړينه وه چې له ډېر پام څخه به لېوال پام اخسته.
څي. منسوبه: ښځي ته. څي. ګڼه: ۸. خي. چوپړی: ۶۴.
دي. راټولونکي نوم: پيننده محمد زهير.
ډي. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډيو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.
ري. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړي. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زي. خبرداری (Caution):۰
ژي . کنټرول کې (In control): ټول
ړي. اليده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پېغلې او ځلمي غوراوی، د چړو پېژند، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې خوندي شوې. چې دا دي لرغون پېر سره اړه و نه لري، يا دي لرغونوالی و نه لري، د دي له پاره چې اوس تاپن شوي، لرغون کي يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کي يې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوې او کړه شوې ده، په ورته بڼه د دي سيمې تر ۱۰۰۰۰ ډېرې داسې پېيلي دي چې د لرغون پېر دي. هر ابېځی، هر ويکيی، هر غوندِ او هره غوندِله يې د پښتو ژبې دی او لکه د نورو زړو ژبو په بڼه لرغون پېر لري.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېښليک (تاريخ) لومړی مصری ښځه

▲ دا الېنګار څېړي! څېړي ده
هري څېړي نه يې د وينو بوی راځينه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.
ای. پېيله: لرغوني مصری.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تي. ځای: پنجکوره، سنګر، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټي. پېيلي ښځه: وګړي پېيله.
جي. سندرغاړو ويلي: جمت لله.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، ميرځمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچي د تاثير پنځې زېرنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۹.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
ړې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دوې مياشتې لمپاکا کې تراکونه و کړه، دوې مياشتې يې د دې سيمې ډېرې تېر تالا وا لا کړه، ميرنو ورته کورونه پرېښودل. غرونو او درځنيو سيمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځينګورا، سالو، تک، کاوون، تبی او دری) ته لاړه. چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني ميرځمن ډېرې نېزې، توری او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسېدل، ډېرې ځنکې څېرې يې څېرې څېرلې، له يوه لوری د لمپاکا ټولې زوروره ګڼه ګونډه له زورورو شخړو په پېله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه يې په وينو وينځېتې کړه، په سنګره کې يې ورته د ځواک له پاره د وسپنې وېلې کولو پېنځه کوری و رغولې، چې خپلې نېزې توری او سپرې ورغوي، له همغه پېره نومړي کلي ته پنجکوړه وايي.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېښليک (تاريخ) لومړی ټپي بېلګه

▲ جانان چې ته ماته يې ويلې
د پروايي مشنک چې ګل شو ری به شمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه ټپه.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: منجلام، پروايي، اړوکی، البنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړي پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې او مينې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چاپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېرنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
څې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۰.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
ړې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دوې مياشتې لمپاکا کې تراکونه وکړه، دوې مياشتې يې د دې سيمې ډېری ټبر او اسونه تالا کړه، ميرنو ورته کورونه پرېښودل. غرونو او درځنېيو سيمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځينګورا، سالو، تګ، کاوون، تبی او دری) ته لاړه، چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني ميرځمن ډېرې نېزې، توري او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسيدل، ډېرې ځنکې څېرې يې ځيرې ځيرې کړلې، له يوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره ګنه ګونه له زورورو شخړو په پېله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه يې په وينو وينځېتې کړه، په دې پېر کې د يوې پېغلې د ژوند ملګری د جګړې له پاره له خپل کاله څخه و وته او دې ته يې د ښېرته راتلو ژمنه کړې وه،

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېښليک دوپيمي مصرۍ او لومړۍ لنډۍ بېلګه

د پېغلو پېغور ورکولو يوه تربله ځوابونه.

▲ مه سيندغاړي کي مه يي نوم کي
نېزې يې نه شته اورلړوني ګرځوينه

▲ مه سنګره وال کي مه يي نوم کي
اوبه يي نه شته مخ په لاړو وچوينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: لرغوني مصرۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: ګرمکاچ، البنګار سيند غاړه، البنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: پېغور افساني، ميرځمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېړنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يي د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. ځې. ګڼه: ۱۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
ړې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دې مصرۍ او لنډۍ افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده، په ۳۲۶ مخزېږدي اسکندر په سنګر کې د شخړو په لړ پنډغاله و وهه له او دمې ځای يې ځانته جوړ کړه، په دې پېر کې به پښتانه اتلان د شپې په تيارو کې ګرځېدل، د ميرځمنو ځارکښې به وو، ځينې پېر به د ودنې له پاره پېغلې يوه بل کلي او سمې ته په پټه تللې، نو د خپلو ځارکښو به چې د پېژند غږ کوو چې تاسو څوک يئ؟ دوی باندې يې د وړې اثر شينده، دوی له سنګره کلي ځخه سيند غاړې ته راغلې وې، او سيندغاړيو ته يې پېغور د ځيرې کونکو وسلو او سوی غوره سمبالتيا ور کوو، دا بل لوړې هغوی ته د اوبو کمتون او لږې ګټه اخستنې پېغور ور کوو.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېښليک لومړی مصری بېلګه

▲ مينه روا که ناروا ده
په کومه مينه چې اخلاق ناولی شينه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه مصری.

بي. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پي. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدي (۶۵۸ زېږدي).

تي. ځای: مندره وړ، ورېښم لار، زوړ کلی، قرغه يي ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټي. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.

جي. سندرغاړو ويلي: اوستاد ګل محمد ګلکي ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلي.

چي. ښکالوه: د اسلام پالنې لوړ حس، دينپوهنې زده کړې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

څي. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۲.

خي. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دي. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.

ډي. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

ري. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړي. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زي. خبرداری (Caution):۰

ژي . کنټرول کې (In control): ټول

ږي. اليده بسپنه ورکول:. اسلامي لښکرې چې ټاټوبي ته راغللې، له درنو او اوږدو جګړو ورسته، د خبرو او ناستې له لارې سره د محمد رسول الله اسلام دين منلو ته غاړه کېښوده، د نوې دين د زاړه اسلام دين له ارکانو سره ښلوالی شتون درلود، ځينې کړنو کچې په کې ډېرې او د ځينې کړنو کچې په کې کمې وې، د دې ټولو کچو پوهېدلو باندې چې د وکړې له ځانې پېژند سره اړېکه لري، چې په ټاکلو ارکانو ځان برابر او په روغه اسلاممېچه ژوند پر مخ بوزي، اړتيا يې دي ته وه چې له عالم څخه چې کړ او ژبه يې يوه وه، پوښتنه وکړي، مينه کول روا دي که ناروا، هغه ورته وايي، هغه مينه نارو ده چې اخلاق خرابوي، سلوکو ته خند جوړ وي، په ربښت کې مينه روا ده، مين له مينې سره د دې له پاره مينه کوي، چې نوی ژوند ځانته جوړ کړي او تر پاينې ورځې سره ګډ وي.

ketabton.com - The Digital Library

١٣. ١. ١٣ د زوړ پېړ پېخلیک لومړی لنډی بېلګه

▲ داسي چې ته وې داسي زه ومه
داسي به شي لکه دا ځه چې داسي يمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اي. پېيله: زړه لنډی

بي. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پي. پېخليک: نن ٢٠١٧ زېږدي ځخه ١٣٦١ کاله وړاندې تېر پېړ دی؛ ٣٧ لېږدي (٦٥٨ زېږدی).

تي. ځای: نيم نانی، کلاټکه، سلينګار، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټي. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.

جي. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.

چي. ښکالوه: دين پالنې لوړ حس، منځنې ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسي په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادبي چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستي) د زوکړې موده ده.

څي. منسوبه: نر ته.

ځي. ګڼه: ١٣.

خي. چوپړی: پېژند څرګند نه دی

دي. راټولونکي نوم: مولوي احمد خان لغمانی

ډي. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

ړي. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړي. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):٠

زي. خبرداری (Caution):٠

ژي . کنټرول کې (In control): ټول.

ږي. اليده بسپنه ورکول:. زما د اسلامي فنونو استاد په ١٣٧٤ل کې احمد خان د اميرخان زوی چې د ظاهر شا د پېړ ستر عالم او د لغمان د تالبانو امير و، د کڅور شمټي شيخ او خطيب. وېل يې راته چې حبيب الرحمن مې شاګر و، چې ولايت باندې پېلنی حمله و شوه، داود خان په امر لومړی بندي زه او زما زوی وو، د نور محمد پر کډی له کډوالۍ ته اړ شوم. دير کې مې شاګرد خطيب و، پېښور ته مې ليدو ته راغی؛ ويلي اوستاده راځه زمور خطيب شه، دير کوټکي ميدان کې خطيب وم، زمور د مذهب په ستړه وګړو ته په خپله ژبه ورم او لارښونه ډېره ښه وي د هدايې په ستړه هم. خو مشکات په ستړه نېغه خطبه وايې، دا مې په ١٣٥٩ الته ويلي.

ketabton.com - The Digital Library

١٣. ١. ١٤ د زوړ پېر پېخليک لومړی ټپه او دوهيمې مصری ښځه

▲ جانان مې تپ پر تټر و خوړ
په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

▲ له سپينې توري نه دې ترپلود
په بېګانۍ درکړې خوله پښېمانه يمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه ټپه او مصری

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ٢٠١٧ زېږدي څخه ١٠٧٣ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ٣٢٢ ليږدي (٩٤٤ زېږدي).

تې. ځای: بوست، کښکرګا، لښکرګا ولسوالی، هېلمند ولايت، کندهار زون، سويل ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلې ښځه: وګړني پېيلې.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتيا، ځيرکتيا، پوهې، ځيګتوب او سرخندنې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ١٤.

خې. چوپړی: ٢٧٦.

دې. راټولونکې نوم: اوستاد عبدالحی حبيبي.

ډې. ليکی دی که ليکنه: تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،،.

ړې. چاپ کال: ١٣٣٩ليږدی (١٩٦١ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):٢

زې. خبرداری (Caution):٢

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. اليده بسپنه ورکول:. په ١٣٢٢ ليږدي د محمود هوتک پټې خزانې يوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه يې حبيبي ته د ډېرې شننې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نومورې کار حبيبي په کابل، خوابګاه کې په ١٣٢٣ ليږدي کې بشپړ کړه. دوهيم وار چاپ ته يې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوهيم چاپ يې په ١٣٣٩ليږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ٥٠٠٠ ټوکه له چاپ سالامت تېر کړي دي.

ketabton.com - The Digital Library

١٣. ١. ١٥ د زوړ پېړ پېخليک دوپيمې لنډۍ بېلګه

▲ که د خانو لښکري راغلي
زه به ګوملي ته د يار سلام ته ځمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه لنډی.
بې. پېيلن يا پېيلنه: ملک خانو خان مېرمن.
پې. پېخليک: نن ٢٠١٧ زېږدي څخه ٩٧٩ کاله وړاندې تېر پېړ دی؛ ٤١٦ ليږدي (١٠٣٨ زېږدي).
تې. ځای: برمل، برمل ولسوالی، شرينه، پکتيکا، پکتيا زون، افغانستان.
ټې. پېيلي ښه: وګړي پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، شخړې له بريا څخه د ميړه بري راوړو د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ١٥.
خې. چوپړی: ١٢١.
دې. راټولونکي نوم: افضل خان خټک (APZAL KHAN KHATIK).
ډې. ليکی دی که ليکنه: تاريخ مرصع (TARIKH I MURASSA PASHTU) *(Britannia Musorienal 2893)*.
ړې. چاپ کال: ١٢٦٣ ليږدی (١٨٨٥ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):٠
زې. خبرداری (Caution):٠
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. اليده بسپنه ورکول:. د ابو المنصور سبکتګين محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لويه او خونړۍ جګړه له هندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ١٠٠,٠٠٠ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله. ,, د مثال په ډګه کله چې غزنوي محمود د ٣٩٢ ليږدي نه تر ٤١٦ ليږديز ١٧ واړه د هند په لويه وچې لوی او واړه بريدونه و کړ لږ ولې له دې ډنه د مخه له ٣٩٠ ليږدي نه تر ٣٩٢ ليږدي پورې نومړي سلطان له جاياپالا سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او يو شمېر نورې سيمې لاندې کړې وې. په ٤٩٧ ل- ١٠٠٦ ز کال يې د هند راجه ګانو ته په ويهند کې ماتې ورکړه.

ketabton.com - The Digital Library

دا چې ومو ویل محمود ۱۷ واړې په هند برېدونه وکړ خو بشپړ بری یې تر لاسه نه کړ او یا لږ تر لږه یو واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي. ویل کیږي یوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توګه په هندستان بریودنه کوې او کوم د پام وړ بری نه ترلاسه کوې؟ (په چټک برید به له غزني په ګوملې ته) سلطان بیا مور ته و ویل چې تاسو و وایئ څه و کړم؟

مور یې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.

په تاریخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود یا دونه کوي او په اړه یې کاږي: ؛... ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، یوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک یحیی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدی، ۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ویل کیږي، چې کله په ۴۱۶ لېږدیز کال سلطان محمود د سویلي هند د کاتیا وار پر سومنات برید وکړ نو دوی یو بل ته غږ و کړ چې تربورانو راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... . څنګه چې د دوی ګڼ، ګڼ کمیسونه په تن وو، یوه له بل سره یې لمنې و تړلې او بیا یې په سومنات برید و کړ. کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دی.

مسلمانان ټول هک پک شول ان تر دې چې د دوی په عقیده یې اغېزه وښندله چې دا څنګه کیدلی شي، پرته له کومې ستنې بت په هوا کې ځوړند پاتې دی. سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، دیوالونه وغورځول او ځمکه یې وکندله، وې لیدل چې په دې مهارت د وخت مهندس په ځمکه، دیوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطیس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت توله او توازن یې په هوا کې ساتلی و. د دغو مشرانو په لږ کې د یوه تن نوم په یوه لنډۍ کې هم یاد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې ,, د خانو خان مېرمن وه، برمل کې ویلې وه، غوښته یې چې خپل اس باندې له برملې څخه کوز د ګوملې سیند ګودر ته شګین څخه انګور اډې لوري سترې مشي ته ورشي. ،، له خوا ویل شویده. لنډۍ داسې ده:

▲ که د خانو لښکري راغلي
زه به ګوملي ته د یار سلام ته ځمه،،

(شهسوار، ۱۳۹۱ لېږدی، ۱۰چوپړی)، (شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۶۱چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

١٣. ١. ١٦ د زوړ پېر پېخلیک دوېيمې او درېيمې ټپې؛ درېيمې څخه تر اته لسمې لنډۍ او درېيمې او څلورمې مصرۍ ببلګې

له مخې لرې شه دېواله
که چېرې باد د خراسان وي روغ به شمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: مومن خان.
پې. پېخليک: نن ٢٠١٧ زېږدې څخه ٨١٧ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ٥٧٨ ليږدې (١٢٠٠ زېږدې).
تې. ځای: دکن، دکشينا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبې پالنې لوړ حس، مېرمن يادولو رنځ او درد د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ١٦.
خې. چوپړی: ٦٢.
دې. راټولونکې نوم: پوهاند د تاريخ پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
ړې. چاپ کال: ١٣٩٠ ليږدی (٢٠١١ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):٠
زې. خبرداری (Caution):٠
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دې ټپې ته دکنۍ ټپه هم وايي، چې مومن خان دکن کې ويلې ده، افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده، مومن خان د شيرينۍ کوژدهړن، چې د خويندۍ (مومن خان کلی) ژوند ګړ و، چې د کابل سيند په لوړه کمرډاګه يې کلا ده چې ورته د مومن خان کلا واي، ماهيپر له کوتل لاندې، د کابل جلال اباد په لوی واټ، د سروبي والسوالۍ اړوند پروت کلی د مومن خان کلي په نوم يادېږی. د دې کلا ختيځ ته خاورو پول او مانو کلی دی، لويديځ ته يې د ماهيپر تنګی غارو، سر ته شمال ته د خويندۍ او باغيچې غرونه دي، وړاند مخامخ يې سويل ته د ګوړا منډه، څمڅې ښکارېږي، سلګی او د ملاعمر کلي دی.

ketabton.com - The Digital Library

ورونو په دې ټره و منله چې مومن خان به د پلار په پاتې میرات نه ودووي، په خپله ګټنه دې پورته او ولوار پرې کړي.

دوی سره و منله؛ مومن خان د هېندوستان ته لاړه ګټنې په سې، دکن کې په یوه دښته کې، په اوښ سپره جلې سره مخ شو، چې د ښامار مړۍ ته د ځواکګدۍ وګړو پاینې مېلمستا د انجونو چې د دولت اباد کاکتیا وړانګل واکمن باچا لوره یا د ستاپورا لور اناره چمتو کړې وه، له کلي به په ناتار یو ښامار انجوني دارلي او خوړلي. واکمنو ورته د ژوغورلو په پاره ټره و کړه چې یوه، یوه جلې به ورته ږدو چې د دوی خوراک شي. مور به تري خوندي شو.

وار د اناري (انارګودې، ګلغوټې، انارګلي) راغلی وو، د مومن پرې د سفر په پیر پام شو، خوا ته یې ورغی، خبرې یې ورسره پیل کړې، هغه ورته و ویل تاسو لاړ شئ دلته ښامار راځي تاسو به و خوري. هغه ورسره پاتې کېږي، خبرې ورسره کوي، ستاپورا دښته کې څه نه شته بې له دې دواړو، مومن خان سترې دی، خوب وړی دی، خوب یې وړي، اناره یې سر په خپل زنګون کوي، چې د ښامار پشهار او اواز اورې له سترګو یې اوښکې بهېږي چې اوس به دا ښکلی ځوان هم له ما سره ګډ وخوري، وند یې کوه چې پرېږده چې له خوبه یې تېر کړي او و یې خوري، چې اوښکې یې د مومن په ښکلي مخ غورځېږي او هغه راپا سېږي، ښامار سره جنګ کوي، مومن خان باندې چې حمله کوي، هغه یې رټ په کریچ ځپرې کوي، او په منځ دوې ځایه ځرېږي، شاپټ یاره یې نخښه له ځان سره وړي، اناره په خپل پلار سپاري.

پلار یې همده ته په نکاح کوي، او د ده مېرمن کېږي، له کال ځنډ ورسته، د مومن خان دي شپون (ګنجه، پک)غواړي چې دی ببرته کاله ته راولي په سې پل وهي، ځان دکن ته رسوي، وینې یې ورته وایي مور دې رنځوره ده او شیرینې یاربازه شوې، ځانته یې یار نیوله.
مومن خان ښایي ۲۱ کلن وي له احساساتو نه ډینګېږي، ګرندې خپل سفر لنډوي، خپل اس باندې سپرېږي او سفر پیل وي. که هر څومره ورته اناره زاری کوي چې مه ځه پاتې شه، ما یوازې مه پرېږده، ده ورته مېرانه دود او ژبه خودلې وي، په یوه خبر والاړ وي او ځان رارسوي، ۲۳۹۶.۹۵ کیلومتر نیغ مزل یا ۲۵۰۰ کیلومتر مزل په ۲۱ شپو او ورځو کې ځان له دکن، دکشینا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان نه ځان، خویندې (مومن خان کلی)، کوګامنډه، سروبي ولسوالی، کابل ولایت، افغانستان (خراسان) ته ځان رسوي.

ketabton.com - The Digital Library

اس له سپې لرې تړې او ځان د تره کلا ته رسوي، هغه د اووه ورونو په منځ کې کټ کې وېده ده، مومن خان ځان سره دوې اند کړی وي، لومړی:. دا چې د کلا ور شيرينۍ تړې، که زنځير يې نه و تړلی ور خلاص وو نو پوهيږم چې يار بازه شوې، دوېيم:. انګر ته به په سې ورځم او په ويدو به يې په سينه لاس کيږدم، که غږ يې و کړه خو يارېازه نه ده او که غږ يې ونه کړه نو زما شک به ربښت شي زه به يې غلې په چړې و وژنم.

دی چې کلا ته ورځې ور تړل شوی نه دی، يوه شک يې ربښت شو، نېع ورځې له ورونو څخه يې تېرېږي او د هغې کټ ته ځان رسوي، چې په سينه يې لاس ږدي. هغه کړېکه کوي چې اله! غله دي، ورونه يې را پاسېږي پرې د چړو وارونه کوي، اووه چړې يې وهي د ظفر خان په اخري چړې غږ کوي چې مړ مو کړم مومن خان يم.

ټول تره زامن يې اريانېږي، چې دا څخه و شو، ظفر خان و ويل چې ماته به ټول وګړي تانه او پېغور راکوي چې په خور مو خپل ورور و واژه، هغه ځان په کرېچ و وهه عمر يې و بخښه.

مړی يې دې غاړې خپل کلي ته راوړه. سلګی، ملاعمر ته خانجان چيني څخه يې مړی خاورو ته سپاره، چې کوندې مور يې ښايسته ځلمی زوی په وينو لت او څېړي و ليده، په ليدو يې عمر وبخښه. اناري چې له شا يې ور په سې پل راختستی وو، چې دلته يې د دوی جنازه ولېدله، ډېره له زړه ژوره خفه شو، مونځ يې و کړه، ځنګون يې و وهه پرې، دې هم عمر و بخښه. شيرينۍ چې د دې ښځې دا حال وليده دې و ويل چې دا څوک ده، چې ځان يې دا سې و بخښه، خپله يې دوې رکاته لمونځ و کړه دي هم خپل عمر و بخښه، دوی ټول مړه شو.

اوس يې همدله خانجان چېينې څخه ادېره ده، دوی نږدې قبرونه، يوه لرې، تړې لس متره لرې د اس (دل دل) او سپې قبر هم خوا په خوا دی.

د مينې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
لاندېنۍ ٣ لنډی د مومن خان دي ، ١٢ لنډی، ١ ټپه او ٢ مصرۍ شيرينۍ او يوه لنډۍ د اناري ده.

ketabton.com - The Digital Library

تا د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په چا سپارې مينه

ما د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په خدای سپارم مينه

يار مې سپرپړي روانپړي
په نارنجي مخ مې سيلاب د اوښکو ځينه

چې الته ځې خال مې سيې که
د هندستان د نجونو نه شته شنه خالونه

د هندستان ولور ته ځمه
د هندستان جونې زما خويندې ميندې دينه

د هندستان ولور ته ځمه
د شيرينو ولور په خپل لاسو ګټمه

چې مومن خان له ما جدا شو
بدن مې رېږدي زړه مې صبر نه کوينه

په جدايي سره جدا شو
مومنه! کله به وصلت سره کوونه

ما جدايي ليدلې نه ده
چې مومن خان رانه جدا شو وبه مرمه

مومنه ځه الله دې مل شه
دا شينکی خال او زلفې تا لره ساتمه

ketabton.com - The Digital Library

▲ مسافري په پوره زړه کړه
خولګی مې ستا ده که زه خاوري شم مينه

دا لنډی د اناري له لوری مومن خان ته ويل شوی، چې په هغه پېر کې به مومن ورته د ولور په اړه کيسې کولې، د هغه څخه ورسته ورته په ځواب کې اناري دا لنډی ويلې ده، دې ته دکنی لنډی هم وايي.

▲ د هندستان ولور ته مه ځه
د شيرينو ولور له ما واخله مينه

▲ د مومن خان عقل کوتاه و
په نيمو شپو څوک د چا کور لره ورځينه؟

▲ ادې راکښه اور رابل کړه
د مومن خان په وينو رنګ شو بالښتونه

▲ مومن خو اووه چړې خوړلې
د ظفرخان د چړې ډېر فرياد کوينه

▲ د پاسه دوې جنازې راغلې
د مومن خان جنازه پېغلې جونې وړينه

▲ کرنګه مات دې شه لاسونه
په نيمو شپو دې مومن خان راوړ له کومه

▲ که زه خبر واى چې مومن دى
ما به خوني ظفرخان ولې ويښونه

▲ جانان زما په خولګی مړ دى
عالمه مه يې لمبوئ چې شهيد شونه

ketabton.com - The Digital Library

١٣. ١. ١٧ د زوړ پېر پېخلیک نولسمې لنډۍ بېلګه

د لته د هغو لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو يادونه کوو چې يوه ځانګړي مناسبت ته ويل شوي دي. نه يوازې تر شا يې يوه کيسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري.

▲ تر مارګلي به در سره يم

په هندستان کې دې په خدای سپارم مينه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه لنډۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ٢٠١٧ زېږدي ځخه ٨٠٠ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ٥٩٥ لېږدي (١٢١٧ زېږدي).

تې. ځای: اټک، اباسيند ژۍ، پېښور، خيبر زون، پښتونخوا.

ټې. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، مړۍ مندلو ته مېړه د لمسون د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ١٧. خې. چوپړی: ٦٠.

دې. راټولونکي نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.

ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.

ړې. چاپ کال: ١٣٩٠ لېږدی (٢٠١١ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):٠

زې. خبرداری (Caution):٠

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. مارګله د هغې سيمې او غر نوم دی چې د پېنډۍ او ټکسلا تر منځ لکه د يوې پولې په څېر اوږد غځېدلی دی. اټک نه آغاړې تر حسن ابدال او بيا تر ټکسلا؛ خان پور پورې پښتانه مېشت او ودان وو. خو له ټکسلا نه اخوا بيا ټول هندستان وو، له لنډۍ څخه جوټېږي چې هغه پېر ښايي انګرېزان هم لا هندستان ته نه وو راغلي، يانې هغه پښتون چې د غريبي له پاره هندستان ته روان و، نو مېرمني يې ورته ويلې ده، چې تر مارګلي به زه ستاسو د درناوي له پاره درسره ملګرې يم خو په هندستان کې دې په خدای سپارم. له دې لنډۍ څخه د خلکو انګېرنه دا ده چې نومړې مېرمني دغه لنډۍ په هغه پېر کې ويلې چې مېړه يې هندستان ته د سفر په نيت روان و.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخلیک شلمې او یوویشتمې لنډۍ ببلګه

▲ اصیله وم کم اصله! وېوړم
کم اصل داسې مې ساتي لکه مغله

سپرنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېیله: زړه لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۹۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۹ لېږدي (۱۲۲۱ زېږدي).
تې. ځای: نوتندک، یکاولنګ ولسوالی، بامیان ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي ښه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د تاوتریخوالي، غلامي، په خپلو کې د جګړو، ربړ، بې پټي، بې ننګي چارپېریال او هواوېچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۸.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: (سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
ړې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. نوتندک یا د پستو ختو مور، نو ته ورته څخوبکی خوړی، چې یوه څړځې پښتنه وګړي وه، د هغې له خولې خپل مغول بادار ته د هنتي لېږد په پېر ویلې وه، مغلو مشر چنګیز خان تموچین مغول، غوره دروزګر (پښ) و، په منګولیا ګوبي دښتي هنتي کې ۱۱۶۰ زېږدي کې زوکړه شوې و، د یسوګي خان زوی او د کبلی خان مسی و.
کوکوچو ملا وربانديِ د چنګېز خان (چنګېزی، چنګیژی یا چنګ یژی یا تاولرګین کلم، برخلیک ټاکونکی، سخت لیک، پیاوړي خت، پرېکړی بخت) لقب ورکړی و، د دې پیاوړی خواک درلوده او هر یوه ته یې ویلې و، چې سل تنه ونه وژنئ!، تاسو باید مړه نه شئ.

ketabton.com - The Digital Library

د شپنو د واک ساتنه باید و کړئ، ښه غږنیوني شئ، ښې غږې و نیسئ، د دښمنانو ښځې، میوې او سره زرو څخه ګټنې واخلئ، کورونه ته یې اور واچوئ، دښمن مو تراک کړئ، د حاکمانو په خوله کې یې د هغوی سره سزر وپلې کړئ او خوله کې ورته وځځوئ، د سر ځلمې یې ځان سره کړئ او د غشو مخې ته یې کړئ، غوره او تېزې توري واروئ، ځان ژوندي و ساتئ، د دښمن زېرمې لومړی له منځه یوسئ بیا یې مشران پرې کړئ، دوکه ډېره کوئ، اس له شل ارخونو (سر، ملا، غاړه، لاس، ملا، ورنو، لکۍ، پښه، نس، د نس لاندې لور، د پښو له منځه یې، هر بند د غړي... .) څخه په منډه کې خپل دښمن په غشو په مړۍ و لئ، ځارکښې اس ځغولونکي خپل هرو سل تنو څخه سل متري کې خپاره کړئ.

مغولېستان د شپانه (کوچیانو) قامي مشر چنګیزخان په خپل جنګي واک د چین ولایتونه را لاندې کړ او ځینو ځایونو کې یې خپل ګستیان سخت و زپل اروپایي عیسویان وایي چې د په خپله زمور زېرمې په نخښه کولې، زمور سپاره به ورپسې و، د به د اس له شا څخه هم په اور ککړ غشي ویشتل او زېرمو به اور واخسته، دوه دري ورځې په ځنډ به یې خونړۍ حمله راوړه او بریالی به شو. هغه پېر د ده مشر یا د اسلامي ملکونو مشر د بغداد خلیفه النصر و چې خراج (ټیکس) به یې اخیسته. سلطان علاوالدین (اوزبېکېستان، تاجیکېستان، تورکمانېستان، کېرغېزستان، کزاکیستان او داغستان چې پلازمینه یې خوارزم اوزبېکېستان و؛ دی یې حاکم و، د دې سیمې د مصرف نه رسیدو، کمتون، تت خدمت له پاره) د خراج نه ډډه کوله. خلیفه النصر چنګیز خان ته د شا خوارزم خلاف د حملې لمسون و کړو، د کره خوتن له ماتې وروسته د مغلو سلطنت نور هم پراخ او د دې پوله د خوارزم سره نږدې شوه.

چنګیزخان غوښتل چې ګاونډي ملکونو سره تجارت شروع کړي او په ۱۸۱۸ زېږدي کې یې د ۴۵۰ کسانو یوه وټیز کاروان خوارزم ته و لېږه، په لار د فاراب (اورتار) حاکم ایساره کړه. هغه شکمن و چې په کاروان کې د چنګیز جاسوسان وو نو د خوارزم شا په امر ټول یې و وژل. چنګیز دري سفیران (دوه مغل او یو مسلمان) خوارزم دربار ته وروليږل نو هلته د مغلو سرونه یې و خرڅیل او مسلمان یې و وژلو، دا په ښکاره د مسلمانو خپل منځې جنګ ته بډې وهل وو. دوی پام کولو چې چنګېز خان له ژمي ورسته حمله راوړي، خو د چنګیز مشر زوی، جوچي او جنرل جېبي له ۳۰ زرو سپرو په اسونو او غوره ډالختو سمبال له واورو را تېر شو او ځواک یې په دوي برخو و وېشه، د سر دریا ښارونو ته یې اور واچو، فاراب کلا یې کلابنده کړه.

ketabton.com - The Digital Library

د التا له لارې خپله چنګېز خان را روان و له جنګ څخه يې ډډه کوله، چې سلطان علاوالدين د ده په لومه کې بند شي. له سمرکند را و وځي، هغه يې چې د راوتو په دوران ښار ته نږدې سپاره و ليدل فارات ته له تلو يې ډډه و کړه. د جوچي او جنرل جبېي ځواک د فاراب غشويشتونکو غشو لاندې ۵ مياشتې وو، اخر د هغه ځای يوه خاين قراچه چې د حاکم مخالف و، مغل پوځ ته د کلا يوه ور پرانسته. بيا هم د فاراب پوځ يوه مياشت نه زياته موده د مغلو مقابله و کړه او اخر مات شول. اوګدی او چغتی د فاراب حاکم اورتار په خوله کې وېلې کړې سره زر و څټول، له سرونو يې ورته څلی جوړ کړه او ښار ته يې اور واچو.

په بخارا د حملې له پاره چنګيزخان د کزلکوم (قزل قم) په دښته کې ۳۰۰ ميله لويديځ ته سفر و کړو او الته هېڅ څوک د هغه په پلان خبر نه شو، چې له خليفه النصر سره يې ليدل که له نورو استازو سره. ان تر دې چې مغل ورته په ور ودرېدل. د دې لرغوني ښار چاپېره دېوال او مخې ته يې د اوبو دفاعي خندق و. د کلابندۍ په درېيمه ورځ د دوی تکړه پوځيانو يوه ډله له ښاره باندې و وتله خو مغلو په جنګ کې ټول و وژل.
د ښار مشران اندېښمن او د چنګيز له خوا ورته ډاډ ورکړی شو، نو د سلامي کيدو پېکړه يې و کړه. پوځيانو ۱۲ ورځې نورهم مخډبی جنګ کوو تر څو ښار مات شو. چنګيز مسلکي خلک د غلامانو په شان منګوليا ته واستول، ځوانان په مغل پوځ کې واخېستل او ځينې پوځيان په خپله مغلو ته واوړېدل. بيا د بخارا ښکلي لرګيني ودانۍ په اور کې سکاره شول. بخارا د سرونو څلی (کله مينار) هم جوړ شو.

چنګيزخان ته جاسوسانو خبر را وړو چې د شا او د ده مور تر منځ خبره يوه نه ده او بېلوالی يې په منځ کې شتون لري. تورکان خاتون د ګورګنج (اورګانج) حاکمه، پوځ جنرالان او سپارو چټکغبګون ځواک د هغې سره و.

د مور او زوی خوارزم شا ځينې ليکو نه مغل جاسوسانو لاس ته ورغلل چې د ليکونو متن بدل کړی شو او په پلازمينه سمرکند کې ګډوډی پيدا شوه.
مغل سمرکند ته ۱۲۲۰ زېږدي په پسرلي کې ورسيدل چې د بخارا په پرتله دفاعي حالت يې ښه وو. دوی د پوځ ګڼه ۱۲ زرو شا او خوا وو. د مغلو د پوځ په لومړيو ليکو کې د بخارا بندي تورکان وو چې د کلا سر نه په غشو وژل کې ده.

ketabton.com - The Digital Library

په درېیمه ورځ د غشو په ناتار مغل پوځ ناڅاپه کلابندۍ بشپړه او په تیښته شول. د سمرکند ځواک داسې ګڼله چې دښمن يې مات کړو نو له ښار بهرون شول. ناڅاپه مغل لښکر پرې بېرته تاو شو او نیم نه زیات يې و وژل.

محمد خوارزم د تازه چټکغبرګون ځواک سره دوه واړي بیا حملې وکړې خو بریالی نه شو. ورو، ورو د خلکو اوصله ماته شوه او په پېښځمه ورځ د سمرکند زیات پوځ مغلو ته تسلیم شو. خوارزم شا د خپلو نوکرانو او زوی جلال الدین سره لویدیځ ته وتښتیدو. چنګیز په امر د سمرکند عام وګړي د ښار نه باندې په یو لوی میدان کې راټول او ډېرې يې هم هلته و وژل. د لوټمار نه علاوه په زرګونو ښځې او ماشومان يې وتښتول او د وګړو له سرونو يې څلی لا ډېر هم لوړ کړه.

سلطان علاوالدین د کسپین بحیرې یوه وړوکې ټاپو ته پناه یوړه او هم هلته په ډیسمبر ۱۲۲۰ زېږدي کې مړ شو. تورکان خاتون د قیدي په توګه، منګولیا ته يې واستوله. د ګورګنج یوه جنرل خمارتګین سلطان شو.

چنګیزخان، جوچي، اوګدی او چغتی په ګډه د آمو سیند پر غاړه دا ښار کلابند کړ خو دلدل کې د منجنیق تېرې نه وې. چنګیزخان دغه ښار، جوچي ته د بري په ډالۍ کې د ورکولو لوظ شوی و نو ځکه هغه دا ویجاړول نه غوښتل. په دغه پرېکړه چغتی خوابدی (ناراضه) شو نو چنګیزخان اوګدی د اورګنچ کلابند کوونکي پوځ مشر وټاکه. د اووه میاشتو نه ډېر ډېر ګورګنج خپله دفاع وکړه له ډېچلو خندونو سره، سره مغل کلا ته ورختل چې مرګ ژوبله يې ډېره وه. دلته يې هم د بخارا او سمرکند تاریخ تکرار کړ. ځواني ښځې او ماشومان يې مغل جنګیالو ته ورکړل، د ښار د اوبو بندونه يې مات کړل چې دا ځای بشپړ ویجاړ شو.

د پلار له مړینې وروسته جلال الدین خوارزم د چنګیزخان مقابلې ته ملا و تړله. د خراسان په ښارونو کې ګنګوسې خپرې شوې چې هغه د جنګ له پاره لښکر راټول وي. د چنګیز جنرال جیبي د سوبوتی په ملتیا خراسان ته روان شو. چنګیز ورپسې ۷ زره غوره چانې پوځ د تولوی په مشرۍ او تورک قیدي پوځیان چې ګڼه يې ۲۵ زرو ته رسیده، ور واستول. په ترمیز کې ورسره ډېر مقامت ونه شو خو بلخ کې جلال الدین یوه مخډبی پوځ تیار کړی وو.

ketabton.com - The Digital Library

د بخارا او سمرکند نه تښتیدلي خلکو بلخ ته د مغلو د ورانۍ خبرونه راوړل چې په اورښدو یې هند او تورکي ښارونو ته د کډوالو بهیر روان شو. د امیر خسرو او د مولانا جلال الدین رومي پلار په دغو کډ والو کې و.

چنګیز خان پوځ په ۱۲۲۰ لېږدي کې د ټاټوبي په بلخ ښار (د ښارونو مور، ام البلاد) بلخ کلا حمله و کړه، ښار ته یې اور واچو او لوټې لوټې کړ. په مرو کې ۱۲ زره پوځ نه بر سیره د ختیځ خراسان ګڼ شمېر کډوال هم شتون درلود. پوځ د بخارا او سمرکند حال نه خبر شو نو د ښار له دروازو بېرون جنګ ته را و وتل. مغلو شپږ ورځې د دوی جاج اخیستو او په اوومه ورځ یې یوه لویه حمله و کړه چې تورکانو (د سلطان محمود پښت، پښتنو پښت او ددک پښت د هغه پېر باچا) شا ته وتمبول او مغول ماته و خوړه.

تولوی مغول پوهېدو چې جنګ په حالت کې به ورته کلک او ټینګ ځاني تاوان ورسېږي، نو د مرو حاکم ته یې د روغې خبر ور واستاو. حاکم ورته د کلا ور پرانسته او د مغلو له خوا د انسان وژنې لړۍ پیل شوه. د مرو له ویجاړولو وروسته، تولوی نیشاپور په دري ورځو کې مات کړ. خو هلته د چنګیز یوه زوم توکوچار په یوه غشي و وژل شو. د چنګیز حامله لور په بدل کې مغلو د نیشاپور هر ژوي د وژلو امر و کړو. وایي چې د نیشاپور د سرونو څلی تر ټولو لوړ و.

هرات پرته له جنګ مغلو ته تسلیم شو او په ۱۲۲۱ زېږدي کې مغلو بامیان کلابند کړو چې د چنګیز مسي هلاکوخان په کې سر و خوړو. د غچ له پاره مغلو دومره وګړي و وژل چې تر اوسه هغه کندوالي د غولغوله ښار په نوم یادېږي. د طوس په نیولو ۱۲۲۱ زېږدي کې ټول خراسان د چنګیز خان په لاس کې شو. چنګیزخان د جلال الدین خوارزم شا نیولې وه او نه یې پرېښوده، د نیولو له پاره هرې خوا ټولي، ټولي ور استول. د ۱۲۲۱زېږدي په پسرلي کې د دوی یوه ټولی په پروان کې ورسره مخ شوه. خوارزم مغل مات کړل د پښت پلازمینه غزني یې هم ورته لوټ، لوټ تالا او په اور سوزولی و، له ماتې ورسته د تګاب اوزبین په دښتو لغمان ته لاړه، د وریښمني لار پوځي کلا، کلا کوټ کې جلال الدین خوارزم دمه و کړله، په حیدرخانۍ کې یې د غشو، سپینموټو، تورمټو، تورو او زغرو د مخنوي پیداوار زېرمه کوټ کړه. چنګیزخان په خپله له خپل تکړه ځواک سره ورته زېرانیو کې دمه و وهله؛ دولس ورځې یې تر ځار لاندې پلټه خو کار یې پرې نه لړه، لړي او نږدې به کلا ځخه راته خو په څه به نه کړ کې د، اوږده غلې، غلې دمه یې وهله

ketabton.com - The Digital Library

د دیارلسمي ورځي مازیګر ناوخته يي پري تر ټول ټینګ وژونکی برید و کړه، ټوله شپه يي جګړه و کړه. په زرګونو تورکي ځانګړي او د ده ساتونکي ځواکونه په کلا کي و وژل شول، چې کلا او سیمه له وینو ډنډ شو، جلال الدین خوارزم ډېر غمجن شو، که ګوري چې سپورمۍ يي په وینو کي و لیدله، زړه ته يي ډېري اندېښنې راغلې، ځمکي ته يي کتلې د خپلو ځانګړو ځواکونو په وینو کي يي سپورمۍ ښکاره کي دله، تر کلا لاړه. د لغمان په سیند واوخته شمکټ ته، ګمبري باندي کوز کنړ ته، په مروره، نارۍ، باجوړ جترال ته لاړ. په ۴:۳۰ بجې شا او خوا د کب په شپاړسمه د ۵۹۹ لېږدي (ورسته له وخته ۴:۳۰ بجې ۲، ۱۷، ۱۲۲۱ زېږدي) کي. جلال الدین خوارزم شا د هند په پوله د اباسین په سر کي خپل اس اباسین ته و غورځولو، چنګیز خان نور وړاندې تلو او د هغه له ځغولو نه ډډه و کړه.
دی ۱۸ اګست ۱۲۲۷م کي منګولیا کي مړ شو او قبر يي پټ ساتل شوی دی. جلال الدین څه موده هندستان کي د سند او ملتان سیمه ویجاړه کړه او بیا فارس او تورکیه کي د خپل وکمنۍ د بېرته اخېستو له پاره جنګیده. پای کي ۱۵ د اګست ۱۲۳۱م د تورکیي په دیارباکر کي و وژل شو.
چنګیز خان د لښکر ګڼي په اړه تاریخونه د مبالغي نه کار اخلي ځکه منګولیا (مغولېستان) ښپرازه ځمکه نه ده او هلته ژوند سخت دی. د مغلو اصلي بریا د دوی په یووالي، خپل ټبر ته درناوي، خپل منځ کي یوه وندي، جنګي وسلې، پیاوړی ځواک، غېرنېونې، واک، د وژنې، تړاک، میوو، مېرمنو او زرو څخه د ګټنې فتوا وه. د خوارزم د تباهۍ پړه د ده په مغرور واکمنو په غاړه وه چې د چنګیزخان ملګرتیا ته يي د شک په سترګه کتل ځکه چې تنګ سترګي او پېرمخي ژونکي سره لرلې. وایي چې چګېزخان له مور څخه زېږون په پېر چې زوکړه شو په لاس کي يي وینه نېولې وه. له کوشنیوالي يي غچ اخسته، خپل اس، سپی او باز پري ډېر ګران و، یوه وار ښکار ته تللی و، په بې خبرۍ کي تر خپل ورور په غشي سوری شو، بل وار يي په ځنګله کي یوازې ښکار کولو چې اوبه يي څښلې خپل باز به يي په وزر اوبه واړولې، په درېیم ځل يي چې پري اړولې د په تورموتي و وهه او وېوژه، چې کله د لختي سر ته لاړ په کي مړ مار پروت و، هغه مار باز لیدلی وه، که د اوبه څښلې وی. د ژوند څکه به يي نه وی کړي، د دې له پاره د يي په یاد کي یوه ځلی د ده د څېړۍ څخه جوړ کړه، خپلو ځواکونو ته يي و ویل زما مړی به د هغه دري په منځ کي ښخ کړئ؛ اسونه به پري تېر را تېر کړئ چې پټ پاتې شي، هېڅ تن يي و نه پېژني تاسو هم، که دښمن بری را وړي زه به خوندي یم او زما د مړي پت به هم خوندي وي چې تر اوسه پټ دی.

ketabton.com - The Digital Library

ښکالوه په اړه مور دلته د دغې لنډۍ يادونه و کړه چې دغه ځانګړي مناسبت ته ويل شوي ده، پېغله بې پته شوې، کور يې وران او پلار په خوله کې زر څخول شو وي او دا دي منګوليا ته رټلي بيايي. د پټو مشرانو په پټو کښلو کې ډېرې نادودي وي، هغوی به د دارنګه وګړو او پېغلو له اه څه خبر شي... . نه يوازې تر شا يې يوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري. چې د دې کيسې تر شا پټې وې ليکوال په سپرنه کې و ځېرله او د کيسو يادونه مو و کړه.

کومې انګېرنې لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کښلو کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. محمد دين ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصل نسب که په کار نه وی
زاغ په پيسه باز به په زر نه خرڅېدنه

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی ، ۶ چوپړی)

۲:. سليمان لايق او مجاور احمد زيار مومند په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۹ چوپړی)

۳:. ځېرنوال دوست محمد دوست شينواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زېږدی يا ۱۳۸۴ لېږدی)

۳:. محمد داود وفا په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(محمد داود، ۱۳۹۲ لېږدی، ۴۳ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېښليک څلورمې او پينځمې ټپې بېلګه

سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله
زه خواره ناسته مرور په خلا کومه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه ټپه.
بې. پېيلن يا پېيلنه: ګلبشره کندهاری.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۴۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۵۵ لېږدي (۱۷۷۷ زېږدي).
تې. ځای: غرګی، چارباغ، کندهار، سويل زون، افغانستان.
ټې. پېيلي ښه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، زده کړې مندلو ته مين د لمسون د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۹.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: محمد ګل نوري.
ډې. ليکی دی که ليکنه: ميلې (ملې) سندرې.
ړې. چاپ کال: ۱۳۲۳ لېږدی (۱۹۴۵ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. وايي:. ګلبشره چې د يوه شتمن سړي لور وه، په يوه غريب تالب ملاعباس مينه شوې وه، چې په پای کې د دواړو واده و کړ، خو يوه ورځ تالب جان د نهيلی له بابته له ګلبشرې نه خوابدی شو، غوښته يې چې کلی پرېږدي، ولې ګلبشرې ورته ډېرې عذرونه او زاری وکړې چې ما يوازې مه پرېږده. خو هغه نه منله. شپه ټوله په زاريو تېره شوه، ښايي دغه پېر به د شپې نا وخته (نيمه شپه) وه، چې ګلبشرې په ډېره نا اميدي ياده شوې لنډۍ زمزمه کړې وه.
دا د ګل بشرې او ملاعباس سوال او ځواب دی (تالبه خدای که به ملا شي؛ په کتاب پروت يې يادوې شينکي خالونه.، له ديوال دوې ګوتې سر جګ که؛ په ديواله دې زنې سر وسولو نه).
لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه؛

ketabton.com - The Digital Library

نوموړي لنډۍ په خپلو ليکو او کښلي کي په لاندي بڼه کښلي ده.
۱:. پينده محمد زهير په خپل غوږشکه د لنډيو کښلي کي، داسي کښلي.

▲ ,, سپوږمی په منځ د اسمان راغله
بي ياره خوب نه شته که ماله نه راځينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۱۹ چوپړی)

۲:. محمد دين ژواک په خپل کښلي کي، داسي کښلي.

▲ ,, سپوږمی پر منځ د اسمان راغله؛ وا!
بي ياره خوب؛ وا! نه شته که ما له نه راځينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، هـ چوپړی)

۳:. عبدالروف بينوا په خپل کښلي کي سپوږمی داسي سپوږميه کښلي.

▲ ,, سپوږمی په منځ د اسمان راغله
بي ياره خوب نه شته که ما له نه راځينه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۸ چوپړی)

۴:. محمد سور وکيلي په خپل کښله کي، داسي کښلي.

▲ سپوږمی پر نيم د اسمان راغله
زه خواره ناسته مرور پخلا کومه،،
(محمد سور وکيلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۷۸ لېږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زېږدی)

۵:. شاسوار (شهسوار) سنګروال په خپل کښله کي، داسي کښلي.

▲ ,, سپوږمی په منځ د اسمان راغله
بي ياره خوب نه شته که ماله نه راځينه،،
(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۶۲چوپړی)

۳:. عبدالباري جهاني په خپل کښله کي، د لنډۍ په بڼه داسي کښلي.

▲ سپوږمی پر منځ د اسمان راغله
زه خواره ناسته مرور پخلا کومه
(عبدالباري،۲۰۱۶ زېږدی (۱۳۹۵ زېږدی))

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخلیک دوپویشتمې لنډۍ او شپږمې ټپې ببلګه

▲ یاد سایه د پاره یاره!
له ډولی په تکیه کې ناسته خونخواره

سپرنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېیله: زړه لنډۍ
بي. پېیلن یا پېیلنه: حمید مومند
پي. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۲۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۶۸ لېږدي (۱۶۹۰ زېږدي).
تي. ځای: ماشو، ماشوګګر، بډه ببره، پېښور، خیبر زون، پښتونخوا.
ټي. پېیلي ښه: وګړني پېیله.
جي. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.
چي. ښکالوه: مینې پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پندوسې په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادبې چارپېریال او هواویچې تاثیر زېرنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځي. منسوبه: نر ته.
څي. ګڼه: ۲۰.
خي. چوپړی: ۵۸۲
دي. راټولونکي نوم: عبدالحی حبیبي
ډي. لیکی دی که لیکنه: افغانستان درعصر ګورګانیان هند.
ري. چاپ کال: ۱۳۴۱ لېږدی (۱۹۹۳ زېږدی).
ړي. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زي. خبرداری (Caution):۰
ژي . کنټرول کې (In control): ټول.
ږي. الیده بسپنه ورکول:. مولوي عبدالحمید ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سړښی مومند د عبدالحق مومند زوی. د پېښور سویل لورې ته اته مېلې کې کوهاټ سړک او باړې رودِ پر ښي غاړه پراته کلي ماشوګګر (ماشو) بډه ببرې ته نږدې په ۱۰۳۸ لېږدي (۱۶۶۰ زېږدي) کې زېږېدلی او په ۱۱۰۸ لېږدي (۱۷۳۰زېږدي) کې ژوند بخښلی، ماشوګګر د بهلول زو په ادبره کې خاورو ته سپارل شوی. ۷۰ کاله یې عمر و، حمید مومند په ۳۰ کلنۍ کې دا ټپه هم کښلې ده.

▲ سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

ketabton.com - The Digital Library

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه؛ هر يو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښوونډو او پوهانو نومورې ټپه په خپلو ليکو او کښلې کې په لانډي بڼه کښلې ده.

١:. پينده محمد زهير په خپل غوړشکه د لنډيو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, سينه مې دېګ زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوينه ،،
(پينده محمد، ١٣١٠ لېړدی، ٨ چوپړی)

٢:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زيار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, سينه مې دېګ زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوينه ،،
(مجاوير، ١٣٥٧ لېړدی، ١٠٣ چوپړی)، (سلېمان او مجاوير، ١٣٦٣ لېړدی، ٣٣٠ چوپړی)

٣:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار په خپل کښلې کې، داسې کښلې. د حيمد مومند د ديوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه يې هم دا پوره جوتېدای شي، چې د همدغه نومياڼي شاعر رغاونه اوسي:.

▲ ,,سينه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوينه،،
(مجاوير، ١٣٨٨ ل، ١٥٧ چوپړی)

د بې سربوله انګېرنې له پاره د ٢ ټوک ٥. عيبونه او ټېروتنې سرليک وګورئ.
د مولوي صيب عبدالحميد ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سړينی مومند يا حميد مومند د عبدالحق مومند زوی. ادبي ښوونځی د پښتو ادب د پېيلو نازکيالی، رومانوي (نااندولي، ناول) ادبي ښوونځي بنسټ ګر دی، لوړ واند (تخيل، شېرې خيال، د شعر پېيلی انځور)، نازکخيالي، هنري نوښت، نادرې تشبه، استعاري او ورمونه. د ده د ښوونځي بنسټيز ځانګړتيا دی. نومورې تل د پښتو ژبې له پاره په چورليځ پېر لورا لور مزل کړی دی او پېيلی يې تر مور راسېدلې دي، که نومورې څه نه وی کړي، مور به له کومه څه کړې وی. په څه کړ شوی دی چې مور پرې اوس کړ کېږو، د دې له پاره د ټېرو ټېر مزل ته ملا ور کوو له روان پېره يې پرمخ بيايو.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېښليک پېنځمې مصرع ببلګه

▲ د غم لښکري را په سي دي
د پاچا هي تخت مي په سر له ملکه ځمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه لنډی.
بې. پېيلن يا پېيلنه: امير شېرعلي خان د افغانستان سلطان.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۲ د کب ۱۲۵۷ لېږدی (۲۱ ۲ ۱۸۷۹ زېږدي).
تې. ځای: بلخ، بلخ ولسوالی، مزار شريف، بلخ، شمال زون، افغانستان.
ټې. پېيلي ښه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، د ځواک، زور، باچاهي تخت، سلطانت د سويي وفا او ناځوانی د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۱.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکي نوم: د پوهاند تاريخ پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
ړې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. په ټاټوبي کې د نوي پرمختګ پېر پېل؛ چاپخونه هېواد ته راوړل؛ شمس النهار اخبار پېل؛ پوستې ډاګ غونډال چمتو کول؛ د پوست ټکټونه چاپ شولو؛ عصري لښکر يا پوځ جوړول چې ټولې پوځې اړتياوې پې پوره کولې؛ لومړي ځل کابينه جوړول؛ د بېلا بېلو چارو له پاره د کار وېش، وزارتخونې جوړې او منځ ته راتلل؛ چارو د ښه والي، وګړو ګڼلی امارت، ښې سمبالتيا له پاره د مسلکي کدرونو روزلو له پاره يو پوځي او يو ملکي ښوونځی پرانيستل. خديجه بيګم پوپلزی او امير دوست محمد خان د بارکزيو بنسټ ګر درېيم زوی امير شېرعلي خان بډاينه وه، خو د اېنګلېسانو له درغل يا مکاره پلانونو يې زړه کلم، کلم و چې په اخېر پېر کې يې پورتنی مصری و ويله او مزار شريف کبود مسجد کې خاورو ته وسپارل شو.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېښليک درپويشتمې لنډۍ او شپږمې مصرۍ ېېلګه

▲ که په ميوند کي شهيد نه شوي

خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دي ساتينه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه لنډۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: ملالی ميوندۍ، نورزی.

پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۷ د ځمري ۱۲۵۹ لېږدي (۲۸ ۷ ۱۸۸۸ زېږدي).

تې. ځای: خيګ کلي، ميوند د شهيدانو زيارت، ميوند ولسوالی، کندهار ولايت، کندهار زون، سويل ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلې ېنه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتيا، ځيرکتيا، پوهې، ځيګتوب او سرخندنې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲۲.

خې. چوپړی: ۶۲.

دې. راټولونکي نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.

ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.

ړې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).

ړې. کړه شوی Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوي):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. اليده بسپنه ورکول:.

په ربښت کې د اېنګلېسانو ميوند جګړې له ټولې کيسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې. د ميوند جګړې په دوېيمه ورځ د زمري مياشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زېږدي) د افغانستان سويل کندهار، د لوديځ لوړې ته ميوند ولسوالۍ په خيګ کلي کې ملالی ميوندۍ ماسپښين يوه بجه لنډۍ يوه دمې ويلي وه او خپله پېيله يې وه.

کله يې چې خپل کلي خيګ کې په خپل بن کې اېنګلېسانو حملې وليدلې او پښتانه ميرني يې وژل، دې له حيبته يوه دمې و ويل:

ketabton.com - The Digital Library

,, که په میوند کي شهید نه شوي؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.،،

له زخمي بیرغچي څخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټپیان ښه وکټېدل او یوه لس تنه یې په همدې بن کي اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بن یې ورته ادېرې کړ او تالا یې پرې وارولە، پښتانه څارکښي ځواکونه له توپکو او تورو سپرو سره بن په بن اېنګلېسانو په سې ګرځېدل.

یوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو (د وخت فرنګیانو اجیرو ځواکونو اوسني پاکیستانیانو) له لورې له همغو اتلانو سره په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کي شهیده شوه، د شهادت په وخت یې چې په وینو کي لت پت وه ویل ,, خال به د یار له وینو کي دم؛ چې شینکي باغ کي ګل ګلاب و شرموینه.،،

په همدغه ځای کي خاورو ته و سپارل شوه، اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم میرنو له درنې جګړې څخه خیګ کلي کي ګډ راغلی وو، خو د خیګ له لارې یې د وتلو لاره و موندله، خپل د سپرلۍ آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړچي د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو د یوه بریدمن افسر وارنټ په لاس وژغورل شو، تراکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلي پوځ ښی اړخ ټینګ کافران او سخت زړي منافقین پاکستانیان د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

کله چې خیګ ته څلور بجې د اتلانو امیر یعقوب خان د امیرمحمد ایوب خان ورور راغی له اتلانو یې پوښتنه و کړه، زمور بیرغ یې چې پورته کړی وه، دغه شهیده پېغله څوک ده؟ اتلانو ورته و ویل، د دې خیګ اوسیدونکي ده، نوم یې ملالۍ ده، په خټه نورزۍ ده، تر کشکنخود پورې به یې خپلې رمې پیولې. هغه ورته و ویل دا همدلته د شهیدانو خوا کي خاورو ته و سپارئ. اوس هم په میوند کي د شهیدانو په ادېره کي یې قبر دی، دېر مسلمانان یې اړین زیارت ته ورځي او دېره دعا ورته کوي.

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛
نومورې لنډۍ په خپلو لیکو او کښلي کي په لاندې بڼه کښلي ده.

ketabton.com - The Digital Library

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوږشکه د لنډیو کښلي کې، داسې کښلي.

▲ ,, که ته پر سپینه خوله مړ نه شوې
سوګند په خدای دی بې ننګۍ ته دې ساتینه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۶۲ چوپړی)

۲:. عبدالروف بینوا په خپل کښلي کې داسې کښلي.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې
زما لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لیږدی، ۳۵ چوپړی)

۳:. څپړنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کښلي کې، داسې کښلي.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،
(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زیږدی کال یا ۱۳۸۴ لیږدی)

۴:. ولایت خان ځدران په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلي.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،
(ولایت خان، ۲۰۰۸ زیږدی یا ۱۳۸۶)

۵:. محمد سور وکیلي په خپل کښله کې، داسې کښلي.

▲ که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،
(محمد سور وکیلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۸۷ لیږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زیږدی)

۶:. پوهندوی محمد ابراهیم همکار په خپل کښله کې، داسې کښلي.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،
(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتني، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخلیک ځلورویشتمې او پېنځه ویشتمې لنډۍ بېلګه

▲ يوه واري غاړه غجې راشه
د تا ديدن په سې شيدا دي عالمونه
▲ په څو ځلي مې درته ويلې
چې د ديدن په ځای کې رو ږده قدمونه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: اروابناد محمد نور بابا.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۷۹ لېږدی (۱۹۰۱ زېږدی).
تې. ځای: د زيارت، لوديځ نوی بنار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: ګل محمد ګلکی او ملاجان ملاګی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، ورم، ځيګتوب چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۳.
خې. چوپړی: ۱۳۹.
دې. راټولونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون.
ډې. ليکی دی که ليکنه: د سيند غاړې ګلونه.
ړې. چاپ کال: ۱۳۷۲ لېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ړې. اليده بسپنه ورکول:. د پورتنۍ لنډۍ پېيلن اروابناد محمد نور بابا په مهترلام کې زموږ د کلي لوديځ اړخ ته يې مېنه او زيارت دی، چې په ۱۲۴۳ لېږدي کې زوکړه شوی او په ۳۳۹ لېږدي کې په ۹۶ کلنۍ کې وفات شوی. نوموړې لنډۍ يې په ځوانۍ کې ويلې دي، د پېيلو له لړ، د شعر له سکالو او د ژوند له شېبو يې دا پښتو وګړنۍ پېيله لړ تر لړه په ۱۲۷۹ لېږدي (۱۹۰۱ زېږدي) کې کښلې دي.

ketabton.com - The Digital Library

١٣. ١. ٢٤ د زوړ پېر پېښليک شپږويشتمې څخه تر يوديشمې لنډۍ پېلګه

جانان ادبار که ځان مې خوار که
بې وفا يار په نيمه لار کې پرېښودمه

عمر په واړو، واړو تېر شو
که ته باچا وې زه ملنګ د دوهې ومه

جانانه ستا نصيب له لاسه
چېرې زه چېرې د کورمې کاروانونه

جانانه دومره په ما ګران
د خوږلن اور دې ځکه کوڼې لاندې ږدمه

ته خو کوچ وې کوچ دې وکه
د څرې اور دې په کوڅو کې و شندنه

اوړی دې پاس کابل کې تېر که
په ژمې راغلې سلامت غواړې خالونه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: بې بې ادې (د دروزګر دوست محمد اکا مور).
پې. پېښليک: نن ٢٠١٧ زېږدې څخه ١٠٨ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ١٢٨٧ لېږدې (١٩٠٩ زېږدې).
تې. ځای: منجلام، پروايي، اړوکی، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ٢٤.

ketabton.com - The Digital Library

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: ليکوال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او ټېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. له خپلې نيا څخه مې اوربدلي دي، له ۲۰۰۱ زېږدي څخه نيولې تر ۲۰۱۴ پورې، راته به يې وينا او خبرو کې يوه، يوه دانه ويله، نيا مې بې بې زلقايده د مولوي صيب عبدالوهاب لور وه، ۹۵ کاله يې عمر وه، په ۱۳۰۱ لېږدي کې زوکړه شوې او په ۱۳۹۲ لېږدي کې وفات شوه. د اړوکو دا دود دی چې خپلې مشرې خور ته کوکۍ وايي، محمد سرور اوستاد، محمد نبي او نورو خويندو به ورته کوکۍ ويل.

بې بې کوکۍ يا انا به ويل راته چې مسيه ډېره صدقه به مې کوله، د الله ج له پاره، هر تن به مې چې کور ته راغی، يا به راغله ما به د ورته غله دانه ورکوله، هېڅ فکير او غريب مې نه دی پرېښی چې زما له انګړه دې بې غلې داني تللي وي. اړي مې مېرمنو ته ورکوو.

بې بې ادي به د ډېره راتله، را سره به ناسته وه، خبرې اتري به يې راسره کولې، دمه به يې جوړه کړه، په غږېدلو، غږېدلو کې به يې يوه، يوه دانه لنډۍ يا مصرۍ اچوله. دا د دې له پاره نه وه چې زه دې د دې اړتيا پوره کوم او دا دې ماته څه و وايي. ما به بې لورې د اړمنو اړي پوره کول، د الله شکر وو، ښه ډېره غله دانه به مو وه، ما پرې لاس نه ټړه.

ويل يې يوه ورځ زمور مزدور، د سره کمر له ژرندې څخه دری بوجۍ وړه راوړه، برج کې يې کېښوده، مور شپږ تنه وو، دا به زمور يوه، دوه مياشتې کېدل، له هغې څخه مې ډېر اړي ورکړي وه، دوې اونۍ ورسته وړه خلاص شو، ما اکا ته و ويل چې مزدور و لېږه چې غنم ژرنده کې وړه کړي او رايي وړي. هغه راته و ويل هغه د خو دا تېره اونۍ دری بوجۍ وړه کړي وه کنه!، ما ورته ويل ډېر مې خيرات کړه. هغه راته و ويل، چې نور له ما څخه پوښتنه کوه بيا خيرات کوه!.

ما به خيرات ډېر کوه، غله دانه مې له بابا څخه دې پته ورکوله، خدای مې دې پرې غاړه نه بندوي، ما ويل په دې غله دانه کې زه هم ربښت لرم. چې په خپل لاس يې خوارو، فکېرانو، مسافرو، يتيمانو ته ورکړم.

ketabton.com - The Digital Library

١٣. ١. ٢٥ د نوي پېر پېښليک لومړۍ او دوېيمې لنډۍ ټپلګه

▲ چې ګولزېرۍ پرې خوشحالېږي
د کروندې کډوان دې دوې نيسي ګلونه
▲ مزې خو تا وکړې هيکله
د ګولزېرۍ د سيني منځ دې و وهنه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: اېسکندر خان سدوزی.
پې. پېښليک: نن ٢٠١٧ زېږدې څخه ٩٢ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ١٣٠٣ لېږدې (١٩٢٥ زېږدې).
تې. ځای: منجلام، پروايي، اروکی، الښګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دی له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ٢٥.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکې نوم: ليکوال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):٠
زې. خبرداری (Caution):٠
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. مور مې ويل چې موږ ٣٠ شپې اوږ پلې مزل وکړه، دری ځايه راباندې الوتکو بمونه را خلاص کړه، الله ج تری وساتلو، له الښګار دری څخه په سرحد واوختو، کرنګل باندې چپې ته له چپې څخه مروری ته او د مروری په غاښې باجوړ ته وا وختو. يوه تن لار ښودي مې پلار ته و ويل:. اکا دا ده ډيورن کرښه ده او دغه خښې کړي تيرې يې نخښې دي. اکا (تلو وګړو به زما پلار ته اکا ويل موږ هم ورته اکا وايه) مې اوږ اوسپلی وباسته.

ketabton.com - The Digital Library

کښاسته سر يې تېټ کړی وو، غلي، غلي يې ژړلي، بيا يې سر پورته کړه، مور ته يې ويل تاسو ځئ لوري چې توپونه او الوتکې مو په نخښه نه کړي، زه پخښه نېولي تلم پلار مې مخ مروري ته اړولی وه، او داسې يې لنډۍ واچوله. ,, څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ يا ډېر غريب شي يا د يار له غمه ځينه. ،، بيا مې اکا رنګه ور واړوله او دوباره داسې يې و ويل:. ,, څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ زه سکندر خان د شوروي له لاسه ځمه. ،، اېسکندر خان سدوزی د نياز محمد خان سدوزی زوی دوېيم زوی و، پښتو يې پاله، پښتو يې کوله، په پښتو ولاړ وګړی و، کهول يې ډيرای ستر اخوانيان وو، د لغمان، پنجشير، فيض اباد حملو باندې يې کورنۍ غړو غوښن لاس درلود. ځکه په لومړۍ لويه حمله کې په لرغړي کې ناري وهلې ,, سکندر خان! سر يې پرې!؛ کور يې چور!؛ مال يې تالا!!،،

د همدې له وېرې تګ ته لاړه او دري شپې او ورځې جوارو کې پټ و، ځان يې د ځيګيو پر ستې واړو د کندې په ګودر سنګره ته ځان ورسو، دوباره د کنده ګل له لوري بېرته دري ته راغی، مور فنا لرې د دولت لوی تن د خور کاله ته وړې و، د لوې قوې په پېر، د هغه له غره مور ته احوال را ولېږه، مور خپل کالي د کډوالۍ په لور واخسته.

اکا مې ډېر ځيګ، په ونه دنګ او لويې اوصلې سړی وو، پاکې سپينې کالي به يې ډېر اغوستل، د دې ځای له مر مېيو لاړه، الته د سوات په سړک د جلالا ستر مسجد د ادېنې (جمعه، ۱۳۷۰ لېږدې کې) لمانځه ته تللی و، په دې ورځ د دوې پښتنو خانانو تر منځ دښمنې وه، د ده ورته نومې سکندر خان ته غلې شوې وو، له لمانځه ځخه مې اکا را وځې له قصاب ځخه يې غوښه پېرودله، اکا (سکندر خان) ځخه مې هغه سکندرخان راځې دښمنان يې پرې زربه کوې هغه ځان ګوښې کوې ګنډې ته او زما اکا سکندر خان د کلاشين کوف په اووه مرمۍ ولې او شهيد کوې يې.

ډېرې وګړې د سکندر خان يا اېسکندر خان په پېخليکونو کې غلتېږې. يو لرغون اېسنکدر خان (د اليګزندر يا ماکيدانسکې يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدې کې دلته شخړه را وړې وه،) کافر و، بل سکندر خان (۹۲۳ ل مړ شوی سلطان سکندر نظام الدين لودي د سلطان بهلول لودي زوی، چې د اګرې نسټ يې کېښوده او ۲۸ کاله او پېنځه مياشتې يې عادلانه واکمني وکړه، چې ډېرې قصدې پرې کښل شوې)؛ بل مې خپل اکا دی.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۶ د نوي پېر پېښليک درپېمي څخه تر نهمې لنډۍ بېلګې

▲ چې فاکولته دې ويلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه لنډۍ

بي. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پي. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۲۱ لېږدي (۱۹۴۳ زېږدي).

تي. ځای: سالو، کچور، البنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټي. پېيلي بڼه: وګړني پېيلي.

جي. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.

چي. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، زده کړې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلي پښتيانه چارپېريال او هواوپچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستي) د زوکړې موده ده.

څي. منسوبه: ښځې ته.

څ. ګڼه: ۲۶.

خي. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دي. راټولونکي نوم: بي بي حاجي جان بيګم ضياګل.

ډي. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

ړي. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړي. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زي. خبرداری (Caution):۰

ژي . کنټرول کې (In control): ټول.

ږي. اليده بسپنه ورکول:. زما مور بي بي جان بيګم ضياګل د اېسکندرخان لور، د نياز محمد خان سدوزي مسی، د مولوي محمد علم عظيم خان تره خپل مېرمن او د شيخ مولوي حبيب الله تره خپل اېنګور. چې په دې کال ۱۹۶۸ زوکړه شوې او په ۱۷ کلنۍ کې ۱۹۸۵ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمټيا يې برکت شه؛ هغې د ورم له پاره نوموړي پېيله په ۲۰۰۲ لېږدي کې راته ويلې وه، ويل يې چې زما مشر ورور محمد يوسف خان په ۱۹۵۱ زېږدي کې زوکړه شوی وو، په ۱۳۵۱ لېږدي يا ۱۹۷۳ زېږدي کوژدن وکړه، په ۱۳۵۳ زېږدي (۱۹۷۵ زېږدي) کې مې ورور، ورېندار او وراره (ارشاد الله خان) سره ګډ جالم ته مېلمستيا

ketabton.com - The Digital Library

تللي وو، ورېندار مي پلار کړه تلله زه يې له ځان سره وړې وم.

په مېلمستيا کې مي د ورېندار بي بي شيرين ګل د ماما زوی د ميرحاتم خان د سيد ماما زوی ويلې و، نوموړی مو د اتښې انی وراره (فقير محمد د مور وراره) و، هغه له سالو کچور څخه جالم او درين ته راغلی و، له لوې قوې ۵ کاله وړاندې، يا زمور له کډوالۍ څخه وړاندې، زه په هغه پېر کې اووه کلنه وم چې نوموړې پېيله مي واورېدله او ياده مي کړه.

ښايي چې هغه پېر څخه لس کاله وړاندې مي ورور روغمنۍ (ډاکټرۍ) ته بريالی شوی و، خو پلار مي پرې و نه وايه چې سخته وه د روغتيا فاکولته، د ورور مي سر ګرځيده او اولټي يې کوله.

ورور مي د داودا خان په پېر بلخ شولګړې ولسوالۍ کې سر ښوونکی و، د ميرهاتم موخه خپلې ماما لور ته دا وه چې تا غوره کار کړی دی، چې پوهګړ تن سره دې واده کړی دی، هغه ځوانانو ته ويار (عيب) او تانه ده چې لوړې زده کړې نه کوې، ټپټې زده کړو والا لټ او پټ وې.

نو د په ټاټوبي کې فاکولتې شتون درلود، ښايي په همغه پېر کې نوموړې لنډۍ کومې مېرمنې ويلې وې او ميرهاتم خان تړې ياده کړې وې، چې مور ته د نوموړې پېيلو د تېر پېر په لاس راکوې.

لاندې انګېرنې لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کرارو ناستو کې په لاندې بڼه کښلې دي.

۱:. په همغه پېر کې د کرارې ناستې په پېر بلکېسې توړۍ د مولوي صيف الرحمن مور بي بي داسې لنډۍ و ويله.

عبدالاحمده دور دې غږېږي
رنګارنګ زومان دې وځي له انګړه

۲:. ما يې څېره داسې واړوله، د دې ټولو پای کې هې ,, ه ،، راځي.

عظيم خانه دور دې غږېږي
لاچې لونګ زامن دې وځي له انګړه

ketabton.com - The Digital Library

۳:. د کراري ناستي په پير کي يوې د هير او برک له پاره داسي لنډۍ و ويله.

▲ نه دي ونه شته او نه غنه
زه دي مين شوم په دا غټه مټه پزه

۴:. په همدي لړ ليکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پير لنډۍ ده.

▲ لکه کوچی نوم دي بادرنګ دی
ماته په مينه باندي نوم ټاکي زردکه

۵:. په همغه پير کي د کراري ناستي په پير ابۍ (تورۍ) دا لرغوني لنډۍ و ويله.

▲ ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه يعقوب پيغمبر وړوند در په سي شومه

۶:. په همغه پير کي د کراري ناستي په پير دا لاندي لنډۍ په پروايي کي ويل کېدله خو په منګو کي بله بڼه ويل کېدله چې تر ډېره التـه چې يې ويله روغه نه برېښېدله، ځکه په تېر پير کي به جلۍ د خوسر په شتو وديدله، د خاوند په شتو به نه وديدله، په دې دواړې کي خوسر او خاوند ته د برعکس ودولو هڅونه ده.

خوار تر ډېره د دري او پښتو ګډ ويکی دی او نېسمن (د دري نيست مند، سويي بډايه، بي شتو، بي ماله، غريب، ګدا) ته وايي. خو ابلاغ تر ډېره ياره ته وي، خو په ربښت کي په غوږ وهل د خوسر وي، چې د پرېکړې واک او پرېکون تړه په لاس کي وندي لري.

پروايي والو به دا لرغوني لنډۍ داسي ويله:.

▲ ور مي کړي واده مي مه کړي
خوسر مي خوار کړي چې کراره ناسته يمه

منګووالو به دا لرغوني لنډۍ داسي ويله:.

▲ ور مي کړي واده مي مه کړي
يار مي نېسمن کړي چې کراره ناسته يمه

ketabton.com - The Digital Library

۷:. د کډوالۍ په پېر ۱۳۵۹ لېږدي کې مې مشر ورور مدیر یوسف خان ورک (سدوزی) د مهاجرینو د دري کمپونو امر و، چې ډېرې کډوال به راغله لومړی به مور ورته مېلمستیا کولوله، یوه، دوې، دري شپې، بیا به مو ورته خپمې او د اړتیا د مرستې توکي ورکړه، بیا به هغوی خپلې پنډغلې جوړولې، په همغه پېر زمور مېلمانه د توري کلا، ګرمه کاچ، نیازي، البنګار ولسوالی، لغمان، افغانستان څخه راغلي وو، غلي مور کره ناسته وه، دا یې له موره د بمبار په پېر په لویه کوه (قوه) کې له مور او پلار څخه پاتې شوې وه. انا یې ماته و ویل ته دې ته و وایه چې مسري دي و وایه، (یوه لنډۍ، ټپه، تیکۍ او مصرۍ دوې مسري لري.) زه یې خواته ورغلمه ما ورته و ویل نوم دې څه شی دی؟، ورو یې و ویل لاله. ما ورته و ویل ته دې هغه مسري و وایه. ماته یې و ویل:.

▲ افغانستانه! په لالي ګرانه
علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

ما یې انا د عبدالحق مور ته و ویل نه، نه، دا به د دې نه وي، هغې و ویل هو د همدې لالي ده، التە یې ویلي، مور ورته نه و ویلي، د مور د جلاوطنۍ په اند کې ویلي وه ځان سره مور هم ورته اریان وو.

▲ خراسانه! په لالي ګرانه
علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

۸:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر په بې پامۍ کې یوه د میا عمر صیب چې احمد شا بابا یې هم د پېښور څمکنو ته سلام او دعا ته تللی و لنډۍ ده.

▲ ,, په پېښور کې ولیان ډېر دي
کړي جنډي په میاعمر ولاړي دینه،،
(ځلمی، ۱۳۹۴ لېږدی کال، ۶چوپړی)

بې بې حاجي مور مې ویل: بچیه! دا چې تا و ویل دا د زور پېر پېخلیک لنډۍ ناکره ده، عیبونه لري او د دې څېره اړول شوې ده.
ما ورته و ویل دا خو سرمحقق ځلمی هېوادمل ویلی.
بې بې حاجي مور مې ویل: بچیه! له ما څخه خو به وړاندې ځلمی هېوادمل څمکنو ته نه وي کډوال شوی، زه التە واده شوې یم، زمور کور هم التە و، ستاسو شیخ بابا شیخ مولوي حبیب الله تره خیل مو التە په همدې ادېره کې خاورو ته سپارلی، ستا د زوکړې څلوېښتمه ورځ وه، بې بې وزېرې خاله خوابنې دي.

ketabton.com - The Digital Library

امته ابی (د سید الرحمن لالا مور د ملک سعادات خان مېرمن) ۱۳۶۴ لېږدي کي په ۴۰ ځولوېښتي راغلي وو، بي بي وزېره خور مي ميا عمر ته زيارت ته هم تللي وه. امتي ابی نوموړي زړه لنډی و ويله، ښايي چي ځمکنوالو مېرمنو ۲۵، ۶، ۱۱۵۵ لېږدی (۱۱۹۰ سپوږميز لېږدي بزرګي مياشت په لومړی نېټه يا ۱۷۷۶، ۰۹، ۱۵) د ميا عمر د ژوند بخښلو پېر ورسته ويلي وي.
همدا يي کره او روغه بڼه ده.
که ته پام کوي چي په دی کي دوي ويکي ورته تي خو داوړه بېلي مانا او بېل ابېځي لري، د ډېر او ډېرې تر منځ بېلوالی شتون لري، يوه يي د لږي ګڼي او بل يي د ډېرې ګڼي له پاره په دي د زوړ پېر پېخلیک لنډی کي را وړی دی، په ډېريو مسرو کي ورته ويکي هم ډېر راځي.

▲ په پېښور کي وليان ډېر دي
ډېرې جنډې په مياعمر ولاړې دينه

۸:. رضاعی مور (بي بي راکيبه د ډګرول حاجي قيوم پرزند لور) مي چي زه يي پتی (تيخور کوشنی، چي ښځېينه ته يي پتی وايي تي ځښونکي) وم، راته ويل:. ته يوه کلن وي، وچ له پښو سپک وي او ژر ګرځېدلي.
پېښور، کوهاټ سړک، ماشوګر لوړي عطامحمد ګړی کي د ډاکټر وکيل خان کور کي د سيد الرحمن لال، ستا د خاله بي بي وزېرې کور و، مور ته يي مېلمستا کړي وه، د هغه يوه دوي کلن وراره بصير خان و د ګل رحمن لالا زوی. هغه ماشوم ته ډېر تنګولي. بي بي او ما تاته و ويل:

▲ پيلو جانانه ګواښ که پي
خواته راغلی غلی ډېر دي تنګوينه

تا زما امر ومنه او هغه دي په ټټر ټپله، ټپله کړه او و دي غورځو.
نو مور ډېر وخندل چي ته خو په خبره پوهيږي، زړه ور هم يي، ټيک يوه کلن وي زويه!. پيلو(پيل ځغلونکی يا پيلوان) ته وايي.

د دي پيله ساده برابروي دا چي د دي ټولو پښتني درني مېرمنو وګړني لور د پښتو پالني شته دي چي د پښتون پښت راتلونکي پېر ته يي د وند، اند، ورم، لارښوني له پاره پاتيشوني پرېږدي، چي د پښتو ادب په پېړه لمن کي د لس پاڼيو په بڼه خوږې هواوپچي ښاندي.
زما د بي بي حاجي مور ځرګندول چي رونوي کتنه داسي، تر سلو ډېرې نوموړي ګړني پېيلي مي يا دي دي، تاسو ته مي د خوبلو په پېر، چي ډېرې پېر په کاله کي يوازې وم،

ketabton.com - The Digital Library

هر تن ښل، ښل خوندي کورونه لرل، د خوږو پخولو په پير پخلنځي کې، د ختو او تو کو په پير مو ويلي دي، لکه د نورو ټولو پښتنو په ښه موږ هم د يوه ښه ډوډۍ پخو وو، ټکرۍ کې يې خوندي که وو، مېلمنو ته يې ږردو، لومړۍ هغوی مړه وو، بيا يې خپله خاورو، په يوه ښه په پېڅکو لمونځ که وو، په يوه ښه الله تعالی ته ځځلي که وو، په اړتيا په وخت الله ج ته وايو چې را و رسېږي. ای! الله ته مو مل شي، ای! ژغورونکی شي، ای! را ورسېږي. پښتانی يو، پښتو مو ژبه ده، پښتو مو دود دی، په پښتو هر څه وايو او ياد وو يې. زه هرې وګړې ته دا ۳۰ کاله د هډ ښځايه کېدو، پخښه، لاس، پخښتی، غاړې، ملا اوږېدو ماتېدو وږيا در ملنه د فيزوتراپۍ په نويو اسبابو کاله کې کوم. ليکوال د روزنې ځانګو ده، چې روزنه يې تری له کوشنيوالي ليدلې.
د بې بې حاجي لاندې کړه وړه او دا کښلی تر سل سلنې ورتېر د پښتون پښت د دوديزې ودې له پاره، د ژونکو هېښانده زورنه ده.

۱:. ادېنې ختم؛ ماسپخين لمانځه څخه ورسته ۲۱ واړې ياسين شريف وايي، بيا خيرات د کيک،حلوا کوي کورو کې وېشي، يا يې خپل کاله کې وېشي او دا ژر دعا قبلوي.
۲:. ۴۳ واړې ياسين شريف هر خنډ پرې الله لرې کوي.
۳:. قران پاک لږ تر لږه دری واړې اړين کال کې ختم وي.
۴:. الله اکبر ختم؛ ادېنې په سهار پېل کوي، اوله وړځ زر واړی، په دوېيمه وړځ دوي زره واړې، په څلورمه وړځ څلور زره واړې ... . يوه څلوېښتم وړځ ۴۱ زره واړې وايي، دا ډېر بختې ختم دی. ټول ټال ۸۶۱۰۰۰ واړې الله اکبر (الله لوی دی) وايي.
۵:. الله صمد ختم؛ څلنی باندې پېل کوي، پېنځنی او ادېنه کې هم هره وړځ، ۱۱۰۰۰ واړې وايي. اووه اونۍ کې نوموړی ختم کوي. زړه کې مې هر سوال مې وي الله يې قبلوي راته. ټول ټال ۲۳۱۰۰۰ واړې الله صمد (الله کوم تن ته اړتيا نه لري) وايي.
۶:. يا وهاب ختم، ادېنې په وړځ پېل کوي. اووه ادېنې ده، په يوه اونۍ په دې ښه کوي:. پېلنی زر، يوه نۍ دوي زره، دونۍ دري زره، ... تر ادينې وړځ ۸۰۰۰ واړې کېږي، په پېلنی بيا له زرو پېل په ۸۰۰۰ واړې ويلو بشېږي. اووه اونۍيو کې ختم مېږي. ټول ټال ۲۵۲۰۰۰ واړې يا وهاب (له بدلې پرته ورکونکيه!) وايي.
۷:. لا اله الا انت سبحانک اني کنت من الظالمين :. ۱۲۵۰۰۰ يوسلو پېنځه زره واړې وايي، په منځ کې نور ذکرونه هم کوي. يوه وړځ کې د زړه په خوښه يې اته زره واړې، زر واړې يا لږ وايي، په خپله ياد ليک کې زېرمه کوي اوبيا يې حساب وي.
۸. د سنتو په ستړه واړه ختمونه هم کوي چې هر سهار او مازيګر قران وايي، په لس پېنځه چوپړو هر څومره چې يې. په پای کې پايښ سيفاره وايي بيا ياسين شريف وايي. اوبه دم وي، هرې ناروغې او شيطاني تاثيرات او جادو له منځه تللو له پاره ډېره ګټه کوي ورته.
۹. مابښام مانځه نه ورسته ۲ رکاته نفل، ۲ اړتيا، ۲ نفل مونځ، ماسختن لمونځ، سونتو څخه ورسته ۲ اړتيا بيا واجب مونځ، د شپې تهجت لمنځ ۲، ۲،۲، بيا ۲ اړتی لمونځ کوي.
د شپې ۲:۰۰ بجې ورته ودرېږي. تر اذانه يې وايي. کله، کله تر څلوېښت رکاتو پورې دوي، دوي، دوي، دوي رکاته... شل واړې کوي. په پېل کې ۲ اړتيا لمونځ کوي. د سهار لونځ ۲ سونت او دوې فرض کوي. قران شريف وايي بيا ياسين شريف وايي، بيا اشراق (چې لمر ښه وغوړېده ، ۲ مونځ کوي، بيا ۲ رکعته د اړتيا (حاجت)، . لس بجو کې د ساخت لمونځ کوم ۲، ۲، ۲ بيا ۲ اړتيا مونځ کوي. ماسپين لس رکعته کوي او مازيګر کې څلور رکعته کوي، نور نفلي لونځ نه کوي ور سره د نفلو او اړتيا لمونځونه يا نور.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېښليک لومړۍ مصرۍ بېلګه

▲ کلي کي نوم د سميني دی
ورانې کنډرې شاسوار خان ابد وينه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه مصرۍ
بي. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پي. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۶۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۳۱ لېږدي (۱۹۵۳ زېږدي).
تي. ځای: ټيک لام، سباخېل، نيازی، کنده، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټي. پېيلي بڼه: وګړني پېيلي.
جي. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چي. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، ودانوني ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سېښلي پښتيانه چارپېريال او هواويچي تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
څي. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۷.
خي. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دي. راټولونکي نوم: بي بي نور بېګم
ډي. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
ړي. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او ټپروتنې سمې شوې):۰
زي. خبرداری (Caution):۰
ژي . کنټرول کې (In control): ټول.
ږي. اليده بسپنه ورکول:. زما مشره خله بي بي نور بېګم د ملک قلندرخان لور، د نياز محمد خان سدوزي مسی، د ملک محمد طاهر خان نيازي مېرمن او د ملک ګل محمد خان نيازي اېنګور. چې په دې کال ۱۹۴۷ زوکړه شوې او په ۱۶ کې ۱۹۶۳ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمټيا يې برکت شه؛ هغې ويل چې زما له واده څخه مې ورسته دا مصرۍ د يوې ښځې له خولې واورېدله.
ښايي چې زما له واده څخه لس يا اووه کاله وړاندې زما د لېور ملک شاسوار خان نيازي (شهسوار خان مشهور په باړې ابا) په ستاينه کې د کلا ودانوني په پېر کې ويلې وي.

ketabton.com - The Digital Library

۲۸ .۱ .۱۳ د نوي پېر پېښليک لسمي، يولسمي لنډۍ او لومړۍ ټپې بېلګه

▲ په خوب کې ګرځم چېرهار کې
کله چې ويښ شم په کوډله کې پروت يمه

▲ خوب او خندا په بې غمې شي
د غمزده زړونو به څه خوبونه وينه

▲ سر مې پنجابه پورې لاړو
الله د خير کړي چې به نور کومه خوا ځمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: پېلنې او پايښې زړه لنډۍ ده او منځنۍ يې ټپه ده.
بې. پېيلن يا پېيلنه: سيد صديق فکري.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځښه ۲۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۶۹ لېږدی (۱۹۹۱ زېږدی).
تې. ځای: چېرهار، چېلیار ولسوالی، ننګرهار ولايت، ننګرهار زون، ختيځ تاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، بډاينې، د سوکاله چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۸.
خې. چوپړی: ۵۶.
دې. راټولونکي نوم: پوهنيار خان سلام.
ډې. ليکی دی که ليکنه: ادبي فنونو درسي ليکی
ړې. چاپ کال: ۱۳۸۷ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د کډوالی په پېر کې يې کښلې دي، د نوموړي له سېمې څخه د لرې والي له اړخه يې کښلې او همدا يې د پنځې منځه ده.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخليک لومړی مصری بېلګه

▲ بېلتون ټوپک شو را ته ډک شو
ناڅاپه ټک شو په زړګي يې و ويشتمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.
ای. پېيله: زړه لنډۍ
بي. پېيلن يا پېيلنه: حبيب الله رفع.
پي. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تي. ځای: ابدره، سيد اباد ولسوالی، ميدان وردګ ولايت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټي. پېيلي بڼه: وګړني پېيلي.
جي. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چي. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، د بېلتانه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځي. منسوبه: نر ته.
څي. ګڼه: ۲۹.
خي. چوپړی: ۹.
دي. راټولونکي نوم: هارون حکيمي.
ډي. ليکی دی که ليکنه: حبيب الله رفيع د هارون حکيمي د مرکه.
ري. چاپ کال: ۲۰۱۰ زېږدی.
ړي. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زي. خبرداری (Caution):۰
ژي . کنټرول کې (In control): ټول.
ږي. اليده بسپنه ورکول:.

دا چې حبيب الله رفع صيب د لنډيو، ټپو، ټکيو او مصرۍيو لېوال پاتې شوی، له کوشنيوالي ځخه يې وګړني پېيلي ليکي دي.
په کلي کې ستر شوی، لوبېدلی دی.
له خپلې مينې او مېنې سره لېوال پاتې شوی دی، له مصری يې انګېرل کېږي چې په بشپړه بڼه له خپلې مينې ځخه بېل شوی دی.
هر ګوره چې د بېلتانه زېږی پرې شوی دی، نو په کره منځه نخښه يې ويشتلی دی.
نور تری مينه له لاس وتلې، د همدغه پېر د تاثير پښتو وګړني پنځه ده.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېښليک دوښمې څخه تر څوارلسمې ټپې ښلګه

▲ د الله داسې رضا و شوه
سترګې وړندې شوې د بدن محتاجه شومه

▲ په اخرت به سترګې غواړم
په دې دنيا په روغمن نه شته علاجونه

▲ زما زخمي زخمي بدنه
هره ټوټه به دې الله ته وسپارمه

▲ دا د پردیس سړي ټپې دي
چې زخمي زړونه له خوبو را وېښوينه

▲ زما کسمت په خوب ويده دی
د خلکو و ختل اسمان ته کسمتونه

▲ خلک وېده دي کړي خوبونه
زما د زړه زخمونه وېښ شو درد کوينه

▲ زړه مې د ډنډ خړه چکړی ده
نه يې کبان خوري نه يې کته اوبه وړينه

▲ د غرمنۍ په خوب ويده وم
ښلتون د غم څېړه راکړه وېښ يې کړمه

▲ په دنيا مه نازېګه ياره
دنيا د غم ټالونه خوري ورانه به شينه

▲ په دنيا ښه کوئ لمونځونه
لعين شيطان دی چې ايمان را ړنګوينه

ketabton.com - The Digital Library

▲ نن خو دې داسې خوله نېولې
لکه يې ماړه سخوندر چې غر وتلې وينه

▲ سخوندر دې تاغوندې ماړه دي
پېړې لکې دې ببر سر درکې وهينه

▲ مرګيه دغه ځای ته رای نه شي
بيا خاوري کېږي غازي جان مامور بريتونه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړې ټپې
بې. پېيلن يا پېيلنه: بخت مير.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: سليمان خيل، اندړ ولسوالی، غزني ولايت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې ښه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: بخت مير.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، سويې بډاينې، خواری، د بېلتانه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۰.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: ليکوال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: ټپې دي د بخت مير د ناستې پېر څخه.
ړې. چاپ کال: ۱۹۹۵ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. بخت مير سره خپله غچکه وې، په هر ناسته کې ځوانان خوښ وي، تازه دلدل تل په ما پام کړي؛ زه نظر کم يم چې دواوي غره ومه.

ketabton.com - The Digital Library

۳۱ .۱ .۱۳ د نوي پېر پېښليک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډۍ بېلګه

▲ البم را واخله راته گوره
د تورو خاورو لاندې نه شته ديدنونه

▲ انځور مې کېده مخ دې پټ که
ستا د رخسار په نندارە کې فنا شومه

▲ که مې له سترګو نه فنا يې
نو ستا انځور ته په ژړا شم دعا کړمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: ډاکټر عبدالوکيل مخلص.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: منجلام، پروايې، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، بډاينې، د سوکاله چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: ليکوال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او ټېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د کډوالی په پېر کې زما کوشنې ماما د خپل کورنې انځورونو البم په پخښتی کښلې دي او همدا يې د پنځې منځه ده.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېښليک دوپيمي مصرعي بېلګه

▲ په پېښور کي مي زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړه مصرع

بي. پېيلن يا پېيلنه: پښه يي ملا(ملامت تورن).

پي. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندي تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).

تي. ځای: دېوګل دره، ځوکی ولسوالی، کونړ ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټي. پېيلي بڼه: وګړني پېيلي.

جي. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.

چي. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، بډايني، ودني، د تازه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يي د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړي موده ده.

څي. منسوبه: نر ته.

څې. ګڼه: ۳۲.

خي. چوپړی: ۱۵۸.

دي. راټولونکي نوم: پوهاند مجاوير احمد زيار.

ډي. ليکی دی که ليکنه: پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟.

ري. چاپ کال: ۱۳۸۸ زېږدی.

ړي. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زي. خبرداری (Caution):۰

ژي . کنټرول کي (In control): ټول.

ړي. اليده بسپنه ورکول:.

د يوه دېوګلي (پښه يي) ملا پر حواله را يادښت کړي ده: چې د کډوالۍ په پېر کي يي کښلي د، د نومورې له سېمې څخه د لرې والي له اړخه يي کښلي ده.

نومړي مصرع ترګنوک په زورکی هي باندې شوی دی، دېوه ګله!
چې په نومړي هي په بڼه ډېرې لرې په ټول ټاټوبي کي شتون لري،
نومړي مصرع ليکوال په پېښور کي کښلي ده، خو وند او ژبه يي ټوله ګونړۍ ده او همدا يي د پنځې منځه ده.

ketabton.com - The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېښليک پېنځه لسمې څخه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پېنځه لسمې څخه تر درېپېنځوسمې ټپي؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټيکۍ او درېيمې څخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه

▲ جانانه زه دې ساز خدر کړم
چې خپله مور مې ټنډه نه مچو کوينه

▲ جانانه پلار د دد ښکارېږي
د درکړې ږوږ ګورئ په هر مجلس کوينه

▲ ای خولګۍ زه د خدريوان کړم
ځکه ولس کې د هر ميـر کـور له ورځمه

سپرنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

ای. پېيله: زړې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: ليکوال (ډيپلوم اېنجينېر صفی الله فردوس).
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۱۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۸۴ لېږدی (۲۰۰۶ زېږدی).
تې. ځای: ختيځ نوی ښار، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې ښه: وګړې پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: اوستاد باچا خان لغمانی.
چې. ښکالوه: د مينې او مېنې پالنې لوړ حس، ورم، ودنې، بدايني، وګړنې، ځيګتوب، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
څې. منسوبه: سړو او مېرمنو ته. خې. ګڼه: ۳۳.
خې. چوپړی: ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۳۷، ۲۵۱، ۲۲۹ او ۲۲۴.
دې. راټولونکې نوم: څېړونکی (ډيپلوم اېنجينېر صفی الله فردوس).
ډې. ليکی دی که ليکنه: څلېر کې د ددو دود.
ړې. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control):ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د لاندې لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو پېښلن ټولې د دندې په پېر ځای، ځای په ټول ټاټوبي کې پنځې ښه کښلې دی.

ketabton.com - The Digital Library

,, لنـډی

ربه له غيبو مي ثواب کړي
هغي دنيا کـي مجردانـو د صف شومه

ربه د هغي دنيا مي خير کړي
چې مـجردانو صـف کـي زه ونه درپرمه

بيا به سرکوب غوندې ولاړ يم
د ټول عـالم مخکـې به زه مختورن يمه

ربه د هغي دنيا مي خير کړي
بې پتـه يار مي د يهودو نوکر کـړمه

څښتنـه! ژوند عمر مي خير کې
ړبـن جيويـش مي د لالا ډډون کوينه

ژاخـو جانانه خداى دي واخله
نه دي ښايست شته نه دي سـم دي اندامونه

خداپرو درکړ دي رانه جوړ کړ
چغځـى کوراک ومه څـرمه د مټاک شومه

يـاره زوزان ته ساړيزم شوم
د غـم دردونه مي ړنجـې له منځه وړينه

دادا دي سـم درسره پوى کړه
دا په دا داج به دي په دانـګ را له راوړينه

جانانـه مانـه ګيلـه مه کړه
د لغمان خـلک درغلـي نـه قبلوينه

ketabton.com - The Digital Library

▲ ربه ربښتینی مې سالار کړې
دا کور ږبن به همیشه ژنل ومه

▲ زما پر تا د ستا پر مادي
چناک ګټلی داوڼ زه نه درکومه

▲ په دواړو لاسو مې زیندي کړه
سادې سودې ملګرې څه دي و ستایمه

▲ یاره سادو سابټ دي پلار دی
په سار پوکي دا سابیرې راغور ځوینه

▲ نامه دي شته حضور دي نه شته
چرلنده یاره په بیدیا دي لټومه

▲ یار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالي له په دنګو ګامو ځمه

▲ غمونه نور دي رانه شړه
ما په شپه غاله کې سبق ته نه پرپږدینه

▲ ستا د دوستۍ کتاب مې جوړ کړه
په هر څېرکي کې جفا لیکلړ راځینه

▲ نا ځواني دي پینې له ګوره
ژوي له ژوو سره څومره ښه کوینه

▲ فردوس پښتو ویوکي وایي
ځکه ژاپن ږنګرۍ په ژې ږغرله وینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه
۰۹ /۰۱/ لیږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۹ چوپړی) ۵:۱٤ pm,

ketabton.com - The Digital Library

,, د شپه میرو لنډۍ

▲ مور له قـوي پولیـس پـه کار دي
ړبـن پولیس خلک میوزیک کـنډک له وړینه

▲ وطن تـکړه شپه میري غـواړي
چې مـلک دښـن له اوږدې شپې شیـبې کوینه

▲ خـدای شته دا څـرنګه عسکر دی
چې مـلک وردۍ کې د دښـن سـوسیس راځینه

▲ د ستا ګناه نه ده ملګـریه
د اکـاډمـۍ له څـنګه پـټ تېر شـوی یـینه

▲ زه درتـه لنډ تـورم غږومه
ړبـن عسـکر راتـه کـاړه ګامونـه ږدینه

▲ لالیه یو دوه راتـه وایـه
موزون قـدم ډولونـه زه درتـه وهمـه

▲ زه به د ستا لـوري له ګـور کړم
تعلـیم قـدم مې قـبلـوه چې خوښـه شمه

▲ که ستړی مه شـي راتـه وایي
زه به ژونـد، ژونـد درله ویـم چې مـیر مې یښه

▲ تـه بریالی اوسـي فردوسـه!
له درسـه وروستـه الله پامـان دې و واینه

▲ له خدمتي ځینې راسـتون شه
مور په خـپې لوڅـو تیرګړو پلـه ته درځینه

ketabton.com - The Digital Library

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوهیمه کوټه E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۱ چوپړی)

,, لنډی

▲ وطن تم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړۍ دې له کالـه راځـه مینه

▲ دا وطن نه جوړېږي یاره
غټ او واړه یې بلواګر جوړ شوي دینه

▲ دا بچي څه بچي دي یاره؟
لکه لړمې بچي خپله مورکۍ خورینه

▲ مونږ به ګاډیلې جواري خوارکړو
چې پر وطن مو کرارۍ حالت راشینه

▲ ای ګنو ژنو میرځمنو
څنې له څندو سازوۍ خندا راځینه

بوست، د فکیرانو کلی، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۷/۱۲/۲۹ زېږدی
,Roshan BTS site HLM ۰۳۰ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدایه!
نه اینګلېسان نه امریکایان نه روسیان دینه

▲ د ډارنډکي زو ډارېږه
فرضي تواف ښې مندې نه غواړي څرګنه

ketabton.com - The Digital Library

▲ څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپان څپانِ، څپانِ غواړي خوږلنه

▲ ځائل جوګړ جلبنګ جنبان که
په لېوالتي مي جيجيونتي تړښتي شينه

▲ چټي چټي چرلنډيه ياره
ځنځوونکي ځغونځونکي جيجرې يمه

▲ د شرمېدلي زو شرمېږه
د تخت سيالې کي مېړني اور څرمه وينه

▲ په درنو غېږو څربولېږه
په څلورځنډو کي د غبرګو څکل څکه

▲ چې څه دې کښت که کښت بې ټول کړې
زړه دې دنيا که ګشمالی کړي خاونده

▲ ته دې له خپل مېرمن ډارېږي
خلک پردو په سي کلا ته وا وختنه

▲ ما چې به اسپې څرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

▲ الله تـــالا شـــــولو مانعه!
ټولو کانونو مو تالا و لږېدنه

▲ تن مو هړپې د مرغلرې
ټولو کانونو مو تالا و لږېدنه

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ماته په مينه باندې نوم ټاکې زردکه

ketabton.com - The Digital Library

,, ټپي

▲ راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زړونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما څښتن باندې سوګند دی
رسول الله له په پښتو درخواست لیږمه

▲ د تبې غره د سر ښاماره
زمور بديداره افساني دې غږوونه

▲ موږ د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبه مې پاس طرف ته وړينه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې دد وګړي خواست ګاري راله راځينه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې ضدي پلار مې خدرپوان له ورکوينه

▲ چې هر څه و راباندې تېر شو
ناځوانه خوب کې خو راځه چې خوالي کړونه

▲ ته الته ډاډ باندې اوسېږه
دلته زما له ډډه تاو شو کيبلونه

▲ پښتو پښتې کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خواکې نه پرپرديږنه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باقـــي و ننهواتې به درځمه

ketabton.com - The Digital Library

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

▲ څښتن تعالی نه به دې غواړم
په دې دنیا دې خدړان نه را کوینه

▲ التــه به دواړه سره ګورو
څوک وفادار څوک بې وفا په دنیا ونه

▲ کله په خیال کې ورسره یم
کله په خیال کــې یې راوړم رانه تم ییِنه

▲ کله تقدیر راسره مل وي
کلــه بې رحمــه ټوکــې و کړي رانه ځینه

▲ فردوسه! ولي سودایي شوي؟
تقدیر سودا راســره کړي مخــتورنه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوییمه کوټه E۱۰۲, ۳:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۳۷ چوپړی)

،، ټپــي

▲ محضــي په خوله ربښتیني وایي
راځه د زړه خوالــي و کاندو مرګ راځینه

▲ راځــه وصال ته غاړه کــیږدو
نور له هجرانه تــوبــګاره شوم مینه

▲ مینه کې وصل ټکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینه

ketabton.com - The Digital Library

▲ په غيږ کې سمه را غورځېږه
ما برايې درپسې ډېر ژړلې دينه

▲ ستا رنګ انار غوندې ښکارپږي
زما دې رنګ د مکياندې واړه ونه

▲ که يارانه نه کړې جانانه
داسې بيا مه وايه چې بيا له کلي ځمه

▲ زه دې رمټه ليونۍ کړم
مينه دې واخله ما په خپل خيال کړه مينه

▲ چې زه پخوا په خيال کې بيا شم
نور به په ژوند کې مينه نه کوم مينه

▲ دا سترګې ما وژنې جانانه
چې ترمې اوښکې يې سهار کې و وينمه

▲ په ګناهو توبې و کاندو
د پاک ځښتن ډېر ګناکاره يو مينه

▲ له پاک الله به فردوس غواړو
مور ګناکار يې د ورتلو لايق نه يونه

د ملا باقي غوندۍ په سر، د موسی کلا ولسوالی، هېلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۱۲,، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ,, لاس کې به غټ لرګی د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

▲ ځانه ځښتن باندې دې سپارم
تودو ايرو باندې مې خپل يار ولړمه

ketabton.com - The Digital Library

▲ د غم سیلۍ را باندې راغله
نمجنې سترګې مې له خاورو ډکه وینه

▲ ولې په اوښ باندې سوره یې؟
ماته معلوم شول ګولې ستا ټول فریبونه

▲ ځان د پشان د کوم قمرۍ کړه!
د خلاصیدو ځواب په ستونې کې واینه

▲ بنګالۍ پېغله درنه ښه ده
کوډګرې زه دې له خندا په ژړا کړمه،،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۸۷ چوپړی)

▲ پریږده چې ښې بلا وکاندې
نادان بچې دې د دښمن په لمسون دینه

▲ ځان سره تل په ژړا ژاړم
د یهودي لمسی د دین ټیکه دار شونه
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۳۲۹ چوپړی)

▲ په پټه، پټه غلی وران شې
پټ ړنګېدو پروژې م ستا له کور راځینه

▲ له ملو ړنک شې پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مې وران تل له تا وینه

▲ کړېکې دې کوم شهید رایاد کړم
که ټېمرشاه، که ملالۍ که نجیب کړمه

▲ د سلګۍ زړه پر دغه شین دی
سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ لیدلې دینه

ketabton.com - The Digital Library

,, ټیـکی

پېغلو چکچکي کړئ حلقه شئ
د پیغمبـر اومتـی څـوک نه نازوینه

ناوی لالـی دي لاس نه نیسـه
چې ننـواتي سـتا د زړه کور ته درځینه

ناوی رو، رو قدم اخـلـه
د ولس پېغلـي په کتار درسـره ځینه

ناکی دنیا درتـه فردوس شـه
مونږ د الله نه درتـه دا غوښتنې کـړونه

بډی ملکري دي خوشحاله
واده د سـتا دی ژړا دوی د دروغو کړینـه

که يې بوغان راباندي پلـوري
زه پېرودونکي د ابـی د ګسټ ګل یمه

زمونږ کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

,, مصری

د تورو ټکو برکت دی
تا غوندي خلک څوک منبر کي نه پرېږدینه

سـوګند په تورو ټکو کومـه
که د نامه په خوله واخلـم سـرکوب به یمه

مونږ به دي هسـي خاطر و کړو
کم اصل خلک څوک په پوځ کي نه پرېږدینه

ketabton.com - The Digital Library

▲ په سپينه ږيره کونيتوب کړي
ورانو کارو پسې د سپي په شانتي ځينه

▲ په سپينه ږيره سودايي يې
جومات کې کښنه عبادت و کړه ږبنه

▲ د اسلام رنګه دي کړه بده
سادی سودی امامه څه دي وستايمه

▲ اسلام بدنام خلکو بدنام کړه
ځکه يهودو باندې دين له منځه ورينه

▲ ګاونډ دي وړی ته چرګان خوره
داسې کارونه اسلام هيڅ نه قبلوينه

▲ اسلام د عدل انصاف دين دی
ځکه غريب غني يو ځای ځځلي کوينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوهيمه کوټه E۱۰۲, ۱۰:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لېږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۹ چوپړی)

,, مصرعۍ

▲ په لغمانيانو کې مې خوښ کړي
راځه، راځه پرديه زه دې خپله ومه

▲ ږښچينه سمه په سر کېږده
چرلنډيه ياره څوک به غږ درو کوينه

▲ ستا کور اوږ پاج نه کربان شم
لکه جلغ زه درنه تاو راتاوه شمه

ketabton.com - The Digital Library

▲ چې د وصال په خیال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شینه

▲ ستا له اوښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سیمه یې ساری نه وینمه

▲ ته په ښایسته ډمبر ګرځېږه
زه په خامه کشونو ځم لېونی شومه

▲ پرېږده چې ستا تعلیم پوره شي
مور مې خبره د کراري مجلس کړنه

▲ ښاګلیه یاره مه ځورېږه
که قسمت و شو په هغه ځای به یو شونه

▲ په ریګستان کې مې رېدي ده
ربه زرغون یې لویه وه تري لرې یمه

▲ زمام کم اصلو ته سلام دی
څوک چې له ټېټه وره ځي سر ټېټه وینه

▲ ربه د ستا په ازموینه
ما خو له پېغلو شوندو رنګ خوړلي دینه

▲ ربه د ستا په ارزونه
ما یې په زنه د ستا نوم لیکلی ونه

بوست، د فکیرانو کلی، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰,، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

▲ بيا به کړی ورځ را په شا وي
لکه چې کوتی څوک په بار بلده وينه

▲ ستا به لاسونه زما غوږونه
لکه ګاډی جلب دي هر وخت کش کونه

▲ څنګ ته مي راشي راته نه ګوري
لکه هندو چې کليمه بده راځينه

▲ اوس په لکسس باندې ګرد مه کړه!
ماته معلوم دي واړه لوبني لرګي دينه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دي دوي لاسي سلام کوينه

▲ فردوس ته هغه وخت ورياد کي
چې د غوبله غوبل يي تا باندې کونه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دي دوي لاسي سلام کوينه

▲ يه کربانه!؛ کربان وطنه زمور کور يي
په سر او سترګو به دي مور جوړو ارمنه

▲ يه کربانه!؛ کربان وطنه څومره خوږ يي
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

ketabton.com - The Digital Library

۱٤. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر یا د وخت موده یا وخت (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موکې یا موقع: دم، وار، ځل: ګړۍ، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: د موسیکي شېبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دقیقې: ساعته) په وخت کې ویلو ښکاروندی وندی کوم.

پښتون پښت په لنډو، منځنیو او اوږدو ساوو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په ناستو، خبرو اترو کې وګړي نومورې ګړنۍ پېښلي په لنډ پېر کې وایي؛ په سندرو، ښادیو او غوره شېبو کې یې په منځني پېر کې وایي او په غرونو، دښتو، سر خلاصو ځایونو کې په اوږد پېر کې وایي.
نه یې ډېر لنډوالی خوند بې خونده کوي؛ نه یې منځنیوالی خوند بې خونده کوي او نه یې ډېر اوږدوالی خوند بې خونده کوي.
شپانه یې په نیمو شپو کې د مزلونو په لنډولو سره، په اوږده سا وایي غږ یې هم خوندور کېږي، په یوه شرط چې روغ یې و وایي.

په دیارلسومه پېړۍ کې د لنډپېر بنسټ ګل محمد ګلکي کېښوده؛ منځني پېر ملاجان ملاګي، احمد ظاهر، خان قره باغي، پینده محمد منګل، منور اوستاد، حسني اوستاد، ایوب اوستاد، شاولي اوستاد، خیال محمد اوستاد، پاچاخان لغماني، اشرف تیراوال، هارو باچا،... . او اوږ پېر بنسټ اوستاد ګلزمان، اوستاد حیات ګردیزي، اوستاد عبدالله مقري او اوستاد اېنجېنیر سردار علي ټکر کېښوده.

د ټاټوبي سرغندوو سندر غاړو هر یوه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملاجان ملاګي د ظاهر شاه خان بابا د سلطانت په پېر کې دا لاندې لنډۍ د لغمان په ښادیو کې ثبت کړي دي.

لیکوال دا ناڅانخبري (زېرمې) په جولیز (شکلي) پېره وخته (پېر وخت) کالب کې سویې نټیالیو (منونکو، سویې منکرو) وګړو ته په ګړني بڼه نومورې پېښلې ټکي، ټکي انځورلیک ډول په لمبسه کې کوي.

ketabton.com - The Digital Library

۱۴. ۱ لومړی ښه لنډی: اې ,, الف،،:.

زړي لغماني لنډي: دا زړي لغماني لنډي کاستوري سور کي اوستاد ګل محمد ګلکي په ۱۳۲۲ لېږدي کي ويلي دي:.

وه!؛ له کاله نه مي سر هسک کړه
له تور کارغه سره ښارو مستي کوينه
پېر:. ۰۰:۰۰:۷۸:۰۷ (رپه: ثانيي: دکيکي يا دقيقي: ساعته) په وخت کي ويلي ده.

ولي به زه ورپسي نه مرم
مخ يي برباد کابل سردار زلفي فوځونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۱۸:۰۸ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کي ويلي ده.

الف اشنا کړم بي جدا کړم
تي په تلوار يار ته ورځم که په خولا شينه
پېر:. ۰۰:۰۰:۹۸:۰۷ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کي ويلي ده.

ثي ثاني يار به پيدا نه شي
جي په جمال کي خلک تېره کئ دينه
پېر:. ۰۰:۰۰:۹۹:۰۷ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کي ويلي ده.

عينه (ع) ته ورشه ورته وايه
غينه (غ) نه غمازه يار مي را وله دنه
پېر:. ۰۰:۰۰:۱۶:۰۸ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کي ويلي ده.

دال (د) دي ديدن ماته ناری ده
ذال (ذ) دي ذليل کړه د عاشکو نري زړونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۹۷:۰۷ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کي ويلي ده.

ketabton.com - The Digital Library

د جلې خوله شينکی کابل ده
دا نرۍ وريځې کوهدامان شينکي باغونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

ولې به تور دکن ته نه ځم
چې په دې مړو سترګو کوم د خولې خواستونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۴۴:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

د ابېځو په بڼه لنډۍ چې په کې د:. ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) پورې شتون لري.
د دوې لغمانۍ زړو لنډيو په منځ کې ګل محمد ګلکي اوستاد ويلې دي.
د زوکړې موده يې څرګنده نه (نامعلومه) ده، له پخوانيو زمانو څخه يې وګړي خوله په خوله مهترلام کې وايي.

له جګړو وړاندې بڼه په درز په بنادۍو کې رواني وې، په لنډ پېر کې سرغندوو سندرغاړو ويلې دي. لکه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملا جان ملاګي په ۱۳۲۲ لېږدې کې ويلې؛ د دوباره ثبت کړه موده يې ۱۳۶۹ لېږدې دی، خو په غږېزه پوستکالي (اډيو) له پيټې (کيسټو) څخه د سندرو هټيوالو دوباره اړولې ده په دوني، ۴:۳۵:۵۲ ۰۳/ ۰۷/ ۲۰۱۶ زېږدې کې يې دوباره غږېزه پوستکالي په بڼه خوندي کړې.
چې له څلورمې پيټې سندره ده، وخت : (وخت ټاکل، نېټه اينبودل: پرسور برابرول: مهال: د موسيقي يا موسيقي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت):.
۰۰:۲۰:۳۰:۰۱ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

د مينې پالنې لوړ حس، لغمان زرغون سيمې او سپېځلې پښتيانه چارپېريال او هواوېچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ketabton.com - The Digital Library

۱۴. ۲ دوبيمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،:.

زړي لغماني لنډۍ: دا زړي لغماني لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ملاجان ملاګي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلې دي:.

وۍ!؛ الف اشنا کړم بې جدا کړمه؛ وۍ!
تې په تلوار يار ته ورځم که په خولا شينه

وخت : (وخت ټاکل، نېټه اينښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۲۴:۰۹ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

وه!؛ ثې ثاني يار به پيدا نه شي
جيم په جمال کې خلق تېره يې کړه دينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۵:۰۷ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

عينه (ع) ته ورشه ورته وايه؛ وۍ!
غينه (غ) نه غمازه يار دې را وله دننه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۴:۰۷ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

دال (د) دې ديدن ماته ناری ده
ذال (ذ) دې ذليل کړه د عاشکو نري زړونه

پېر:. ۰۰:۰۰:۸۶:۰۸ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

يو مې په دې زړګی خوشحال ده؛ وۍ!
چې خان غريب به ټول يوې خاورې ته ځينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۴۱:۰۷ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

وه!؛ خالي به پاتې شي ميدانه
مسافر کډې باروي وطن ته ځينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۸:۰۸ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

ketabton.com - The Digital Library

علمه کانې د ويشتو يمه؛ وی!
مرګ مې ليده اشنا مې نه راستنه ونه
پيړ:. ۰۰:۰۰:۹۱:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

پام کو دوکه نه شې جانانه
غمازان شته څوک به دې تېر باسي مينه
پيړ:. ۰۰:۰۰:۳۰:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

وه!؛ خيال دې په خوب کې را په ياد شي
د شپې مې وېښ کړي تر سبا سلګی وهمه
پيړ:. ۰۰:۰۰:۰۹:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

د ابېځو په بڼه ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) لنډۍ، له څلورو لرغونو لنډۍ او يوې ټپې سره ويلې دي.

دا پورتنۍ ټولې وګړنې پېيلې له پارنويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې يې ټول ټال پيړ:. ۰۰:۱۸:۴۴:۰۱ (رپه: ثانيې: دقيقې: ساعته)

ketabton.com - The Digital Library

۱۴. ۳ درېيمه بڼه لنډی: پې ,, پ،،:.

زړي لغماني لنډی: لاندينی زړي لغماني لنډی کاستوري سور کې قاري عبدالحادي، د محمد بشير په غوښتنه، په ۱۳۶۸ لېږدي کې ويلې دي، پېر يې له ټنګټکور سره په دې بڼه دی:.

الف الله بې برکته
تې ده توبه ثې د ثواب جېم جنتونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۱۴ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

حج مې د خېر دال دلالت ده
رې ده روژه زې زلمي ذال ذکاتوهه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۵۴ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

شين د شراب سين د سودونه
صې د صلات غې غلامي طې طلاقونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۵ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

ضې د ضمهت عين د عيا ده
غين د غماز فې د فرهر قاپ قلمونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۹۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

کاپ کليمه لام لاالا ده
مېم محمد نون يې دی نور واو يې لوزونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

الکه شابسي په مينه؛ کنه!
د اوړې ورځ دې راته تېره کړه مينه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۱ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.
دا ټولې وګړني ټپيلي له پارنويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې يې ټول ټال پېر:. ۰۰:۰۰:۳۹:۳۳ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) دی.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ستر تاثیر لرونکی او وپشونکی لوری

د يوې کره پښتو ليکلارې سيندګی ډوله لارښود په بڼه پښتون پښت ته د دوی د ابېځو په سټه ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری د لنډيو، ټپه، ټيکې او مصرعيو مور ته په لاس راکوي.

د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ليکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسې:

له لرغون پېر څخه زمور نيکونو، له اوسني مجاوير احمد زيار، عبدالشکور رشاد، قيام الدين خادم، عبدالروف بينوا، ګل پاچا الفت، صديق الله ريښتين، عبدالحی حبيبي، صالح محمد کندهاري، پير روښان، اخون دروېزه، شاه پولاد امير کرور، بيټ نيکه ... . نوح د لمک متوشلښ(متوشلخ) زوی، اښنوښ(اخنوخ) مسی، يارد(يرد) کروسی، مهلائيل کودی، قينان اودی، انوش خوندی، د شيث ع پردی او د ادم ع له خولې (ساييز (تنفسي) غږې، سږې، کرنکې (د سږو نلونه)، مری، ژبې، ژبه، تالو، ژبې لاندې برخه، غاښونه او شونډې، کله په لږه او کله په ډېره سا.) وتلې غږونه دي چې نومړو غږېز ليک (غږ) او ابېځې خوله په خوله، سينه په سينه، څمخه پر څمخه، ټيټنګ په ټيټنګ، باندې په باندې، سيند ژی پر ژی، لورا لور، کورا کور، ښارا ښار، ټاټوبی په ټاټوبی مور ته کاپي (نقل، نمونه، سواد يا نسخه) کښل (تقليد ليکل، انشاء کول يا تاليف کول) بڼه راغلې دي.

د پښتون پښت د پښتو کاپي کښل شوي ابېځې (Pakhto Copy Write Alpabets) په لاندې بڼه دي، چې تر ټولو لوستونکو او پوهګړو وګړو ته يې يادول او لېږل (هڅول، جغات ورکول، تشويق کول) فرض دي. خو کوشني پښت ته يې وېلاړ يوون (ارادې يکړې، تصميم واحد، عزم يونټ) لا ډېر په چار دی.

په لاندې ډول يې د پښتو ژبې له لومړي توري پېل کوو او نړه پښتو ابېځې يې تر ۴۴ کښو. خو تللي يا د عربي ژبه کې ورګډ شوي ابېځو چې عربي وی يا ويکي کې تری ګټنه اخستل کېږي، يوازې په همغه کې تری نټه (انکار) نه کوو، چې هغه ځانته لس داني دي.

څه او څه چې هر ابېځې په پښتو وی کې کوم غږ لږه چې له خولې څخه را وځي کټ مټ همغه د پښتو ابېځی کښو، له سلو سل ۱۰۰٪ پورته يې غږېزليک (غږ، تلفظ) ته پام کوو، بيا يې په همغه وار ابېځی کښو او بور وو.

په لاندې بڼه :. ګڼه. غږېزليک (غږ) ابېځی... .

۱:. ,, اې ،، ا (الف، آ، ع) ۲:. ,, بې ،، ب ۳:. ,, پې ،، پ (ف) ۴:. ,, تې ،، ت (ط) ۵:. ,, ټې ،، ټ ۶:. ,, جې ،، ج ۷:. ,, چې ،، چ ۸:. ,, ځې ،، ځ ۹:. ,, څې ،، څ ۱۰:. ,, خې ،، خ ۱۱:. ,, دې ،، د ۱۲:. ,, ډې ،، ډ ۱۳:. ,, رې ،، ر۱۴:.

ketabton.com - The Digital Library

,, ړې ،، ړ۱۵:. ,, زې ،، ز (ذ، ض، ظ) ۱۶:. ,, ژې ،، ژ ۱۷:. ,, ږې ،، ږ ۱۸:. ,, سې ،، س(ث، ص) ۱۹:. ,, شې ،، ش ۲۰:. ,, ښې ،، ښ ۲۱:. ,, غې ،، غ ۲۲:. ,, کې ،، ک (ق) ۲۳:. ,, ګې ،، ګ ۲۴:. ,, لې ،، ل ۲۵:. ,, مې ،، م ۲۶:. ,, نې ،، ن ۲۷:. ,, ڼې ،، ڼ ۲۸:. ,, وې ،، و ۲۹:. ,, هې ،، ه (ح) ۳۰:. ,, يې ،، ې: (اوږده يې، دوې ټکې سر په سر يا په والاړه لرونکي يې، ښځينه وې (وييکي يا لغات) ډپرګڼه يې، ترمخې ابځې يې اوږ زېر(ـِ) اخلي او خوله ډېره خلاصيږي، لکه ټول ابځې چې غږ لري لکه:. اې، بې، تې، ټې... . يې پوري، ادې، شپې، شړومبې، شپنې، تياري، ناوړې، باندې، لاندې، کې، کيږي، شې، لري، لېوې، دې، وې، ادې، هېڅ، ښځ، تېز، تېر، پېر، کېڅ، زېر، زېړون، پر، پېښه، لېڅ، مېرمن، کښينه، ابځې، ګنګې، ړومنګې، ګندې، رېب، ستنې، لمنې، پرستنې، درغنې، خبرې، اترې، خپرې، منګولې، لارې، لوښتې، ځنګلې، ځنګلې، مټې، مڼې، خښې، لېږدېدل، خورې، تروړې، موړې، لورې،... .)
۳۱:. ,, يې ،، ې: (لنډه يې، دوې ټکې خوا پرخوا يا په پرتو لرونکي يې، نرينه وې يا وييکي (لغات) ډپرګڼه يې، ترمخې ابځې يې لنډ زېر (ـِ) اخلي او خوله لږه خلاصيږي، لکه:. زياتې، بياتې، کينچې، وري، نالبکي، دې، وي، کړي، ځي، شي، کيږي، سيمې واوېل، کانسوننټي، غويي، خښې، تربګنې، دوستي، وراني، ابادي، ودانې، خپلوې، ښادي، پردې، کودې، اپريدي، لغماني، الښنګاري، الښنګي، بادښې، قرغه يې، پشه يې، نورستاني، کوهستاني، عربي، اريانې، جرمني، روسي، امريکايي، روسي، اښګلېستاني، پنجابي، چنګيزي (منګولايي)، مغولي (اوزبېکيستاني)، تورکي، غزنوي، صفوي، اموي، غربي، اښدي، اټالياوي، رومي، فارسي، غوري، بخدي، الينايي، سالوي، لغماني، اريانې، بېباکي، شتمني، ر وي، ز وي، و ري، يکړ، يوون، يوسلو يولسم، يودېشتم، يوزرو او يوسلو او يوم، بوين، ښکاروندي، پلغاړي (زېنې)، تلپوړي (ځمکپوړي، تاکاوياني)، ځانګړي وګړي، نټيالي، وييپوهي، ويار، پېښرور، پېړ، نياوتون، لېوکټي، لنډوين، کيڅليک، ستغيوني، سونتوکي، ويرژلي، ميرني، بريالي، اتلولي... .)
۳۲:. ,, يې ،، ې:(نرمه يې، بې ټکو يې، زور واله يې، هېڅ ټکي نه لري، نرينه وې يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې، ترمخې ابځې يې زور (ـَ) اخلي او خوله لږه خلاصيږي پاس تالو لوړې هوا ځي، لکه:. زياتې، دې، وې، کړې، ځای، شې، چای، منګې، کانسوننټي، غويي، خښې، تربګنې، وراني، بدې، ښادي، پردې، کودې، اپريدي، لغماني، الښنګاري، الښنګي، بادښې، زمرې، زلمې، پشه يې، نورستاني، کوهستاني، عربي، اريانې، جرمني، روسي، امريکايي، بېباکي، شتمني، کجې، ليوني، ځغاستې (دهلېز)، پلغاړې (زينه)، چرچوبې (تشناب، ټوليت)، وريا‌وې (شاور، لمبازې)، ليکې (کښلې، کيتاب يا کتاب) ښکاروندې، ځانګړې وګړې، نټيالې، وييپوهې، لېوکټې، لرګې، سړې، غبرګولې، غبرګڼې، لرليدې، ستغيونې، سونتوکې، ويرژلې، ميرنې، بريالې، ځاروندې، بوې، دوې، نرې، خداى، وړې، لوې، ښکارندوې، خوې... .)

ketabton.com - The Digital Library

۳۳:. ,, يې ،، ی: (درنه يې، لکی دا ره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غبرګڼ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي، ښځينه وی يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې، لکه:. انی، بنی، اکی، کاکی، توړی، کوکی، برګی، لسپانی، نی، حجيانی، رتی، پتی، ګولوی، ټری، ډری، شبونکی، شپېلی، ګټيالی، لېوهګی، ناکی، شبی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپريدی، لغمانی، الښنګاری، الښنګی، بادپښی، ځمری، سړی، پشه يی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اريانی، جرمنی، روسی، امريکايی، شتمنی، کجی، ليونی، نټيالی، وييپوهی، ويږڵی، ميږنی، بريالی، ځاروندی، نری، وری، نړی، کړی، ډوډی، ځوکی، زغرټټری، اندی (قورمه)، ږلی، ټولنجی، بغبغی، ټپټپی، ډګډګی، سيوسيوی، يکی، کښتی، هګی، ځړځی، غرځنی، ځائی، دورانی، دورخانی، اځکزی، غرغښتی، ګوربځی، ملخنی، ژی، وی (لغات)، وی!(پارنويکي غږ دی د درد) ادکی، ځپلی، انګپټی (بخاری)، ځپړی، کوکی، کړکی، شالی ولی، پی، لنډی، ټپی، ټيکی، مصری، انګی، لنډکی، بکټی، کيسی (شبې)، پارکی، کاکړی، چاربيټی، سپينی (ازادې پېيلې)، کښه ګی، د اتن غبرګی، دري ځپېزی، ځلور ځپېزی، پېنځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هايکويی، موندی (سر پرېکړی)، انځورګی، کښتوزی (سانتی)، نامانبزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښپلېزی، ناپېيلی او سلسلی، ... .)

۳۴:. ,, يې ،، ئ: (امريه يې، ګودکی الف واله يې، په کړ(فعل) کې تری ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګودکی الف لري. همدا ورته غبرګڼ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي،، لکه. ډوډی و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ، ټاټوبی ودانه وئ؟، درناوی يې کوئ؟؛ د درنو درناوی کوئ!، بدې مه غواړئ!، د پردو مه کېږئ!، ځانونه وپېژنئ، خپل يوژبی مه وژنئ، د خپل پښت وګړي سره منډه وهئ!، ترلو کره لوښی ګرځئ!، ناغه له غواړه مه اخلئ!، چې له تاسو ټپټ وي زور ورسره مه ازمايئ!، لاس مو خلاص ساتئ، سخته کې سم لاس ورکوئ!، دا ټولي کښلي ولولئ، د پوهې او ځيرکتيا انکړ ځان ته وټاکئ!، په کال کې جاپانيانو غوندې سل کتابونه لولئ؛ عربانو غوندې مه کېږئ چې کال کې دوې کتابه ولولئ. لولی ته غوږ مه نېسئ، دا دونيا لولی ده، ډېر پام يې مه کوئ، يوازې په پښتو ليکل کوئ!!!؛ که نه يې کوئ پښت مو هېڅ بډايه کېږي او خپلواک کېږي. تاسو همداسې غواړئ او که نه يې غواړئ ... .

عربي ژبې ته ورګډ شوي ابېځو دي چې ډېر لږ ان د هېڅ په ښه غږونه په پښتو ګړدود کې لري، هسې (محضې) يې عربي ويکيو کې راځي. ۱:. ,, ټي ،، ث ۲:. ,, حي ،، ح ۳:. ,, ذي ،، ذ ۴:. ,, صي ،، ص ۵:. ,, ضي ،، ض ۶:. ,, طي ،، ط ۷:. ,, ظي ،، ظ ۸:. ,, عي ،، ع ۹:. ,, في ،، ف ۱۰:. ,, قي ،، ق.

ketabton.com - The Digital Library

په ربښت کي پښتو ډېره لرغوني او زړه د ژبو مور ژبه ده چې د ژبو ونې څېړي کي ډډ ته ډېر لږ واټن لري. هغه ښاخ دی چې لومړی زوکړه شوی دی او غورځېدلی دی. له همدې ژبې څخه دري (فارسي) او عربي، کوردي، اردو ژبې ته ابځي ورغلي دي. مورږ ته نه دي راغلي، زما پلټنه داسي په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسي ښودل شوې چې د کره ليکنې پښتو ۳۴ غږېزليک (غږ) لري. خو ټول ټال ۴۴ ابځي لري.
د پښتو کاپي کښل شوي ابځي (Pakhto Copy Write Alpabets) دي.

هر ګوره که د دري (فارسي) کښلي کښو، د دري (فارسي) په کړنلاره يې کښو او که عربی کښو، د عربي په کړنلار يې کښو، لکه:. چه کاره استی!، شما و ما، جنګلات کنر. الخيار، حلوا، قلم، الحليم، الرحمن، صفی، مجنون، تبليغ، المساجد، الطالب... .

بل لوري ته که مورږ کټ مټ د پښتو ابځي فونويکه کړو، او يا يې لاتيني اينګليسي ابځو باندې کښو يا واړو، دا د منلو کار هېڅ نه دی او نه د کولو دی. دا په ټوله کي زمورږ لرغوني ژبه له خندږ سره مخ کوي.
ناګلي راځي، ګټوره هم هېڅ نه څرګندېږي، زمورږ ډيرای وګړي له سلو ۱۰۰٪ ټول په همدې تورو او ابځو کښل کولی شي، اشنايي ورسره لري، د پښتون پښتوهني له لرغوني پيخليک را نبولی تر نن پېره پورې چې ټول کښلي کښل شوي دي، په همدې ابځو دي او آن د ټولو نټيالييو پوهګړو کښلي هم په همدې ابځو دي. د تورو اړولو ته هېڅ زما ټکی له سلو ۰٪ خوښه او اند، وند نه دی. زما ورته له سلو ۱۰۰٪ نټه ده.
د دې پايله ساده برابره وي دا چې په ټوله کي که د پښتون پښت يو ټکی ياد کړي، په پنځي ژبه هم پوهېدلی شي. د الله کتاب، د رسول الله خبرې او سنتو باندې چې په سترګو ويني تري پوهه اخستلی شي.
د بېلګي په بڼه مورږ د رومي، دنيا، کاني، کټ، د ونو په ډنډرو، وېلو شويو اورغلو کي ,, الله ،، کښل شوی وينو.
خو په بله هېڅ ژبه کي داسي نه وينو او نه شتون لري، چې (ALLAKH, ALLAH, ALLAX) په لاتيني يا فونوميکه ژبه دې کښل شوی وي.
ځکه په ,, الله ،، ج ذات نوم کي څلور ابځي دي، زمورږ د ژبې لومړی ابځي ا (اې)، دوې داني ل (لې) زمورږ د ژبې لومړی ابځي څلورويشتم او نهه ويشتم ګڼه ابځی ه (هې) دی.
چې سره يو ځای يې کړو، نو الله ج نوم کښل کېږي.
د دې له پاره زمورږ ژبه او زمورږ د ژبې تورې پنځي دي او د پنځا څښتن کښل شوي ابځو سره ورته والی لري.

ketabton.com - The Digital Library

چې د پوهېدو او ځکاوت جوګه مو کېږي، که دا مور لرې کړو، زمور پښت لا له تیارو سره مخ کېږي.
ځکه چې اوس، اوس مو دېرې پوهګړي وګړي په کره لیکلار نه دي په لار شوي. ان اسلامي او دیني کښلي په ناسم وینګ له تېر اسلامي بېره کښي، چې دا د ټولو بېغوري او بې پامي ده، ځکه که اینکلېسي ژبه یادوي، یوه ټکی نه غلت وي. نوم هم کره لیکي، NAME ټول چلونه یې یادوي، په ابېځو یې سر خلاص وي، خو د خپلې ژبې سره بنه دېر واټن لري.

د همدې له پاره د لاندې لیکوال له ۳۶ غږونو سره په نټه یم، د هغه لمبسه داسې ده، خو په کښلي کې دېرې ځای غږونه شمارلي نه دي ان ۳۸ دانې دي. ,, د یوې کره پښتو ټول ۳۶ خپلواکو او بېواکو، دوو غبرګغږونو (ی، ی) د سېمبولونو (تورو) لیکلړ یا (خپواک ابېځې ۷+ بېواک ابېځې ۲۷+ نیمواک ابېځې ۲+ غبرګواک ابېځې د یې ۵+ وې (و) ۶ ابېځې: ۴۷ چې هغه لس نور چې عربي ته مو ورکړي ور سره ګډ کړو، ټول ټال ۵۷ کېږي.) ،، (مجاویر، ۱۳۵۷ لېږدی، ۲، ۳، ۴ او ۵ چوپړی)، (مجاویر، ۱۳۸۲ لېږدی، ۳۷ او ۳۸ چوپړی)

زدکړه داسې ښودنه کوي چې د پښتو ژبې ټول ابېځې چې ټولو ویکي یې ۶۰۰۰۰۰ زرو ته رسېږي، له ۴۴ ابېځو څخه یې رغښت موندلی دی. همدا ټول ټال ۴۴ ابېځې زمور د ژبې ابېځې دي، زما په نظریې دا روغه خبره نه ده، یوه ټمبل شوی خبره ده چې ځینې باندني ژبپوهان وایي چې پښتو ابېځو کې د عربي ژبې ۲۸ پور شوي ابېځې دي، د پارسي ژبې ۴ پور شوي (آې، چې، پې او ژې یا آ، چ، پ او ژ) ګډ دي، پاتې ۱۲ ابېځې د پښتو ځانګړي توري دي.

بل لور ته په ټوله کې پښتو ژبه د پارسي او عربي ژبو ځانګو ده او بخدي یې ټاټوبی دی. پښتو ژبې پور کړي نه دي له دې ژبو څخه بلکې عربي ته یې ۲۸ ابېځې ورکړي، پارسي ته یې ۳۲ ابېځې ورکړي خپله یې ۴۴ ابېځې دي چې ټولې خبرې رانغاړي او په بشپړه بڼه یې لمبسه کې کوي.

,, لیکدود ستونزې:. یوه کره لیکنې پښتو ۳۶ غږونه (Sounds) لري، خو ابېځې (الفبې،) یې له دېرشو نښو (توریو یا حرفونو) ټېرې نه کوي. له اووه واوېلو (Vowels) څخه یې یوازې دري دا لیکنې نښې یا توري (و- ا - ی) لري.
د زور (فتحې) او زورکي له پاره (ه) له پخوا راهیسې، هغه هم یوازې په پای کې رادود شوې ده.
خو (ء) او یا چرګۍ (هه) کارونګ د ژبپوهنیز رښت (قانون توپیر) تر دېر ځایه زیانمنوي، له لوستونکي لار لودن ورکوي.

ketabton.com - The Digital Library

یوازې د ,, یاوو ،، د پینځګونو، په بله وینا، شپږ ګونو ډولونو له رامنځته کولو سره یو څه لیکدودي سمون راغلی دی چې له ښه مرغه پیښور اکېډیمۍ هم هوکې کړي دي؛ که څه هم د اردو په پښتو د (ے) او دغه راز (ء) بې کچې کارونې (اُو، ځائ، خدائ ... .) کوزنی لیکدود خورا ډېر پېچلی، کړکېچن او کرغېړن کړی دی او په ټېره چې زور، زېر او پیښ هم ور سر باري کړي.،، (مجاویر، ۱۳۸۸ لېږدی ، ۲۷۶ چوپړی)

د عربي ژبې نښې نښانې (زور پرځای الف ، زېر پر ځای یې، پیښ پرځای و، غږوندي څخه هېڅ ګټنه نه شته... .) په پښتو ژبه کې زور، زېر، پیښ هېڅ شتون نه لري (ا، ی، و، ... .) څخه ګټنه اخستل کېږي، د پښتو ژبې غږیز رغښت سره هېڅ اړخ نه لګوي او پښتو غږېزه یا فونیمیکي ابېځې (الفبې) په لاندې بڼه دي.

د الف (ا) د پښتو ژبې لومړی توری دی، چې په څو دانو ویکیو کې د آ، آس، آر، آره، آړ... . په نورې کې نه راځي چې اوږد ویل کېږي.

چې له ۱۹۳۶ زېږدي د پښتو ژبې له ملي رسمي قانونیت راهیسې او د اوستاد مجاویر احمد زیار په هڅه له ۱۹۷۴ زېږدي راپه دې خوا تري په منلې بڼه ګټنه اخستل کېږي.

زورکی پای نومونه: نیکه، تره، زړه، وراره، واده، شپانه، پښتانه، ... .
یه، یه روره!، یه پلاره، یه زویه، یه پوهندویه!، یه ساتندویه!، لویه!، سویه!، یه خویه، یه بویه!، رویه!، ... .
په میړانه، په ځغرده، په ډاګه، هېڅکله، یا هله، پورته، دننه،
زور پای (ستاي) نومونه، چې هم ښځینه کارپرې او هم نرینه او څه نا څه له درې ژبې سره ګډون لري، لکه: ډاډه، ډډه، ښایسته، ساده، پیاده، شهزاده، مېلمه، قورمه، پنبه، ... . په پام کې و نیسئ.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ۱ ای (ا، الف، آ):. کره پښتو لیکلاري ابېڅو غږېزلیک (غږ) په ستې لنډیو، ټپو، تیکیو او مصرعیو

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د یوې کره پښتو لیکلاري سیندګی ډوله لاربښود په ښه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په ستې ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری د لنډیو، ټپو، تیکیو او مصرعیو مور ته په لاس راکوي. چې ګڼه. غږېزلیک (غږ) ابېڅې په کې کره سپینې ته را وباسو.

۱:. ,, ای ،، ا (الف آ)؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړۍ ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لنډیو:

,, اباسین بیا په څپو راغی
په سر یې راوړه سپینې خولې زېړ پیزوانونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱چوپړی)

,, آینه مې څله مخ ته نیسې
نېستۍ مې ښه جوسه بدرنګه کړه مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۱چوپړی)

۲:. ,, بې ،، ب؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېیم ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لغماني ټپه او لنډیو:

,, بابا دې ما وژلی نه دی
چې راته نیسې د زړې ولې بندونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۲چوپړی)

,, بیه د باز رانه پرې لاړه
اشنا ګونګی وخوت تاوان راباندې شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱چوپړی)

۳:. ,, پې ،، پ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درېیم ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لغماني مصرعیو او لنډیو:

ketabton.com - The Digital Library

🔺 ,, باچايي تخت مي په کار نه دی
جانان دي لو کړي زه به وړي ټولومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲چوپړی)

🔺 ,, پېکی مي مه پرېکوه موري
پر سر پرېکړو ونو نه کښېني بازونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۴۹چوپړی)

۴:. ,, تي ،، ت؛ د پښتو کاپي کښل شوي څلورم ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لغماني مصرعې او لنډۍ:

🔺 ,, تا به زما په غېږ کي وژني
زما دي مرګ وي چې جامې به غونډومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی،۵۰ چوپړی)

🔺 ,, تېر شوی عمر به را نه شي
که د دنیا ببدیا اوبه په اوښکو کړمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۵۸ چوپړی)

۵:. ,, ټي ،، ټ؛ د پښتو کاپي کښل شوي پېنځم ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لغماني مصرعې او لنډۍ:

🔺 ,, ټال ته ختم بنګړي مې مات شول
ګنا د یار ده چې کوي اشاره تونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی،۵۹ چوپړی)

🔺 ,, ټینګه مي مه نیسه په غېږ کي
ستړي ستومانه له واده راغلي یمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۶۱ چوپړی)

۶:. ,, جي ،، ج؛ د پښتو کاپي کښل شوي شپږم ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لغماني لنډۍ:

ketabton.com - The Digital Library

🔺 ,, جادوګر ډېر رانه چاپېر دي
د خپل جانان څخه مې لرې ګرځوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۶۲ چوپړی)

🔺 ,, جهان د ژوند خالي بازار دی
د عمر بیه نور څه نه شته بې له غمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۰ چوپړی)

۷:. ,, چې ،، چ؛ د پښتو کاپي کښل شوي اووم ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لغماني مصرعې او لنډۍ:

🔺 ,, چاته به تور چاته به سپین یې
ماته د زرو کټورې بنکاري مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۷۱ چوپړی)

🔺 ,, چې یې په زړه کې اور د عشق دی
زر به پرې کور د رکیبانو وسېزینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۰ چوپړی)

۸:. ,, ځې ،، ځ؛ د پښتو کاپي کښل شوي اتم ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لغماني لنډۍ:

🔺 ,, څانګه به نن سبا کې ګول شي
ما یې په سر کې سرې غوټۍ لیدلې دینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۸۱ چوپړی)

🔺 ,, څیرې ګرېوان د ګول په شان یم
اوښکې سهار لکه شبنم پرې ورومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۴ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۹:. ,, څې ،، څ؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه ابېځې پېل شوې لرغوني لغماني لنډۍ:

,, ځان به په خر سين کې لاهو کړم
الته به و وځم چې مې کدر په چا وينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۵ چوپړی)

,, ځه د اختر په سبا راشه
زه به در و ځم توري سترګې سره لاسونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۶ چوپړی)

۱۰:. ,, خې ،، خ؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه ابېځې پېل شوې لرغوني لغماني ټپه او لنډۍ:

,, منډه مې زړه په سر کې خښ شو
غوټۍ غوټۍ وينې يې ځې له پرهارونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۸ چوپړی)

,, خيال دې له وصل نه کم نه دی
زه تسلي د زړګي ځکه پرې کومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۰۴ چوپړی)

۱۱:. ,, دې ،، د؛ د پښتو کاپي کښل شوې يوولسم ګڼه ابېځې پېل شوې لرغوني لغماني ټپه مصرعی:

,, دا اخری مصرعی مې وا وره
په زړه سوری شې چې مې و کړې ټپوسونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۰۵ چوپړی)

,, ديوال سوری کړه دسمال را کړه
پلار دې خپګر دی بيا به جوړ کړي ديوالونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۲ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۱۲:. ,, ډي ،، ډ؛ د پښتو کاپي کښل شوي دوولسم (دوېلسم) ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لغماني ټپه او مصرعه:

▲ ,, ډبري واخله ما پري وله
د زورورو په یارۍ چې نازېدمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

▲ ,, ډېوه رڼا کړه دیدن و کړه
سبا به وایي چې ما خوب لیدلی ونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

۱۳:. ,, ري ،، ر؛ د پښتو کاپي کښل شوي دیارلسم ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لغماني ټپه او لنډۍ:

▲ ,, را باندې و ژاړئ عالمه
یو زکندن دی بل د یار له غېږې ځمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۴ چوپړی)

▲ ,, ریبار یې ډېر ګرندی راغی
چې مرور اشنا به څه ویلي وینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)

۱۴:. ,, ړي ،، ړ؛ د پښتو کاپي کښل شوي څوارلسم ګڼه ابېځي پېل شوي د لیکوال لغماني ټپې:

▲ ړانږه مې وینې خپلې وځښې
ړنګتیا یې څه ده ړنګ وي داغلي زړونه

▲ ړېن په بنه واړولم
څه به کړي مینه مې د یار په زړه دننه

▲ ړندې پېښې را باندې و که
د ژبې لاړې دې درمل د ړنګې زړه نه

ketabton.com - The Digital Library

د لنډیو، ټپو، تیکیو او مصرعیو انګړ
څېړنـــــــ

ketabton.com - The Digital Library

,, ږغ شو پر کټ يې جانان راوږ
زړه مې په پر شو چې پر شا يې نه وي زخمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, ږلی دې ستا په فصل راشي
زما جانان له نرۍ ملا کړي فریادونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, ږپره دې سپینه غاښ وتلی
په یارانې په سې ملنګ ګرځي مینه،،
(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

۱۸:. ,, سې ،، س؛ د پښتو کاپي کښل شوي اته لسم ګڼه ابېځي پیل شوي لرغوني لنډۍ او تیکی:

,, ساتلی باز مې رانه لاړه
په مارګله به ورته دام د زلفو ږدمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, سینې ته غټ لونګین جوړ کړه
دول به يې ستا وي بوی به يې ما لره راځینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۶۱ چوپړی)

۱۹:. ,, شې ،، ش؛ د پښتو کاپي کښل شوي نولسم ګڼه ابېځي پیل شوي لرغوني لنډۍ:

,, شا خو دې را ته کړه راهي شوي
د اوښکو ډکي سترګي څوک را پاکې کړینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱۲ چوپړی)

,, شین خالی ټپټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخسته جرمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱۴ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۲۰:. ,, بني ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوي شلم ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لنډۍ او مصرعې:

,, بنادي د دواړو مبارک شه
اول زمور چې مېلمانه راغلي یونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

,, بنیښه د زړه مي ماته نه شوه
بېلتانه ډېر پرې د ګولو وکړه وارونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۵ چوپړی)

۲۱:. ,, غي ،، غ؛ د پښتو کاپي کښل شوي یوه ویشتم ګڼه ابېځي پېل شوي لرغوني لنډۍ:

,, غاټول به ټول امپل به جوړ کړم
د یار له پاره بی په غاړه ګرځومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۵ چوپړی)

,, غیلی خپرې که راته ګوره
چې په لمر څرک به دې لیدو لره درځمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

۲۲:. ,, کي ،، ک؛ د پښتو کاپي کښل شوي دوه ویشتم ګڼه ابېځي پېل شوي زړې لنډۍ:

,, کابل ته مه وایه چې وران شي
په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)

,, که یو نظر راباندې و کړې
لکه د لمر به سر هسک په پینې شمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۰ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۲۳:. ,, ګي ،، ګ؛ د پښتو کاپي کښل شوي دري ویشتم ګنه ابېځي پیل شوي زړي لنډۍ:

,, ګرانه د خدای د پاره راشه
پر ما تیاره ده چې رنا راباندې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۰ چوپړی)

,, ګیله له خپلو ځینې کېږي
له بېګانه وو به څوک څه ګپله کوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۳ چوپړی)

۲۴:. ,, لي ،، ل؛ د پښتو کاپي کښل شوي څلور ویشتم ګنه ابېځي پیل شوي زړي لنډۍ او مصرعې:

,, لاټین رنا کړه دیدن و کړه
بیا خو به وایي چې ما خوب لیدلی ونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۳ چوپړی)

,, له تورو څنګ مه کړه لالیه!
ځوانان پر سرو تورو ورځي نجونې ګټینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۷ چوپړی)

۲۵:. ,, مي ،، م؛ د پښتو کاپي کښل شوي پینځه ویشتم ګنه ابېځي پیل شوي زړي لنډۍ:

,, ما اټېران په لاس کې واخله
پر ما اټه کړه د اوږدو زلفو سرونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۸ چوپړی)

,, مینې دې زور راباندې و کړ
په میړي پښه نه ږدم چې یار بی پاتې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۷۹ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۲۶.. ,, نې ،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږ ویشتم ګڼه ابېځې پېل شوې زړې لنډۍ:

,, نا ترسې خلک دې کسکر کړل
چې نرۍ سترګې توروې وهې خالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۰ چوپړی)

نه! نیمه شپه شوه یار را نغی
زویه ویده شه چې په خپله پسې ځمه

,, نیمه شپه شوه یار مې را نغی
د کت بازو راته سړی، سړی کېدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۸ چوپړی)

۲۷.. ,, نې ،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه ویشتم ګڼه ابېځې پېل شوې د لیکوال لنډۍ:

ننکۍ دې پاس څړځې ته نه ځې
بېګا په توره خړه و لاړه تړې شپانه

نې غټه روغه، روغه جوړه
مور ته بختې یې وه له ځای ځنې خپه تله

۲۸.. ,, وې ،، و؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته ویشتم ګڼه ابېځې پېل شوې لنډۍ:

وار به دې تېر شي ژېړه ګله
چېرې به بیا پسرلی سپرې زېر ګلونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۸ چوپړی)

وېښته یې اور باندې کاږه شو
ځکه یې زلفې په رخسار تاو شوې دینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۲۹:. ,, هي ،، ه؛ د پښتو کاپي کښل شوي نهه ویشتم ګڼه ابېڅي پېل شوي لنډۍ:

هابیل قابیل و سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۵ چوپړی)

هیکل د سر په سینه کېږده
تیاره مابنام به پر ما لوړ مازیګر کینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۸ چوپړی)

۳۰:. ,, يي ،، ي؛ د پښتو کاپي کښل شوي دېرشم ګڼه ابېڅي پېل شوي د لیکوال لنډۍ:

پر خو دارلی نه یې یاره
له غره راغلی رنګ دي ځي راځي مینه

۳۱:. ,, يي ،، ي؛ د پښتو کاپي کښل شوي یودېرشم ګڼه ابېڅي پېل شوي لنډۍ:

یا به دنیا کې سم ژوندون کړم
یا به د مړو څنګ کې خاورو لاندې شمه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۸ چوپړی)

یوه یې کمال بل یې جمال دی
پر ما مجال دی چې د ځان اشنایي کړمه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۰۹ چوپړی)

یوه ورستۍ لنډۍ دې داوي
رب دې د دوو مینو و کړي دیدنونه
(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۴۹۴ چوپړی)

۳۲:. ,, يي ،، ی (نرمه یې، بې ټکو یې، زور واله یې، هېڅ ټکي نه لري)؛ د پښتو کاپي کښل شوي دودېرشم ګڼه ابېڅي پېل شوي لنډۍ، ټپه، تیکۍ او مصرعۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات

ketabton.com - The Digital Library

Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دي له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دي په وييپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړي پېيلي هم نه شته.

۳۳:. ,, يې ،، ی (درنه يې، لکی داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غبرګڼ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي، ښځېنه وی يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې)؛ د پښتو کاپي کښل شوي دري دېرشم ګڼه ابېڅي پيل شوي لنډی، ټپه، ټيکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غوندې، نمونه (نمونې اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دي په وييپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړي پېيلي هم نه شته.

۳۴:. ,, يې ،، ئ (امريه يې، ګوډکی الف واله يې، په کړ (فعل) کې تري ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري همدا ورته غبرګڼ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي)؛ د پښتو کاپي کښل شوي څلوردېرشم ګڼه ابېڅي پيل شوي لنډی، ټپه، ټيکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غوندې، نمونه (نمونې اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دي په وييپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړي پېيلي هم نه شته.

۱:. ,, ثې ،، ث؛ د پښتو کاپي کښل شوي لومړی ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅي پيل شوي د ليکوال لنډی:

- ثابت قدم وسه جانانه
  د ثانيه ګر په شان چورلېڅ تل له تايمه

- ثوابيروژې مه نيسه ياره
  د يار په هېنده کې اجرونه کال کلونه

۲:. ,, حې ،، ح؛ د پښتو کاپي کښل شوي دوېيم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅي پيل شوي زړه ټپه او لنډی:

ketabton.com - The Digital Library

,, حاجت مې نه شته د ویلو
تا ته معلوم دې سراسر د زړه حالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۷ چوپړی)

,, حیات زما په سې برباد شو
بې وفا یار د نورو و د نورو شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۷ چوپړی)

۳:. ,, ذې ،، ذ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درپیم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پیل شوې زړه ټپه او لنډۍ:

ذاکرالله ته داسې وایه
د بښمن دې خوار شه چې څپلې دې سمه وینه

ذاکرالله خو زمونږ ورور دی
د زړه په مینه یې په لنډۍ کې یادومه

ذکات د سرو شونډو مزه که
غازي پرې ځان کړه یې ذوالجلال کوه شکرونه

ذوالجلاله! ژر را رسېږه
شیطان فاسق مې ړنګوي د زړه برجونه

۴:. ,, صې ،، ص؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پیل شوې لغماني لنډۍ:

صبر به کړم بښرا به نه کړم
صبر سرور دی ځوانیمرګ به شې مینه
(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۳۸ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

صیاده! غلی، غلی کېږي
زما د زړه بلبل هوښیار دی نه راځینه
(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۴۱ چوپړی)

۵:. ,, ضي ،، ض؛ د پښتو کاپي کښل شوي پېنځم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېځي پېل شوي د لیکوال ټپې:

ضعیفه! هر څه په دنیا دي
ټینګ یو الله دی چې مدام په دنیا وینه

ضعیف بدن مي مه کړي خدایه
ضعیف بدنی د هر چا مهتاجه وینه

ضعیف ابلیس لعین شیطان دی
په بسم الله باندې یې مرګ لوخړه شینه

ضربه، ضربه ضربې ضربې که
ضابط شیطان مو ضامني ضایعه کوینه

۶:. ,, طي ،، ط؛ د پښتو کاپي کښل شوي شپږم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېځي پېل شوي زړه ټپه:

طاقت د زړه فکر او صبر
جانان زما نه په غمزو کي وړي دینه
(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۴۲ چوپړی)

,, طبیبه! رنځ مي لا علاج دی
خوشي خواري دي په ما نه کړي اثرونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۲۴ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

طبيب زما د رنځ طبيب دی
بد مي نصيب دی يار مي خوا ته نه راځينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۳ چوپړی)

۷:. ,, ظي ،، ظ؛ د پښتو کاپي کښل شوي اووم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېځي پېل شوي لنډی:

,, ظالمه! دا ظلم دي بس دی
چې يو دي خوار کړم بل دي ورک کړم له وطنه!،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

,, ظالمه! نور بنديان دي ډېر دي
يو ډار اخلاص کړه خلک يې ډېر، ډېر يادوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

ظلم دي ډېر راباندې و کړ
نور مي د اور لمبو ته مه نيسه مينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۴ چوپړی)

۸:. ,, عي ،، ع؛ د پښتو کاپي کښل شوي اتم ګڼه ابېځي پېل شوي زړي لنډی:

,, عاشقان ټول سوي سکاره دي
ليلا په تورو سکرو مه برده قدمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۰ چوپړی) په پښتو کې لېوال (عاشقان)، کدم (قدم).

,, عمل مي خپل دی را رسېږي
په يار به ولي د ظالم حکم کومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۵ چوپړی)

۹:. ,, في ،، ف؛ د پښتو کاپي کښل شوي نهم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېځي پېل شوي زړي لنډی:

ketabton.com - The Digital Library

▲ ,, فراق در یاب دی پای یې نه شته
زه ورلاهو شوم د هجران غوټې وهمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲۹ چوپړی)
په پښتو کې ببلوالی، لړېوالی، پراک (فراق)، ببلتون (هجران).

▲ ,, فلک نن دې کومک غواړم
چې خوا په خوا مې خپل جانان له ورولینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې اسمان، هسک؛ هغه ګومیزی سطحه چې خلکو په ګومان کاوه چې ستوري په کې ښخ دي (فلک). (اړین باید مطلب یې الله ج وي، تري غوره ده چې الله ج و وایي. اسمان، هر څه د الله مخلوق دي او هغه یې پالونکی دی.)

۱۰:. ,, قې ،، ق؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېځې پېل شوې زړې لنډۍ:

▲ ,, قادره! خدایه ته مې مل شې
د ببلتانه غم ته یوازې پاتې شومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې دېر ځواکمن (القادر).

▲ ,, قیمت دې و وایه جانانه
چې روح مې ستا شي نور به ځومره پاتې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۳۳ چوپړی)
په پښتو کې ارزښت، بیه، قیمت اینوول، بیه ټاکل (قیمت).

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکي نخښې

د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرعۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری د دوی تر منځ بېلونکي نخښې دي.
نومړي بېلونکي نخښې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹.۷ انځورلیک (پراګراف) کې و ګورئ.

(1) د لنډۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زمونږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوي سري پېښه یې د لنډۍ نوم باندې نومولی وه، چې دي پښتو دوي سري پېښې له لټکي سره ډېري ورته ځانګړي ځانګړنې لرلې. لکه:

۱. ښه ډول لري
۲. بند بند دي
۳. ګړندۍ حمله کوي
۴. تېز زهر لري
۵. تېز زورور زهر شیندي
۶. اوږد عمر لري
۷. ښه غږ یا پشهاری کوي
۸. په حیرانونکي بڼه دي خوښ راځي چې وي وینې
۹. د لیدلو تلوسه پیدا کوي
۱۰. سالم بچیان راوړي، ګڼه یې ډېرېږي
۱۱. هر سر یې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري
۱۲. دوي د لېنډۍ ژبې یې پر دوښمن وېره اچوي
۱۳. د تنې یې ځلور سترګې وي (هر څه راڼه وینې)
۱۴. چالباز وېشتونکی د زهرو سر یې پېل کېږي، د دې چې سیالي کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پایښت و کړي
۱۵. عجیبه احساساتي

مورږ ته یې دا همداسې را پرې اینې دي، په همدې بڼه یې پوښ کې کړي.
هرې ټپې، ټیکۍ او مصرعۍ چې دغه پورته ځانګړنې درلودلې نو هغو ته لنډۍ وایي. تاسو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرعۍ ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا لنډۍ دي چې د لټکي ځانګړنې (خصوصیات) لري.
ټپې، ټیکۍ او مصرعۍ دا پورته ۱۵ ځانګړنې نه لري او ټپې، ټیکۍ او مصرعۍ نه دي، بېلوالی یې پر همدې کې دی.

ketabton.com - The Digital Library

(2) د ټپي ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوري ببلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را او باسي چې زمونږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوي سري پېله يې د ټپه په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پېيلې له ټپ سره ډېر ورته ځانګړي ځانګړنې لرلې. لکه:

۱. درد پيدا کوي
۲. د انسان په تن کې چې درد وي، نو بيا سم د کار نه وي
۳. خوښي له منځه وړي
۴. خفګان ډېره وي
۵. په هېڅ څه پام نه راوړي
۶. انسان په دردونو اړوي
۷. تاثير يې د انسان په زړه ټپ جوړه وي
۸. پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې يوازې احساس يې کېږي، خو ليدل کېږي نه
۹. بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښحالي څرګندوي چک، چک کوي
۱۰. تاثير يې د انسان رنګ پرک زېړ اړوي
۱۱. غم ډېر وي
۱۲. د انسان سپينې تختوي
۱۳. ولس پرې خبرېږي، رسوايي کوي
۱۵. کړو زياتوي
۱۶. د ټپ باندنۍ برخه کوشنۍ وي او د ټپ دننۍ برخې رېښه اوږده وي
۱۷. انسان رنځور وي

مونږ ته يې دا همداسې را پرې اينې دي او په همدې بڼه يې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټيکۍ او مصرۍ چې دغه پورته ځانګړنې درلودلې؛ بڼه غوږ ورته و نيسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نوبيا يې پېژنئ.
چې دا ټپي دي چې د ټپ يا زخم ځانګړنې (خصوصيات) لري. لنډۍ، ټيکۍ او مصرۍ نه دي، ببلوالی يې پرهمدې ځانګړيو ځانګړنو کې دی.

ketabton.com - The Digital Library

(3) د ټیکۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپینې ته رااوباسي چې زمور لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوي سري پېیله یې د ټیکۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دي پښتو پېیلې ټیک، رټ رمټ یا سم برابر سره تشبع کړی دی چې ورته ټیکۍ وایي. د ټولو پام د ناوې ناوټوب درناوي ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نومولې دي. ټولې ځنګېرنې یې د بنادیز د دي شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي او له همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړي ځانګېرنې لري. لکه:

۱. ناوې د ناوټوب درناوي په کې وي
۲. د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړوي
۳. رټې رمټې وي
۴. خوښې ډېره وي
۵. ډېر خوږ تاثیر لري
۶. ډېر پام د خلکو ورته اوړي
۷. تر ډېره ستایل کېږي
۸. تاثیر یې ټینګ وي
۹. مېرمني یې ډېرې وایي
۱۰. په ودونو کې ډېرې اورول کېږي او یادول کېږي
۱۱. د پال په بڼه یې پېغلې وایي
۱۲. په کډه یې وایي سره
۱۳. پېغلو لاسونه سره یو تر بل ورکړي وي، ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي
۱۵. ناوې پرې ډېره خوشحالېږي
۱۶. د ناوې ستاینه په کې وي

مور ته یې دا همداسي را پرې اینې دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې او مصرعې چې دغه پورته ځانګېرنې درلودلې؛ بڼه غوږ ورته و نیسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نو بیا یې پېژنئ. چې دا ټیکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېریال زوکړې ځانګېرنې (خصوصیات) لري.
لنډۍ، ټپې او مصرعې نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانګړې ځانګېرنې کې دی.

ketabton.com - The Digital Library

(4) د مصرعې ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري ببلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زمونږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوي سري پېیله یې د مصرعې په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوي سري پېیلې له مصرعې توري او مصرعې سره ډېري ورته ځانګړي ځانګړنې لرلې. لکه:

۱. ډېري ښایسته وي
۲. ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستي برخه یې لنډه او دوهېمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرعې دواړو مسرو ته ورته وي.)
۳. ډېر ژر تاثیر کوي
۴. انسان په یوه وار له منځه وړي
۵. یوه وار یې سړي ته بس دی
۶. ببلابېلې بڼې لري
۷. درې خواوې یې سړی پرې کوي
۸. په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي
۹. ډېري لرغوني دي
۱۰. لرغوني اندازه کړل شوي
۱۱. لرغوني څېړل شوي
۱۲. د مصر هرمو غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی
۱۳. لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي
۱۵. زورورې دي
۱۶. په هر ځای کې تري ګټه اخېستل کېږي
۱۷. د نندارو شیان دي
۱۸. وهم لري (مصرعې خولې، تاج د ټمبوني مار نخښه)
۱۹. زور دی
۲۰. په مینه ساتل کېږي
۲۱. تل انسان سره وي
۲۲. مکاري وې لکه لنډې مصرعې توري
۲۳. د مېرمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي
۲۴. درندې دي
۲۵. سختې دي
۲۶. جوړول یې ګران دي
۲۷. ډېر ارزښت لري
۲۸. نندار چیانو ته یوه ابلاغ وي

ketabton.com - The Digital Library

۲۹. مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي
۳۰. په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي
۳۱. په خپل ځای کې کارېږي
۳۲. ډېرې لنډې دي

مورِ ته یې دا همداسې را پرې اېښې دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړي. هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ چې دغه پورته ۳۲ ځانګړني درلودلې. بڼه غوږ ورته و نیسئ پام ورته و کړئ نو بیا یې پېژنئ. چې دا مصرۍ دي چې د مصرۍ تورو او مصرۍ ځانګړني (خصوصیات) لري. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ نه دي، ببلوالی یې پر همدې ځانګړیو ځانګړنو کې دی.

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول یې

د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ته مسرې ویلی شو، خو مصرۍ ورته نه شو ویلی. هرې مصرۍ ته لنډۍ، ټپه او ټیکۍ نه شو ویلی.

د دې له پاره چې د دوی په منځ کې ځانګړې ځانګړنې د ببلوالي سره شتون لري. خو کالب (ژانر، چوکاټ) او د ځمککچپو هنې (هندسې) رغښت یې سره ورته ډول لري.

نومورې ټولې وګړنې پېیلي دوې مسرې لري، چې یوه یې پیلنۍ مسره او دوېیمه یې پاینۍ مسره وي (له دوې نیم بیتې او دوې نیمګړۍ وي یا یوه مسره، یو بند، یوه کړۍ، یو بیت).
چې په ټوله کې دا داسې ښکارېږي چې پاینۍ مسره یې د نومورو پېیلو د پنځې منځه وي.
د پښتو ژبې هره لهجه منځنۍ کوي، چې په هر لهجه د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ په کالب کې ځای شي یوه کره مانا او مفهوم لېږدوي.
ځلور بڼه د رنګونو ښکاروندي لري، د دوې منسوبو شویو رنګونو پرته.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ٤ تي (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې، ځېزې او زورنې ټولواله

د لنډې، ټپه، ټيکي او مصرىٔ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډې، ټپه، ټيکي او مصرىٔ ۲۲ ځېزه نه وي چې پيلنې مسره (نيم بند، نيمه کړۍ) يې نه ۹ او پاينې مسره يې ۱۳ ځپې ولري.
په سندرو، اوازونو، غږونو او کښلو کې له پيلنې مسرې سره ۱ يا ۲ يا ۳، ۴ ځېزه سارباري او بېخباري کېږي، په همدې بڼه يې پاينې مسرې سره يې ۱ يا ۲ يا ۳، ۴ ځېزه سارباري او بېخباري کېږي. چې دا سرباري، منځباري او بېخباري ځپې د لنډې، ټپه، ټيکي او مصرىٔ د پيلنې او پاينې مسرې ځپو کې ډېروالی را ولي چې دا يو رښت دی او ګڼلی بنسټ دی.
چې دا هېڅ باکه نه کوي. کله پيلنې مسره د دې پېيلې (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶يا ۱۷) کېږي، کله پاينې مسره د دې پېيلې (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱ يا ۲۲) کېږي، چې دواړه مسرې يې (۲۲، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۴، ۳۷ يا ۳۹) ځپو پورې کېدلی شي.

په لويه کې د لنډې، ټپه، ټيکي او مصرىٔ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:.

اې (الف):.
(- - - -)؛ــــــــــــــ پ يا ل؛ (- - - -)
(- - - -)؛ــــــــــــــــــــ ل؛ (- - - -)

بې (ب):.
(- - - -)؛ــــــ پ يا ل ؛ (- - - -) (- - - -)؛ــــــــــــــــــــ ل ؛ (- - - -)

ځمککچپوهنې رغښت کې يې سپرنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د يوې لنډې، ټپه، ټيکۍ او مصرىٔ د کښلو (ليکو) ډول چې په ولاړه يا پورته کېدو (اوفکي يا افقي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د يوې لنډې، ټپه، ټيکۍ او مصرىٔ د کښلو (ليکو) ډول چې په پرتو (اومودي يا عمودي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي.

ketabton.com - The Digital Library

۲. کوشنی لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ،غبرګړونه، ناټرونیکي، ټرونیکي، سټربل، اوسټربل، پارنونیکي، بلنونیکي، اندښنې، هیڅاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولي...)، نومړي ټول د لنډیو، ټپه، ټیکی او مصرعی توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کي، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنی مسرې (نیم بند، نیمه کړۍ) په سر کې راغلي او د دوهیمې مسر یا اوږدې مسرې په پیل او پای کې کله یوه، دوې، درې او یا څلور څپېزه راځي.

۳. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

٤. پې (پ) پښېله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپیزه مسره کې د ـه (هې) ابځې تل او اړین بڼه لړ وي.

۵. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلي یا غبرګغونډلي دي. څپیزې او زورنې

UUUU ;U-UUUU-UUUU ;UUUU
UUUU ; U-UUUU-UUUU-UUUU;UUUU

یه- کړ- با **نه**؛ کر – بان – و- **ط** + نه - ز – مور - **کور** + یې
وه!؛ په – سر – او - **ستر**+ گو- به – دې – **مور** + جو – ار - **مه** + نه؛ **وی!**

۴؛ ۱ـ ۲ـ ۳ـ **۴ـ** ۵ـ ۶ـ ۷ـ ۸ـ ۹
۱؛ ۱۰ـ ۱۱ـ ۱۲ـ **۱۳ـ** ۱۴ـ ۱۵ـ ۱۶ـ **۱۷ـ** ۱۸ـ ۱۹ـ ۲۰ـ ۲۱ـ ۲۲ـ ۱؛

ketabton.com - The Digital Library

د ليکوال د مصرىٔ بېلګه ده:.

يه کربانه!؛ کربان وطنه زمور کور يې

وه!؛ په سر او سترګو به دې مور جوړو اړمنه؛ وىٔ!

د دې مصرىٔ سپرنه داسې ده:
لومړىٔ مسره ۴ + ۹+ ۰ = ۱۳ څپې ده، چې ,, يه کربانه! ،، بلنويکی لري.

دوېيمه مسره ۱ + ۱۳ + ۱ = ۱۵ څپې ده چې ,, وه!،، او ,, وىٔ!،، پارنويکي لري.
دلته ټوله مصرىٔ ۲۸ څپې ده، دا مصرىٔ په پورته بڼه بلنوييکی او پارنوييکي لري، د څپې په ګڼه کي يې ډېروالی راوړی دی. خو نومورې غبرګڼرونه، بلنويکی پارنويکي... . ولس کي لرغن دود دی او د مصرىٔ برخه ده؛ د ډېرو معلوماتو له پاره ۱۲. ديفتنګونه انځورليک (پراګراف) و ګورئ.

مصرىٔ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده.
له ژبني پلوه لږ تر لږه دوې يا زياتې غونډلي را اخستي، خو څپې يې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېرى کړى دى او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرى نه دى کړى. له دغو توکو پرته؛ ديفتنګونه ،غبرګڼرونه، ناټرووييکي، ټرووييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هېيجاني چغې، لکه: الله وىٔ!، وىٔ، او، نو وىٔ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، واىٔ!، وه!، وه الله، اىٔ!، وه الله وىٔ!!، وا وىٔ، واى واى. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، کنه!، يه که ځاره!، راځه!، ځارشمه!، اى الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، بڼه، څنګه، ولې...)، چې په دې مصرىٔ کي شتون لري او په پام کي يې راولو څپو په کچه کي ډېروالی راولي خو باکه نه کوي.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ۵ تې (ت):. د پېیلنې او پېیلې پېژند په اړه پوښتنې

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډیو، ټپه، ټیکي او مصرعۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د نومورو ګړنې پېیلې له پاره مور ته په لاس راکوي.
لکه:

۱. د لنډیو، ټپه، ټیکي او مصرعۍ پېیلن یا پېیلنې پېژند څرکند دی؟ او کنه!؟؛
۲. لنډیو، ټپه، ټیکي او مصرعۍ یوازې پېیلنې کښلې او که پېیلنو کښلې؟، چې که پېیلن یې و کښې مرمنو ته یې منسوب ولی شي؟، کنه!؟ په ورته بڼه که پېیلنې یې و کښې نر نوړی ته یې منسوب ولی شي؟ او کنه!؟

زما په نظریې د هغه ټولو لیکوالو نظریې څخه زما نټه ده، چې وایي د لنډیو، ټپه، ټیکي او مصرعۍ پېیلنه (شاعره) یا پېیلن (شاعر) معلوم نه دی یا پېژند څرکند نه دی؟ دی؛
که د خانو خان مېرمن، مومن خان او شیرینۍ، ملا عباس او ګلبشره، مولوي صیب عبدالحمید مومند، امیر شیر عالي خان، ملالۍ میوندۍ، اسکندرخان، ... رفیع او لیکوال نه وی کښلې دوی به پېیلن او پېیلنه نه وی.
د بېلګې په بڼه ملالۍ میوندۍ خپلې لنډۍ ویلې کنه، د بل تن او نامعلومه پېیلن او پېیلنې پېیلې خو یې نه دي ویلې چې شاعر دي معلوم نه وي او په ټاټوبي کې دې دوران نه وي کړی. په زرګونو تنو یې زمور د پېیلو په بڼه وګړو لیدلې او پېژني یې چې دا ده ملالۍ میوندۍ لنډۍ دي.

بل لوري ته د لرغونو لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو پېیلنې او پېیلن پېژند څرکند نه دی.
پېیلنې او پېیلنو کښلې دي، هوکې که پېیلن یې و کښې مرمنو ته یې منسوب ولی شي، په ورته بڼه که پېیلنې یې و کښې نر نوړی ته یې منسوب ولی شي.

د ډېرو معلوماتو له پاره د دې ټوک ۱۵. ۱ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو پېخلیک انځورلیک (پراګراف) و ګورئ.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ٦ تي (ټ):. د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکول پېيلي له پاره مور ته په لاس راکوي

د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکول پېيلي له پاره مور ته په لاس راکوي لکه:

- لاس کې به غټ لرګی د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

- بيا به کـرۍ ورځ را په شا وي
لکه چې کوټی څوک په بار بلده وينـه

- ستا به لاسونـه زما غوړونه
لکه ګاډۍ جلب دې هر وخت کش کونـه

- ځانه څښـتن باندې دې سپارمه
تـودو ايرو باندې مې خپل يار و لرمه

- څنګ تـه مې راشي راتـه نه ګوري
لکـه هـندو چې کلېمـه بده راځينـه

۱. لنډۍ پېيله له لنډۍ څخه، ټپه پېيله له ټپ څخه، ټيکۍ پېيله له ټيک څخه او مصرۍ پېيله له مصرۍ څخه رغښت مومي.

۲. لنډۍ پېيله د لنډۍ پيلنۍ او پاينۍ څېړې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټپه پېيله د ټپ پيلنۍ او پاينۍ څېړې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټيکۍ پېيله د ټيک پيلنۍ او پاينۍ څېړې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او مصرۍ پېيله د مصرۍ پيلنۍ او پاينۍ څېړې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

ketabton.com - The Digital Library

۳. تر ټولو غوره بڼې د وګړني پېښلي مور ته په پوخ کې کوي چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د پښتون پښت غږونو پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او دوې سره لري.

٤. څومره والی د وګړني پېښلي مور ته په پوخ کې کوي چې پېنځه دانې دي او هر یوه یې دوې مسرې لري.

٥. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټولیز پایځ یا پایني زورنه یې ترټولو پیاوړي راغلي ده او د مخنیو غونډلو ببلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي دي.

د څلورګونو څپو ټولوالي څخه یې په هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده؛ ټولې مصرۍ او ټپې دي سره ګډې. د ټپې پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په غټ او ستا، د ټپې پایني مسره یا دوېیمه مسره کې په غره، سه او شي راغلي ده؛ درېیمه مسره د مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په ړۍ او شا راغلي ده، څلورمه مسره د مصرۍ پایني مسره یا دوېیمه مسره کې په کو، بار او وي راغلي ده؛ پېنځمه مسره د دوېمې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په سو او ړو راغلي ده؛ شپږمه مسره د مصرۍ پایني مسره یا دوېیمه مسره کې په ډۍ، هر او که راغلي ده؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په تن او سفا راغلي ده؛ اته مه مسره د ټپې پایني مسره یا دوېیمه مسره کې په رو، خپل او ړه راغلي ده؛ په نهه مه مسره د درېیمې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په را او نه راغلي ده؛ لسمه مسره د مصرۍ پایني مسره یا دوېیمه مسره کې په دو، مه او ځي زورنه راغلي ده.

په لس واړه مسرو کې ترنګتوک په ځور دی چې په پیلنۍ ټپې، دوېیمه، درېیمه، پېنځمه مصرۍ، کې یې ,, نه ،، او یوازې په دوېیمه ټپه چې څلورم ځای کې راځي ,, مه ،، ترنګتوک راغلی دی.

د بېخباري مصرۍ یا پېنځمه مصرۍ اوله مسره کې په نهه مه څپه ترګتوک په دې بڼه راغلی دی ,, ګوري،، راغلی؛ الته اهنګ یې اخستی دی. د چار کړ دی چې یوه ترلې څپه ده، که په لږ ځنډ یې راولو نو بیا لږ لوړ په غږ کې زوکړه کوي، چې دوې څپې یې کړو بیا مسرې په کچه کې یې ۱ څپې ډېروالی راولي او بېخباري شوي ورسره؛ مسره یې له ۹ څپیزې څخه ۱۰ څپیزه کېږي او د ۹ څپیزې خوند او خوږ غږ یې غوره نه ساتي، نیمکۍ شوي،

ketabton.com - The Digital Library

په ۱۰ څپه يې ترګټوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوږ شوی ښرته.

د غبرګغږونو او پارنوییکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چار کړ شوې غونډله او د هغو په شان يې ترنګ نه دی ساتلی؛ دلته دا باکه لري. په پاینې مسرې يې په ,, نه،، ترنګټوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د ټپې او مصرې پیلنې او پاینې مسرې په شان ترنګټوک ساتلی دی. د مصرې ښخباري په نیمکې ښه په ځور غږ ستاتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

٦. د لنډې، ټپه، ټیکې او مصرې پیلې پېښځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ټپه او مصرې ښه شتون لري.

٧. ټپې او مصرې میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه ښه او لارښوده مخښلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه لس یا زیاتې غونډلي را اخستي، خو څپې يې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه ټیرې نه دی کړې او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه ټبرې نه دی کړې، له دغو توکو پرته. دیفتنګونه ،غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندښنې، هیجاني چغې، لکه: الله وې!، وې، او، نو وې!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وې!!، وا وې، وای وای، وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، چې په دې دوې ټپې او دري مصرې کې شتون نه لري او په پام کې يې هم نه راولو که شتون يې درلود بیا مو پام کې نوه چې څپو په کچه کې ډېروالی راولي خو باکه نه کوي.

دا چې د لومړې، څلورمې ټپې او دوېیمې، درېیمې او پېښځمې مصرې لومړې غبرګغونډلي دواړه ملې سره په یوې لارغې ټرل شوي یا عطف شوي دي نو پېښځه ټر غبرګغونډله رغوي. اوډوون (ترتیب) د غونډلي په ښه نه چې اپښې (پیل، مبتدا، شروع) وي یا، اپښونې (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پتلیزه و ویل شي؛ بویه، اړینه ده، په چار ده چې په ټینګاري ښه و ویل شي. لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) او بې لارغې (بې مکثه، بېلتون)، توسني اړیکه چې په لارغه څرګندېږي- یوه ګډه غونډله جوړوي.

ketabton.com - The Digital Library

چې په ربنت کې نومړي مسره ۹ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي. بل لوري ته لارغه، وت او کسر دري واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کې دننه کوشنۍ ډله،، Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation) او مطلع (Opening) وت (واټن، فاصله pace, Interval, Distance, Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus) ته وایو، په لومړۍ مسرې کې و له لکه سره لارغه ده.

بویمه، اړینه ده، په چار ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له پیلنۍ او پاینۍ مسرې سره کسر څرګندېږي، برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي. پاینۍ ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۲ څپې، د نیمکۍ کسر (مطلع) یا یې وګنو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې څلور مصرۍ، یا ټپې، یا ګډې یو بند دي؛ کسر یې له دوې مسرو چې لومړۍ یې لنډه او اوږد مسرو څخه جوړ دی کټ مټ یوه یوې مصرۍ په شان دی، چې بیا د پښلې یې ټرون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي.
پاینۍ دوې مسرې چې له ټولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ورسته راشي یا ببخباري شي نه سرباري نو غوره سپیني ته راوځي لکه چې په همدې بڼه ده.
دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پاینۍ مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دي چې دواړه یې دوې لړه دي او تر ټولو همدا لړونه د هرې څلور مصرۍ څخه ورسته تکرارېږي (ببخباري کېږي).
پورتنۍ پیلې کې ,, لومړۍ او څلورمه ټپه، دوېیمه او درېیمه مصرۍ سړو ته منسوبې دي، پېنځمه مصرۍ ښځو ته منسوبه ده یا اړوند ده ،، ټپې د سره پیلنۍ مسره ده ۹ څپې، دوېیمه مسره ټپې دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ درېیمه مسره د لومړۍ مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، څلورمه مسره د لومړۍ مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ پېنځمه مسره د دوېیمې مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، شپږمه مسره د دوېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې لومړۍ مسره ده ۹ څپې، اته مه مسره د دوېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې او نهه مه مسره د درېیمې مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، لسمه مسره د درېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې. چې له پاینۍ مصرۍ څپې لړ سره ببخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومړي ټپې او مصرۍ لس لارغې لري، ۱۱۰ څپې کېږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نومورې ټپې او مصرۍ، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۷۰ ویکي (Words) لري؛ ۲۶۱ دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: دربست نیونه ,, د ابېځو،

ketabton.com - The Digital Library

اونورو،، پرانټ.،، (,, no Spaces،، Characters)؛ ۳۴۳ داني منشوره يې له وت سره دي (,, with Spaces،، Characters)؛ ۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۱ لينو (lines) کې کښل شوي دي له ليکې هړپې، لاندنۍ يادونې او پاينۍ يادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes , Include Textbox).

۸. د رنګونو ښکاروندی يې د ټپې ځيګري رنګ دی (Color model: RGB, Red: ۱۱۲, Green: ۰, Blue:۰) او د مصرعۍ تت نصواري رنګ (Color model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue:۴۱) دی. د لښتيليک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۲۷ او ۲۹ ګڼه دی.

۹. د لنډۍ، ټپې، ټيکی، او مصرعۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټيکی، او مصرعۍ له پاينۍ مسرې کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانګړې ځانګړني يې لنډۍ، ټپې، ټيکی او يا مصرعۍ ته ورته وي، د نوموړي منځه مور په خپل رنګ يې چې د ټپې او مصرعۍ رنګونو ښکاروندی يې د ټپې ځيګري دی، د مصرعۍ تت نصواري دی. ګډولي بڼه يا اونګ بڼه جوړه کړي مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټيکی ته منسوبې وي او يا مصرعۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټيکی ده او که مصرعۍ ده. له دې سره سم دا لومړۍ او څلورمه ټپه او دوېيمه، درېيمه، پېنځمه يې مصرعۍ دي.

۱۰. د ټپې او مصرعۍ پېيلن ليکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولي بڼه يا اونګ بڼه جوړې کړي (مصنوعي: ديسي، شلخي، ګډول، ترکيبي، يوه ځای کول: فيصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافکي ته رسېدل. ګډ، د دوو يا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځای ، جارګی، چمبړ: مرکب) يا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلي دي. هره يوه نوې ګډوله رغولي چې د نوې ټپې او مصرعۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی يې ځانته غوره کړی دی.

هره يوه مسره يې په ليکه کړې يا په ليکه برابرول (Alignment) شوې او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له ټپې او مصرعۍ يې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغې ګډوله

ketabton.com - The Digital Library

شوي نه دي. دا به داسي ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې ټپو او مصریو پېیلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي, طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي. د زهن د ټپې او مصرۍ زېږندې یې له لېوالې سره لوړه د لېوالتیا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقې، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالۍ ربښې رغولو، خوږ ژوند ګالنه، لېوالتیا ته درناوی لوړی په لاس ورکول، یوازې او یوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالې اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګپېیلې ربښت دی او اسلامي ربښت هم دی؛ چې چارپېریال له خندونو څخه لرې ساتي، د لېوالیتا ښه سلوکو یا کړو وړو ته پام، ټېټې کړنې نه لوړې کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لوړی ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره تړې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپو او مصرۍ یو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسي ده: کره موده یې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمینه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلې، ۱۳۸۵ /۰۷/۲۵ لېږدي څخه مې مخکې کښلې دي.
د دې ټپو او مصرۍ یو چې سرلیک یې ,, سروکی، پام یا نیمکی ده،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)
د مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبي سوکاله او ودنې چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې ټپو او مصرۍ یو وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د میوند تمځای کې (جاده میوند) کې د ادبې په ورځ د جون میاشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدې کې ورسته له وخته یا ماسپښین ۳:۱۱:۳۹:۰۰ کې ثبت کړې ده، دوباره یې ویلې. وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: مهال: دموسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت.). :. ۰۰:۰۲:۲۴:۰۹ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

۱٤. د لیکوال دا ټپې او مصرۍ د ده له ودرېدوکه نیمکی مصرۍ څخه دي، په دې ښه ټپو او مصرۍیو کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خندِ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي.

ketabton.com - The Digital Library

لکه په لرغونو وختونو کې به يې چې ځينې پښت لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ په اواز کې ويلې چې يوه درجن يا دولس داني به پوره شوې، بيا به يې يوه بله لنډه پېيله وه يا کوم خبره، وينا او يا د پښتو په لرغوني پېيل مېجه څېړه خجېزه ټولواله (چې له څلورګونو څپو ځخه به يې يا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې دوېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې درېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په ستې يوه پېيله به يې ويله بيا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پېل و کوه. ځينې پېر به يې په نېغه لاره ټولې ويلې، يوه درځن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ويلې.

ځينو په يوه سيټ څلور داني يوه تن ويلې او څلور بل تن؛ ځينې وخت به يوه همبول دوې داني ويلې او بل به دوې داني ويلې؛ ځينې وخت چې څو داني همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به يې پوره شو، بيا به نيمکه برخه به ټولو په ګډه يا يوه وار ببخباري تکراري خلاصه برخه د نيمکۍ ويله؛ او نوموړې بڼه نيمکۍ، پام او سروکۍ د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ تر منځ نږدې پوله او يا سرحد او يا د دوی ترمنځ د تېرېدو پول دی.

چې ځينې وخت بيا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکوله چې کله په کې دول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به ارمونيې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به تولې او ځينې وخت به يوې ګډې نغمې، سندرې، د موسيقۍ يوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځينې وخت به يوې ګډې نغمې يا سندرې يا د موسيکۍ يوې پارچې يا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېرې پېر لېوال به ټولې سره ګډې ويلې او لېوالې به ورته ودريدوکه ويله او تړله. لکه دا په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړې يا بولل به هم دمه وکړه او بل درځن ته به چمتو شو.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ۷ جي (ج):. د صفي الله فردوس په لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرعيو کې تشبي

د ليکوال اېنج. ص. ف څرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکوال پېيلو تشبي له پاره لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرۍ کي ، تشبي، نغوتني (کنايي)، په تله ويکي، انځوريز غونډ غوره هنري دوران، په لويه کي بوږوي، د دوی کالب ورته لويه پنډوسکه غوړولي ده.
چې ژبپوهني ته د ادبي فنونو (مانا، بيان، او بديع) غولی رغوي. په بيان کي له ورته والي (تشبي، تشبه يا تشبيه)، نخښې (استعاری، نښانه، سمبول، رمز)، نغوتې (کنايې) او مجاز (استعاده، دالفاظو مجازي استعمال) څخه بحث کوي.

خبرو معنوي ارزښتونه يا د خبرو معنوي ادبي پيداوارو (صنعتونه) راپېژني او د خبرو غوره لارو چارو بنو ته پاملرنه کوي. په بنسټيزه توګه د خبرو ښې اغېزې (فصاحت او بلاغت Eloquence) او څرګندوالی (وضاحت Clarity) تر څېړنې لاندې نيسي.

بيان (سپړنه، تشريح، ډله، ډول؛ د غټوغټو ټکو څرګندونه) هغه پوهه ده چې په مرسته يې يو يا څو ماناوي په داسي ښېلا ښېلو لارو و ويل شي چې د څرکندوالي او پېچلتوب له مخې ښکاره توپير و لري او مانا په پورتنۍ بڼه ژباړي.

تشبي (تشبه، تشبيه Simile, Comparison, Allegory, Metaphor يا):
ورته والی، پرتله (مقايسه)، رمزي (مجازي کيسه؛ سمبوليك؛ حکايت؛ هغه کيسه چې واقعيت په مجازي او کنايي ډوله په کې څرګند شوي وي.)، يا استعاده، د خبرو مجازي استعمال ته وايو.

تشبيه ورته والي ته وايي، دا ورته والی به يا په بڼه کي وي، يا به په مانا کې وي. ياني دوې شيان يا دوې حالتونه څو ګډ ستاين، څېړې، ځانګړتيا سره لري، خو يوه څېز له بل څېز سره پرتله کېږي.

د تشبه وې مانا د دوې څېزونو په يوه مانا کې ګډون ته وايي او په ادبي نمونه کې د دوې څېزونو له يو بل سره هم رنګه يا يو ډول کولو ته وايي، خو په دې ټر چې دا ورته والی رښتغوښتنه رښتيني نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

يا دا چې تشبه وې له پامه ورته کولو يا يوه شی د بل شي په شان کېدو ته وايي او نمونه يې يوه ځانګړې مانا کې د دوو څيزونو ګډون ته تشبه وايي. يا په بله وينا يو څوک، يو څيز يا يو حال د بل چا، بل څيز يا بل حال سره ورته کېدو ته تشبه وايي، خو په دې تړ چې د دواړو څيزونو يا حال او څه رنګوالي ترمنځ يو يا څو ګډ ستاين شتون و لري.

د بېلګې په ډول: سپی يې د سپي په ډول خوري او سړی يې د سړي په ډول خوري. نو په دې کې د خوارک يا څښاک د سولوکو پرتله (تشبه) شوې ده، چې د سپي خوراک ناسم، ډېر ناوړه، له غږو او کړپهار ډک وي او په خلاصه خوله خوراک کوي. د سړي خوراک سم، غوره، پاک، غلی او پټه خوله وي چې د خوراک پروخت يې خوله بنده وي شخوند وهي.

له وګړني پېيلي لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ څخه به يوه لکه په لاندې بڼه را واخلم:.

ادبپوهانو په ربنت کې تشبيه د مانا د څرګندولو ډېره لومړنۍ او اسانه لاره چاره بللې ده، ځرنګه چې وګړی د ډېرو کارونو او څېزونو کړو وړو او ربنت څخه پوهه نه لري. هغه څېزونه نه شي سپړلی، نو له هغو څېزونو سره چې بڼه يې د پېژند ځانګړني پېژني ور سره تشبيه کوي.

تشبي (ورته والی يا تشبه) پېنځه سکالو لري:. مشبه، مشبه به، د تشبيه وجه، د تشبيه توري، د تشبي پټه.
د تشبي پېنځګوني سکالو څخه مشبه او مشبه به ته د تشبه لوری رالوری هم وايي چې په تشبي کې د لوري رالوري يادونه او شتون اړين دی؛ دغه دوه سکالو د تشبي بنسټيز سکالو هم نومول شوي دي.
پاتې دري نور سکالو (د تشبي وجه، د تشبه توري او د تشبي پټه) د تشبي سر سري سکالو دي چې يادونه او شتون يې اړين نه دي.

د مشبه او مشبه به ترمنځ د ګډ ستاين يا وجې ميندل د هر چا له پاره ممکن نه دي، يانې د هر چا تر پوهې پورې نه اړوندېږي؛ دا کار يوازې پېيلنې او پېيلنې (شاعران او شاعرانې) په سم ډول سره کولی شي.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپي کې مشبه

مشبه (Likened, Compared): ورته والی، شباهت، شکل، بڼه، تصویر. هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا، بل شي یا بل حال سره تشبه کړای شوي وي، یاني کوم شي ته چې تشبه ور کول کيږي، هغه ته مشبه وايي.

مازې په خوله ربښتيني وايې
راځه د زړه خوالي و کاندو مرګ راځينه

د لیکوال په پورتنۍ ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې خوله مشبه او ربښتيني مشبه به دی، زړه مشبه او خوالي مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپي کې مشبه به

مشبه به: چې له کوم شي سره تشبه ور کول کيږي. یا مشبه به هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا بل شي یا بل حال سره ورته والی او تشبه ورسره شوي وي. د بېلګې په بڼه ,, پوهنه رڼا ده ،، پوهنه مشبه، رڼا مشبه به شوه. دا ځکه چې مونږ په دې جمله کې پوهنې ته د رڼا حیثیت ور کړی او رڼا غوندې مو بللې ده. په پېيله کې تشبيه کول (to liken, to compare, to assimilate) بايد پېيلن او پېيلنې مشتبه نه کړي (Dubious, Confused شکمن (شکی)، سر ګډول، وار خطا کول، مغشو شول).

مينه کې وصل ټکی ورک شو
هجر کې و ګوره کليات راغلي دينه

د لیکوال په پورتنۍ ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې مينه مشبه او ټکی مشبه به دی. هجر مشبه او کليات مشبه به دی؛ ټکی د دې له پاره مشبه به دی چې یکړ یا یون دی، ګڼه يې کمه ده، په مينه کې ډېر لږ کيسې شتون لري چې لېوال او لېواله، مين او مينه دې یوه او بل ته رسيدلي وي؛ خو بېلتون کې ښې ډيرې کيسې شتون لري او په سلګونو مينانو د ماتې مينې کيسې شتون لري؛ یو لیکی ۴۸ چوپړي وي، له ځلورو تر لسو لیکو څخه یو ديوان بوږپړي او له ځلورو څخه تر لسو ديوانو څخه یو کليات بوږپړي. په بېلتون (هجر) کې د ډېرو کيسې دي چې سر ته نه دي رسيدلي او الله ج يې پښت (نسب) ته اوږدوالی نه دی ورکړی. لکه یوسف او زلیخا، د لیلا او مجنون، مومن خان او شيرينې، ملاعباس او ګلبشره... . چې ګڼه يې

ketabton.com - The Digital Library

زرګونو ته رسيږي. له همدې ډېر ګڼې څخه مې هجر له کلیات سره تشبې کړی، چې هجر له کلیات سره مشبه به دی.

١٥. ٧. ٣ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې وجه

د تشبې وجه (دليل، برهان، علت، سبب، وجه، واسطه، سند، حجت، فکر، شعور، عقل، بحث کول، دليل راوړل، په منطق برابرغږيدل): چې د کوم چم پيداوار(صنعت: ارت، هنر، فن، عملي مهارت، رغاوه يا صنعت، صنعي قدرت ضد)، د ښکلا د تخليق فن، د تخليقي تخيل اثر، د پوهې يوه ځانګه (په ټېره د اجتماعي علومو) مهارت (تخصص)، استعداد، ځيرکي، جادو، چم، تېرايستنه، چل ول) په وجه تشبه ور کول کيږي. يا داسې چې يو يا څو ګډ ستاين چې د مشبه او مشبه به ترمنځ شتون لري، د تشبه وجهه يې بولي.

نرۍ سينه نرۍ يې ونه
خدايه له ځای ځنې کمزوري دغه ترله

د ليکوال په پورتنۍ لنډۍ کې چې سړو ته منسوبه ده يا د نر نوږي له لوري ويل شوي. په کې نرۍ مشبه او سينه مشبه به دی؛ نرۍ مشبه او ونه مشبه به دی؛ د تشبې توري نه لري.
د کوشنيوالي له پېر څخه د ترلې عاجزي، سوی زړه ورتوب، کمزورتيا او کمزوري يې د تشبې وجه ده. نازک هډونه، نازک کمره وړه، نرۍ سينه (ډارنده)، نرۍ ونه (ټپټه، لنده، وچه تنه، نرۍ هډه) له د زوکړې له پېر څخه يې کمزوي په نومورې لنډۍ کې د تشبې وجه ګڼم.

١٥. ٧. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري

د تشبيه توري: د کومو اداتو په وسيله چې تشبه ټينګيږي يا ذهن ته راځي. يا هغه ودرېدوکي دي چې د هغوی په واسطه د مشبه او مشبه به ترمنځ د تشبه وجه څرګنديږي.
د تشبه توري يا ادات دا دي: په شان، غوندې، هغسې، هسې، څنګه، داسې، پرې. لکه: ته به وايې، تا به وی، په دود، په دول، په مثال، په رنګ، په څېر، په رقم، ورته... .

ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکيانډې واړه ونه

ketabton.com - The Digital Library

د ليکوال پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسرې کې مېرمن مېړه ته وايي چې ستا رنګ انار په ډول سور دی، تازه يې، بې پامه يې زما غوره پالنه نه کوې، خپله پالنه کوې، خپل د مېړه رنګ يې له انار سره چې يو ګڼه پېژند نوم دی ور سره تشبي کړی دی چې رنګ مشبه او انار مشبه به دی. په پايني مسره کې مېرمني خپل ژېړ رنګ چې مکيانده ښځينه يو ګڼه پېژند نوم دی ځان سره تشبي کړی، چې رنګ مشبه او مکيانده مشبه به دی؛ ژړوالی او سوروالی يې د تشبي وجه ده او غوندې يې د تشبي توری دی.

۱۵. ۷. ٥ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبي پټه

د تشبي پټه:. د تشبي غرض مقصد (پلانول، نيت کول، قصد کول، پلان، نيت يا قصد) او مطلب (نښه، هدف؛ مدعا، نښه کول؛ ورځرمه کول؛ په نظر کې نيول؛ نښه نيول؛ ورځرمه کېدل) چې له تشبي څخه اخيستل کېږي. د تشبي پټه ورته وايي. موخې له پاره يو شی بل شي سره تشبي کېږي.

هواوېچه د ژمي نه ده
د څرګړي ورېمه بوی نغښتی په شاړه

د ليکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، که چېرې د وييپوهنې له پامه (د) اړيوييکي شي او ساده ويونه (ده) نه دی؛ دا (د) وييونه د ترښتي (ترکيبي) او بېلښتي (اشتقاقي) نه شو منلی له څرګړي سره، د مشبه ده لېوال (عاشق) ته پټ منسوب دی او څرګړی مشبه به؛ په مشبه ده لېوالي ته پټ منسوبه دی او مشبه به شاړه ده؛ د تشبي توري نه لري.
د ژمي هواوېچه (هوا حالت، موسم) د ژوري مينې، خوږېغېرې د مستۍ وندي دي، په دوبي او مني کې هواوېچه کې چې خاوند خپلې مېرمني ته مينې پالنۍ لوړ حس غاړه ورکړي ده، مېرمن يې د خاوند د تن بوی په خپل ځان نغښتلی ګڼي.
دا د ژوري تودې مينې؛ خوږېغېرې؛ د مستۍ هوا (ورېمه) د پسرلي نه د خپل مېړه لېوال ګڼي چې له اوږ پېر ورسته ور سره ګډ شوی وي؛ د مېړه (څرګړی يو ډول غرنی بوټي دی چې ډېر خوږ بوی لري، په زاړه پېر کې به يې د کوټو، حجرو، مسجد په غولي کې د تېغر په ځای لکه بروځي اچو و. څرګړي د تن پاکه جنتي) ورېمه يې د تشبي وجه ده.
په همدې سټه يې د تشبي پټه ګڼم چې مشبه او مشبه به يې پټې دي. د همدې له پاره مېرمن لېلي دي مېړه (څرګړی) مندينه (شاړه) په پېيله کې د خپل وند او اند کې سره ورځرمه کړي بوږولي دي.

ketabton.com - The Digital Library

تشبي د لور را لور څرنګوالي په څټه ډېر ډولونه لري.
ځینې تشبي ځنې په لاندې ډول را اخلم:

اې (ا):. د لور را لور (طرفینو) د ځای له پامه تشبي (تشبیه) په دوې ډوله ده:

۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډیو کې وتلې تشبي

لومړی:. وتلې تشبي (مفروقه؛ جلاجلا، بېله شوې، وتلې، (عدد) تشبي) چې په یوه مسره کې د هرې مشبه تر څنګ مشبه به راغلې وي.

غابن مرغلرې لال دې شونډې
خوله دې غونچه کند دې خبرې په تول دینه

د دې لنډۍ په پېلنۍ مسره کې غابن مشبه، مرغلرې مشبه به، شونډې مشبه او لال یې مشبه به دی.
په پاینۍ مسره (دیارلس څېړزه مسره) کې یې خوله مشبه، غونچه مشبه به، خبرې مشبه او کند (قند) یې مشبه به دی. په کومه بڼه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبي یې بولو.

تې دې کونځیټ غاړه ایلبټ ده
هډ دې کرسټلې د ماوۍ او کورګل دینه

د دې لنډۍ په پېلنۍ مسره کې تې مشبه، کونځیټ مشبه به، غاړه مشبه او ایلبټ یې مشبه به دی. په پاینۍ مسره کې یې هډ مشبه، کرسټل مشبه به دي.
کنځیټ، ایلبټ، ټورمالین کرسټال، پنځې منرالونه دي چې ماوۍ، کورګل، بېلو کانونو د لغمان کې رګونه دي. بې کچې ښایسته، هر لوري تري روښنایي وځي، نادرې ژۍ لري او پینۍوال لوړ نه پیداکیدونکي منرالونه دي چې د ټول پنډوسي په کچه یې لرغون د کاني کانو ټیکلی (ریکاټ) ټینګ کړی دی.
په دې بڼه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبي یې بولو.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلي تشبي

دوهيم:. نغاړلي تشبي (ملفوفه، لفافه، پلاستيک، خلته کې) چې په يوه مسره کې مشبه او بله مسره کې مشبه به راغلې وي.
د دې له پاره يې نغاړلي تشبي بولو چې مشبه او مشبه به سره نږدې نه وي؛ يوه يا دوې مشبه په لومړۍ يا دوهيمه مسره کې راشي، يا يوه يا دوې مشبه به په لومړۍ يا دوهيمه مسره کې راشي.

▲ ښه انګچه مينه انګولا که
غبرګ انګوللا که لېوهګۍ سره لېوه

د ليکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، انګچه (پرېکړه، تصميم، سيي فيصله او په زړه پورې کچه يا ټوله نتيجه: ټينګار، ثبات، ټينګ عزم) مشبه او لېوه مشبه به دی؛ انګولا (د لېوه اوږدې غږانګي، د لېوه غږونه، د لېوه لېوهګۍ ته او د لېوهګۍ لېوه ته غږ) مشبه او لېوهګۍ مشبه به دی.
ګورو چې مشبه په پيلنۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده او مشبه به په پاينۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده. د تشبي توري نه لري؛ د مينې پالنې لوړ حس يې په ګډه څرګندوي چې تل له خپل اوږده غږونه له لېوهګۍ سره غبرګ وي، غبرګ انګوللا (انګوللا لکه لېوه په ډول انګولا کول) يې د تشبي وجه ده. په همدې ستې يې نغاړلي تشبي ګڼم چې مشبه او مشبه به مې سره په يوه مسرې کې نږدې په نږدې نه دي بولولي.

بې (ب):. د ندرت او ابتذال له پامه په دوې ډوله ده: ۱. نادره او ۲. ابتذال

۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډيو کې نادره تشبي

۱. نادره تشبي (نادره تشبه): هغه تشبي ده چې پېيلنو او پېيلنې لرې تر ې ګټنې اخلي او لږ دود لري. يا يې کوم پېيلنه يا پېيلن نوې زوکړه کړې وي. يا يې په نادرنه بڼه نادرې تشبي په پېيله کې کښلې وي، د ليکوال لنډۍ ده:.

▲ په دا ژوند وند اکۍ په څه که
د کودۍيو يې کتار لاړ له انګړ لاړه

دلته ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) کتار (قطار) د ژوند سره تشبي کړی دی چې کتار مشبه او ژوند مشبه به دی؛ اکۍ يا د تره مندينه يا کاکۍ مې له انګړ سره مشبه به کړی دی؛ په څه که يا په څه کړه (د پښتو ژبې له کړ وتيزي څخه ړې له کړه

ketabton.com - The Digital Library

څخه غورځیږي که راځي، کا بلل یا د کا چې له کړه څخه یې وتیزه اخستل کیږي ناکره ده، کا باید نه که باید و کښل شي، کره وینګ راځي او همدا یې روغه کښل شوی وندی دی) د تشبي توري دي؛ لاړ او لاړه یې د تشبي وجه ده؛ نادره تشبي یې ځکه بولم چې دا تشبه د پیلنو او پیلني په پیله او پیلي کې لږه موندل کیږي.

د نومورې لنډۍ په پیلنۍ نهه څېزه مسره کې ترنګټوک په که او په پاینۍ دیارلس څېزه مسرې کې یې ترنګټوب په ړه دی؛ هې (ه) یې د لنډۍ لړ (ردیف) او لاړه یې نه ماتېدونکی پښله (قافیه) ده او دا نادره لنډۍ ده.
د دې له پاره چې دغه بڼه تشبي پیلنو (شاعرانو) لږې کارولي ځکه یې نادره تشبه بولم.

تن مو هړپۍ د مرغلرې
پرې بې حسابه میرځمنو تړاکونه

په دې لنډۍ کې ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) تن یا ځان د هړپۍ (صندق یا بکس) سره تشبي کړی دی چې تن مشبه او هړپۍ مشبه به دی؛ مو تړښتی دی تاتوبي (افغانستان، هېواد) مشبه او مرغلرې مشبه به دی؛ پرې د تشبي توري دي؛ بې ګڼې یا له حسابه وتلې یا بې شمېره پرې د دښنو یا میرځمنو تړاکونه (له یوې مخې تالا، ټولوژنه کول او راوړل) یې د تشبي وجه ده؛ نادره تشبي یې ځکه بولم چې کله هم کوم پیلن یا پیلني تن له هړپۍ سره نه دی تشبي کړی او شوني ده چې دا د لومړي ځل له پاره شوی وي، یاني بېخي نادره تشبي ده.

۹ .۷ .۱۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبي

۲. مبتزله تشبي (مبتزله تشبه): هغه تشبي ده چې پیلنو او پیلني تري ډېرې ګټنې اخلي او ډېر دود لري.

درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غټو ټکو یې شتمنه څومره دره

ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په ځپلي دې لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده، یوه لنډه (پیلنۍ یا ۹ څېزه) مسره، یوه اوږده (پاینۍ یا ۱۳ څېزه) مسره، په دواړو مسرو کې ترنګټوک (به او ړه) په ځور دی، دره وې په لنډۍ کې نه ماتېدونکی پښله (حکمي کافیه) ده، او د ژبه او دره وییکي (وېیو یا لغاتو) کې د هې (ه) ابېځی (حروف یا الفبا) لړ (ردیف) دی.

ketabton.com - The Digital Library

درې يا نورې (نر، ځان، جنس يا نر او ښځه) د شتمنه (بډای، بډايه، مړ، غني، خان) سره تشبي کړی دی، چې درې مشبه او شتمنه مشبه به دی؛ ځومره د تشبي توري دي؛ درون خوی، درنی خبری او درنه ژبه په غټو ټکو يې د تشبي وجه ده؛ مبتزله تشبي يې ځکه بولم چې دېرې پېيلنې يا پېيلني يې ستاين کاروي.

پې (پ):. د تشبه د توري راوړلو او نه راوړلو له پامه په دوي ډوله ده:
۱. لسپانۍ تشبي (مرسله تشبي) او ۲. ټينګاره تشبي (موکده تشبي)

۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپانۍ تشبي (مرسله تشبي)

۱. لسپانۍ تشبي (مرسله تشبي) د مرسل يا لسپانۍ يا لس پانې لرونکي ګول (ګل) په ډول وي، هغه تشبي ده چې د تشبي توری يا غوندِ (کلمې) په کې شتون و لري. (راوړل شوي وي يا زکر شوي وي).

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مينه باندې نوم ټاکې زردکه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په کې لسپانۍ تشبي کارولې. په پېلنۍ مسره کې د لېوال نوم کوچې له بادرنګ سره او په پاينۍ مسره کې د لېوالې نوم زردکې سره تشبه کړي دي.
چې لېوال نوم کوچی يې مشبه، بادرنګ يې مشبه به، لېوالې نوم مشبه او زردکې مشبه به دي؛ باندې يې د تشبي توري دي؛ په مينه نوم ټاکنه چې بادرنګ نازک او تازه ښاګلې ځلمي ته وايي چې پنځې ښايسته ځوان سره تشبه وي؛ زردکه نازکه او تازه ښاګلې پېغلې ته وايي چې پنځې ښايسته پېغلې سره تشبه وي، داسې يا په مينه نومونه يې د تشبي وجه ده؛ لسپانۍ تشبي يې ځکه بولم چې هر څه په کې د لسپانۍ يا مرسله ډول ښکاره دي او په کې شتون لري.

۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټينګاره تشبي (موکده تشبي)

۲. ټينګاره تشبي (موکده تشبي يا موکده تشبه يا ټينګه، جدي، سختګيره، درست، سمه، پرځای، دقيقه تشبي): چې د تشبي ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، يا په کې شتون و نه لري ټينګاره تشبي ګڼل کيږي.

سترګې رپ رپې دې لېزرې
ليدل يې ګوره د زړه سپينې تختوينه

ketabton.com - The Digital Library

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په دا پورتنۍ لنډۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې سترګې له لېزرې سره تشبه کړې ده چې سترګې مشبه، لېزرې يې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ رپ رپې (رپول، رپول) يې د تشبې وجه ده؛ په پاينۍ مسره کې سترګو ليدل د زړه سپينې سره تشبه کړې ده چې ليدل مشبه، سپينې يې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ له سترګو يې تر زړه پورې واټن يا چې د لېوالتيا حس لېږدوي او اثر يې رنګ پرک وړي، نظر يا ګورا! يې د تشبې وجه ده؛ ټينګاره تشبې (موکده تشبې) يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري.

ټينګاره تشبې (موکده تشبې) په درې ډوله ده:. ۱. اضافي مؤکده تشبه، ۲. توصيفي مؤکده تشبه او ۳. مؤکده محض تشبه.

۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټيکۍ کې ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)

۱. ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه): هغه تشبې ته ويل کيږي چې په مشبه کې يې ډېرښت (پريمانی، ډېروالی، زياتی، تېری، افراط، شته منی، زياتونه، زياتوالی، زيات شوی، د جمعې عمليه، په حساب، الجبر کې پاتې شونې، زياتې، زياتېدګی؛ مازاد، اضافه ګي، پريماني، اضافي) جوړښت (تشکيل، اوډون يا ترتيب؛ له ځانه ليکنه، ايجادونه ,,مو،، تصنيف؛ د تورو ټولونه ,, په مطبعه کې ،، ترکيب) شتون و لري او د ټينګاره تشبې بڼه ده.

د ډارنډکي زو ډارپړه
فرضي تواف بڼې منډې نه غواړي څرګنه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ لنډۍ چې بڼځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ډېرښته ټينګاره تشبې د ډارنډکي زو په جوړښت کې راغلې ده چې ډارنډکي ډېرښته توګه زو سره تشبې شوی دی، په دې لنډۍ کې ډارنډکي مشبه او تولنوم (تولوييکي، مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او زو (زوی) مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او (د) يې د ډېرښت توری دی.
زو د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې ډارنډکي ته شوی دی؛ ډېرښته ټينګاره تشبې يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.

ketabton.com - The Digital Library

پيغمبري ښايست دي ځار شم
د ټيک باړکی ټينګه مي نه غواړي مينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټيکی چې سړو ته منسوبه ده، په پيلنی مسره کې ډېرښته ټينګاره تشبي پيغمبري ښايست په جوړښت کې راغلې ده چې پيغمبري ډېرښته توګه ښايست سره تشبي شوی دی؛ په دې ټيکی کې پيغمبري مشبه او تولنوم (مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او ښايست مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او پيغمبري يې د ډېرښت غوندې دی. ښايست د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې پيغمبري (سپېڅلی ښايست، ډېر زړه راښکونکی ډوليتوب، بېکچې په زړه پوری، پاک ستره، د انبيا و د پښت ښايست) ته شوی دی؛ ډېرښته ټينګاره تشبي يې ځکه بولم چې د تشبي ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري او په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.
الله ج دومره ښايسته زوګړه کړي چې د هوسې غوښتنې (ځوانۍ ارتيا، کلکنيول، پياوړې اراده يا ټينګه) د ټيک، باړکی (باړکيبند، ښنګربندی، پايزېب، ښنګری ړکړی، باړکی کړی، باړکی، سرو زرو د پښو تړی چې شرنګېدل او ترنګېدل انګازه کوي، غږولګېدنی) ډېرښته ټينګاره ښکلا ورته ارتيا نه لري. په دې ټيکی کې په څرکنده بڼه روښانه شوې ده.

۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاينوړه ټينګاره تشبي (توصيفي مؤکده تشبه)

۲. ستاينوړه ټينګاره تشبي (توصيفي مؤکده تشبه): هغه تشبه ده چې د ستايني وړ (د ثنا وړ، د صفت وړ، توصيفي، اريان پاتې کېدنه، د تحسين په سترګه کتنه، تعجب ,, د خوشبيني ،، سلام، د صيميت څرګندونه، منه، کوروداني، د ښېګڼې په مقابل کې خوشحالۍ ښکاره کونه، تعارف کول؛ په درنه سترګه کتل؛ کور ودانی ويل) جوړښت و لري. په دې جوړښت چې ستاين د مشبه به او ستاين شوی به د مشبه په ډول راوړل شوی وي.

پښتو پښتنۍ کړي راته ماتې
ړېن ړېن سره مي خوا کې نه پرېږدينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پاينۍ مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبي د ړېن ړېن (ړېنړېن) په جوړښت کې بوړولې ده چې ړېن (لېړجن، نارجن يا لارجن) مشبه او ستاين شوی؛ ړېن (ژمنه لرونکی يا

ketabton.com - The Digital Library

وعده لرونکی) مشبه به او ستاین دی، په همدې سټه يې ستاینوړه ټینګاره تشبي لرونکي ټپه ګڼم.

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دي دوي لاسي سلام کوينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ مصرعۍ کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ستاینوړه ټینګاره تشبي د غټساګر په جوړښت کې بوږولی ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاین شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېريانو او شيطانانو ملګری، کودګر) مشبه به او ستاین دی. په همدې سټه يې ستاینوړه ټینګاره تشبي لرونکي مصرعۍ ګڼم.

۱۵. ۷. ۱٤ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټینګاره تشبي (مؤکده محض تشبه)

۳. مازې ټینګاره تشبي: (محض، فقط، هسې سپېځلي، سوچه، صاف، خالص نظري، غولوونکي، تېرايستونکي، ځلانده، ظاهراً، په سپېځليتوب، په سوچه ډول، په نظري ډول، يوازي، يوازنی، وتلي، تنها: ډېر ښه ټینګاره تشبي) هغه ده چې ډېرښته يا ستاینوړه جوړښت و نه لري.

▲ ستا د کتو انداز را ياد شي
بې درېغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې مازې ټینګاره تشبي د لېوالي لید ته چې په دي مسره کې ورته د (ستا) خطاب شوی دی، مشبه او بې درېغه مشبه به ده. د تشبي توري نه لري؛ را يادېل او مخ کېدل يې د تشبي وجه ده، په همدې سټه يې مازې ټینګاره تشبي بولو چې کومه ډېرښته او ستاینوړه جوړښت هم نه لري.

ketabton.com - The Digital Library

۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ګډې ګغونډلې ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری

د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د پېيلو ګډه ګغونډله لوری مور ته په لاس راکوي لکه:

له مجاوير سره سم ګډه غونډله هغې ته وايي چې په هغه کې تر دوو نه زياتې غونډلې پر له پسې راغلې وي، څرګندونې يې سره يوه له بله کوم ډول اړيکې او اړوندي و لري. دا چې هماغه يوه يواځېنۍ موخه يا سره څو اړوندي موخې د بېلا بېلو غونډلو له خوا په بېلا بېل ډول څرګندېدنه مونډلې وي، نو زياتره يې يوه غونډله خپلواکه يا آره وي او نورې ټولې ملې ورسره بېواکه يا څېرمه وي.

په ګرنۍ (محاوره وي) پښتو کې ګډې غونډلې زياتره له دوو غبرګغونډلو څخه جوړې وي. چې په دې ډول په دواړو يو ځای شوو غبرګغونډلو کې د آرو او څرمو غونډلو شمېر يو پر يو وي، لکه په دې ,, لنډۍ او مصرۍ ،، کې:

▲ ښه دی چې سترګې دې وړې دي
که چېرې غټې وای خوږلی به دې و مه

▲ يار مې د کوټ زه د تيرا يم
خدايه! کوټ وران کړې چې جوړه تيرا له ځونه

په لومړۍ لنډۍ کې لومړۍ برخه (پېلنۍ يا ۹ څېړزه مسره) يوه غبرګغونډله (دوې جملې) ده چې آره غونډله په کې له مخه او څېرمه ورپهسې ده. دوېمه برخه (پاينۍ يا ۱۳ څېړزه مسره) يوه بله غبرګغونډله ده چې څېرمه غونډله د آرې غونډلې تر مخه راغلې ده.
دا چې په لومړۍ مسره کې دوېمه (څېرمه) غونډله په څرګندنې وېيکې (چې) پېل شوې، نو ټوله لومړۍ مسره يوه څرګندنې غبرګغونډله بلل کېږي.
دا چې په دوېمه مسره کې لومړۍ (څرمه) غونډله په اړوېيکو (که چېرې) پېل شوې نو ټوله دوېمه مسره يوه اړوتې غبرګغونډله ده.
دواړې مسرې (غبرګغونډلې) سره بيا په يوه توسني اړيکې – چې په لارغه څرګندېږي – يوه ګډه غونډله جوړ وي.
نو له دې پلوه زمور پاسنۍ لنډۍ يوه توسنۍ ګډه غونډله ده چې يې د غړيو غونډلو شمېر څلورو ته رسېږي او لومړۍ يې (ښه دی) آر غونډله بلل کېږي او که دغه

ketabton.com - The Digital Library

لنډۍ ته د دوو غبرګګونډلو په سترګه و ګورو نو لومړۍ غبرګګونډله (لومړۍ مسره) آره او دوهیمه غبرګګونډله (دوهیمه مسره) څېړمه ده.
دوهیمې غبرګګونډلې بیا دوهیمه مله غونډله (خوړلی به دي ومه) آره یا اړوتي او لومړۍ هغه یې (که چېرې غټي وای) څېړمه (آر) بلل کېږي.
او دا هم د لومړۍ (ګډې غونډلې) لښتیلیک (جدول):

بنــه دی چې ســترګې دي وړې دي که چېرې غټي وای خوړلی به دي ومه

... |اېښونې	اړیکوییکی	اېښې	اېښونې	لارغه	... |اېښونې	اړیکوییکی	اېښې	اېښونې
له پټ اېښي سره آره		څېړمه				له پټ اېښي سره څېړمه			آره

لارغه

لومړۍ څرګندني غبرګګونډله	دوهیمه اړوتي غبرګګونډله

توسنی ګډه غونډله

همدا راز مصرۍ د یوه ګډې غونډلې په توګه جوتولې شو او هغه داچې داهم یوه توسنی ګډه غونډله ده، مګر په همدومره توپیر چې دلته توسنی غبرګګونډله تر بلې (تړ غبرګګونډلې) د مخه شوې ده.
او بل دا چې تر ټولو وروستۍ غونډله یې آره ده او په دې توګه دوهیمه غبرګګونډله (مسره) د لومړۍ غبرګګونډلې (مسرې) په وړاندې آره بلل کېږي.
په دې ګډه غونډله (مصرۍ) کې د لومړۍ ملې غونډلې (یار مې ــ د کوټ) اېښونی د (د) په غورځونه چې یوه شعري اړتیا ده نیمګړې ده. دغه راز د څلورمې (آري)- اېښی خپلواکه جوړه نه لري او دا چې د لومړۍ غبرګګونډلې دواړې ملې سره په یوې لارغې تړل شوې یا عطف شوې دي نو یوه تړ غبرګګونډله بلل کېږي.
دا هم د دغې ګډې غونډلې (مصرۍ) لښتیلیک:

یار مې د کــوټ زه د تیرا یــم خدایه کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

اېښی|اېښونی (بې کړه)	لارغه	اېښی	اېښونی	لارغه	اېښی |اېښونی	اړیکوییکی	... |اېښونی
څرمه		څېړمه				څرمه		بې اېښی آره

لارغه

لومړۍ څرمه تړ (عطف) غبرګګونډله	دوهیمه آره توسنی غبرګګونډله

توسنی ګډه غونډله

یادونه: پر توسني ګډې غونډلې سربیره نوري راز، راز ګډې غونډلې هم پیدا کې دی شي تشبیهې وي لکه د ښکارندوي په دې بڼه کړۍ کې:

ketabton.com - The Digital Library

هر پلو د ګلو وړم دي لونلی
ته وا راغله له خټنه کاروانونه

یا د حمید دغه لنډۍ:

سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، ببلتون اور پسې کوینه

لږ تر لږه د جولې له مخې د هرې ,, لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرعې،، غونډله پېژندل را وپېژنئ.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
ګرانه لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

په تور ټوپک ویشتلی راشې
د بې ننګۍ اواز دې مه راځه مینه

اشنا مې سر پر وطن کېښود
په تار د زلفو به کفن ورته ګنډمه

مخ دې څراغ خوله دې غونچه ده
درته ایران(حیران) یم چې پتنګ که بورا شمه

ولې به زه ورپهسې نه مرم
چې مور ته شا کړې، ماته شنه له خندا شینه

توري کوه بری به مومې
که بری نه وي ځوانان تل پر وطن مرینه

اخر به وران شې پېښوره
د ننګرهار پېغلې ښېرا درته کوینه

ketabton.com - The Digital Library

له خمارو سترګو دي ځار شم
چې په ژړا شي مرغلري تويوينه

په دي ,, لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو ،، کي آړي (خپواکي) او څېړمه (بېواکه) غونډلي سره توپير کړئ.

که زه خبر واى چې بېلتون دى
ما به مې يار تر لاس نيولى ګرځونه

که راته ګورې، درته ګورم
که راته نه ګورې، پروا دې نه لرمه

بېلتون پر تنګه کوڅه راغى
ما ويل سلام دى، ده ويل کور دې ورانومه

ما ته وعده د خولګى راکړه
څه که د تورو پر سر لار وي دربه شمه

مينه يم، منکره نه يم
که شينکى خال مې د چړو په څوکو ځينه

له لرې مرم، له نږدې سوزم
زه ليونى طاقت د دواړو نه لرمه

د خوشحالى ياران مې ډېر وو
چې ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

ياري خو تا کړه، ما خو نه کړه
چې تومت راغى، اوس پرما کړې منتونه

ketabton.com - The Digital Library

سپورمۍ پر ما دې څه احسان دی
زما اشنا د دېواله سیوري ته ځینه،،
(مجاویر، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۵-۱۱۶ چوپړی)، (مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پېښلو نګېرګډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د پېښلو نګېرګډون لوری مور ته په لاس راکوي لکه:

د مینې لید دې راته ښکاري
د ژړې ژۍ دې د زړه اور سړوبه وینه

زما (صفي الله فردوس یا لیکوال) په پورتنۍ لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده په پېلنۍ مسره کې د ,, مینې لید دې راته ښکاري،، کې نګېرګډون (حس آمیزی، Paradoxy) دی او په دوېیمه مسره کې د زړه اور سړوبه وینه ،، نګېر ګډون دی. ځکه ,, مینې لید نه ښکاره کېږي،، او ,, زړه اور سړوبه ول (یخول، یخچالول، په یخی بدلول، کنګل کول، یخی کېدل؛ رسامی وضع کول؛ یخ وهل، یخ وهلی، یخ وهنه، د هوا سوړوالی؛ خوښالول) ،، ګرنه ده او لید وړ کړن نه دی، خو ,, د مینې لید او د زړه اور ،، د لیدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.

دا په دې مانا چې پېلن یا پېلنه له یوه حسه د بل حس څخه کار واخلي، د ساري په توګه د ,, ستا غږ اورم،، پر ځای ,, ستا غږ وینم،، و وایي، زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې په پېښلي کې لوړ او ژور حس لکه ,, د زوی غږ مې اورم،، پر ځای ,, د زوی غږ مې وینم،، و وایم او په شعري ذیل (کالب) کې یې په دې ډول چې کوم انځور رغوم، عیني نه بلکې ذهني بللی شم.
دا ډول انځور په کلاسیکو یا زړو ژبو کې لکه پښتو کې شتون لري، ډېری په لوېدیځه ورپسې عربي او بیا پارسي پېښلې او غونډلو او د ویناوو برخو کې نګېرګډون شتون لري. ,, د لرغوني لنډۍ په پېلنۍ مسرې ,, سپورمیه سر وهه راخیره ... . ،، په بل ګردودي ځېل ,, سپورمیه کړنګ وهه راخیره ... .،، کې هم یوه راز ,, نګېرګډون،، لیدل کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

ځکه ,, سروهل،، د ,, سر راهسکولو یا ښکارېدلو،، ګړنه ده او لید وړ کړن دی، خو ,, کړنګ وهل ،، د لیدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.،،

بل لوري ته د لیکوال په لاندېنۍ کسیده (قصیده) پېیله کې په پایني بند کې ,, د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی؛ چې پردي سړي راځي او تري سړي خوري ،، کې نګېرګډون دی.
پردي سړي (دښمنان، چې خپل دي وي او د پردو لمسونونه مني، منافقین چې په ښکاره د خپل وي او په پټه له دښمن سره وي یا دوی مخې وګړي) ژوي (انسانان، د کار وګړي، سړي) وژني یا له منځه وړي. دلته خوري نګېرګډون دی.

هر ګوره به خره خوراک و د زمریانو
داسې پېر دی خره لګېږي اوس زمري خوري

الوتونکو د باز ځالې ځان ګوښه وړه
اوس کارغه د باز په ځاله باز بچي خوري

ګوزړو چې سر او کار یې غول خوړل وو
اوس په داړو د غونډل سر او لینګي خوري

سور لنډي او ګیدړ غبرګ غبرګ انګولل کا
انګولل د لیوه کړ وه اوس ځګېروي خوري

د سړي بچو نه ځکه څوک ګیله کړي
نه سړي د برګتیو نه کتې خوري

چې بیاپکي له اسونو چټک ځغلي
پیشو پرانګ به د خوسي پر ځای کبلي خوري

ketabton.com - The Digital Library

پيشوګانو به بژګي، مړي مړکک خوړ
تري کوکري په لوړه ځغلي په ځوړه سپي خوري

ورورنه يې بند کړه خويندې يې په بند کړې
د پسپسو شيخان دي پوهګړ خوندي خوري

ټول په غزاوو کې غازيان ښه ځان بولي
د سوسيسي کڅوړې ښې ډالري خوري

د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی
چې پردي سړي راځي او تري سړي خوري

بل لوري ته له ډېرو ببلابېلو بېلګو د پېيلو څخه ډډه کوم يوازې پر دي دوي پېيلو يې بسنه کوم. په دې لاندېنۍ لغمانۍ چاربيته پېيله کې په دوپيمي مطلع (انترې، يا تشې يا خلاصې) په دوپيم بند کې ,, د ابۍ پۍ يې تالو ته خېر ومه ،، کې نګېرګډون دی.
کلک، ټينګ، پېخليکي، وران، دوکه کونکي دښن تالو ته د مور شېدې راوستل کېږي خېرول کېږي نه (خو په پېيله کې په اوږد پېرې کړو، له ستوني (چنګړک) نيولو، له ژونکو څخه د کوشنيوالي روزنې او ښونې پې خېرول (پورته کول کېږي) پېيلي شعري رښت دی. دلته خېرومه (ښځه نوړی کړ) نګيرګډون دی.

,, دښمن که مې روسی که امريکايی وي
چې له مانه ګرځندی وي هغه به سپی وي

له تيارونه روښنايی په لوري ځمه
په بند کونج کې مې دښمن ايساره ومه
کورنی که باندنی که سا لنډی وي
چې له مانه ګرځندی وي هغه به سپی وي

ketabton.com - The Digital Library

په شته، شته او نه شته نه شته يې پلټمه
د ابۍ پۍ يې تالو ته خېږ ومه
که بيايمکی که کيسکی که سورلنډی وي
چې له مانه ګرځندی وي هغه به سپی وي

زه ولاړ يمه ودرپېږم ځمه، ځمه
د ټاټوبي پر پخښو لاندې کومه
که غښتلی سپين او سور که تور برګی وي
چې له مانه ګرځندی وي هغه به سپی وي

د پينۍ زوزان مې پښت د لمکي دي
پښتانه يهودي نه يهود غرځي دي
د بلا (بلحه) زوزات په خټه لغمانی وي
چې له مانه ګرځندی وي هغه به سپی وي

په چل ول يې صفي الله فردوس ته وړمه
په ټپلو يې تر لغمانه رسومه
چالاکی کې که اوروړونکی اور بچی وي
چې له مانه ګرځندی وي هغه به سپی وي

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ربښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې

د محتوا او موضوع له مخې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعو ډولونه

,, د محتوا او موضوع یا مانا له مخې شعر په لس ډوله دی،، (سید محی الدین ۱۳۸۶ لیږدی، ۵۵ چوپړی).
,, زما د نظریې له مخې ۲۶ ډوله دی.،، (صفي الله، ۱۴۰۰لیږدی، ۱۱ چوپړی) زما په نظریې پېیلې , اشلوک، شېر یا شعر، د منځپانګې , سکالو، محتوا (Content: محتوی، مضمون، اصلی معند، اندازه، راضی، قانع؛ را ضیکول یا قانعکول) او سکالو یا موضوع (Subject: رعیت، اهل، په معرضه کې مربوط، مشروط. ترلاس لاندې، موضوع، سرلیک، عنوان: فاعل ,هغه څوک یا شی دی چې یو کار، کار کوي یاني فعل یا کار د ده له خوا اجرا کېږي، لکه : زه کښلي کښم؛ ایلول، لاندې کول، اخته کول، مخامخ کول ,لکه: د خطر سره، وړاندې کول، موضوع ګرځول) یا Topic: موضوع، عنوان، د خبرې سره، یا Matter: توکي، مواد، ماده، جوهر، اندازه، جسم، غبر، پېښه، پوسته اهمیت لرل یا موضوع) له مخې شېر وېشت ۲۶ ډوله دی. لکه:

۱. دیني پېیلې (Religion Poem)

۲. بډایني، غنایي یا بزمي پېیلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Poem)

۳. حماسي یا رزمي پېیلې (Epic Poem).

٤. ښوونېز یا تعلیمي پېیلې (Academic, Educational Poem)

٥. مدحي او ستاین پېیلې (Praise Poem)

٦. انتقادي پېیلې (Critical Poem) یا (هجو پېیلې ,Satirizing Dispraising Poem ، طنز پېیلې Irony Poem ، هزل پېیلې Poem ,Slip, Trip, Slipping توکیزې پېیلې Limerick Poem)

۷. ویرنه یا مرثیه، ساندې پېیلې (Elegy Poem or Wailings Poem)

۸. مبارکی، هر کلي یا د تهنیت پېیلې (Congratulation Poem or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem)

ketabton.com - The Digital Library

۹. د ګیلو، ګیلهمنتوب او شکایتونو پېیلي (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem)

۱۰. وړتوب، وصفي پېیلي (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem)

۱۱. هېوادپالنې پېیلي (Country Raising Poem)

۱۲. دوستي باور کولو پېیلي (Trust Friendship Poem)

۱۳. ځیرکي پېیلي (Intelligence Poem)

۱٤. پوهګړي پېیلي (Intellectual Poem)

۱۵. کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېیلي (Submission Family Poem)

۱٦. ورکړ د ډالۍ ورکولو پېیلي (Generosity Gift-Giving Poem)

۱۷. دندې کې د ټېټوالي پېیلي (Humility Service Poem)

۱۸. ټکرکولو مېړانې پېیلي (Courage Conflict Poem)

۱۹. د ژوند لارې لوړې ارزو پېیلي (Ambition Career Poem)

۲۰. زړه سوی او رښتې تولوالي پېیلي (Mercy Legal System Poem)

۲۱. لیدل او رهبرۍ پېیلي (Vision Leadership Poem)

۲۲. مېلمه پالنې پېیلي (Hospitality Poem)

۲۳. ژبې نښتېځونکي پېیلي (Tongue Twisters Poem)

۲٤. متل پېیلي (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem)

۲۵. ورمي پېیلي (Admonition Poem)

۲٦. لوڅي پېیلي (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem)

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع یا مسلې له مخې لاندې ۲۶ ډولونه لري، له الیده بسپنې ورکولو سره.

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ۱ ديني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ديني موضوعات، لکه: د لومړي سړي (حضرت ادم ع يا ابوالبشر، د انسانانو پلار) څخه نيولي تر پايني د اسلام لارښود محمد رسول الله ص پورې اسلام منل؛ د الله ،ج، توحيد (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قيامت پورې)، په اسلامي نېغه لاره تر پاينې سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لويو ګناهونو يا حرامو کارونو نه کول او حلال يا روا کارونو کول، دين د بزرګانو اقوال او لارښوونې؛ ژوند پېښې، عبرتناکې کيسې، په دين او مذهب پورې نور اړوند مسايل شامل دي.

د ليکونکي ديني لنډۍ ، دوې ديني ټپې، ديني ټيکۍ او ديني مصرۍ دي. بېلګې يې لکه:

عامر کفارو ته خبرې که
د الله رسول باندې څوک داسې کاني کړينه

مينې د عامر ته فکر وړی
زخمي يې يار دی پرې غاښونه تويونه

د عامر مينه بويه مينه
له اننګو کړۍ باسي اوښکې يې ځينه

پېغلو په خپل منځ کې ديره شئ
د پېغمبر امتی څوک نه نازوينه

بن جراح مينې ته ګور که
د زغرې پرې په غاښو لرې کوينه

د عامر مينه ځکه ډېره مينه ده، چې هغه سره رسول الله ص مينه درلوده. په ۹ لېږديز لمرېز کال نجران د خلکو استازو ډله مخې ته راغله، وې غوښتل چې د رسول الله ص استازی ورسره لاړ شي، د ربښت بلنه او ښوونه ورته و کړي، رسول الله ص ورته و ويل ,, زه به له تاسو سره يو ربښتينی امانت دار ولېږم ،، حضرت عمر رض و ويل ,, کله چې رسول الله ص له لمانځه نه وزګار شو ښې او

ketabton.com - The Digital Library

کينې خوا ته يې کتل، ما به د ځان ورښودلو له پاره ځان ورغځوه ترڅو چې دغه سعادت او د امين لقب را په برخه شي.
په دې ترڅ کې د هغه پام د عبيده په پلار عامر ولګيده او ورته يې و ويل: له دوی سره لاړ شه او د دوی ترمنځ چې خپل منځي شخړې يې دي په هکله يې د ربښت پرېکړه (حق فيصله) و کړه.،،
دا هغه وخت و، چې رسول الله ص و ويل ,, د هر امت له پاره يو امين شته او د دې امت امين ابوعبيده دی،،

دلته د امين الامت، د اسلام ستر کومندان، عامر بن عبدالله بن الجراح چې په حضرت ابو عبيده بن الجراح مشهور و، له مينې ستاينه شوې. د اوحد (اُحد) په غزا کې چې مسلمانانو سخته ازموينه کې و لويدل، ابو عبيده رض له رسول الله ص سره خپلې بې حده مينې څرګندونه داسې و کړه.

ابوبکر صديق رض ويلي د اوحد (اُحد) په ورځ رسول الله ص باندې يوه سخت ګوزار داسې و شو چې د زغرې جنګي خولې دوې کړې، د هغه په دواړو خوا ته اننګو کې ښخې شوې. زه د هغه خوا ته وروان وم، کتل مې چې يوه سړی په داسې بيړه د هغه خوا ته په منډه دی، لکه په وزرونو چې الوزي او دا سړی ابوعبيده و. ما چې غوښتل د رسول الله ص له اننګو کړې و باسم نو ابوعبيده راته قسم واچوه، وې ويل: دا کار ما ته پرېږده، زه به يې و کړم.

په مخامخ غاښ باندې د مخ يوه کړې را و ايستله، کړې يې چې و غورځوله د هغه غاښ هم ورسره و غورځيده، بيا يې د بل مخ کړې په مخامخ غاښ سره و نيوله، هغه يې چې و ايستله بل غاښ يې هم ورسره و وته.
دې زړه دردونکي منظرې په کتلو چې د رسول الله ص مبارک مخ په وينو رنګ و، ابو عبيده په خواشينۍ سره و ويل:
,, څنګه به بريا و مومي هغه قوم چې د خپل پيغمبر مخ يې په وينو رنګ کړ او هغه يې د الله عظيم خوا ته دعوت کوي. ،،

,, د الله ج د لارې دغه ستر مجاهد په ټولو غزاګانو کې د يو تکړه کومندان په صفت برخه وا خپلته، څومره لوی شان و، د ابو عبيده چې د سلاسل په غزا کې رسول الله ص د عمرو بن العاص رض له پاره د مرستې لښکر ورلیږه، په هغه کې حضرت ابوبکر صديق رض او حضرت عمر رض غوندې شخصيتونه شامل وو؛ نو ابو عبيده رض يې د دغه لښکر کوماندان و ټاکه.،، (قيام الدين،۱۹۸۹م کال، ۲۰ چوپړی).

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ۲ بډاینې، غنایي یا بزمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray):

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وایي.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بیانونکي او څرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مینې (محبت)، مینه ناک، له مینې ډک، لېوالتیایي (عشقي)، پاروني، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر یا اغېزمن شوي وي.
سکالو یې پر بزم او یا د یادویګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مینه یا لېوالتیا راڅرخي.
بډاینې، غنایي یا بزمي لنډۍ، بډاینې، غنایي یا بزمي ټپه، غنایي یا بزمي ټیکۍ او غنایي یا بزمي مصرۍ دي، بېلګې یې لکه:

دا زه چې سوې، سوې وایم
پرون ابله ورځ جانان شړلی یمه

سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو ټپو و وېستم مینه

پېغلې واده کې ټیکی و که
کوږدنې مې نه ودی کوږدنه ناسته یمه

نیمه شپه ده ټول ویده دي
زه بند په بند مې په مصرو کې یار ترمه

۱۶. ۳ حماسي یا رزمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray):

چې د جنګونو، اتلولیو او ملي تاریخي ویاړنو بیان په کې راغلی وي.
سکالو یې پر رزم یا د یادویګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.
د لیکونکي حماسي یا رزمي لنډۍ او حماسي یا رزمي مصرۍ ده، بېلګه یې لکه:

ketabton.com - The Digital Library

غښتليه! رټ شه ولاړپره
پر دښن ګډه شخړه وړو چې تالا شينه

توري او سپري مې دلې دي
چې پر راځي ما به په تن ترلې وينه

١٦. ٤ ښوونيزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.
لکه د ليکووال ښوونيز يا تعليمي لنډۍ ده:

زدهکړې پر زوی برکټي و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکټه

١٦. ٥ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښيګڼې بيانوي، د دنيايي ژوند بريالوي او ښکلاوې يې ستايي.
لکه د ليکووال مدحي او ستاين لنډۍ ده:

خدايه! جنت له بويه خوږ دی
د خاوند غږې بوی مې زړه کرار وينه

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ٦ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرى (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick (Landay, Tapa, Tikay and Masray:

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرى کې د فرد يا ټولنې اخلاقي نيمګړتياوي، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نيول کيږي، مسايل د هجو يا طنز په ژبه بيانيږي او يوه ډول ټوکيزي پېيلې دي.
انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزي لنډۍ؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزي ټپې؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزي ټيکۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده او انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزي مصرى، بېلګې يې لکه:

,, ايمان دې ښه راته معلوم دى
په لباسي پګړۍ دې مه وهه لاسونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدى، ۹۹چوپړى)

,, ټيزنې مور يې ټوخى وکه
ځکه مې يار د کټه لاندې ولوېدنه،،
(د ليکوال پېژند ځرګند نه دى، ۱۳۱۲ لېږدى، ۹ چوپړى)

مسلماني مې پرې ډانډس کړه
د مور په غېږ کې مې پرې غاښ و لګونه

باران ورېږي يخ مې کېږي
شوله پخه کړه ما را وغواړه مينه

سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو نارو وېستې مينه

ځکه مې ځان ورنه راټول که
دومره بې کدره شوم په ځان و شرمېدمه

ketabton.com - The Digital Library

پښتو مې ستا په سر کوله
ته بې پښتو شوې، زه پښتو څه ته کومه

زه به د کټ خوبونه څه کړم
ما مې لالی په سینه پاس ویده کوینه

,, د زړه پرهار مې په ناصور شو
د صبر مالګه د غم مرچ پرې دوړه ومه ،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۵چوپړی)

اه! د سفیر فردوس خبره
چې بل کې سر کېښود تري هر څه له سر ځینه

اخیرنۍ مصرۍ دې دا وي
د ملا سره ږستن په شا دوزخ ته ځینه

دا سور سړی سور یې بریتونه
د ونې ډډ پنا کوي ما ډارونه

زړه مې نرۍ دی لکه لوټه
د سهر باد یې خوروي لکه لکړه

۱۶. ۷ ویرنه یا مرثیه، سانډې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وې مانا (لغوي معنی) یې پر مړي ستاینې او ژړېدنې دي.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې پېیلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نیکۍیو او ښېګنو ستاینې کړې وي؛ د هغه پر مړینه یې د خواشینۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

ketabton.com - The Digital Library

ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ؛ ویرنه یا مرثیه، ساندې ټپې او ویرنه یا مرثیه، ساندې مصرعې چې پاینې یې د لیکونکي ده، ببلګې یې لکه:

مرګي داسې ځوانان وې وړه
له ډېره خیاله یې کاږه وړل ورمیړونه

په ګورستان مې سلام وایه
چې خاوري نه کړي ,, شکرالله ،، سپین مړوندونه

که ګور ته تللې لار وی
ما به ,, ستوریه ،، ته هر سهار لپړل ګلونه

خبر مې کله، کله واخله
د مرګ اوبه مې تر مرۍ راغلې دینه

جانانه مړ یې که ژوندی یې
میراث خورو دې پر ما لاس ولګونه

علمه راشئ نندارې ته
چې ملنګ جان او دوجان ګور ته ورځینه

,, مرګی د غره څوکې ته راغی
ما ویل سلام دی د ویل کور دې ورانه ومه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لپړدی، ۱۰۰ چوپړی)

جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال یې پرښتې ولاړې دینه

د آدم خټه چې خمیر شوه
توله د غم سره لړلې ده مینه

ketabton.com - The Digital Library

عزرائيل راغی روح مې اخلي
ما د جانان تر غولي ژر يوسه چې مرمه

۱۶. ۸ مبارکی، هرکلي يا د تهنيت لنډی، ټپې، ټيکی او مصری (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د تهنيت لغوي معنا مبارکي او ښه راغلاستويل دي.
او په ادبي اصطلاح د لنډی، ټپې، ټيکی او مصری دا ډول د مرثيې خلاف دی.
پېيلن (شاعر) او پېيلنه يا شاعره په کې د خوښی احساس څرګندوي او نوروته د خوښی پيغام رسوي.

د مبارکی او هرکلي لنډی؛ د مبارکی، هرکلي ټپې؛ د مبارکی او هرکلي ټيکی او د مبارکی او هرکلي مصری دي، بېلګې يې لکه:

توري جامې دې مبارک شه
لږ رانږدې شه چې تنې دې و ترمه

کونډې کونډتون دې مبارک شه
ځوی دې ځلمی شو په برېتو وهې لاسونه

هر کله راشې د يار غمه
له تا کربان شم د ځغمولو ځای دې يمه

مبارکي را کړی عالمه
له تهمتونو سره يار کبوله کړمه

ketabton.com - The Digital Library

ناوکی راشه په خیر راغلې
مېړه دي تا ته هر کلی وایي مینه

د خلکو ښه خوښ یې جانانه
دوی په حساب کې موږه! ښه حسابوینه

زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جیګ کړه غېږ ته بیا راشه مینه

۱۶. ۹ د ګیلو، ګیله‌من او شکایتونو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډی، ټپې، ټیکی او مصری کې د ژوند له ناوړه، غمناک حالت، د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګیله او شکایت شوی وي.
پېیلن (شاعر) د غسې خپل دردونه، اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف یې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

د ګیلو، ګیله‌من، ګیله‌منې او شکایتونو لنډی (لنډی او دوی ټپی دي چې ګل رنګ استاذ ویلي دي)؛ د ګیلو، ګیله‌من او شکایتونو ټپې؛ د ګیلو، ګیله‌من او شکایتونو ټیکی او د ګیلو، ګیله‌من او شکایتونو مصری چې پاینی یې د لیکونکي ده، بېلګې یې لکه:

ټپس کفتره خوله کې وېوړه؛ ګرانه!
شاه بازه و خوري مرکنډی دواړه څانګونه

کفتره باز و خوړه خدایه
زه خوار شاهین منګولې سرې بدنام پرې یمه

ketabton.com - The Digital Library

باز د باتور له چنګه خلاص شو
که دا يې ياد وي بيا به نه ټړي دورونه

د لوړو غرو کجور يې مړ کړه
بلبلې ژاړي چې خالي دي ګړنګونه

غازيانو جنګ کړئ ماتې مه کړئ
تل خو به نه وي د حضرت په دين جنګونه

زه چې د يار کوڅې ته ورشم
لکه چپې غويې په ډډه ځور کومه

د ځنګل تور ښامار تري ښه ده
دا وسني ځوانان سړی بربنډوينه

بدن مي غر اوښکې چيني دي؛ ګرانه!
اوښکې د غم کډې په سر ولاړېدينه

بدن مي څانګه د ګلاب ده
د اشنا مينې زه نوشه د وچې کړمه

اخيرنی ټپه دې دا وي
خدای دې حاضر مجلس ته ورکړي جنتونه

ولې مي نه ورکوې پلاره
مازده خو نه يم چې به ګندې چلومه

لکه د وني څومره پانې
دومره ګيلې مې ياره ستا له لاسه دينه

ketabton.com - The Digital Library

یوه د یارۍ مې ورته ویلې
کټوی یې باندې کلیمې راته کوینه

ګیلې مې دېرې ورته و کړې
که مې یوه ځل په سور پالنګ ملګری شینه

د زورورو زور اوبه شه
نن مې جانان په کوڅه غلی تېرېدنه

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ
Attributive, Qualificative, Adjectival)
:(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپلې مستقیمې لیدنې کتنې یا باورې اوریدنې له مخې د اشخاصو، طبیعي منظرو، کال د فصلونو او نورو شیانو ظاهري صفات شرح کوي. کله، کله بیا د خپل تخیلي ځواک په ملتیا معنوي، باطني نړۍ ته داخلیږي، د افرادو روحي او عاطفي ځانګړنې تشریح کوي.

وړتوب، وصفي لنډۍ، وړتوب، وصفي ټپې، د څېړونکي او لیکونکي وړتوب، وصفي ټیکۍ ده او وړتوب، وصفي مصرۍ دي. د لرغون پېر بېلګې یې لکه:

اواز یوه بل سره جوړه کړئ
خلک به وایي شنه توتیان ناري وهینه

شیخه پوښتنې درنه کېږي
د الکانو سره مه ګرځه مینه

په الکـتوب مې زړه زخمي شو
ټینګه مې راغله جوړ مې نه کړل پرهرونه

ketabton.com - The Digital Library

جانانه چېرته به ولاړ يې
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړينه

عالم دې وايي تومتونه
زه د اشنا په غېږ کې چا ليدلی يمه

مينه د زړه خبره نه ده
مينه لګېږي د زړه وينه وچوينه

که يې بوغان راباندې پلوري
زه پيرودونکي د ابی د ګستې ګل يمه

چې د ستا زړه پرې تازه کېږي
هغه سپرلی په کال کې يوه واړې راځينه

,, خلک صفت د جينکو که
د الکانو سيني نغښتي بالختونه،،
(د ليکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ ليږدی، ۲۱۴ چوپړی)

خلک د کال مړي ته ژاړي
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

عالم دې وايي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دينه

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ۱۱ هېوادپالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Country :(Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بيول، ژوند کول، تيارول، روزل، برابرول، مينه لرل، سرشته کول، اېشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زياتول، پرسېدل، پای ته رسول، سر ته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپرنه شوي وي.
پېيلن او پېلنه په پېيله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتيا په لوړ حس کتلو ځانګړني سپيني ته راوباسي.

هېوادپالنې لنډۍ اوله او دوېيمه د څېړونکي ده، هېوادپالنې ټپې، هېوادپالنې ټيکۍ او هېواد پالنې مصرۍ پاينۍ دوې د څېړونکي دي، بېلګې يې لکه:

وطن تم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړۍ دې له کالـه راځـه مينه

وطنه! سر بيه دې بنايه
سر به مې لاړ شي باقيدار به دې څو شمه

لاس دې له چته رابهر کړه
ته د وطن پېغلو ته وايه سلامونه

يار په يارۍ کې ضامن غواړي
پردی وطن دی سترګې چاته واړومه

دا به د چا په ځان پېرځو وي
چې تله واخلي پردی غم ځان ته تلينه

ketabton.com - The Digital Library

بنادي والا د سرو خپمه ده
دا هېوادوال يې د سرو زرو تنابونه

,, خلمي ولاړ توري تر ملا دي
غزاله ځي پر خپل وطن سر ور کوينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېړدی، ۱۵۷ چوپړی)

کربان وطنه زمور کور يې
په سر او سترګو به دي مور جوړو ارمنه

کربان وطنه څومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډی، ټپې، ټیکی او مصری کي د دوستي (ياري، ملګري او يارني) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: څوکيدار، څوکی والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنترول موسسي.) په اړه سپړنه شوې وي.

پيلان او پيلنه په لنډی، ټپې، ټیکی او مصری کي ځان کم راوستو، خبري منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پېښه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟؛ تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کي څوک دی؟؛ په کومه بڼه په چار ده چې دوستي و کوئ؟؛ تاسو د تل پاتي باور او يارني له پاره غوره کړني کوئ؟ ولې او ولې نه؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟؛ ستاسو په ژوند کي کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟؛ په ورته بڼه پوښتنيزه غوندلي او د يارانې باور لوړ حس ځانګړني سپيني ته راوباسي.

ketabton.com - The Digital Library

دوستي باورکولو لنډۍ، دوستي باورکولو ټپه، د لیکونکي دوستي باورکولو ټیکۍ او دوستي باورکولو مصرۍ ده، بېلګې یې لکه:

اسمان کړنګ وهه را لوېږه
دوستان دې خلاص وي غمازان دې لاندې شینه،،
(د لیکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۱ چوپړی)

ملا تړلی یار مې مړ دی
ملاتړلې شړۍ و کڅم و ژاړمه

بډۍ ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړینه

کور یې د مرګ په تبه وران کړې
چې په دوستۍ کې باځې تېږې ټکوینه

۱۶. ۱۳ ځیرکې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیې له پامه د پوهې، خبرتیا، استخباریه، ځانګړیو خدمتونو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: په کې د دښن شته، د جګړې کړښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله‌ونې شفرونه او سګنالونه؛ کاږه وګړي او کاږې هامیانی څارل؛ ټاکلی وګړي رښت، د غلې کړنو ګور ټولوالي کړه وړه بوږېدلي وي.

ځیرکي لنډۍ، د څېړونکي لیکونکي ځیرکه ټپه، ځیرکه ټیکۍ او ځیرکي مصرۍ چې پاینۍ یې د لیکونکي ده، بېلګې یې لکه:

له خوبه پاسه! بادورداره!
له تا تېرېږي د لاچې لونګ بادونه

ketabton.com - The Digital Library

🔺 په یار مې دوي پورافسه کړي
کړنه یې نه شته نه شفرونه سګنالونه

🔺 سړی چې نوی واده و کړي
لکه بې خوبه باز په ناسته خوب کوینه

🔺 له دېواله مې سر ور هسک کړ
وینم ښارو سره کارغه لوبې کوینه

🔺 ما ته په سترګو کې حال وایه
لاري کوڅې له غمازانو ډکې دینه

🔺 په خوله دې غږ راته و نه کړه
د سترګو کونج کې دې بانډه و رپونه

🔺 ګټه د ټولو په کې شوني
چې سترګو زړه ته لار څارګر څارلې وینه

۱۶. ۱٤ پوهګړي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیې له پامه هوښیاري، عاقلې، روښان فکره لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو یې داسې روښړي: په کې د لوړو لوروینو، غوره پېژند، سویې کمعقلې، سویې جهالت، سویې پوچې عقیدې (سویې موهوماتو، سویې موهوم پرستې، سویې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوربدلې وي.

د څېړونکي (لیکونکي یا زما) پوهګړي لنډۍ، د لیکونکي پوهګړي ټپه، پوهګړي ټیکۍ ده او د لیکونکي پوهګړي مصرۍ ده چې پاینۍ یې وګړنۍ ده، ببلګې یې لکه:

ketabton.com - The Digital Library

اه! د سفیر فردوس خبره
له هغې نه زر چند ښکلي خدای را کړه مېرمنه

واه په لولی پېغلې لېواله
مناسب نه دي خوله وېنخښتي سترګي دواړه

ته کروندګره ناوی نه یې
چې هم ګوټنه کړې غورینه او کټنه

اه! د سفیر فردوس خبره
ګرځ شه! چې غوښې له الماسو لوړې وړینه

چې پوهنتون یې لوستی نه وي
د دوښلسم په سویه خوله نه ورکوینه

۱۶. ۱۵ کورنۍ ته د غاړې اېښودنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Submission Family Landay, Tapa, Tikay :and Masray)

د وۍ یا ویکیې له پامه کهول ته د سپارنې (تسلیمېدنې، اطاعت، وړاندیز) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو یې داسې روښېري: چې پېښلن یا پېښلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتې چې غاړه اېښودنه څه ده؟؛ یوه ښځه یې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه اېښودنه شتون و نه لري، پایله (نتیجه، پای، غوره والی او توپېر) یې څه ده؟؛ په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړېینه ده ځواب ویونکی د هغه زوزان وي چې سرښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندې کوي.
د څېړونکي کورنۍ ته د غاړې اېښودنې لنډۍ دي، ښځې یې لکه:

زړه یې پر دې ښارګوټي نه دی
په دا او دا بلکن ولاړه وي ګلځکه

ketabton.com - The Digital Library

راته يې شپږ زوزات را وړي
له سترګو لرې لره زما ښکلې ګلوۍيه

۱۶. ۱۶ ورکړ د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالی، فياضي) د ډالۍيو ورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو يې داسې رونړي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې ورکړ څه دی؟؛ هغه ډالی سپيني ته را وباسۍ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړي وي؛ تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟؛ تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه اړين دي، دا اړتيا مو ولې غوره کړه او په څو هامياني‌يو ورته ډالۍ پېرودئ؟؛ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟؛ غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟؛ غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

لرغون پېر دوې داني د ورکړ د ډالۍ ورکولو لنډۍ او لرغون پېر دري داني د ورکړ د ډالۍ ورکولو مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

,, خاشي راټول که اور پرې بل که
زمور دستور دی په رنا خوله ورکونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۷ چوپړی)

,, غونچه د ګلو مي په لاس ده
بورا ته پټ وايه چې ځان را رسوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۸ چوپړی)

نصوار دې تو کړه خولګې واخله
د ژبې څوکه څوک سوالي ته ورکوينه

ketabton.com - The Digital Library

د زړه کتري مي درته درکړي
ناپوهه بازه تا زه و نه پېژندمه

د زلفو تار په اشرفۍ دی
ما د جانان په لاس ګډي ورکړي دينه

۱۶. ۱۷ دندي کي د ټپټوالي لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرۍ (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظيفه، ماموريت، د لښ خدمت کي د ټپټوالي، سپکوالي، تواضع لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کي هغه لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرۍ دي چي دننه‌نی سکالو يي داسي رونېړي: چي پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرۍ کي د غوري دندي او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بي لوره لوروينو، په اتلولۍ د دندي سرته رسولو، په سرلوړۍ د ټاټوبي سپارل شوي هره دنده بشپړولو او په ټوله کي د لوی کور په لوی لېد د دندي کړه وړه وندي کوي.

دوي داني دندي کي د ټپټوالي لنډۍ چي دوېيمه يي د څېړونکي ده او د زوړ پېر دندي کي د ټپټوالي ټيکۍ ده، بېلګي يي لکه:

خدمت برباد ګنا لازمه
نور به د زړه کنتري ساتم نه بازونه

دنده سهاره تر مابنامه
جانانه تاته په کي څه شی پاتي شونه

ټيک دي باچا خال دي وزير دی
دا لونګين دي لېږدونکی په مخ ځينه

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ۱۸ ټکرکولو میړانې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیې له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو میړاني، مخالفت همت، اخ او ډب میړاني، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب لنډی، ټپې، ټیکی او مصری ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپې، ټیکی او مصری دي چې دننه‌نی سکالو یې داسي رونېړي: چې پېښلن یا پېښلنه په لنډی، ټپې، ټیکی او مصری کې پوښتي چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟؛ تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ؛ خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ یئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟؛ که بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟ او د همت یا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

د ټکرکولو میړاني لنډی، ټکرکولو میړاني ټپې، د څېړونکي ټکرکولو میړاني ټیکی ده او ټکرکولو میړاني مصری دي چې پاینی یې د څېړونکي ده.
بېلګې یې لکه:

,, چې د اټک پر بېړۍ سپور شي
ما در په یاد کړه چې زړه ور به شي مینه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹چوپړی)

زه خو همغه مسته لیلا یم
چې رنګ مې ژېړ دی له همزولو بېله یمه

نصیب تقدیر ته ګناه نه شته
بخت چې کوټه شي تندی سل ټکرې خورینه

د مینې یار مې پیدا نه که
چې کاغذي سینه پې درې وړې کړمه

ketabton.com - The Digital Library

د بنمن ته خانده هوسپړه
دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوبه شومه

دا د غازي غازۍ واده دی
چې د واده شپې يې د سمځو منځ کې دينه

يوه مې هغه سړی دښمن دی
چې دی به پاو وي ځان به سپر حسابوينه،،
(جيمز، ۱۹۸۸ زيړدی، ۲۱۳ چوپړی)

يا به دې زلفې کمر بند کړم
يا به مې سر د غرغرې شمال وهينه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيې له پامه د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعيې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېړي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې کله تاسو کوشنی وئ، څه شی تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځيدئ؟؛ د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاونونه يې څه دي؟؛ تاسو په روان پېر کې په څه مشغول يئ چې په سمون يې خپلې موخې تر لاسه کوئ؟؛ تاسو داسې

ketabton.com - The Digital Library

پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسيږي؟ ولې؟ او ولې نه؟؛ تاسو لوړې ارزو لرئ چې د يوه استازي يا فلمي ستوري په شان شتمن تن و وسئ؟ نه لکه يوه اېنجينېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډايه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند يې د نورو وګړو يا د ټولګټي هوساينې، ګټې او مرستې له پاره په کار کړی وي؛ تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه يې کړئ؟؛ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د بريالیتوب مېچه کوئ؟؛ تاسو لوړې ارزولرونکي يئ؟ ستاسو نومړی حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟؛ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر يا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟؛ د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، په ژوند کې مندې او کار کې بېړې داعيې وندي کوي.

د ژوند لاري لوړې ارزو لنډی، د ژوند لاري لوړې ارزو ټپه، د ژوند لاري لوړې ارزو تیکی او د ژوند لاري لوړې ارزو مصرعی دي، بېلګې يې لکه:

چې فاکولته دې ويلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

دوکتورا ښکلي ځوانان وايي
کوناټور پوهنتون ته ځي بېرته راځينه

د ګوډاګي واده به تېر شي
سپی بڼه و نکړه شولې ديګ دې و لړنه

خدايه! د پېغلو باران و کړې
چې څادر و غوړو تری و تړم پندونه

د باچاهی لايقه ياره
خدای دې باچا کړه چې سلام ته دې درشمه

زما دې بيا تمه پيدا کړه
چې په کارِه اورمېګ دې بېرته و کاته نه

ketabton.com - The Digital Library

- له موزيکي نه ورګه ښه ده
چې نيمه شپه شي اړخ په اړخ مي اړوينه

- خدای دي له دي لاري را جوړ کړه
خلک به وايي مخ يي تور دی يار يي مرينه

- ,, د پېغلې خوله د جنت ور دی
د جنت ور ته هر مومن تمه لرينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۵۵ چوپړی)

- ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه اوبړۍ په چړ کې وچه پاتې شومه

- ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه ريدي په دامانو ورژېدمه
(محمدين، ۱۹۸ چوپړی)

- ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه يعقوب پيغمبر ړون در پسې شومه

- په ايشاره مي پوهه نه شوې
ډاکټرې څو به غړوندی درپسې وړمه

۱۶. ۲۰ زړه سوی او ربښتې ټولوالي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه زړه سوی او ربښتې ټولوالي (رحم او قانوني سيستم، مهرباني او حقوقی ټولوالي، شرعي ټولوالي) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې روښړي: چې پېښلن يا پېښلنه په پېښه کې پوښتې چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مي بايد نه وی کړی؟؛ تر اوسه پوری دې داسې پربکړې پايله ترلاسه کړې ده چې تورن ګنل شوی يې او يا کوم تن در ته

ketabton.com - The Digital Library

بخښنه يا زړه سوی درباندې کړی وي؟؛ د پرېکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟؛ د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟؛ وګړي دي پېرېکړې و کړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟؛

دودېز، ټاټوبي او پېښې‌وال ربنت لوړ حس د ټرې او پرېکړې هر تن ډک وي؟؛ ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي؛ وژنې؛ د تمځي د څراغونو نه درناوی؛ پر ناموس وار؛ له هټۍ د خوړو غلا؛ د نشه يې توکو پلور تورونو په کومه بڼه کړ کېږئ؟؛ تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن يئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن يئ؟؛ تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پر تلنه په څه ډول کوئ؟؛ د بڼه سلوک برابری (پای ته نږدی: د ځانمنیتوب ښکارونديځان پالنې؛ پای ته ډېر نږدی: قانوني ښکارونديځ؛ پای: مسلکي کړنې ښکارونديځ؛ له پای وړاندې: ربنتینوالی ښکارونديځ) کوي. ځینې شیان کېدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم يا ناسم به وي (بڼه سلوکو پوهه)، ځینې شیان کېدی شي چې سم وي (بڼه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني يا بې قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانۍ، قانوني، ربنتي، حقوقي، شرعي ټولوالي بوږېدلی وي.

څېړونکي د زړه سوی او ربنتي ټولوالي لنډۍ ده چې ښځو ته منسوبه ده؛ او د لرغون پېر دري دانې زړه سوی او ربنتي ټولوالی ټپي دي چې پېلنې يې ښځو ته منسوبه ده، دوپېمه او درپېمه يا پاینې يې نرانو ته منسوبې دي. بېلګې يې لکه:

زما په تور زندان ته تللی
زه د اتو زامنو مور يم زې بخښمه

ماته پرې کړی ځواب را که
زه زنګېدلې یارۍ نوره نه کومه

,, زما به څنګه رنګ تازه شي
چې اندېښنې مې اغوستن خوراک غمونه شومه

د بېلتانه پېټی په سر دی
زه به دمه د اندېښنو کنډو ته وړمه شومه

(جيمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ۲۱ لیدل او رهبرۍ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیې له پامه په خیال کې راوستل او مشرۍ، (لیدل او زعیمي، تصور کول او رهبرۍ، په خیال کې راتلل او لاربښوونکي، خیالي منظره او مشرۍ، خیال او رهبرۍ، بصیرت او رهبرۍ، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبرۍ) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسي رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مینې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مینې او شاباسي په نظر ګورئ؟؛ کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟؛ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپړه بې نظمي او انارشیزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کېږي؟؛
مشر (رهبر) د لیدلو (بصیرت، تصور کول، په خیال کې راتلل)؛ قضاوت (نظریه، اټکل، د تشخیص قوه) او د ښې راتلونکي په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) دري غوره ځانګړنې لري؟؛ رهبري پر دې پوهېږي چې راتلونکی بل کوم کار و کړي؛ پوهېږي چې دا ولې غوره دی او پوهېږي چې په لاس کې لرلو اسانتیاوو زېرمو څخه ګټنې راوباسي؟؛ کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي؛
دا څلور اړخه لري لکه څنګه چې دننۍ اړخ لري؟؛ په هرو پېچلو خندونو کې اسانتیاوي پلټي، خو په هرو اسنتیاوو کې خندونه نه پلټي!؟؛ لیکونکی څه شی په ډاګه کوي چې دري غوره ځانګړنې د مشر څه دي؟؛ د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي لید دی، د یوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه یې منئ، ولې؟ او ولې نه؟؛ په پېښوالې سیمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشریح کوئ؟ او وند د رهبرۍ په کې بوږېدلې وي.

د لرغون پېر لیدل او رهبرۍ لنډۍ؛ د لیدل او رهبرۍ ټپې چې پېلنې او دوپیمه د څېړونکي دي؛ درېیمه، څلورمه او پېنځمه یې لرغوني وګړنۍ دي؛ څېړونکي یا لیکونکي د لیدل او رهبرۍ ټیکۍ؛ او د لیدل او رهبرۍ مصرۍ دي (د محمد نور بابا مصرۍ دي چې ملاګي استاذ ویلې دي)، بېلګې یې لکه:

▲ ,, ګولاب په ګولو کې باچا دی
نرګس وزیر خزان پرې راوړل براتونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېړدی، ۸۵ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

,, هر چاته خپل وطن کشمیر دی
پر ما کشمیر شولو د پیازو وطنونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

,, په هندستان کې دې مرګی شه
چې دې کفن شي د راتیږو دسمالونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۹ چوپړی)

,, شین خالې ټپټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخستل جرمونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۱ چوپړی)

چې د ځوانۍ دوران مې تېر شو
جانانه ستا که باچاهي وي سې کومه

په اند او لید دې زېړی و شه
خلک دې ستایي د پردو په کتارونه

زمونږ باچا وطن کې نه شته
زړه مې خپه دی هېواد خوند نه راکوینه

په تصور مې ځان باچا کړ
چې سر مې جګ کړه د دوهې ملنګه ومه

عشقي نیمه باچاهي ده
چې ماعشقه یې په طرف ولاړه وینه

مینه اول سړی باچا کړي
د ملنګۍ کچکول بیا ورسته ورکوینه

ketabton.com - The Digital Library

دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پېغلي په کتار درسره ځينه

دغه ښادي زموږه خپله
يوه دي دا وي سل اويا دي نوري شينه

باچاهي تخت مې په کار نه ده
بخت مې په کار ده چې مدام راسره وينه

تخت خو له بخته پيدا کېږي؛ وی!
چې بخت دې نه وي تخت به له کمه شي مينه

د بخت ډېوه چې د چا مړه شي
وه!؛ که بيا مشال په لاس کې وړي شوکور به وينه

د بخت کوټې چې يې په سر وي
که په سندان خولې لږه وي کوټې تړې وړينه

بخت نا مراده چېرته لاړي؛ وی!
يو ځلې راشه چې له سيال سره سيال شمه

نيستی کچکول په لاس کې را که
بېلتون ظالم په لاره ځي شپې تېره وينه

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Hospitality Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيې له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه نې سکالو يې داسې روڼېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالې او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلې ځای کې د شېنوسيخان پخول، پټولی (مېزپوښي، دسترخوان) تيارول، خوړل او څښل وندي کوي.

مېلمه پاله لنډۍ، مېلمه پاله ټپه، د ليکونکي مېلمه پاله ټيکۍ او د ليکونکي مېلمه پاله مصرۍ ده. بېلګې يې لکه:

مور يې پر کلي شړوبې غاوړي
لور يې له لارې مېلمانه را ګرځوينه

راځه، راځه زما مېلمه شه
زړه مې پښتون دی مېلمه نه خفه کوينه

,, پر سينه يوه لالی ځايېږي
حجره خو نه ده چې پرې جوړ کم مجلسونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

اشنا مې وړی رانه تللی
چې دستارخان لره ورځم ژړا راځينه

په مينه، مينه اتڼ کاندي
دا مېلمني جوني په ورا راغلې دينه

حجره په نوم د ناصرخان ده
ډګې کاسې د اعظيم خان له کوره ځينه

ketabton.com - The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه ژبه بندېدونکي، وینا بوږېوکي غولۍ، وینا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې ډېر ژبه څرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پښلي او ژبه نښتېځونکي غونډلي، غونډ او ویکیي وندي کوي.

لکه د لیکونکي ژبې نښتېځونکي مصرۍ ده:

بر به مو بر ساتي برۍ
په بابېدلي بلۍ بابړ بدان دینه

۱۶. ۲٤ وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، مودل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جوړښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه یې له مخې پېیله کارۍ؛ هغه سړی یا ښځه چې انځورګر یي له مخې څېړه کارۍ، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول (په ورځني ګړني بهیر کې تر کار اخلي او بلخوا پرې د یوه هنري پیداوار په توګه خپل ښکلاییز څوب (ذوق) او تولنیز ارمان خړوبوي) وندي کوي.

ketabton.com - The Digital Library

وراشي (وجیزې یا متل) لنډۍ ، وراشي (وجیزې یا متل) ټپه، وراشي (وجیزې یا متل) ټیکۍ او پانیۍ دوې وراشي (وجیزې یا متل) مصرۍ دي چې پاینۍ یې د څېړونکي (لیکونکي یا لیکوال یا زما یا صفي الله فردوس) ده. ببلګې یې لکه:

- مور یې د دربو سمځاره ده
ځکه یې لور په درې منۍ وېشتل کوینه

- سوچ پرې له وړاندې نه په کار وي
تو کړې لاړې بېرته خولې ته نه راځینه

- په پت کې تور مصلی ښه دی
بې پته یار که شهزاده وي ورک دې شینه

- په کوردهرنې مین مه شې
ته به ولاړ یې هغه به بل ډولۍ کې وړینه

- کلي کې نوم د سمیني دی
وراني کنډرې شاسوارخان اباده وینه

- په ټول واځکټ یې دعوا و کړه
یودانه جیب یې خامخا په لاس درځینه

۱۶. ۲۵ ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیې له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوریې او ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسي رونېړي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې نصیحت، سلا، مشورې خبرتیا، لارښوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

ketabton.com - The Digital Library

ملا بجلیګر (مولوي صیب محمد امیر افریدی، د پیښور بالا منې د بجلیګر ملا)
ویل د زړه ناروغي مې وه، له شپږ میاشتو څخه، په ډېرو روغمنو مې درمل و کړه روغ نه شوم، زړه به مې درد کو.
یوې بوډۍ ښځې راته و ویل بجیه! ولې داسې رنځور یې؟
ور ته مې و ویل د زړه ناروغي مې ده، زړه مې درد کوي، هېڅ روغمن (ډاکټر) راته درملنه و نه کړه.
هغې راته و ویل: ماته غوږ شه بچیه! چې زه دې جوړ کړمه.
هغې و ویل:.

زړګي له ډاډ ورکړه په خپله
مدام به څوک ډاډه کوي وېشتلي زړونه

زه وی ځای نه پاسېدم، جیګ شوم، مور مې وه، نیا مې وه، پلار مې راغی ویلي څه چل دی!؟
ما ویل زه ټیک شوم، دي بوډۍ راته علاج و کړه.
په خپل زړه باندې په خپله پټۍ ګدئ او خپل زړه په خپله ډاډه کوئ.
پورتنۍ د لرغون پېر یوه ورمې لنډۍ او لاندې یې د ټپې بېلګه ده.

ځوانانو یو تر بل ځارپرۍ
ما د مجلس ځوانان لېده چې خاورې شونه

۱۶. ۲۶ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیې له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونې، پوچې او بې ختو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ایستلي (لکه توره له تیکي څخه)، تش لاسي (بې وسیلي)، بې زېرمې، شړېدلي (لکه کالي)، خواري، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

ketabton.com - The Digital Library

پېنځه دېرش لوڅې لنډۍ دي چې له لومړۍ څخه تر درېوشتمې لمپاکا (لغمان) د لرغون پېر دي، څلوروېشتمه او پېنځه وېشتمه يې د زاړه پېر دي او شپږ وېشتمې څخه تر پېنځه دېرشمې د ځېرونکي لوڅې لنډۍ دي؛ څلور لوڅې ټپې دي چې لومړۍ، دوېيمه، درېيمه يې لغمان د لرغون پېر دي او څلورمه يې د ځېرونکي ده؛ لغمان د نوي پېر د ځېرونکي څلور لوڅې ټيکۍ او اووه پېنځوس لغمان د لرغون پېر لوڅې مصرۍ دي چې له پاينۍ پورته شل داني يې د ځېرونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) دي.
بېلګې يې لکه:

جانانه دومره پر ما ګران يې
د خوږلن اور دي ځکه کوني لاندي ږدمه

ته خو کوچې وې کوچ دې و کړه
د څرې اور دې په کوڅه کې و شيندنه

يار مې په بوسوکې ويده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغاښ يې وشلېدنه

په چا به ځي په چا به نه ځي
څوک دې په زوره په چا ته نه مندي مينه

د سحر غينه زه دې ځار شم
هره ټپله دي د زړه زنګ لرې کوينه

د بام له سره مې سيي کړې
پرتوګ دې باسه غين مې کانګې کړي دينه

له نامه پورته اجازه ده
له نامه ښکته مې ټېپر کرلې دينه

ketabton.com - The Digital Library

🔺 ټینګه مي مه نیسه په غېږ کې
تي مي خوږېږي سګنۍ بالغه یمه

🔺 په ما دې خپټه نغاره کړه
راغلی مه وای د یوې شپې مسافره

🔺 د سپینې خولې واک مې درکړی
د پرتوغاښ په غوټو مه وهه لاسونه

🔺 کمیس یې تي په سر سوری دی
لکه مړزچې له خلتې وتلی وینه

🔺 د کوس په سر دې مچۍ و خوره
چې تر سبا یې ټپوې اوبه یې ځینه

🔺 د کوس په سر دې هټۍ جوړ که
غین مي بنوال دی ګندني ورته راوړینه

🔺 کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوګ د کوناټو په سر ټرنه

🔺 نیمه شپه شوه یار رانهغی
زویه! ویده شه چې په خپله پسې ځمه

🔺 سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېږه شوې لنډۍ بوکه به دې کړمه

🔺 د زنې کنډ یې خوله کې راکړه
قند او نبات مي کابل جان کې بدې شینه

ketabton.com - The Digital Library

گول د گولاب بوی د څنځلې
سوری د وني خوب د نجونو پر ورنونه

خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګيلې در له کومه

جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مينه

په نيمه شپه راغلې لالیه
ما دې خدای غرقه کړې چې خوله نه درکومه

يو ځلې راغی خوله مې ورکړه
لاره يې سيې کړه په غضب ککړه شومه

که يوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوړوال يې همېشه کوې سوالونه

خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ يې ژو په وکومه

ملا دا خپل سيرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو ليلا خوله نه راکوينه

که زر کوسونه بارن وشي
که منځ کې يو غين وي راځي زمور پر کونه

د ډارنډکې زو ډارپړه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

ketabton.com - The Digital Library

ځاځکي هوس ځارل ځاړي ده
ځپان، ځپان ځپان، ځپان غواړي خوږلنه

ځاځل جوګړ جلبنګ جنبان که
په لېوالتي مې جيجيونتي ټرېښتي شينه

چټي چټي چرلنديه ياره
ځنځوونکي ځغونځونکي جيجرې يمه

د شرمېدلي زو شرمېږه
د تخت سيالۍ کې مېړني اور ځرمه وينه

په درنو غېږو ځربولېږه
په ځلورځنډو کې د غبرګو ځکل ځکه

چې څه دي کښت که کښت بې ټول کړي
زړه دي دنيا که ګشمالی کړي خاونده

ته دي له خپل مېرمن ډارېږي
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

ما چې به اسپې ځرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

د دونيا دوي ورځې ژوندون دی
مېرمن يې غيم چې په ژړا يې تېرومه

د مور دي دري ځپکه کوس ده
د دادا زړه دي له خفګانه و چاودنه

ketabton.com - The Digital Library

له رنګه توره مصلی ده
په خوله کې خوند د چهارباغ مني لرینه

د ټپ دې ټولې وینې وڅښې
د کوسې زویه بله څه کوې دوښمه

زړه به دې تور له کوروالی کړم
چې ځوانۍ هندې کړم زړه سوی بیا نه لرمه

له ایرانۍ مې زړګی شین ده
واده د ده خوټې بل ورورو کلوینه

ناوکی لاړې!، لاړې!، لاړې
پام دې کوه چې دې دردونه ورکوینه

له ټپ دې ټولې وینې وڅښې
د پېغلتوب پردې مې لاړې په برغنه

زما دې خټه نغاره کړه
راغلی مه وی د یوې شپې مسافره

د مور د درې جریبه کوس دی
د پلار دې خټه مرتبان ده زړه یې چوینه

چې مور دې اخ! کړ ما در بنخ کړ
دادا دې جیګ شو زه یې له خوټو و نیومه

په کوس دې خچه ګوته نه ځې
چې زور پرې راشي الیشنګ مولۍ پرې ځینه

ketabton.com - The Digital Library

🔺 په کټ کې سپینه، سپینه اوړې
په ما دې غسل په پټې کې واړاونه

🔺 لمن دې ټوله خوله کې نیسه
د خپټې جنګ ته درته بیا راغلی یمه

🔺 پرتوږ مې ځي پرځای سوری دی
د خپټې جنګ ته درته بیا راغلی یمه

🔺 پرتوږ مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه وړم یاره تا پرې ځورمه

🔺 پرتوږ دې سوړې، سوړې راوړه
چې هره سوړه یې ګندم ژړا راځینه

🔺 په ټس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

🔺 دا ډز او ډوز دی زامن کېږي
زه د دله په کور کې شنډه ناسته یمه

🔺 خلک جوړه، جوړه ځملي
ابی مې مړه کړي ما یوازې ځمله وینه

🔺 جانانه ستا مزه ګې نه شته
زما همزولې زانګوګانې زنګوینه

🔺 اول دې پښې راته اوږدې کړې
بیا دې درټولې کړې چې نه یې درکومه

ketabton.com - The Digital Library

پاس په سينه مې غلی څمله
غږ به و نه کړم که ورسته درلاندې شمه

يوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اينګ شه چې بانجان دې و باسينه

چې موټکي وهل دې زده کړه
کمبخته زه يم په پخې يې سولومه

چې پسرلی شي غين سپرلی شي
کوس لپونی شي په بازو خوله لږوينه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګين دې په اوږو دروړومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګين دې لکه وريځې و چپچپه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځاری کړې زه دې ګنډه خلاصومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه بې موره کوتې خوړ ته به دې کړمه

ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه د لاری څپلی و به دې شکومه

ketabton.com - The Digital Library

له ګرېوانه مې لاس ورتېر که
په کولماني بیهي مې لاس و لګیدنه

تا چې په کټ کې ماته شاه کړه
توري سمبې دې پر ما اور و لړونه

ګل چې تازه و را دې نه کړه
مړاوی ګل چې را کوې زاره مې چوینه

چارګل مې خوله کې تري نه وهوړه
دا بوره مور یې ډېرانونه لټه وینه

الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصرعې توري وارونه

ټوټي، ټوټي په توره راشې
چې پرهارونه دي ګنډم خوله درکومه

خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوینه

موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

یار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوینه

خوله دې له ګوړې نه خوړه ده
په لنډه زنه دې ګني کرلي دینه

ketabton.com - The Digital Library

خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مي څلور نیمي روپۍ دینه

که ته مي روغ لېونی نه کړې
بیا مي د بنګو پیاله مه بوله مینه

ته خبر نه یي زه ډېر بد یم
پرتوږ دي باسم لاس او پخښي دي پرې ترمه

یا به زما په سترګو تور وي
یا دي لسم ځل یاره غیږمي په ناورینه

که پېغله کی لغمانۍ و که
چې په مستۍ کې دي له ښکې پانټې وهینه

که میړه کی لغمانی و که
کوس دي چپۍ او په اوږو دي پورته وړینه

دا لغماني څومره بدان دي
ملګرې پرېږده مېلمني غې په چلونه

په کوس له هر لوري وردانګه
په کونه مه دانګه ړنګی دي د پلار خونه

که پرې راځي په مخې راشه
څپلۍ له چپ لوري څوک نه پخښو کوینه

ښځې کول دي سونتونه
تینګ، تینګ غوول یې دي فرضونه ثوابونه

ketabton.com - The Digital Library

که ښځه یو ساعت کې خوښه
یو ساعت غوول یې برابر یو کال اجرونه

وی خوري دومره سپک سړی ده
پرتورې مې باسي په لکړه یې اچوینه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نیا دې غیم هم دې مندینه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې ټول غر ور و منډمه

پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زېړ کوس په زېړګل وغم او په ونه

د پښتنو کانې در وښیم
چې کوس ور نه کړې وی ستا کوس و غیم خیرنه

زما لس کلن غین چولک بولې
خدایږو د خوند څکه یې و وینې په مینه

د پښتنو د غین له زوره
د نړیولو کونې ځای ته نه راځینه

که مې تر بېخه در کې کېښود
کوس به دې رېږدي پام به کړې چې دی ځنګونه

ښځې هېندارو ښځې، ښځې
مور بېټالې یو چې عسکر غیو کلونه

ketabton.com - The Digital Library

ستا په سینو کې خوټې چوخ کړم
نرۍ دې ملا تن دې نازک کوس دې په وینه

خپله له ټولو غوره غیه!!!
د مېرمن یوه ربښت دین کې دا ده په درغنه

زه خو له شوکه مصرۍ وایم
څوک چې د ډم ګومان کوي خرکوس به وینه

زمونږ په ټاټوبي لغمان کې اووه، اته الکان چې نهل به یې کوو، اشر به وو، غره ته تلله، ټولي کې به وو، د مشاعرو څنډو کې، د بنادیو په څنډو کې به نږدې ملګرو سره لوڅې پېلې غلې، غلې ویلې او خپلو منځو کې به یې د خندا شېبې پرې تېرولې.

په لغمان کې له لرغون پېر څخه چې له لرغون ختېځ او لوېدیځ دورو ته یې پېر رسېږي؛ وګړو دا لوڅې پېلې ویلې دي؛ لغمانو خوله په خوله، سینه پر سینه تر مونږ را رسولي دي؛ وګړو د کوروالي اړېکو، پښت زوکړ هکولو، ګډ ژونګړ کېدلو علمي لوستل له شنې لاندې نیسي چې په نوې مانا سکسلوژي پوهې، او پوهګړته یې سکسولوژیست وایي.

نومورې لوڅې پېلې په لېوال او لېواله کې د ژورې او ټینګې اړېکې کوټلې کوي؛ هڅه ونه، انګېزه، تاوو د وګړیو په تن کې زوکړه کوي او له لټې، تمبلې، بې پامۍ، سستیا او بې مینې څخه انسان لرې ساتي.

د نکاح په ژوند کې نومورو پېلو بناخونه په همدې بڼه شتون لري او نټه (انکار، نه منل) تري بې غوري ده.

نرۍ سینه نرۍ یې ونه
له ځای ډارنه او کمزورې دغه درې

پېر یې ټټر دنګه یې ونه
خدایه! پرتا ټینګه ډاډمنه دغه درې

ketabton.com - The Digital Library

,, راځئ، راځئ چې لنډۍ وایو
لنډۍ لاښې دې د یار غم غلطوینه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېړدی، ۱۱۳ چوپړی)

راځئ، راځئ چې لنډۍ پرېږدو
لنډۍ چرې دې د زړه ولې غوڅوینه

,, هابیل قابیل وو سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېړدی، ۲۹۵ چوپړی)،
(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېړدی، ۴۷۲ چوپړی)

,, په سګنې تبه مړ مه شې
خلک به وایي چې لیلا شوه بدشاګومه،،
(د لیکوال مور بي بي حاجي)

,, رب خو دې دا واړې راجوړ کا
خلک به وایي بخت یې تور دی یار یې مرینه،،
(سلما شاهین، ۱۹۸۴ زېړدی، ۳۸۰ چوپړی)

,, خدای دې له دې لارې راجوړ کړه
خلک به وایي بخت یې تور دی یار یې مرینه،،
(د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وایي)

زما د عمر سره سمه
میراث شې غمه په خندا دې تېرومه،،
(داود خان ۱۹۸۴ زېړدی، ۲۱ چوپړی)

ketabton.com - The Digital Library

,, مسافري ته دي ځان جوړ کړه
په چا مي سپارې که دي هېره کړم مينه،،
(حضرت محمد ویاړ، ۱۳۸۷ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

,, ټیکی کوه او بیا یې لیکه
چې په ټولې کې شرمنده نه شي مينه،،
(حبیب الله رفیع، ۱۳۴۹ لېږدی، ۱۰۹ چوپړی)

ناوې ښادي دي مبارک شه
داسې ښکارپړي لکه لعل او مرغلره

رب دي رحمت پر دي ټیکی که
ایله ببله زړه مي په ځای و لګېدنه

زما په زړه دي پرهار وکړ
په تا دي وشي د مصرۍ توري وارونه

مصرۍ کوه او بیا یې لیکه
چې په ټولې کې شرمنده نه شي مينه

مصرۍ دوې دري سړي ته بس دي
له دي نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

ketabton.com - The Digital Library

۱۷. د اېنجېنیر صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغوني لغماني مصرعې کېسه

زه تاسو ته کېسه کوم؛ درنو!؛ کېسه داسي ده چې یوه وار ما په سوشل میډیا د فیسبوک پر کورپاڼه خپله یادونه وکښله.
خپل اند مې په دې بڼه و کښه چې سرلیک یې
,, دوې لرغوني لغماني مصرعې دي ،، و.
کښلی ډول یې داسي وو:.

زما دې سر په کار ده یاره!
مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لږومه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زما ملګري اوستاد عاشق الله فریاد داسي یادونه راته و کړه:.

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګي لاندې خوله کبه ورکومه

دا لنډی زما ده، ما لس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې ده.

ما ورته د یادونې ځواب داسي و کښه:.
زه په لاندې دري خبرو ستا یادونه نه منم او دا لاندې دلیلونه دې مخې ته ږدم.

لومړی:.

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالي کوکی لاس کله پرېخونه،،

(منتخبات لغات متفرقه پښتو، قلمي نخسه، په ملي ارشف کې د مېندودني ګڼه ۸۲ الماری، ۴ خانه، مسلسله ګڼه ۸، ۲۴۶ ټول ټال چوپړي، ۲۱۳ چوپړی، د خ اېښې کې پېښمه ګڼه لنډی ده)

ketabton.com - The Digital Library

له دې وړاندې کوم د لنډيو کښلی (کتاب) نه دی خپور شوی، په کښلي بڼه؛ هغه وګړو چې نومورې خطي نخسه يې خوندي کوله پوهېدل او که نه پوهېدل او که له بې باکۍ يې نومورې کښلي ته چې لنډۍ دي.
ورته يې په دري ژبه داسې نوم کښلی ,, منتخبات لغات متفرقه پښتو،،
چې د دې خطي نخسې نه ليکونکی معلوم دی او نه يې د چاپ کال.
خو له يوه سلو شلو کلونو څخه وړاندې خوندي شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی لومړی انځور يې و وينئ)

دوهيم:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې گران دی
زه په ملاله خولګۍ نه پرېږدم لاسونه،،

(د ګل پاچا الفت، پښتو سندرې په نوم ليکی دی، د پښتو ټولنې د نشراتو مسلسله ګڼه ۶۵ ده، د پښتو ټولنې مېصر او د صحافت او تاليف د څانګو امر(ګل پاچا الفت) ادبياتو د څانګې له خوا له چاپه ۱۰۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، په ۱۳۲۵ لېږديز لمريز کال کې د علومو اکېډمۍ له لوري، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د مېندودنې ګڼه ۱۲، مسلسله ګڼه ۶۵، ۱۲۰ ټول ټال چوپړي، ۱۱۶ چوپړي (پاڼه) کې ديارلسمه ګڼه لنډۍ ده).

په نومورې کتاب اوستاد ګل پاچا الفت د سروزرو دولتي مډل ګټلی هم دی او دا لومړی کتاب دی چې د لنډيو په باره کې له چاپه تېر شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی دوهيم انځور يې و وينئ)

درېيم:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې گران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه،،

ketabton.com - The Digital Library

(د محمدین ژواک، پښتني سندري په نوم لیکی دی، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا له چاپه ۲۵۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، د زمري په میاشت کې په ۱۳۳۴ لېږدیز لمریز کال کې د علومو اکېډمۍ له لوري، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د مېندودنې ګڼه ۴، مسلسله ګڼه ۱۱۵، ۳۹۸ ټول ټال چوپړي، ۸۸ چوپړی(پاڼه) ، د څ ابېڅی کې درېیمه او څلورمه ګڼه مصرعۍ دي)
(کولی شئ چې ټمبل شوی درېیم انځور یې و وینئ)

دا ټولې هم لرغونې مصرعۍ دي چې له پېړیو، پېړیو څخه سینه په سینه او ژبه په ژبه پښتنو وګړو را وړې دي.

شننه:
تاسو هم د لومړۍ مسرې بند راخستی!!؟،
تاسو دعوه کړې چې دا ما لس کاله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې.

بیا نو دا ادبي غلا یا بیرغې غلا (فلجیاریزم) ده چې یوه بند شېر د بل شاعر را واخلي او ځان په سې یې و تړي، یا خو به تاسو یې ترکیبي بڼه راخستې وي.
لس کاله وړاندې به هېڅ پرې خبر نه وې چې دا ولسي ادب پانګه لرغونې ده او دا په بې خبرۍ دې تاسو را خستې وي.
چې تاسو کښلې دي دا زما (عاشق الله فریاد) لنډۍ ده.!!

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګڼې منګې لاندې خوله کبه ورکومه

ما چې خپره کړې وه هغه یوه لرغونې لغمانۍ مصرعۍ وه په لاندې بڼه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګې لاندې خوله کله ورکومه

زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې یوه ترکیبي بڼه یې جوړه کړم او په خپل نوم یې کړم لکه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاڼکې په شونډو کې پراته خوله درکومه

ketabton.com - The Digital Library

خاطر دي ډېر راباندي ګران دی
ځالي ځولي کوڅي اوږدي درته درځمه

او په همدي بڼه زه کولی شم چي د ملالي ميوندوالي شاعري زړي لنډۍ په شان درته د يوي ترکيبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ويلې وه:.

که په ميوند کي شهيد نه شوې
خدايږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتينه

زما ترکيبی بڼه يې (خو د داسي کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

که په ميوند کي شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکاندې ته دې لېرمه

ګوره!!؛ ګرانه ښاغليه عاشق الله فرياد صيب!
تاسو زما د ادبي بهېر ملګری يی، بيا مې وطندار يې، بيا مې د ولايت يې، بيا مې يوه ژبی يې، بيا مې د امان اوستاد زوی يې
(هغه را ته يوه وار د صبغت الله مجديدي باچاهی کې د جوزا مياشت وه، د بشير هوټل کې و ويل:.
بچيه! مکتب ته ځې ما ويل هو،
زه تری لږ لاړم،
ويل يې هه دا زما چای وڅښه!!،
ما و ويل نه يې ځښم،
بيا يې راته و ويل هه! دا دوې تور مرچ و خوره ما دم کړي دي؛ له دې ورسته درباندي د مار، لړم، ګوسنې، کېچه، غونډل، ښامار زهر او د دوی حراميتوب تاثير نه کوي.)
د دې ټولو له پاره زه ستاسو ډېر درناوی کوم.

خو تاسو ځانمني مه کوئ، دا زمور د ډېرو پښتنو ليکوالو علمي کمتون دی، ډېر ژر په غصه کېږئ په خپله غلتی، هر انسان نيمګړی دی تېروتنې ور سره ملې وي.
تاسو چې د کومې لنډۍ دعوا کوئ چې زما ده او لس کاله عمر لري.
ما درته دري ثبوتونه او دليلونه وړاندې کړه چې تاسو يا پوهېدلئ يا نه پوهېدلئ؛
يوه لرغوني لنډۍ مو په خپل نوم کړې يا ټوله، يا يې يوه برخه او يا يې يوه يا دوې دري ويکيي (لغات). چې دې ته Plagiarism (د بل چا افکار او ليکنې په خپل

ketabton.com - The Digital Library

نوم تېرولو ته وايي) يا ادبي غلا وايي؛ د داسې کارونو کول زه ښه نه ګڼم او تاسو سره يې په لنډپېرې ښه نه منم؛ له تاسو سره هېڅ ښه نه برېښېږي، داسې کارونه لرغونو ګرڼي پېيلو يا ادبي شفاهي ادب شېر (پېيله، اشلوک، پېړان يا شعر) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پېخلیکي (تاريخي) ريښې چېنجنه وي او پردۍيو علمي ځېرونکو ته يې پېخلیک تراشلی مخې ته ږدي. چې ناسم علمي رغښت تري برسېره کولی او په پوخ کې (قضيه کې) کولی شي.

زما ملګري اوستاد عاشق الله فرياد بيا داسې يادونه راته و کړه:.
فردوس خانه! زه د امان اوستاد زوی نه يم هغه چې پاڑوګر (مارانو نيونکی) و، زه د ملک امان زوی يم. هغه د الپنګار لوري و، مور د قرغيو ولسوالۍ يو او په قوم ناصر يو.
دا ټول کثافات دي، ته پر کثافاتو کثافات پاکوې، باچاخان لغمانی چا اچولی دی، هغه ټول شعرونه نيمګړي وايي، ته هغه څه کوې چې څه درته ځه وايم هغه و منه، نورو کېسو په سې مه ګرځه.

ما ورته د يادونې ځواب بيا داسې و کښه:.
داخو سمه نه ده نو!، ما خو له چاپه تېرو شيو کتابونو او کښلو د چوپړو انځورونو سره درته په ګوته کړه چې په رنو سترګو يې و ګورې. اوس بيا هم وايي چې زه درته څه وايم هغه ومنه، دا په کومه ښه سمه ده. لکه تاسو وايئ دا لنډۍ زما ده:

۱. د عمر کچه يې لس کاله ګڼۍ يا په ۱۳۹۰ لېږدي کې دې کښلې (ليکلې، يا جوړه کړې)

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګڼې منګې لاندې خوله کبه ورکومه

۲. د عمر کچه يې له يوه سلو شل کاله وړاندې قلمي نخسه کې شتون لري، چې راټولونکی او پېخلیک يې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندي ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندي شوې، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوې)

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالۍ کوکۍ لاس کله پرېخونه

ketabton.com - The Digital Library

۳. استاد ګل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندري کي راوړي يا راټوله کړي او کتاب يي هم په ۱۳۲۵لېږدي کي چاپ شوی دی، له دي کتابه وړاندي په ليکلي بڼه د لنډيو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندي دا خوندي شوي).

,, خاطر دي ډېر راباندي ګران دی
زه په ملاله خولګی نه پرېدم لاسونه،،

٤. د محمدين ژواک، پښتني سندري په نوم ليکي (کتاب)، لومړی برخه، کي ۸۸ چوپړی (پاڼه) ، د خ ابېځی کي درېيمه او څلورمه ګڼه لنډی ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کي له چاپه تېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندي محمدين ژواک خوندي کړي دي) له د څخه ورسته ډېرو ليکلوالو ليکنې کړي په لنډيو لکه مجاوير.ا.ز ، عبدلروف بېنوا، صديق الله رښتين،... . سليمان لايق.

خاطر دي ډېر راباندي ګران دی
ما پر ملاله خولګی نه پرېښوه لاسونه

خاطر دي ډېر راباندي ګران دی
د چا د وړاندي سترګي نه در اړومه

۵. ما چې خپره کړې وه په فيسبوک کي هغه يوه لرغوني لغماني مصرعه وه په لاندي بڼه:

زما دي سر په کار ده ياره!
مال ده بښتروځی چې زه اور پرې لګومه
په کربانه!؛
خاطر دي ډېر راباندي ګران دی
کنه منګي لاندي خوله کله ورکومه
په کربانه!؛
زه خو همغه مسته ليلا يم
چې رنګ مې ژېړ دی له همځولو بېله يمه

ketabton.com - The Digital Library

تاسو دا عوا کوئ چې دا زما ده، دغه لنډۍ دې کاله وړاندې د لغمان سرغندوي (مشهور) سندر غاړي باچا خان لغماني د حسني استاد زوی ته مې و ویل چې لغمانۍ پردو کې یوازې هرمونیه و غږوه او دا په کې و وایه. هغه دې داني و ویلې او د یه کربانه!؛ بلنویکی هم ور سره د مصرۍ په پیلنۍ مسره کې ور ګډ کړه یا سرباري کړه.
تر دې وړاندې نومورې باندې ما د لغمان لرغوني لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې ګل پاچا الفت ۷۵ کاله وړاندې له چاپه تېرې کړې وې. ټولې ۱۱۳ دانې مې په نومورې باندې په ټیپې پیته کې خوندي کړې وې. دا لغمانۍ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ. چې هغه ۲. ګڼه مصرۍ په کې هم شټون درلود او تا یې دعوه کړې ده.

٦. زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې دوې ترکیبي بڼه یې جوړې کړم او په خپل نوم یې کړم چې د عمر کچه یې یوازې ستا د یادونې د ځواب له پاره وکښم ۱ ورځنۍ لنډۍ ده او په دې پېښلیک ۱٤۰۰. د تلې میاشتې په ۳۰ مې روغولې لکه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پارکې په شونډو کې پراته خوله درکومه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
خالي څولې کوڅې اوږدې درته درځمه

۷. او په همدې بڼه زه کولی شم چې د ملالي میوندوالي شاعرې لنډۍ په شان درته یوه ترکیبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ویلې وه

که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

زما ترکیبي بڼه یې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

که په میوند کې شهید نه شوې
د ډارن زویه! دورکاندې ته دې لیږمه

ketabton.com - The Digital Library

۸. يا داسي نوري چې يوازې نن مې (۱/۹/۱٤۰۰) زوکړه کړې او زه يې دعوه ګير شم (زما دي او ما جوړې کړې؛ ما ته منسوبې دي؛ دا ځان ته ناسم کار ګڼم او دعوا يې هم نه کوم، ځکه تاسو په همدې بڼه يوه کار کوئ او پرې ولاړ هم يئ).

کره بڼه د لرغوني مصرعې:.

سپوږمۍ سر وهه را خپره
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

ناکره بڼه يې:.

سپوږمیه کړنګ وهه را خپره
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

زما لومړۍ ترکيبي لنډۍ:.

سپوږمۍ سر وهه را خپره
تېکو مروړلو نه به ټنډه کړم ډارنه

زما دوېيمه ترکيبي لنډۍ:.

سپوږمۍ سر وهه را خپره
له ډېرو هنډو نه ونه وژنمه ژنه

يا داسي تاريخي لنډۍ ته:

که د خانو لښکرې راغلې
زه تر ګوملې پورې مخې ته ورځمه

ketabton.com - The Digital Library

زما دوهيمه ترکيبي مصرۍ:.

▲ که د خانو لښکرې راغلې
تورې او سپرې لښدهماره ورته وړمه

راځم شننې ته يې:

پورتنۍ ټولې لنډۍ، مصرۍ د سيلاب، رغښت، اصل، څېيز، خجنه يا زورنې او اهنګېز جوړښت له پلوه ټولې سمې او روغې دي.
عيبونه د ويکيو نه لري که تاسو وايئ؛ په خطې نخسه کې يوه عيب شتون لري د ښ ابځې يې خ ابځې کښلی، هو دا داسې شوي دي.
له بل پلوه دا شل کاله وړاندې ډېرېو ماشينونو کې ياګانو شتون نه درلود؛
ګ په کې نه وو خ، او ځ هم شتون نه درلود؛ ۵۰ کاله وړاندې ټوله نړۍ کې ۵۰ لېټاپونه نه وو،
همداسې پخواني د پښتو ادب ستورو په ليکلو کې عيبونه او تېروتنې شتون لري.
چې او کې ډېرېو ناکره کښلي؛ د دري ژبې چه به يې کاروو، د ډېرو پېښځه ياګانې په ورته بڼه دي.
د وخت ليکونکو يا ټيپکونکو به يا غلت ټيپ کړي وي، يا به يې په منډه ليکلي وي، په منډه ليکلو او خوندې کولو کې څه پاتې کېږي.
لکه په همغه انځور کې تري ن ابځې پاتې ګران يې ګرا ليکلی.

تاسو خو پوهېږئ په دې وخت کې په نوې پښتو ژبه کې که څوک يوه وۍ يا ويکيې (لغات)؛ آن يوه، يوه وت (فاصله، سپيس، د ويکيو تر منځ واټن) هم ناسم ليکي؛ که په منډه يې ليکي؛ که په کراره يې ليکي ناسم کار کوي.
آن که زه يې هم کوم خپلې پښتو ژبې ته پرې ملامت او غلت يم.
خو پخوانيو چې څه کړي ډېر ښه يې کړي، تر مور يې رسولي که عيبونه يې درلودل خو هغه پخوا وه او پخوا تېر شوی دی.
هغوی پرې پر نه دي.
بل لوري ته ټول ژوندی پښت د پښتون پښت پرې پر دی چې غلتي او عيبونه کوي يا دوی يې نه او يوه پښتو کره پښتو باندې علمي پوهه نه پوره کوي.
بل لوري ته تاسو اوس دي ته کثافات وايئ؛
دا کثافات نه دي، د باچاخان لغماني په غږ دي دري داني واورېدلي ځينو ويکيو ته يې او آن دې ټولو ته کثافات وايې او وايې چې تاسو (زه) پر کثافاتو کثافات پاکوم.
تاسو يې يوه وار د يوه لوی ليکول مخې ته پرېږدئ چې هغه يې در سره هم نه مني او زه پر دې باندې له سلو يوه زر او دوې سوه ۱۲۰۰ ٪ کچې ډاډمن يم. ستا د

ketabton.com - The Digital Library

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ د څېړنې چوپړي یا ریسرچ پانې د دې له پاره وایو چې د نومورو ګړنې پېښلو ټولې برخې اړوندې ځانګړنې په کې د انګړ په بڼه شتون لري.

زمور پښتون پښت انګړ ته د دې له پاره انګړ وایي چې بې کچې (په کومه بڼه چې ګڼونه دي) ډېرې لویې برخې په کې شتون لري، په هر بڼه تري خپله ګټنه اخلي، تر ټولو ورته ګڼلی وي، په بشپړه بڼه تري پوهه او معلومات لري.
ژوي تر ټولو وړاندې خپل انګړ ځان ته غوره کوي، په پنډوسه کې پرې ژونګړ کېږي.

انګړ ته اینګلیسي ژبې کې (Courtyard, Compound) وایي چې مور یې په لویه کې (ګډول، یو ځای کول؛ فیصله یا پرېکړه کول؛ جوړول؛ صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه ،، موافقې ته رسېدل، ګډ، د دوو یا ډېرو اجزا وو څخه جوړشوی، انګړ، غولی، احاطه شوی ځای، جارګی، چمبر، مرکب) ته وایو.

په انګړ کې اندېرۍ، انګاری، روزه، سواره، انګاره، ډك، انګار، انګ، انګېین؛ انګچه (پرېکړه، تصمیم، سیي (صحیح) فیصله او په زړه پوری کچه یا ټوله نتیجه: ټینګار، ثبات، ټینګ عزم)، انګری، انګل، انګول (کتل، پلټل)، انګولا، (انګوللا لکه د چغال، لېوه او داسي نورو)، انګوټ (وړه بېړۍ، ماکو، بېړۍ، کښتی؛ د بېړۍ عمله)، انګوړی (انګیا)، انګېټی، انګېرل، هوا، سا، ځا، دیوال، ځمکه، خاوره، تېږی، خلاص اسمان، تلې راغلې ورېځ، ږلی، باران، واوره، ستوري، سپوږمی، لمر، توپان، باړبوکی، تالنده، برېښنا، اووه رنګې او پرخ؛ ډول، ډول بوټي، ګلونه، وني او ډنډرې؛ ډول، ډول الوتونکي او هشري؛ د کرکېلې پېلني او مدرنه توکي؛ اوبه، ویالې، لختي، ډنډ، وریا او چرچوبی؛ څلی، لرلیدی، تابدان، څارکښي او څاربندي؛ کوټي، برنډي، ځغاستي، پلغاړي، سنتي، تېران، لرګي، درې، تخښتي، کړکي، کړکی، رونه او ور ... . هر څه په انګړ کې شتون لري چې زمور د پویکولو جوګړ کېږي.

له لرغون پېر څخه پښتون پښت هم پېښله (پېښرن، شېر، شعر یا اشلوک) انګړ (کور، بیت) سره ورته والی ورکړی دی، په لرغون پېر کې به انګړ ور درلوه، چې ور به دوې پلې درلودلې، یوه کوشنۍ د وګړو تلو راتلو له پاره او لویه یې د کورني ژویو له پاره وو. ځینې پېر به یې پټونه سره برابر وو، د همدې له پاره خپل د ژبې پېښله د دوې پټه ور سره ورته والی ورکړی دی، چې هر پټ یې دوې کوشنۍ برخې لري، دوې مسرې وي، یا دوې کړۍ وي، یا دوې بنده وي. چې یوازې په

ketabton.com - The Digital Library

همدې یوه پېیله کې د انګر په کچه بې حسابه ځپزونه په کې شتون لري. لکه دا لیکوال په دې لنډۍ کې:.

څه څه ځنګري ځپړۍ پانې
ګڼ لښتیلیکي مې د پېیلې کښلې دینه

که چېرې مور په علمي ډول د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ ځپرنې چوپړې (د ریسرچ پانې) په انځورلیک (ګراف) لښتیلیک (جدول) ناځانخبرې کړو.
بې حسابه کړنې یا فعالیتونه به په لړ کې راکړي. زما په اند د اېنجینري پې اته پوستکالي لښتیلیک په ډول یو کوشنی انګړ، بې حسابه کړنې یا فعلیتونه لړلیک کوي، که وغواړو چې و یې رغوو.

په همدې بڼه په دې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ ځپرنې چوپړې (د ریسرچ پانې یا جارګې لیکې، چمبرکښلې) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک ځپره او کړنینوم (سر لیکونه) په دې بڼه بشپړ لمبسه کوم.

نینول: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نینول (فلتر کول): اوږدمنګې لار؛ لرغونی لښتیلیک نخښه؛ ټول ټال د چوپړو ګڼه: ۱۰۴۴ ؛ پېښلیک: د کب شلمه، ۱۳۹۵لېږدی یا ۱۰، ۳، ۲۰۱۷ زېږدی (پسرلی، غویی ۰۴ ، ۱۴۰۳ لېږدی یا ۲۴، ۴، ۲۰۲۴)؛ د کښلې د ټوک ګڼه: ۳؛ کړنې ګڼه: ۱ څخه تر ۴. ۷؛ کړنې نوم: د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو بېلوالی څخه تر پېښه؛ لومړینۍ موده ,, ۱۱۳۶۷،، ورځې؛ رښتې بشپړه شوې له سلو٪
(پېل پېر:. ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي څخه تر ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي کې ,, ۱۰٪ ،،؛ لومړی پېر:. ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي څخه تر ۹/ ۶/ ۲۰۰۹ زېږدي کې ,, ۳۰٪ ،،؛ دوېیم پېر:. ۶/۹/ ۲۰۰۹ زېږدي څخه تر ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي کې ,, ۶۰٪ ،،؛ درېیم پېر:. ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي څخه تر ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي کې ,, ۹۹٪ ،،؛ څلورم پېر:. ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي څخه تر ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي کې ,, ۱۰۰٪ ،،؛) ,, ۱۱۰٪ ،،؛ پېل ,, ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ،،؛ پای,, ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي ،،؛ ټول ټال په یوه سیال جسم کې د ننه یا پر سر ورو ورو ښورېدل (هر هغه شی چې د اوبو پر سر ځي، د چنګك په مزي پورې کښلو نو ته د ښودلو د پاره اچول کېږي چې د چرپېدو په وخت کې توی نه شي. د یوه اوبلن پر سر درېدل) ,, ۰- ،، التە شو چې ۱۰۰ شپې مې رنې ورته شېبه، شېبه کړې؛ د یوه سرلیک له بل سرلیک سره د غوټې یا ټالونه (زانګو ډوله بستره چه په رسیون سره پې پر دیوالو یا ونو ځړوي، هاممکس)؛ رښتنی یا شوی کار؛ پاتې کار؛ وېرې (بحراني، انتقادي، غیرمطمین، خطرناك) پاتیشونی کار؛ پراو (څلی، نښه چې یو واټن د میل په حساب

ketabton.com - The Digital Library

ویشي یا مهمه پېښه)؛ شفر (د ربښتو ټولګټه، قوانینو مجموعه، رمز، کوډ): اپنج. ص. ف ۲؛ بیا کتنه (سمونه): د مرغومي له ۲۶ ۱۳۶۸د لېږدي (۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰زېږدي) څخه وده (پرمخ تلل، ترقي کول، وده کول، بشپړیدل. پرمختګ، ترقي یا بشپړتیا)؛ نیونه (تمبونه، چارخانه، کار د صحیح کېدو له پاره نګراني او د همدې مقصد له پاره لارښوونه، دغه علامه (۷) چې په کتل شوې تصحیح شوې پاڼه، جمله، کرښه او نورو باندې اېښوله کېږي، کنټرول، لټونه، درول، ژغورول، د تصحیح په غرض کتل په سترنج کې (کشت) ورکول یا مخ نیوی.): اپنج. ص. ف؛ منل (تصویبول، خوښه ورکول یا موافقه کول): ډیپلوم انجینر صفی الله فردوس خان.
د لنډې، ټپې، ټیکې او مصرې لښتیلیک انځورلیک کړنینوم لکه:.

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو بېلوالی؛ تعریفونه؛ بېلونکي نخښې؛ د رنګونو ښکارونډی (د رنګونو کوډ)؛ د اواز ټپټوالی او لوړوالی؛ دفتنګونه؛ لوړ د پلورلو وړ؛ د کچې اندازې؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو سیمه ییزې پایلې؛ عیبونه او تېروتنې؛ په بشپړولو یې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ژبه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې مېنډېدوکه؛ بېلګې یې؛ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ آر؛ اوسمهال یې د دېرولو تګ لاره؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای؛ د پېخلیک، پېر، ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری، د څېړونکي په پېیلو کې تشبې؛ ربښتنی وېش د دوی د محتوا او موضوع له مخې، انګړ او پېښه.

چې د لنډې، ټپې، ټیکې او مصرې انګړ تازه په تازه، نوي په نوي لښتیلیک انځورلیک څرګندوي، چې پښتون پښت کولی شي، د هر انځورلیک، کرښه، د اړیکې لښتي، پېر، شننه، انګېرنه، سپرنه، خاپ داغ (خال، ټکی، پلموتي؛ ټپ، ټپی؛ نوغي؛ سیمه، ځای؛ داغ داغ کول، رټه کول؛ نښه کول؛ رټه کېدل؛ په نښه حکیدل؛ لیدل یا پېژندل.) په ځغلنده لید و ویني.

د ورډ پوستکالي له پامه د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ څېړنچوپړي (د ریسرچ پانې یا جارګی لیکي، چمبړ کښلي) کې چوپړي ,, ۱۰۴۳،، دی، ۳۰۰۲۳۶ ویکي لري، ۱۰۹۲۲۰۲ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېځو، اونورو،، پرانټ.) دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري، ۱۴۱۷۵۲۰ دانې منشوره یې له وت سره دي، ۱۴۰۸۴ پراګرافه دي او ۳۸۲۲۰ لینو کې کښل شوي دي.

ketabton.com - The Digital Library

۱۹. ډېبره

په ګړني ډول د وګړو یا د خلکو د پوهې کچه:.
د یوه کس د پوهاوي له پاره مونږ مجبور یو، تر څو چې شل کاله لکچر ورکړو ترڅو چې پوی شي. او که په یوه چمبر لیکي کي و وایو؛ یا په یوې علمي څېړنه کې؛ یا ناول، کېسه او د لوبغالو کي د لوبو نه... .
یاره دا چمبر لیکی او علمي څېړنه تاثیر لري.
دغه شیان د دې باعث کېږي چې دلته نظم پلی شي. ترڅو پورې چې دی په دې تاثیراتو پوهېږي، ترڅو چې دی شل کاله زده کړې کوي باید دی پوئ شي.

نو اوس سم دستي له پاره څه کول په کار دي؟ چې مونږ یو سړی د ربښت (قانون) لوري ته و خوځوو.

که چېرې تاسو د هلیوډ سینما ډېرې ګڼه وحشتناکه فلمونه وینئ چې خپرې یي، دا څه تاثیر لري!؟ دا غواړي چې په محلي قوانینو باندې یا قواعدو باندې خلک د ځینو سرغړونو (انحرافاتو) نه د قانون په لور و خوځوي.
لکه په نندارتون کي یوه جلې ده، غواړي له ښاره د باندې ځنګله ته لاړه شي، په ځنګله کې روانه وي، یو دم یې غومبسه وچیچي، خارښ پرې پیل شي، وپرسپړي، پرسوب یې وچوي او له کړېکو بې سده شي.
کوښښ کوي چې د دوی د ټاټوبي یوه جلې داسې ځای ته یوازې لاړه نه شي چې الته ورته تاوان کوي. هغه چې وایي د فلم اریبلې دي: انځور ۷۰٪ سلنه اغېزه کوي په تاثیر کې. د سفرونو نه، د دانه، د دانه... .

په میلونونو، میلونونو خلک دا فلمونه ګوري مګر نه پوهېږي. کېدی شي چې د هلیوډ لارښوونه کوونکی (ډیریکټر، رییس) په دې باندې پوی شي. چې دا فلم یې د څه له پاره جوړ کړی.

په همدې چمبر لیکي کې پښتون پښت له پاره همداغسې کېسې دي، دې کې بیا په نویو بشري علومو کي ډېر ستر، ستر بحثونه، کېسې، انګېرنې او څېړنې اړوونکي دي. دا ډېرلوړ لېول یا لوړ، لوړ پوړونه (لیولونه) لري.

چې انسان څه رنګه مطالعه شي؟ د بېلګې په ډنه یوه ناانډوله یا ناول دی، چې لیلا او مجنون، مومن خان او شیربانو، ملا عباس او ګلبشره، چنګیز خان او تورک خاتون، احمد خان او انارګلي، پلانی او پلانی، چې دا ده او هغه ده، پلاني داسې و کړه او پلاني داسې و کړه.
دا محلي کړن لاري (قاعدې، مقررات یا Local Regulations) دي.

ketabton.com - The Digital Library

مونږ کولی شو په دې باندې له ټپټې سطحې نه. هغه ځوک چې پوهېږي ټول خلک خو نه پوهېږي کنه، د ټولو خلکو د پوهولو له پاره څو، څو سلیزې وخت لګېږي او پانګه (سرمایه) په لګښت (خرڅ، خراجات، بیه، مصرف) رسېږي.

اوس زه وایم د یوه سړي د پوهولو له پاره یوه مېلیون ډالر هم کافي نه دي، یوه سړی پرې نه تکمیږي. چې هغه دي د ژوند په ټولو رازونو باندې پوی شي.
که چېرې په یوه سړي یوه میلون ډالره هم مصرف کړې بیا به هم هغه په ډېرو شیانو نه پوهېږي.
نو اړتیا لیدل کېږي چې. مونږ ډېر عادي رښت (قوانین) په ډېر عادي سطحو په عادي طریقو یا کړنلارو کې په خلکو باندې پلی کړو او هغوی ورسره اشنا کړو. په غیر مستقیم ډول باندې.

ګنلی پښتون پښته! اوس راځو د جاپان چارپېریال یا محیط ته که چېرې تاسو د پیشو اهمیت او د هغې اغېزې وڅېړئ. بیا یې افغانستان کې پرتله (مقایسه) کړې نو دا ډېر توپیر لري. ګورئ!!؟ د جاپان حکومت خلکو ته د دې په خاطر رښت (قانون) و ټاکه چې دوی به د پیشوګانو په نندارتون کې له ۱۹ ساعتونو څخه زیاتو کې پرې لوبه او نندارې کوله، نومورې دولت و ویل چې له ۹ ساعتونه ډېر رښت نه شته چې زیاتی پرې و شي.

د دوی میرځمن پر دوی باندې ترټولو لوی اتومي بمونه وغوڅول، ټول ټاټوبی یې ورته لوټي، لوټي کړه، خو د دوی پوهګړو هغوی ته هېڅ په ناوړه سترګه ونه کتل، ټولو وګړو یې لکه د لېندۍ غشو په شان یوازې یوه نخښه درلودله، چې په لویه کې خپل د نخښې منځه به ولي، موخو ته به ځان رسوي، مرګ ویل او رټل به نه کوي، خپل دین به په هسکو ځلوي، هغوی ته به وایي چې په علمي ډګر کې له مورږ سره تل مرسته و کړئ، ببرته راستانه شئ، په ودانه ونه او پرمختګ کې زمورږ پل لوړ کړئ، دوی د میرځمن هر څه په شلخي بڼه جوړو، اړولې ځپړه؛ همغه برخې په ببلا ببلو بڼو جوړ وو، که د نوي ښاري پرمختګ ټوډي رېل تمځي ځپړنې لاسته راوړنه د دوی ځپړونکو پېله وه، د ځپړنې ارزونې په پېر به په میرځمن ټاټوبي کې ویل چې دا ځپړنه ناسمه ده، روغه پایله ګټنې ته نه ورکوي، تاسو جاپاني ځپړونکي باید یوه بله ځپړنه باندې کار و کړئ چې پینې‌وال غونډوس کې ثبت شي.

خو هغه جوړونه به یې خپل یو امریکایي ځلمي ته ور کړه، چې په همدې ځپړنه وکړه او نوم یې په خپل نوم کړه. چې تر ټولو ښه ټیکلی (ریکاټ) زمورږ د ټاټوبي شي. هر ټیکلی چې د امریکا اړوند ثبت شو، دوی پرې خوا بدې نه شو، که هغوی تور کلم رغوه، دوی به یو لږ اوږ، بل لنډ، بل پېر، بل ګل لرونکی، بل سور او که د دوی تور و دوی به ژېړ ورغوه، د پرمختګ هر اسباب، الې، توکي یې کاپي،

ketabton.com - The Digital Library

کاپي، کاپي، کاپي کړه، چې ټول په همدغه سلوکو کړ شو، چې خپل ټاټوبی يې وځلوه، خپلو وګړو ته يې ودنه، سوکالي، بډاينه، زدهکړه، دود، د ژوند کړنلار روغه کړه هغه څه چې دوی غوښتنه او تر ټولو لوی ټاکلی بنسټيز ارمان وو هغو ته يې ځانونه ورسول.

بل لوري ته يو شی چې تاسو په سترګو نه وينئ د هغه تاثير په تاسو باندې څه دی؟؛ نه شته!، په ساينس کې دا ډېره لرې خبره ده. پرته زمور د خورې پېغمبر حبيب الله محمد رسول الله ص د عقلي او نقلي لارښونو څخه چې هغه مور ته په پوخ کې کړي او لمښه شوي دي. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرعيو انګر خپل پښت ته اوږدمنګی (اوږد عمری) دی، په هېڅ بڼه به په پښتون پښت ته بوژن نه شي. زه په دې باندې ليلم چې دا به سويي بابزه ويبره و لري.

د دې پيله ساده برابروي دا چې دا ګډول ليکی يا جارګی ليکی (چمبر کښلی) يا چمپره کښلي څخه په بڼه ډول ګڼنه واخلئ هېڅ باکه نه لري، ولي!؟؟ ناګڼله يې ډېره باکه لري او ناګڼله يې د نوي پښتو پښت اند، وند، پند، ژبې ته سر دردی او رنځ دی. د دې له پاره ګڼلتيا يې په ځار ده، وه يې لولئ، مور ته په چورلېځ پېر پښتو زمور ربښت د پوهېدلو او ځېرکتيا په کار ده، تاسو لنډ پر لنډ؛ لنډ پېري مه کېږئ، لنډ پېري په آر کې اصيلو پښتنو لارغه نه دی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي دي.

ځل اوربدلو ډېري بې ګټې معلومېږي خو کله چې يو وخت د يوه پښت (نسل، قوم) سياسي او ادبي تاريخ ليکي نو ګوري چې، په يوه ټاکلي تاريخي مرحله کې، دغه ډول پېيلي د پښت د ذهنيت او احساساتو اصيل او نګه بڼکارندوی دی.

ختيز پېژندنه، ژبپوهنه، د پېخليک مطالعه او څېړنه، د نړيوال سياست پلټنه او څېړنه، د کلتوري مسايلو څېړنه او پلټنه کې پياوړی لاس لرل غوره وي.

زمور ټاټوبي تل له داسې پرېوتو ميرځمنو سره مخ کېږي، چې د وګړو او ژويو پر هېڅ اصل او ارزښت باور نه لري، تل يې ولاړ وګړي رېبي، ټولګډونه استنياوو او زېرمو، مېرمنو، سړو، سپين ږيرو، تورسرو او کوشنيانو وژونکي او وېرونکي برېدونه کوي، دا يوازې او يوازې چې زمور پښتون پښت په تېر پېر کې پر ډېرېو هېوادونو واکمني کړې او اوس نادرې طبيعي زېرمې لرو.

د دوی نه پالل او بڼکېلاګرو په کړنو نېغ تلل، بې ننګي ده، بې شملي يي ده، بې غيرتي ده، بې عزتي ده، بې ابروګي ده.

ketabton.com - The Digital Library

ما پر خپل پښت خپلې کښلي و منلي!
لورا لور، کوراکور، سر پر څنۍ، په وېړه خوله، خوله پر خوله، غاړه په غاړه، په ښکاره، په پټه، په ځغرده، په ډاګه، ډانګ پېلي او پردې کښلي مې دغې سکالو دودیزه کمبله را ونغاړم.

که د نوبل جایزه په ټولنیز ارمان، انساني پیغام یادوني او هنري ځانګړني له پلوه ارځول کېږي.
دغه ډولي، ښاکلی او نازک هنر له جادویي اغېزه؛ د ننني ښکېلاک او زېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالی، هېواد پالني، هېواد سره د مینې او بډاینې له پاره کتنې واخستل شي.

ټول پېیران (پېیلې، شعرونه) پر دې ډول اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولیز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلیز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېږندې (Gnerative)، جوړه ونجي – زېږندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

زه دا کره بوږوم چې، ما خپلې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ و کښلې، داسې شوني ده چې ځینې برخې به یې ترېښتې بربښي. خو هغه الله ج پر ما لورینه کړې، ما قصدي نه دي کښلې، نه مې په زوره کښلي او نه شلخي پېیلې دي، له مانه کښل شوي دي او پنځې پېیلې دي.
په ټوله کې به دا کره و مومئ، د علمي ډګر سرچینو ته هم رسول کېدی شي او په بېلابېلو علومو کې تري ګټنې پورته کېدی هم شي.

زه هم د خپلې ژبې مینوال او ژمن پازوال (زمه وار) یم، له ډېرې مینې څه لیکم او د دې له پاره زخمي زړی (ژوبل یا تپې یم) له احساس سره مې شپې په میاشتو او کلونو وېښې تېرې کړې دي.
یوه څه مې لیکلي دي د څېړونکي (لومړی نمبر تحقیق کوونکي یا د څېړځ لومړی نمبر ریسرچر) په ډول نیم ګړتیا نه لري، چې هېڅ مې نه وی لیکلي نو نیمګړتیا به مې هېڅ روغې، سترې او سمې کړې نه وي.
وار، وار په اړېستلې پار مې نیم ګړتیا په کره کولو کې ببا، ببا اړخن سمون راوستی دی. اوځار (ډاګېز) یم چې پښت ته مې کښلې پېیونکی (امېل جوړونکی) د پاغوندو شم.

زه په لیکنه کې د ضعیفو ټکو او کمزورو استدلالونو څخه ډډه کوم، نه مې بوږولي (راټولولي) او نه یې بوږوم (راټولوم).

ketabton.com - The Digital Library

هڅه کوم چې کښلي مې په پوخ استدلال، قوي منطق او رواوړل شویو عقلي او نقلي سکلوه ولاړې وي.

زه د رېسرچ پانو یا څېړنې چوپړو جوړونکی یا څېړنه کونکی، پلټنه کونکی، تحقیق کوونکی نه یم چې څېړنه یا رېسرچ مې غلت یا ناسم وي. بلکې زه د رېسرچ پانو یا څېړنې چوپړو چلوونکی، خپروونکی، هغه څوك چه لیکنې اصلاح کوی او بیا یې چاپ ته چمتو کوي، یا نشر ته چمتو کونکی (لکه د څېړنو) یا رېسرچ پانو یا څېړنې چوپړو بدلون ورکونکی یم.
تل د څېړنکو او رېسرچ کوونکو څخه زما کښلي سمي، ستري، روغي او لوړې وي. زه تل د کښلو بوږولو کې راستې (ریښتیا) وایم او تل په کښلو کې سم یم.

زه د پښتون پښت یوه علمي پېیلن، لیکوال او د ختېځ لومړی نمبر څېړونکی The number one researcher in the East په بڼه د خپل پښتون پښت هر وګړي ته نوي بڼایه او د سرغندویتوب تازه کښلي کښم او د لرغون پېر په دې لنډې دا کښلې (د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرعیو انګړ څېړنچوپړي یا ریسرچ پانې لیکی یا کتاب) پای ته رسوم.

ستاسو په دوې سترګو مین یم
د خدای له پاره یوه ځل و ګورئ مینه

ketabton.com - The Digital Library

۲۰. د انځورونو، څېړو او لښتيليکو لړليک:

درېيم ټوک د انځورونو لړليک:.

۱:. د مصري هيروګليف ليک بڼه چې په لغمان ولايت مهترلام ولسوالۍ ګټې څنګ او غور ولايت فيروز غرونو کې هم په لرغونو ځاينو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه ليکلي شيان وو ۶۰۰ د مصري هيروګليف ليک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زمور د ټاټوبي پېژليک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور).....٥٤

۲:. ارامي ليک بڼه په لښتيليک کې درېيم ګڼه کې شتون لري، ځينې اوسنې پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی يې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور).....٥٥

۳:. د پېل پېر (وختې وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکينی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابې دوران انځور.....٥٨

٤:. په ۱۹۲۰ زېږدې کې د جرمني بانک نوټ يا جرمني مارک هامياني‌يو يوه بېليون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېليونه) ٦٠

٥:. د ښارونو او د کافي ذخيره (امانت ايښودل، رسوب کول، پاسره ايښوول، ذخيره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور) ٨٤

٦:. د منرالونو ټيکلی (ريکارډ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د امريکا فينسټ مهالنی انځور. (# ۵۹ انځور).....٨٤

۷:. ,, کونځيټ سپوډومين، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوننې راټولشوي) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور) ٨٥

۸:. شين سپوډومين کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فينسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، يوه جوړه ده، دوې دانې دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوننې راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی. (# ۶۰ انځور) ٨٥

۹:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوننې راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور).....٨٦

ketabton.com - The Digital Library

۱۰:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوننې راټول شوي) انځور يې مېرمن نیلي برینډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور) ۸۶
۱۱:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي پېر ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (راټولشوي د سوربوننې) انځور يې مېرمن نیلي برینډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷
۱۲:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د هیرب اوبدا راټول شوي) انځور يې وینډیل اي. ویلسن اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷

درېیم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک:.

۸. ۱ لښتیلیک :. په دې لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډیو، ټپه، ټیکیو او مصرعیو موندل او دولس له منځه يې ټولولو اوډون (ترتیب) وندې کوي. ۳۲
۱۰. ۱ لښتیلیک:. په روان پیر کې د لنډیو، ټپه، ټیکیو او مصرعیو د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک (جدول) بنې څېره. ۴۲

ketabton.com - The Digital Library

۲۱. د کره ليکنې پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په ستړه په لاندې لښتيليک کې کښل شوي:

بېلګې:-

وې د ابېڅې په ستړه مانا، د چوپړي ګڼه له تکي لرونکي کامي او تکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.

۱. اې (ا، الف)

ابا: پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور ميړه، والد.؛ ۴۵، ۱۵۵ او ۲۰۹ چوپړي کی (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابليـس شيطان ؛ ۱۰۹، ۲۲۲ او ۳۵۶

ابېڅه: يوه توری، يوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی يا مفرده ښځېنه وې ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). ؛ ۳۳ او ۳۵

ابېڅې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وې ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابېټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زمونږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (ښواک واو)، ه، زوروالە هې(ه يا ــه)، زورکی هې(ه يا ــه)، ې، ي، ی، ئ، ۀ، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دوديز: ا؛ غږېز(فونوميک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ بېلګه: اره، ارا؛ غږېزليک arə́, aṛ.
؛ ۳، ۷، ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۳۲، ۴۰، ۴۱، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۶۷ او ۳۶۸ چوپړو کې شتون لري (او ۱۶ واړې نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلی دی).

ابېڅی: يوه توری، يوه حروف، نر لړ نوم دی يا مفرده نر ويکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۳۶، ۴۸، ۴۹، ۱۰۰، ۳۶۰ او ۳۶۹ چوپړو کې راغلی دی.

ابېڅې ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابېټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زمونږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و

ketabton.com - The Digital Library

(اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (ښواک واو)، ه، زوروالە هې(ه يا ــه)، زورکی هې(ه يا ــه)، ې، ي، ی، ی، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۹، ۲۰۴، ۲۰۶، ۳۲۶ او ۳۶۰

اټکل: نظر. ؛ ۶۷، ۸۱ او ۲۸۷

اچيان: د غوايانو هغه جوړې ته وايي چې کروندګر پرې کرونده کولبه کوي. له کده واړه وي او وطني يا لغماني يې هم بولي، ځانګړتيا يې: په بېړه کار کوي او زر ستړي کېږي، د پېرېدلو بييه يې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګټه يې زياته ده. دوپيمه بېلګه يې انکيان نومپړي. له کده لوړ وي او زراعتي يا کونړي يې هم بولي، ځانګړتيا يې: ورو کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستړي کېږي، د پېرېدلو بييه يې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګټه يې کمه ده. درپيمه بېلګه يې چپيان نومپړي. چې چپه ښکرونه لري او کم پيدا کېږي. ؛ ۳۲۷

احمد خان: د پښتنومير، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ؛ ۳۱۹

اخته: مشغول. ؛ ۲۹، ۲۶۱، ۳۵۰ او ۳۵۹

ادم ذات: بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف المخلق، بني ادم. ؛ ۳۲۷

ارو: راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پا ني سا. ؛ ۳۲۷

اړک په اړک: بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛ ۳۲۷

اړم: د پښتو ژبې سرغندوي ليکوال شاعر محمد اسمعيل اړم پيتار منځنی نوم دی. ؛ ۳۲۷

اړمه: تکيه، پايه، ډډه. ؛ ۳۲۷

اړيکه: رابطه. ؛ ۴، ۳۸ او ۵۲

ازاريان: د ازار جمع ده، خلکو ته مصيبت ورکونکی. ؛ ۳۲۷

ازانګې: انګ. ؛ ۳۲۷

اسارت: غلامي. ؛ ۱۵۰ او ۲۰۲

اشنا: ملګری، دوست، انډيوال. ؛ ۲۷، ۳۰ ، ۸۸ او ۳۷۱ (ټول ټال ۲۹ واړې نور)

ازرده: ډېرزيان رسونکی. ؛ ۳۲۷

اقتدار: دوران. ؛ ۶۴ او ۱۹۷

اکلياتوريس: مندکه، خسته. ؛ ۳۲۷

ketabton.com - The Digital Library

اکيډمي: دارالتعليم، اکاډيمي، د تعليم جونګړه، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې الته د افلاطون د مدرسې پيروي او نظري زده کړې ورکول کيږي. ؛. ۳۸۳

اکی: کاکی. ؛. ۲۴۷

اپلا: خوشې، روان. ؛. ۱۲۷ او ۲۲۲

الګ: بېل، جلا، جدا، اليده. ؛. ۳۲۸

الماسک: تالنده، په اسمان کې د ليکې په بڼه برېښنا ده. ؛.

امام: هغه تن چې په ټول کران کريم د الله کتاب عمل کوي او په دونيوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، پېشواء، هغه مير چې کوران کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کريم ليکلی، لوستل او ويلی و وسي او پرې عمل کوي يا کړلېږي.؛. ۳۱۶

امرو: راګ دی: سا نا دي پا ما ري ګا دي ني سا ني سا ري ګا دي سا. ؛. ۳۴۴

انا: نيا، ادکی، د پلار مور، د نيکه مندينه، د نيکه ارتېنه، د نيکه مينا، د نيکه ميرمن، د اکا ښځه، د بابا کور ودانه. ؛. ۲۰۵

اندکي کوشنی فکر، يا کوشنی پام. ؛. ۳۲۸

انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ) ؛. ۲۰۵

انګار: سکروټه. ؛. ۶۶، ۹۰ او ۳۱۶

اوتي بوتي: بې هوده خبرې، چټي او بې باکه خبرې. ؛. ۳۲۸

اوب: اوبدل يا (بافت). ؛. ۳۲۸

اورپکي: جګړه مار، جنګ اچونکي، وسله وال، د کلاشينکوف ريشته داران. ؛. ۳۷۶

اورغونکی: وزګوړی، د اوزې بچی. ؛. ۳۲۸

اوږدپېړی: اوږد پراوی. ؛. ۶

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۳۲

اونيزه: هفته وار. ؛. ۳۲۸

اېنجينېر: يوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبيعت په خبرو راولي، د طبيعت ژبه ده چې زې روح شيان په خبرو راولي، بردابښت، طاقت، ظرفيت، څرګند والي او ځانګړني يې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وايي چې د يو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي

ketabton.com - The Digital Library

او بیا یې د خطونو په واسطې سره کښې یا ترسیم او تیاره وي. ؛ ۲، ۳، ۵۶ او ۳۸۰، ټول ۲۰ واړي راغلی دی.

ائینـه: اپنداره، هنداره. ؛ ۱۲۲

ایستی: ویستلی. ؛ ۳۲۹

ایډال ویس: دولسپانې، ټیکګولی، ټیکوی، یو ګل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنګ سپین دی او داسې غرو یا د ځینګورا د پرښو په درزونو کې شنه کېږي، دا ګل د سیویس هېواد ملي ګل دی چې وګړي سکي لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پیداکول یې ګران کار دی، د دې راوړل د زړه ورتپا نښه ده، دا ګل یو ملګری بل ملګري ته د لاس نښې له پاره ورکوي. ؛ ۳۲۹

۲. آ

آر: اصل. ؛ ۶

آروتی: شرطی. ؛ ۶ او ۳۱۸

آس: اس، اسپ. ؛ ۷۰، ۱۸۸

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بابل: په اپراک یا عراق هېواد کې د ښار نوم دی. ؛ ۴۹

بابېز: ناڅیز. ؛ ۳۲۱

ببولالې: هغه شعر ته و ویل کېږي چې په هغه کې د ناوې بڼه ستاینه، یادونه او تعریف کوي. د واده په هغه وخت کې وایي چې د ناوې سینګار تمام شي نو پېغلې سر یوه دایره جوړه وي او ناوې یې په منځ کې کښینوي او بڼه ستاینه، یادونه او تعریف یې په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته ببولالې وایي. پاتې شوني دې نه وي چې د پېغلو په دیرا کې هغه مېرمني ګډون کوي چې هغه واده شوې او یا کوژده شوې وي. بې مېړوخه او انجونې نه شي کولی چې په نوموړي دایره کې ګډون و کړي. ؛ ۲۲۹

بـادار: مالک. ؛ ۹۹، ۱۱۶

بادرنګ: سبزي ده. ؛ ۱۷۲، ۱۸۸ او ۲۴۹

باغه ګل: د الینګار ولسولی کې د ګلی نوم دی. د ګمبه او څخره نومي کلیو د سیند نه پورې. د توري کلا نه مخ په غره لورته په درځنې سیمه کې پروت دی. ؛ ۳۲۹

بڅري: زره. ؛ ۴

ketabton.com - The Digital Library

بدرنګه: مخنته. ؛ ۲۰۹ او ۳۵۳
بډه: د ماشومتوب ملګری، د کمکیوالي ملګری، ورکیتوب اندیوال. ؛ ۳۲۷
برخوردار: کامیاب، بهره مند، بریالی. ؛ ۵۱، ۷۰ او ۲۰۴
بشپړ: تکمیل، مکمل، پوره. ؛ ۵۲
بلواګر: شورشي. ؛ ۱۸۷ او ۳۷۷
بګی: ټانګه. ؛ ۳۵۱
بڼ: باغ، فردوس. ؛ ۳۱، ۳۵ او ۴۵
بوستان: بڼ، وچبنګی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ؛ ۶۱
بوژن: دهشت، بلواګري، ډاراچول. ؛ ۳۲۱
بور: راټول. ؛ ۱۰۸، ۲۰۳
بورولي: راټول کړي، راټولولي. ؛ ۲۲۰، ۲۴۵، ۲۴۷ او ۳۲۲
بورم: راټولوم. ؛ ۱۲۶
بوروم: راټولوم. ؛ ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۹۹، ۲۳۹ او ۳۲۲
بولن: معقول، بولني (معقولي). ؛ ۳۳۰
بولنده: کوماندې. ؛ ۱۵، ۷۶، ۷۷ او ۷۸
بولندویان: کومندانان.؛ ۷۷ او ۸۱
بیدیا: ټټنګ، بیابان، دښته، صحراء. ؛ ۱۸۵، ۳۴۸
بیړه: تیز، ګړندی، رټ، ځټېکی. ؛ ۷۶، ۷۷، ۲۶۴، ۳۴۷ او ۳۵۲
بیړنیو: عاجلو. ؛ ۳۳۰
بې زبانه: حیوان، کم طاقت، عاجز. ؛ ۳۵۵
بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛ ۴، ۸، ۹، ... . او ۳۷۲ (۸۵ واړي نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)
بېهان: بیهي، بیی، د مڼو په شکل خیران ګردان پوټکی لري او زېړرنګ. ؛ ۳۰۱

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛ ۳۰۳
پاتوړی: وارث، اصلي پټساتی. ؛ ۸۹
پټون: کشر، وروسته پاتي. ؛ ۳۱۶
پردېس: مسافر. ؛ ۱۴۷، ۱۶۷، ۲۰۰، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۲ او ۳۸۴
پرلغښتی: سپستماتیک. ؛ ۲۳۰
پرګی: غرنی میوه ده چې قهوهیي او برګ رنګ لري، البته زړي یې خوړل کېږي. ؛.
پړ: چپه، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ؛ ۲۶۱

ketabton.com - The Digital Library

پرونی: ښځینه څادر، ټیکری. ؛.
پسد: سم دم، رمټ، جوړ تیار، هوښیار. ؛.
پښت: نسل. ؛. ۴۶
پښله: کافیه یا قافیه ؛. ۷۰، ۷۳ او ۲۷۴
پلاوی: استازی. ؛. ۱۰۵
پلنګ: پرانګ. ؛. ۱۱۰، ۲۵۸
پلو: د ټیکري هغه برخه چې په سینه پرته وي او له پیځکو(څنډو، ژې) پیل او د ټیکري تر نیمایی پورې وي. ؛. ۳۳۱
پلوه: اړخه. ؛. ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۶۹ او ټول ټال ۱۷ دانې نور شتون لري.
پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ؛. ۴۶، ۵۳، ۱۹۳ او ۲۷۴
پنځا: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. طبیعت. ؛. ۲۰۶
پنځه: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. ؛. ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۷۸ او ۲۳۸
پور: قرض. ؛. ۴۳
پوروړی: قرضدار. ؛. ۳۳۱
پور: منزل. ؛. ۳۵، ۹، ۲۱، ۵۰، ۱۸۵ او ۱۸۷
پوپک: د ماشومانو یوه بېلګه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې ونې د نازک ښاخ څخه لرګی د منځ ساکه(ساقه) یا ډډ اوباسي او پوستکی یې پاتې کېږي، چې ورته پوپک وایي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او یا نورې وړې دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي. ؛. ۳۳۱
پوښتي: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ؛. ۲۸۵
پوهګړي: رونې اندي. ؛. ۲۰۷ او ۲۶۲
پیدایښت: زوکړه. ؛. ۵۶، ۵۸، ۳۳۹ او۳۵۳
پیسو: مفرده وی یې پیسه ده، هامیانی، پیسې. ؛. ۵۹
پېغله: باکیره جلی، بې مېړوخه، ناواده. ؛. ۵۲، ۷۳، ۸۳، ۱۰۸، ۳۰۲، ۱۵۶، ۱۶۳، ۱۹۲ او ۳۵۲
پیمانه: تله، اندازه. ؛. ۹۱
پینی: کائینات. ؛. ۴۹، ۱۱۸، ۱۸۵ او ۲۶۰
پېیله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۷۲، ۸۲، ۱۱۵ او ۳۷۱ ټول ټال ۹۲ واړې نور راغلی دی.

ketabton.com - The Digital Library

پېیلړن: پېیله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛ ۱۶، ۱۷، ۷۲، ۱۱۴، ۱۱۷، ۳۱۶ او ۳۳۴

۵. تي (ت)

تابدان: درینځه. ؛ ۳۱۶
تان: تشکیل، رغونه، جوړښت، ۲: خوی، رویه. ؛.۳۳۲
تپر: پرې، رسی، عوبدل شوي لومه. ؛ ۳۴۶
تپران: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پیته کوي او لنډه وي یې، پیت پوزی. ؛ ۳۳۲
تران: پیل، شروع، برید. ؛ ۲۲
ترخان: د لرګي چینچی، هغه څوک چې له مالیې څخه معاف وي. ؛ ۳۳۲
تروګی: یو ډول ګیا ده چې غوا یې و خوري پرسپرې. ؛ ۳۳۲
تاړاک: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ؛ ۴۶
ترانګه: دره. ؛ ۵۹
تعلیم قدم (کدم): شپږم حالت د سیستم دی، کې ورته وایي:- کله چې ګور پای ته رسي تعلیم قدم پیلیږي. بیا شپه میرې سره په ګډه وایي یو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بیا وایي دوه! بیا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بیا وایي دری! بیا خپلو پښوته ډب ورکوي. ؛ ۱۸۶، ۳۳۲، ۳۵۹، ۳۷۳ او ۳۷۸
تل: ښځ، ژورتکی، ژوره نقطه. ؛ ۳۴۹
تمکه: یو راز زهر او شیدي لرونکی بوټی، یو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پی لري. ؛ ۳۳۲
تمکه: زهري شیدي کونکی. ؛ ۳۳۲
تمن: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکۍ چې د صابون په ځای استعمالیږي. ؛ ۳۳۲
تنځرو: تمځرو، تنزری، تمزری، یوه مرغۍ ده چې خوندوره غوښه لري. ؛ ۳۳۲
تندوس: یو ډول ګیاه، یو ډول وابنه دي چې د پسرلي په موسم کې راټولیږي. ؛ ۳۳۲
توتان: تازه میوه ده، د توت ډبرنوم. ؛ ۳۳۲
تود بخری: پروتون. ؛ ۳۳۲
توران: تور کندهاري انګور دي بیخي تور. ؛ ۳۳۳
تورایته: یوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوروالی هم لری. ؛ ۳۳۳
تورتورو: ګونګی. ؛ ۲۰۹

ketabton.com - The Digital Library

تورتیلی: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ؛. ۳۳۳

تورکوټا: د ځای نوم دی چې د لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولایت په مرکز کې شتون لري، یا د تورکوټه. ؛. ۳۳۳

توره پانه: بنفشه، یو ډول بوټی دی چې ارغواني رنګه ګل لري. ؛.۳۳۳

توره خړه: سهار وختي. ؛. ۲۱۸

تورم: د موسیکۍ یا د ډمتوب یوه اله د چې پوکوي یې او د تولې په شان اواز اوباسي.؛. ۱۸۶

توروټکو: د تورو نقطو جمع ده: قران کریم، مقدس کتاب، او پښتانه یې د الله تعالی له لوري رالیږل شوې مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائیل امین ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زمونږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی. ورته وایو او منوونکو ته یې مسلمان وایي. الله تعالی مونږ ته له یو لړ شیانو څخه په کلکه منه کړي یو چې هغه حرام دي او نه به یې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، یهودو او عیسویانو نه پیسې اخستل او لاس ورسره یو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د یتیم مال خوړل، ظلم، منافقت،... او له هغه سره شریک نیول دي. او بل لړ شیانو یې حلال ګرځولي دي چې همیشه به یې کړئ: د انسان درناوی، د پلار او مور درناوی، ښوزلو، مسافرو، لارورکو، کوشنیانو، سپینږیرو ته خواږه او اړي بابرول، یووالی، لمونځ، روژه، زکات، حج، یوازې او یوازې د الله تعالی د رضا له پاره جهاد، ښه صلوک، ښه رویه، ارام خوراک کول په ټیټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواږه خوړل، جغات، د مور اوپلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ویل. ؛. ۱۹۳

توریشانه: تور بخنه، تورنګی. ؛. ۳۳۳

توژن: دوران، پریود. ؛. ۲۸۸

توکي: مواد. ؛. ۲۹، ۳۰، ... . (ټول ټال ۲۸ واړې نور)

تور: په پرتیا تورن، ملامتیا. ؛. ۲۸۶

تومن: شیرګرم، تړم. ؛. ۳۳۴

تونده: غوړه مړۍ. ؛. ۳۳۴

ketabton.com - The Digital Library

تېرې ګل (تيرګړی): د مهترلام په ولسوالۍ، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم دی. له مريم کوړې نه کوز لورته
(نوټ: نوموړي پرتې او اواري سيمې پېژلیک دی. د شپاړسمې پېړۍ سرونه وو، د کروندو د کرکيلي د مالياتو غونډولو راپورونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې ختېځې پرتې او اواري سيمې چې د الينګار او الېشنګ د سيندونو او ټرانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې تر اوسه پورې پرې يادېږي.)
نو يو هندو سوداګر چې نوم يې تېرې ګلي نومېده اوهمدې کلي کې اوسېده.
د وخت په تېرېدو سره نوموړی تيرګړی شو. او بيربل هندو انګړ هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان احمد شاه بابا ابدالی دورانی له هندستان څخه راستون شوی وو، نو ډېرې ګڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي کې ژوندګړشوي وو. ډېرې ګڼه وګړي په دې اند دي چې نوموړی له پخوانه د تېرې ګل په نوم وو او وروسته تيرګړی شوه. د لغمان زوړ ښار يې هم بولي. ؛. ۳۳۴

تيندار: د تره ښځه يا کاکی. ؛. ۳۵۸

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وې يا ويکيې له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پيښلې (پيښرن، اشلوک، شېر يا شعر) ته وايي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شېر دی چې زمور لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ې او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له

ketabton.com - The Digital Library

ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم ټېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپي د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د ټپي توکي دي لکه: وئ، او، نو وئ!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، واى!، وه!، وه الله، الله وئ!، اى!، وه الله وئ!!، وا وئ، واى واى، وروره، يه الکه، يه پښتونه، يه کربانه، کنه او داسي نور... .)،
د پښلي يا قافيې کلمې يا غوندلي نه لري. خو د دوېيمې مسرې په پاى کې اهنګينه کلمه لري، چې دوى ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه بايد د ه (زمونږ خپله ،،ه، هـ يا هي ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ،هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودي، ،ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګنه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پاېته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېيلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوى نه دى او نه نورو ژبو ته د ټپي په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوى دى. پرتولو ټپو، باندې يوه ربنت (دودى يا قانون) د تطبيق وړ دى، يانې داچې د هرې ټپي لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپي، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ دېرى وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۹، ۱۰، ... . ۳۸۵ (ټول ټال ۱۶۴ وارې نور)

ټپې: ټپه يې يوون نوم دى، يا مفرده وئ يې ټپه ده او ټپه دېرنوم ټپو (نارينه وئ) او ټپې (ښځينه وئ) کېږي. ؛. ۶، ۸، ۱۰ ... . ۳۷۰ (ټول ټال ۲۷۰ وارې نور)

ketabton.com - The Digital Library

ټپه ایزي (ټپیزی):

د وی یا ویکیي له پامه ټپه ایزه هغي دري سري پیلي ته وایي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړي ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کي هغه وګړنۍ، پیاوړي، غښتلي، هیښونکي، سندریزه، خوږه، ګڼلي، منلي، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم ټېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټپه ایزي د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستریاری، غونډلي یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دوهیم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسي نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترووییکي، ترووییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولي...)، نومړي ټول د ټپه ایزي (ټپیزی) توکي دي، چې لکه هري مسري پیل کي، کله منځ او ډیرای وخت په پای کي ویل کېږي او د څپو په شمېر کي ډېر والی راولي.
د پښلي کلمې یا غونډلي لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوهیمې او درېیمې مسري په پای کي ترنګتوکه

ketabton.com - The Digital Library

غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زمور خپله ,, ه، هـ یا هي ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوي سترګي ه ,هـ، دوي سترګي والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځي ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلي وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوهیمې مسرې ځلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او دېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څېیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږ غږې د ټپه ایزې مېچې د څېیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د ټیټې یوه بل رغنده ټوک ګډل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېښې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستړه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نومورې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره،

ketabton.com - The Digital Library

خو له نيمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پارکی، کاکړی، ناري، بدلي، لوبې، سندرې، چاربيتی، سپينی (ازادي پيلي)، کېسه ګی، د اتن غبرګی، دري څپېزی، څلور څپېزی، پينځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هايکويی، مونډی (سر پربکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانبزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښپلېزی، ناپېلی او سلسلی، دي ټولو پېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې ببلوالی ولري، د دي له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له دري مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده دري غونډله ايزه وينا او يادوني سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ ببلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دي له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره ټپه ايزې نوم باندې نومومم، چې دي پښتو دري سری پېيله له درو سره ټپ يا درو سره زخم يا دري زخمه يا دري ټپه، درو سره ټپه ايزې، څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ايزې سره، پينځه سره ټپ له پينځه سره ټپه ايزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ايزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ايزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ايزې سره، نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ايزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري. ؛ ۳۳۶، ۳۳۷ او ۳۳۸

ټاپی: په نښه شوی، ټاپه شوی۲: په ټکو لوخسی (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکيدلی. ؛ ۳۳۸

ټاپن: مهر لګونګی، ټاپه کونکی، چاپه کونکی. ؛.

ټات: افسوس، ټاپ ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ؛.۱۲۸، ۱۳۰ او ۱۳۵

ټانټس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ؛. ۳۵۵

ټانټوری: ټانټور، ټاندور، د څپياکي (چاپکو) ټوټي چې نغري کې يو دبل دپاسه اېښودل کېږي او په اسانه اور اخلي. ؛. ۳۳۸

ټبر: کورنی، کهول. ؛. ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷ او ۱۵۵

ketabton.com - The Digital Library

ټبوټبوک: غرنی بلبل. ؛ ۳۳۹
ټپر: سوندي ټوکر. ؛ ۳۳۹
ټټر: سینه. ؛ ۹۶، ۱۴۱، ۱۷۴، ۲۰۵ او ۳۰۴
ټټنګ: دښته، بیابان، میره ، وچه دښته ۲: خالي لاس۳: د افغانستان په ختېځ کې د یو ځای نوم دی. ؛ ۳۳۰، ۳۴۸ او ۳۷۶
ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط تووونکی، تېر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فریبکار. ؛ ۳۳۹
ټندان: پلن، پرسیدلی. ؛ ۳۳۹
ټنده: وچولی، تندی. ؛ ۱۸۳ او ۳۱۴
ټنګ: انګ، انګ لرونکی اواز، د بدبختۍ زیری. ؛ ۳۳۹
ټوکان: د تخرګ لکړه، امسا، ټاپوړی. ؛ ۳۳۹
ټول: واړه، درست. ؛ ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴
ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی یکړ نوم دی. ؛ ۳۳۹
ټولګوالو: هم صنفیان، ټولګیوال. ؛ ۳۳۹
ټولګی: صنف، کلاس. ؛ ۳۷۳
ټولواله: سیستم. ؛ ۱۰، ۵۱، ۷۱، ۹۴، ۲۳۰ او ۲۴۰ (چوپړو کې دا وې یا لغات شتون لري یا راغلی دی)
ټپټ: کوز، لاندي. ؛ ۴۴ او ۲۰۵
ټپټه: سویي لوړې، کوزې، لاندې. ؛ ۶۲، ۹۴، ۱۹۵، ۲۱۵، ۲۴۴ او ۲۸۸
ټیکی: د وې له پامه ټیکی هغه دوي سري پېیلي ته وایي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړي ځانګړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, بڼ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغې کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ketabton.com - The Digital Library

ټیکی د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټیکی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، یه پښتونه!، یه کربانه، کنه ... .)، د پښلي (قافیې) کلمې یا غونډلي نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیکی باید د ه (زمور خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځي ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلي وي. ټیکی د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېښله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیکی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتوله ټیکیو، باندې یوه ربښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیکی لومړی مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیکی د لومړی څلورمه او اتهمه څپه او د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲ چوپړی او ۱۶۷ واړې نور راغلی دی

ټیکیو: ټیکی یې یکړه وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکی ډېر نوم دی. ؛. ۲، ۶، ۳۴۰... . (۲۹ واړې نور راغلی دی)

ټیکی ایزې (ټیکیزې): د وی یا ویکیې له پامه ټیکی ایزه هغې درې سرې پېښلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړي، غښتلي، هېښونکي، سندریزه، خوږه، ګڼلي، منلي، له اند، پند،

ketabton.com - The Digital Library

احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغې کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم ټېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټيکۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباړي او اوستربارې، غوندلې يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګڼرونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوزې د يوه غبرګڼر لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګڼرونه، ناټرووييکي، ټرووييکي، سترېبل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هېيجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پېل کې، کله منځ او ډيرای وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې يا غوندلې لرې لرې. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې درېيمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غوندله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټيکۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوی سترګې ه ,هـ، دوی سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري

ketabton.com - The Digital Library

او ځانښودي، ،ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړۍ ټیکۍ ایزې څلورمه او د دوېیمې ټیکۍ ایزې پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټیکۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېیمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېیمې مسرې (پایڼې مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا ټیکۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خورې غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خورغږي د ټیکۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د ټیکیزې یوه بل رغنده ټوک ګډل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېښلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خورې غږ له لاسه ورکوي. دغه پایڼي ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه
(د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټیکۍ ایزې ته یوه خورغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستې د ترنګتوک په پایڼۍ مسره کې دی چې نومورې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

ketabton.com - The Digital Library

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څېې ولړي، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګې، لنډکۍ، بڼتۍ، کېسې (شبې)، پارکۍ، کاکړۍ، ناري، بدلي، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینې (ازادې پېلې)، کېسه ګې، د اتن غبرګې، دري څېپزې، څلور څېپزې، پېنځه څېپزې، شپږ څېپزې، اووه څېپزې، اته څېپزې، نهه څېپزې، لس څېپزې، هایکویې، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګې، کېنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زخې، بې تولې، تولونجې، نا پښېلیزې، ناپېلیې او سلسلې، دې ټولو پېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولړي، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له دري مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده دري غونډله ایزه وینا او یادونې سره.
نومورو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د ټیکۍ ایزې د څېې شمېر بېلګه داسې ده چې دري سره لري ۳۱ څېپزې وي، څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څېپزې وي، پېنځه سره ټیکۍ ایزې ۴۹ څېپزې وي، شپږ سره ټیکۍ ایزې ۵۸ څېپزې وي، اووه سرې ټیکۍ ایزې ۶۷ څېپزې، اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څېپزې وي، او نهه سرې ټیکۍ ایزې یې ۸۵ څېپزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ څېپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څېپزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې وویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستې ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څېپزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا دري سرې ټیکۍ ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لړې ښې بیا پېنځه سره ټیکۍ ایزې یا پېنځیزونې ټیکۍ ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بیا له

ketabton.com - The Digital Library

څلورو دانو شپږ سره ټيکی ايزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پيله د څو سره ټيکی ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پينځه سره پيله له څلور سره او پينځه سره ايز ټيک، پينځه سره رټ رمټ ايز يا پينځه سره سم برابر ايز او ايزې سره تشبع کوم، چې ورته ټيکی ايزه وايي، په دغه ډول څېړې لري، دې سره ټيکی ايزې، څلور سره ټيکی ايزې، پينځه سره ټيکی ايزې، شپږ سره ټيکی ايزې، اووه سره ټيکی ايزې، اته سره ټيکی ايزې، نهه سره ټيکی ايزې او لس سره ټيکی ايزې... . په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناويتوب درناوي ته چې په همغه شپږو او چارپېريال کې ويل کېږي نوموم يې. ټولې ځنګړنې يې د بنادئ د دې شپږو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري. ؛. ۳۴۰، ۳۴۱ او ۳۴۴

۷. جې (ج)

جانان: زما ريضائي نوم دی، زما ريضايي مور را باندې جانان نوم اينبی و، په دغه نوم به يې نومولم، ۲:) لالی، لېوال معشوق، حبيب، محبوب. ؛. ۶۷، ۱۲۱او ۴۰ واړې نور.

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې التە فيصله کېږي. ؛. ۲۲، ۴۵، ۳۷۸ او ۳۸۷

جغات: کوشش، ربړ، زيار، زحمت. ؛. ۲۲، ۱۷۰، ۱۷۳، ۲۰۳، ۳۳۳، ۳۶۶ او ۳۷۳

جګړې: جمع وئ ده جنګونه، مفرده وييکي يې جګړه. ؛. ۸، ۴۳، ... . او ۲۷۷ (ټول ټال ۴۱ واړې نور).

جګړه: جمع وئ يې جنګونه، مفرده وييکي يې شخړې. ؛. ۸، ۳۰، ۳۴۴... . (ټول ټال ۳۵ واړې نور).

جلا: بېل، جدا. ؛. ۳۲۸

جګا: (جګه)، کور. ؛. ۳۴۴

ketabton.com - The Digital Library

جلګیو: د جلګې مشابع ده چې د چمن وابنه دي څرکا لري. ؛. ۳۴۵
جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷
جوګړ: څېره، جونګړه . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷
جولا: غالۍ اوبدونکی، ټوکر اوبدونکی. ؛ ۳۵۹
جیجرې: کوزړې، کوزلی، د خاورو ګډوې، د خاورو ګډوه، د خاورو هغه لوښی چې لاستی لري اوبه په کې څښلی کېږي. ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷
جیجکي: جمع وییکی دی د جیجی، هغه مرغۍ دي چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛۳۴۵
جیجی: د یوه مرغه نوم دی، هغه مرغۍ چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛ ۳۴۵
جیجیونتی : د موسیکۍ د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې با دي دی په دوو ګندهارو (کومل ، تیور) او دوونکهار و ویل کېږي، ارو، امرو . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷
جیل خانې: زندان، بندیخانه. ؛ ۲۸۶
جیویش: هود، یهودي، بني اسراییل، د لغمانۍ بلا (بلحه) زامن. ؛. ۱۸۴

۸. چې (چ)

چانې: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی. ؛. ۴۱، ۵۳ او ۳۸۸
چامبل: جمبلي، چلمیلي، یو ډول سپین ګل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپین یې ډېر پیدا کېږي. ؛. ۳۴۵
چاندو: یو ډول نشه ده چې افین (اپیم، تاریاک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې یې څکوي. ؛. ۳۴۵
چپاول: ګوښه کول، چورول، تالاکول. ؛. ۹۲
چپټ: چپپټ، ټوکمار، ټوکي، مسخرهچي، ټوقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوړه مار ۲: کړتو، قړتو، قړتن، غورتن. ؛.
چپټ: تکړه الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲: څرګنده، ښکاره، معلوم، چپټه. ؛. ۳۴۵
چټي په چټي: هسې بې فائیدي، محضي محضي. ؛. ۳۴۵
چرسي: له چرسو تن، هغه تن چې چرس څکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ؛. ۳۴۵
چرلنډی: خاکساری، متواضع، چرلنډ. ؛. ۱۸۸، ۲۹۷

ketabton.com - The Digital Library

چرلنډی: متوازن، خاکسار. ؛. ۱۹۴
چغځی: مغز، مغځ. ؛. ۱۸۴
چغشکي: د ماشومانو کوچنیانو ځلمیانوځنې، د ماشومانوځنې، کوچنیانوځنې، ځلمیانوځنی. ؛. ۳۴۶
چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه یې یکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۸۹ (۲۰ واري نور ټول ټال کښل شوی.)
چوپړی: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۹۲ (ټول ټال ۳۸۹ واري نور کښل شوی.)
چارمغز: غرنی میوه ده چې ګرد شکل لري. البته پوټکی او مغزیې خوړل، غوځان. ؛. ۳۶۶
چناک: چپناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرګ د سینې دوې شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږي، دوې تنه یې په دې موخه ټړي، چې د زهن چټک تیا، زکاوت پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلګه سره ټړه ټړي چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سیز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایي. که یاد پې و نو له نیولو وړاندې ورته واي چې یاد، که هېر یې و، مقابل لوری ورته وایي چې ,, ستا هېر زما په یاد.،،
نو په دی حالت کې چې یې سره په کوم څه باندې شرط ټړلی وي هغه به ورکوي. لکه: وړو او غریبو د چپناغ ګټلو ناغه: بېلګه- ایندارہ، ږومنځ، د بوټانورنګ، کالي، لونګی، پکول، د میلې مصرف.
ځوانانو او مینو د چپناغ ګټلو ناغه: بېلګه- نوی کتابونه، ښه قلم، غوړکی، ټېسوټ ساعت، کمپیوټر، د سرو زرو ګوته، له ټندې مچه، په زړه پورې ختي او کالي.
شتمنو د چپناغ ګټلو وبه: بېلګه- د ښادۍ مصرف، موټر، د لوړ پوړو ودانیو کور، د حج مصارف، په نړیوالو هوټلونو کې میلمستیاء، د باندنې هېوادونو د ډیسکوټیک مصرف، باندنې هېوادونو د قمارخانو مصرف پری کول. ؛. ۱۸۵

۹. خې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۱۰۰
ځاځل: قهرول، په غصه کول. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

ketabton.com - The Digital Library

ځانځارونی: ځاریدونکی، فیدایي، قربانیدونکی. ؛. ۳۴۷
ځانګړی: خاصه. ؛. ۸۴، ۱۰۰ او ۱۰۸ (ټول ټال ۳۳ واړي نور.)
ځانمرګی: ځان وژونکی، انتهاري، خودکش. ؛. ۱۰۵
ځانمني: کړجنی، مغرور. ؛. ۲۳۹، ۲۸۶ او ۳۱۰
ځدران: ځدران په پکتیا کي د یوه نامتو او مشهورې قبیلې نوم دی. ؛. ۱۶۴، ۳۹۲
ځغ غویانو په اوږو یې ږدي، سپاره تړ، موتي، پال، تیر، رسی(تېر)، ځوندي او غویه کنټرول وي. ؛. ۳۴۷
ځغونځونکی: په ډېره اوبی ترتیب ګڼه ګونه راوستونکی. ؛. ۳۴۷

ځلان: ځلانده، درخشانه. ؛. ۳۵۱
ځواکونه: پوځ، لښکر. ؛. ۷۰، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۲، ۹۱، ۹۲، ۱۵۵ او ۱۶۳
ځنځوونکی: ځاځکی ځاځکی تویونکی، ټکی ټکی کوونکی، ځځوبی کونکی، قطره کوونکی. ؛. ۳۴۷
ځینګر: ګڼ. ؛. ۳۴۷
ځینګوړا: لغمان ولایت د الپنګار ولسوالی، د نورلام بابا کلي سر ته لوړي ته یو دنګ سپین په واورو پټ د اوږدو پرښو لرونکی غره ځوکه ده. ؛. ۱۳۶، ۱۳۷ او ۳۲۹

۱۰. ځې (څ)

ځاځکی: ځځوب، چکک، ځکک ، ځځیدنه، ځځوبی، قطره، ځځواکی. ؛. ۳۴۸
ځار: کتوکه، تعقیب، تر پام لاندې ساتل. ؛. ۴۳ او ۳۲۱
ځارل: تعقیبول. ؛. ۱۸۸، ۲۷۷، ۲۷۸ او ۲۹۶
ځاړي: بې اتفاقي. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
ځپان: د اوبو توپان. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
ځپانې: کتار، قطار، صف، چیل. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
ځپرکی: فصل، برخه. ؛. ۱۱۴، ۳۷۶ او ۳۸۱
ځپوځو: ځپوځی، خاپوړی. ؛. ۳۴۷
ځپیز: ځپه ییز. ؛. ۲۷، ۲۸ او ۳۱۵
ځپیزو: ځپه ییزو. ؛. ۳۴۷
ځځلو: سجدو. ؛. ۳۴۷
ځځلي: سجدې، مفرده وی یې ځځله یا سجده ده. ؛. ۱۷۵ او ۱۹۴
ځځبکی: ګړندی، چټک، تیز، ژر، رټ، بیړه. جمع وی یې ځځبکي ؛. ۳۳۰ او ۳۵۲

ketabton.com - The Digital Library

څڅوبکی: څڅواکی، قطره، څاڅکی. ؛. ۱۵۰
څڅڅکي: د اوبوپوکنی، د اوبوپړومبی، بربوکی. ؛. ۳۴۸
څربولیړه: غټول کیړه، چاغول کیړه. ؛. ۳۴۸
څرخبان: بازینګر، څرخبانی. ؛. ۳۴۸
څرګړو: څرګړی، یو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار واښو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې يې د فرش له پاره اچوي لکه بروځي. ؛. ۳۴۸
څرګه: بزبو، تړړی، حق دوسته مارغه، یوه ډول مرغۍ ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق ناري وهي. ؛. ۳۴۸
څېرمه: څرمه، نږدې، کم وخت. ؛. ۳۱، ۷۶، ۲۳۶، ۲۵۳ او ۲۵۴
څرو: د اور رڼا. ؛. ۲۱، ۱۸۵ او ۱۸۸
څکل: کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲: څښل، چښل، چیښل، چیکل، ۳: څکل: په ژبه د یو شي کیفیت. ؛. ۲۹۷ او ۳۸۸
څکل: د یو شي خوند کتل په ژبې سره، د یو شي کیفیت معلومول. ؛. ۹۲
څکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کیږي. ؛. ۱۵۵، ۱۸۸، ۲۹۷ او ۳۰۳
څلنی: چهار شنبه. ؛. ۹۱، ۱۰۶ او ۱۷۵
څلورځنډی: څلورکونجی، اطاق، کوټه، خونه. ؛. ۳۴۸
څلور لاري: چوک. ؛. ۳۴۸
څلی څولی: لوړې ژورې، څلي څولي۲ : د لارې توښه. ؛. ۳۱۰ او ۳۱۳
څلېر: د بېدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېړې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنګ حوض، د ښتي ډنډ، په دشته کی ډنډ، په ټټنګ کي ډنډ، په بیدیا کي تالاو، جوړ، ترېلی، اود. ؛. ۱۸۳ او ۳۸۷
څورلېځ: څورلېځی، چورلېځ، لټ، محور. ؛. ۱۶، ۲۰، ۲۳ او ۴۰
څمڅه: د ځمکې په مخ درځ (درز) یا د ځمکی په مخ چاود. ؛. ۲۰۳
څمغېلی: وړه او زړه خیمه، وړه او زړه کیږدی، ۱: څپره، شیشی، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکاڼانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کي درول شوی وي. ؛. ۳۴۹
څمغېلي څمغېلي: وتره (ځمکه) ، وچه او لمده ځمکه. ؛. ۳۴۹

ketabton.com - The Digital Library

ځنګزان: په ډډه، په اړخ، په يوه طرف. ؛. ۳۴۹
ځو تر ځو: ترځوپوري، تر ځومره پوري، ترځومره زمان پوري. ؛. ۳۴۹
ځورله: خنځير، خنزير، سرکوزی. ؛. ۳۵۶
ځورلېځی: لټ، محور. ؛. ۳۴۸
ځوسيس: جاسوس، سوسيس، ځارونکی. ؛. ۱۸۶ او ۳۵۷
ځوکړ: کوڅه، چوکړ. ؛. ۲۵۶، ۲۹۵ او ۳۰۰
ځوګير: انتظار کې ناست، منتظر، په ځوکی ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري. ؛. ۳۴۹
ځولسيزې: سو دپې لس، لس کاله. ؛. ۳۴۹
ځه او ځه: پلانی او پلانی. ؛. ۲۰۳ او ۲۸۰
ځه نه ځه: کم او زيات، لږ او ډېر. ؛. ۳۴۹
ځښتن: الله، رحمان، رحيم، ساتونکی، الله تعالی، رب.؛. ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱ او ۲۳۴

۱۱. خې (خ)

خاوند: رب، الله، ځښتن، ساتونکی. ؛. ۲۴، ۶۶، ۹۰ او ۹۶
خاوند: مېړه، ساتونکی، شا يا شاه. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸، ۲۴۵، ۲۶۶، ۲۹۷، ۳۳۶، ۳۶۰
خپنځېده: خپنځېده، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه ټينګه کېدل. ؛. ۳۴۹
خپې غوږی: غوږنرمی، غوږپوستکی، د غوږپېڅلی، د غوږ پوڅکی.؛. ۳۴۹
ختېځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر تري را پورته کېږي، هغه سيمه چې لومړی پرنورو سيمو رڼا او روښانايي خپروي. ؛. ۶، ۳۰۴، ۳۱۵، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۴، ۳۳۹، ۳۵۶، ۳۵۹ او ۳۹۰
خځوک: خخوکی، د ځمکي مخ چاودنه. ؛. ۳۴۹
خچلې: ټپله کړی، پوري وهلی، اچولی، غورځولی، پوري وهل شوی. ؛. ۳۴۹
خدايږو: په الله قسم، په الله سوګند، په ځښتن تعالی سوګند، په ځښتن قسم. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۳۰۳، ۳۱۰ او ۳۱۳
خدريوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بيايي او بيا تري د مال په سر ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډۍ، غوبانه ډوډۍ. ؛. ۳۵۰

ketabton.com - The Digital Library

خدړ: گدا، مسکین، خوار، غریب. ؛.
خدشه: شوکاره، په نوکانو گرول. ؛. ۱۸۳ او ۱۹۰
خدعه: دوکه، فریب، چل. ؛. ۶۵
خرپټه: یو ډول خړرنگه وابنه دي چې اواره دښته کې شنه کپړي، نرۍ پانې لري او خلک یې خوري. همدارنگه د پېچ مرض یا د نسناستي دوا ده. ؛. ۳۵۰
خرپیاڅه: یو ډول بوټی دی چې سپین ګلان کوي او نرۍ اغزۍ لري. ؛. ۳۵۰
خرټی: غونډ، ګردی. ؛. ۳۵۰
خرټسکی: یو ډول بوټی بېخ چې ګرد یا غونډ مندۍ شکل لري او تریخ خوند لري. ؛. ۳۵۰
خرډګ: یو ډول سارنی بوټی دی چې پلني او لوبي پانې لري. ؛.
خرډیګ: د بوټي نوم ده، مورڼکی، هغه کوشنی لرګی چې د مرغیو په دام (تلک) کې وي او ډوډۍ یا غوښه یا بل شی په پېل کپړي. ؛. ۳۵۰
خر زوره: یو ډول وابنه دي چې دوه جلګه او شین لرپو دا وابنه په ژمي کې څاروي‌و ته ورکول کپړي. ؛. ۳۵۰
خرسومبه: پښې (رواش) غوندې یو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشګلن ځای کې شین کپړي، په اوړي کې تازه په تازه خوړل کپړي او په ژمي کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کپړي. ؛. ۳۵۰
خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه وابنه دي چې د ریشکي (ریشقي) په شان تخم کوي او خلک یې خور وا ته ور اچوي. ؛. ۳۵۰
خرغوړی: خرغوړ، یو ډول خړ رنګه پت لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغیو له پاره استعمالوي. ؛. ۳۵۰
خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کپړي او ځیني خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛. ۳۵۰
خرغینی: خرډګی، خرګی، خرپړی، یو ډول مرخیړی، ګوڅی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لیوه پسکی) دغه ډول مرخیړی نه خوړل کپړي. ؛. ۳۵۰
خرمبړی: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کپړي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (ریښو) باندې یې ژولې نښتي وي. ؛. ۳۵۱

ketabton.com - The Digital Library

خرواړه: یو ډول ساراني سابه (ساک) دي چې سورګل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي. ؛ ۳۵۱

خروړک: یو ډول ساراني سابه دي چې سپین او سره ګلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خوړل کېږي. ؛ ۳۵۱

خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پانې خوړلی شي خو چې غوړ و نه لري. لکه څېړی، نارنج، بلېټی یا روسی وله او داسې نور) ؛ ۳۵۱

خره کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ؛ ۳۵۱

خره واژ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول ګل کوي او څاروي (حیوانات) یې خوري. ؛ ۳۵۱

خریټی: ازدحام، د خلکو ګڼه ګوڼه . ؛۳۵۱

خړا وه: د سپو جنګ. ؛ ۳۵۱

خړسان: کوره سان ، یو ډول نخي او سپین ټوکر دی. ؛ ۳۵۹

خړنګی: شینشوبی، یو ډول سارنی بوټی دی چې ګل یې شین اوپانې یې خړ دي او لوړوالی یې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي مترہ پوري رسیږي. ؛ ۳۵۱

خولګی: وړه خوله، کوشنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوتی. ؛ ۱۳۵، ۱۴۸، ۱۸۳، ۲۵۶، ۳۰۸، ۳۱۲ او ۳۶۷

خولګوتی: مچو، مچکه، مچه. ؛ ۳۶۷

۱۲. دې (د)

داج: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوې ته د پلار له کوره ورکول کېږي. ؛ ۱۸۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ؛ ۱۸۴

دانګ: ټوپ، خیز. ؛ ۱۸۴

داني: ګڼه. ؛ ۲، ۵، ۳۲ او ۲۴۰ (ټول ټال ۵۰ واړي نور.)

داوڼ: ټکری، شال، زړوکی، پوړنی، پړونی. ؛ ۱۸۵

دوچار: ګرفتار، اخته، مبتلا، ګیر، ککړ. ؛ ۳۵۲

دد: ځناور، ځیرونکی څاروی، ځیرونکی ژوی، وحشي حیوان. ؛ ۷۶

ketabton.com - The Digital Library

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځيرونکي ځاروي، ځيرونکي ژوي، وحشي حيوانات. ؛. ۱۸۹
درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ؛. ۳۴۷ او ۳۵۳
درزنی: پلن هوار ميدان ، سم ډګر. ؛. ۲۶ او ۴۰
دروښته: ګډي وډي، درشته. ؛. ۳۵۲
درغل: مکار. ؛. ۱۶۱
درکار: يو بوټی دی چې زېړګول (ګل) او سپين بيخ لري. ؛. ۳۵۲
درکړ: د بګی د ارابې ګردی الفه، د ګاډی ګردی ارابه، ګاډيله لرګی. ؛. ۳۵۲
درکړی: غوجل، د کورني ژويو خونه، د اهلي حيوانات کوټه. ؛. ۳۵۲
درغلي: خيانت، درغلنه، منافقت، چل (چريکي لار). ؛. ۱۸۴
درناوي: د درناوی يې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځيګی، ځيګتوب. ؛. ۴۵، ۱۴۹، ۱۵۵ او ۲۲۷
دريځ: ممبر. ؛. ۹۲، ۳۷۲، ۳۷۴ او ۳۷۵
دښن: دښمن، ميرځي. ؛. ۲۱، ۴۳، ۴۴، ۴۵ او ۱۸۶
دښانو: دښمنانو، ميرځمنو. ؛. ۴۳
دم ګړی: روانپېر، اوس محال، اوس. ؛. ۶
دنګ: لوړ، جيګ. ؛. ۱۶۹
دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . ؛.۵، ۲۷، ۲۸ (۸۱ واړي په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.)
دوسيه: کېس، د کېسې ترلي چوپړي، د مسلي غونډی، مکتوب. ؛. ۳۵۲
دوهنی: دوشنبه. ؛. ۱۰۶
دوې ګرايه: دوې هومره، دوې چنده. ؛. ۳۵۲

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعين، باوري. ؛. ۸۱، ۱۱۲، ۱۵۲ او ۱۸۹
ډاډينه: تسلي، ډاډګيرنه. ؛. ۱۱۲
ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ؛. ۷۱ او ۱۸۴

۱۴. ړې (ړ)

راخپنځم: پر کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ؛. ۳۵۳
راستـــې: کوڅې، لارې، کشونه. ؛. ۳۱۳
راستی: رښتيا. ؛. ۳۲۳

ketabton.com - The Digital Library

رپ: ثانيي ۱۰۰ برخه. ؛ ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳
رټ: تيز، ګړندی، څټښکی . زړور، په زړه ښر، تکړه سر تېره: بې باکه: څرګنکد، بر جسته، وتلی ؛ ۱۷، ۲۶، ۹۹، ۲۲۷، ۱۴۶ او ۳۶۵
رټه: تېزه، بېړه، . ؛.
رټي: رټه يې مفرده وی ده، جمع وی يې ده بېړه، . ؛ ۳۱۸
رټی: تېزپښله، ګړندی پښله، څټښکي پښله. ؛ ۳۵۳
رفتار: تګلاره، کردار، کړندلاره. ؛ ۵۲
رغاوه: صنعت. ؛ ۲۴۴
رنده: د ترکانۍ يوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره، ثيقل کوي. ؛ ۳۵۳
رنګړي: رنګی، رنګړی يې مفرد وييکي دي ، لکه پټی چې له خځلو څخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بڼه وه بنايي. ؛ ۳۵۳
روان سيند: الف: بېلهجي وييتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده فرهنګ)، بې: سويي ولاړ سيند (دريا يا رود جريان دار). ؛ ۳۵۳
روښـانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره. ؛ ۲۵۲
روغناوی: ساختاري، بڼه يي. ؛ ۳۵۳
رپړدان: ځوځيدنه، تريدنه، لړزيدنه، رپړديدنه. ؛ ۳۵۳

۱۵. ړ (ړ)

ړبن: لېړجن، نارجن، لارجن. ؛ ۱۸۴، ۱۸۶ او ۲۱۳
ړنجي: د غابښ رښي، وليي، ولي، او د مات شوي غابښ پاتي شوي جړي (رښی)، مغري ړنجه. ؛ ۱۸۴
ړنګړی: د چلم دروی، د چيلم نل، چلم نی. ؛ ۱۸۵
ړبنه: هغه څوک چې لېړ يې بهېړي، هغه څوک چې لېړجن وي، هغه څوک چې نارجن وي، هغه څوک چې لارجن وي. ؛ ۱۹۴

۱۶. زې (ز)

زانګو: د ماشومانو دخوب ټال. ؛ ۳۱۷
زده کړه: تحصيل. ؛ ۳۰۰
زرغون: شين ، سمسور، زراع، شنه. ؛ ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸ ۱۹۹ او ۳۵۷

ketabton.com - The Digital Library

زړان: زړامبو، ژړاندو، زړاندو. ؛. ۳۵۴
زنکیان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي؛. ۳۷۸
زوزات: ماشومان، واړه، کمکیان، اولاد،خیل خانه ؛. ۲۲، ۹۶، ۲۶۰، ۲۸۰، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۹ او ۳۸۱
زوزان: زوزات، ماشومان، واړه، کمکیان، اولاد،خیل خانه ؛. ۲۲، ۴۹، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۱۱، ۱۸۴، ۲۶۰ او ۲۷۹
زوزان: تریخ اغزی، د اغزیو یو بېلګه ده چې ډېر زیات تریخ وي او د اوښانو خاص خوراک دی؛. ۳۵۳
زوکړه: پیدایښت ؛. ۳۷، ۴۵، ۵۶ ... . ۳۷۱ (ټول ټال ۳۱ واړي نور راغلی دی.)
زیان: تاوان، نقصان، سوی ګټه، نا ګټه، بې فیدې، سوی فیده، لامفید؛. ۹۹ او ۲۰۷
زیرسر: ذخیره ؛. ۳۵۴ او ۳۸۴
زیګي: د زیرګی جمع ده چې په دي مانا سره ده : جیړه ګی؛ ښښګی؛ جزګی؛ ځیوګی؛ څوځکی ؛جیشګی؛ سیزګی؛ ژېژګی؛ شیژګی. په لغمان ولایت کې ځوداني ځلی ته ورته ډول غر دی، زیګی یې مفرده وی ده . ؛. ۳۵۴
زیندې: له ستونی خفه ول.؛. ۳۵۴
زیندی: له ستونی خفه ول ؛. ۳۵۴

۱۷. ژې (ژ)

ژاپن: جاپان. ؛. ۵۰ او ۱۸۵
ژاخو: بې ډوله، بدرنګه. ؛. ۱۸۴
ژبپانګه: وییپانګه، وییژبرمه، ویکبلري، ډیکشنري، (ذخیره زبان). ؛. ۱۰۵
ژرنده: د غنمو، وریجو، جوارو او وربشو اوړه کولو ځای. ؛. ۶۲ او ۱۶۷
ژړکوری: یو ډول غرنی بوټی دی چې خوندوري دانې کوي او خلک یې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعمالیږي او لرګي یې سوزوي. بله بېلګه یې تورکوری ده. ؛. ۳۵۵
ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی. ؛. ۳۵۵
ژغوندی: هغه لرګی دی چې د غوایانو په ستې کې راځي

ketabton.com - The Digital Library

په ژغ کې موقعيت لري اوغويان د کولبې حالت کې يوبل سره نه لړېږي. ؛ ۳۵۵
ژمنه: وعده. ؛ ۴۵، ۱۳۷ او ۲۵۱
ژمنې: وعدې. ؛ ۲۷۸
ژنل: مېنل، شاربل، زګول. ؛ ۱۸۵
ژنې: ځوان، ځلما، بلغا، مرد. ؛ ۱۲۳
ژونکه: حجره، سيل. ؛ ۴۵
ژوو: انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد يا زوزات. ؛ ۱۱۱ او ۱۸۵
ژوی: انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد. ؛ ۹۶، ۹۷، ۹۸ او ۳۲۷
ژوی: دوې يمه مانا يې حيوان، ځناور. ؛ ۳۵۲
ژی: غاړه، کناره، جی، پيڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژی: د پښتو الفاباء ليکل شوی او کاپې شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف. ؛ ۱۴۹، ۱۸۵، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۴۶، ۲۵۷ او ۳۳۱

۱۸. ړې (ړ)

ړبن: وعده لرونکی، ژمنه لرونکی. ؛ ۱۸۵، ۱۸۹ او ۲۵۱
ړغرل: د زړه په غوږو او ريدل، د زړه له کومې اوريدنه. ؛ ۱۸۵
ړغړي: اواز کول، ړغېدا،غږېدا. ؛ ۳۵۵
ړوړ: کوکاري، زوړ، شورماشور،غوريدا. ؛ ۱۸۳

۱۹. سې (س)

سابټ: بيخی، سوچ، بالکل. ؛ ۱۸۵
سابيړی: الوتکه، طياره، جوز. ؛ ۱۸۵
سادی: بې عقل، کم عقل. ؛ ۱۹۴
سادۍ: بې عقله، کم عقله. ؛ ۱۸۵
سادو: لاپو، باټک، دوړمار. ؛ ۱۸۵
سادېزم: روحاً او جسماً ځوک په غذاب کول. ؛ ۱۸۴
سار: وچ، سوی، تږګی، تيندی نه لولپه. ؛ ۱۸۵
ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، يوه بنه. ؛ ۳۱، ۶۱، ۶۲ او ۱۸۳
سالار: مشر، مير، سرلوړی. ؛ ۱۸۵ او ۳۷۶
ستو: کوشنی قطره. ؛ ۳۵۶

ketabton.com - The Digital Library

سپوري: کنځلي، پوچي، بدی، زيري، ژيري. ؛. ۳۵۶
سجدې: څښتن ته ځان ټيټ راوستل، څښتن لويي ويل، له څښتن سره د انسانانو د غږيدا موقع. ؛. ۳۴۷
سحک(سحق): د دوې ښځو سره سامان مښلو ته وايي. دوې ښځې چې له يو بل سره سامان جنګوي او خپل شهوت پوره کوي. ؛. ۳۵۶
سخهار: سخه هار، دباد دالوتلواواز. ؛. ۳۵۶
سربلند: سرفراز،سرلوړی. ؛. ۳۵۶
سربېره: له دې سره. ؛. ۲۷، ۷۱، ۷۲ او ۱۲۰
سرداران: مالیکان، د مالداری مالیکان. ؛. ۶۸ او ۱۴۳
ســـرفراز: سرلوړی. ؛. ۳۷۷
سرکار: دولت، حکومت. ؛. ۳۵۶
سرکوب: خرس، سرتيټی، مختورن ، نسکور، ژيرمخی، زيرمخی، ملامت. ؛. ۲۱، ۱۸۴ او ۱۹۳
سرکوزی: ۱: سرتيټی، مختورن ، نسکور، ژيرمخی، زيرمخی، ملامت ۲: سرکوب، خنځير، څورله، خنزير، خرس. ؛. ۳۴۹
سر ليک: سرليکنه، عنوان، سر خط. ؛. ۳۱۷
سر ليکنه: سر ليک، سر مقاله. ؛. ۳۵۶
سر ليکه: سردړه، سرلوحه، بورډ. ؛. ۳۵۶
سرمخ: سر صفحه. ؛. ۲۲
سروپردی: بالښټ، سرايرد، سروپرد، سروپښت. ؛. ۳۵۶
سزنی: د ماشوم ټرلو پړی، هغه پټی چې ماشوم پرې تړي.. ؛. ۳۵۶
سستو: بې ايمانو. ؛. ۳۵۶
سقر: دوزخ، جيهون. ؛. ۳۵۶
سوکړکو: جواری. ؛. ۳۵۶
سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱، ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۳۰، ۴۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۶۵، ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۹، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳ ، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۴۸، ۳۶۵، ۳۷۱، ۳۸۳، او ۱۸۶
سوزنې: د ماشوم ټرلو پړی، هغه پټی چې ماشوم پرې تړي. ؛. ۳۵۷
سوکړکي: جواري. ؛. ۳۵۷

ketabton.com - The Digital Library

سول: عقل. ؛. ۳۵۷
سوله ستاړه: سوله ستاره، سوله بوله. ؛. ۲۲
سوله ییز: روغه ییز، سولیز. ؛. ۳۵۷
سماوار: سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشوي . ؛. ۳۵۷
سمه ده: سيي ده، صحيح ده، صيي ده. ؛. ۳۱۱ او ۳۲۰
سندا: د يو حيوان نوم دی چې په منځني ختېځ کې زيات پيدا کېږي. ؛. ۳۵۷
سواستفاده: ناوړه استفاوه، بده استفاده. ؛. ۳۵۷
سوب: حاضر. ؛. ۱۷، ۹۹، ۳۳۸ او ۳۴۳
سودايي: چورتي، په سوداکي. ؛. ۱۹۰
سوډی: لټ، تمبل، متې. ؛. ۱۹۴
سوډی: لټه، متې، تمبله. ؛. ۱۸۵
سوړ بڅری: الکترون. ؛. ۳۵۷
سوسيس: جاسوس. ؛. ۱۸۶، ۲۵۹ او ۳۴۹
سوګند: ږو، قسم. ؛. ۲۱، ۱۶۴، ۱۸۹، ۱۹۳ او ۳۴۹
سويل: جنوب. ؛. ۷۰، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۲ او ۳۷۳
سيوا: زيات، اضافه. ؛. ۲۵۰
سيوس: په شمالي اروپا کې يو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنيا جنت يې هم بولي . ؛.۳۵۷

۲۰. شي (ش)

شاړه: ويرانه، خرابه ، شاړو، . ؛. ۲۴۵
شباب: ځواني، ځوان کيدل. ؛. ۳۵۷
شپه غاله: ليليه، د زده کړيالو له پاره د هستوګند ځای. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۰ او ۱۹۴
شتی: تير، سوفار، خدنګ. ؛. ۳۵۷
شلګر: هغه نرم پټي چې د شولو کرکيلي له پاره يې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تيار پټی له چې له ابو ډنډ. ؛. ۳۵۷
شليتي: کنجري. ؛. ۳۵۸
شمن ګل: شمن ګال: د مهترلام په ولسوالۍ کې سويل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خيلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ؛. ۳۵۸
شنډ بڅری: نيوترون. ؛. ۳۵۸

ketabton.com - The Digital Library

شوغکی: يو نوع وابنه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې يې خلکو پسې نخلي. ؛. ۳۵۸
شيبر: په بامیانو کې د يوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په کې او يو ډېر لړلی زوړی (کوتل) هم لري چې د شيبر کوتل يې بولي. ؛. ۳۵۸
شيطان: ابليس، ازازئيل. ؛. ۱۰۹ او ۲۲۲

۲۱. ښې (ښ)

ښکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاور. ؛. ۳۵۸
ښکالو: د پخښو غږ. ؛. ۲۷۳
ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹ ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ او ۱۸۳
ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ؛. ۳۵۸

۲۲. غې (غ)

غجکې: لکه دوې تاره (دمبوره) غوندې د ولسي موسيکۍ يوه ډېره ښه اله ده. ؛. ۳۵۸
غزال: هوسی. ؛. ۳۵۹
غږيالي: ږوب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۵۸
غږليږدی: ژغ لېدی، لوړغږی، لوړويونکی، لاوډ سپيکر. ؛. ۳۵۸
غوتی: د ګل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي. ؛. ۲۹، ۲۱۱ او ۲۱۲
غورځاونې: د يوې ډلې غږی. ؛. ۳۵۸
غورينه: ګلماله. ؛. ۲۷۹
غوړغوړ: په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی، غوړغوړی بابا، په وريځ اسمان کې سړو بڅرو د ټکرونو غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې څخه وراندې وي؛.
غوږکی: ټيلېفون. ؛. ۳۴۶
غوندې: ورته؛. ۳۱، ۵۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۹۱، ۱۹۳ او ۳۶۸

۲۳. کې (ک)

ketabton.com - The Digital Library

کاروان: پیر محمد کاروان، شاعر لیکوال زما د ادبي بهېر د ۲۰۰۴ کال اشنا. ؛. ۳۵۹

کاروان: قطار، قافله، کافله. ؛. ۱۶۶، ۳۵۷، ۳۷۹ او ۳۵۱

کاکی: د کاکا ښځه ، د کاکا مندینه، د کاکا ارتینه، د کاکا مینا، د تره میرمن، د تره ښځه، د تره کور ودانه، تینداره. ؛. ۲۰۵، ۲۴۷، ۳۲۸ او ۳۳۴

کانه: هغه څوک چې اوازنه اوري. ؛. ۳۵۹

کبلی: د هوسۍ زوزات، د هوسۍ اولاد، د هوسۍ بچی. ؛. ۱۱۰

کټ مټ: یوه شان، ورته، هم شکل. ؛. ۱۵، ۱۲۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۳۷، ۳۸۱ او ۳۸۷

کټینه: د چرسو پرې شوې ګرده چې پټی ډډ ساتي. ؛. ۳۵۹

کډوالی: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر. ؛. ۱۴۰، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۱ او ۱۸۲

کړۍ: ټول، درسته، واړه، ګر سره. ؛. ۱۹۶ او ۲۳۴

کړۍ: ګردی، حلقه، دایره. ؛. ۳۵، ۱۰۳ او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ واړي نور)

کلام: ویناوي، خبري. ؛. ۱۱۸

کلام: خبره، وینا. ؛. ۳۹۰

کله خور: سر خوړونکی، کله خورک، یوه بیلګه الوتونکی دی چې زېړه سینه، تور سر، اوږده لکۍ او ډبله چنګه مښوکه لري. چتکی یو بلګه وړوکی الوتونکی دی (امریکایي وړه مرغۍ) خوري. او ماشومان یې کافر الوتونکی هم نوموي.. ؛. ۳۵۹

ککړۍ: کپړۍ، سر، ځکیسر. ؛. ۳۵۹

ککی: ځنکی، زانکی، ټنکی، ښکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ما شوم چې په مور ډېر ګران وي. ؛. ۳۵۹

کم اصل: بې نسبه، سوی اصیل، ډم، ناټن، جولا، نداف، قوال، بازینګر، نڅی. ؛. ۱۵۰، ۱۵۶ او ۱۹۵

کوراک: غوزانو یو ستره بېلکه چې ډېر سخت وې او ماشومان یې د ځلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ؛. ۱۸۴

کوره سان: خړسان یو ډول نخی اوسپین ټوکردی. ؛. ۳۵۱

کوږ: ناسم، سوی سم. ؛. ۱۸۵ او ۱۹۴

کولمان: په لغمان کې یو غرنی سیمه ده چې وګړي یې

ketabton.com - The Digital Library

په کولماني(پشه يي) ژبه خبرې کوي. ؛.

کوکی: ډولیوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛. ۶۳، ۳۰۱ او ۳۶۰

کوټی: کیسکی ،د خره بچی. ؛. ۱۹۶، ۲۳۴

کونده ګل: د الینګار په ولسوالی کې شمال ختېځ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکرې کلا نه پورته. ؛. ۳۶۰

کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولایت چې مرکز يې اسد اباد او ښار يې چغسرای دی (ځکه يې کونړونه بولي چې څو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ؛. ۲۳ او ۳۲۷

کوهی: ساه. ؛. ۶۱، ۷۲ او ۱۰۴

کهول: کورنۍ. ؛. ۱۳۰، ۱۶۹، ۲۷۹ او ۳۳۸

کېږدی: خیمه. ؛. ۳۶۰

کېلمان: په لغمان مرکزکې د میدانیو سیمې څخه کوز د ملایانو کلی دی، تانده سیمه ده ورته کېلمان وایي:. ؛. ۳۶۰

۲۴. ګې (گ)

ګاډیلي: ګرده ګردۍ، تاوه حلقه، د ګاډۍ ټیر. ؛. ۱۸۷

ګټیالۍ: ګټونکې ښځه. ؛. ۲۰۵

ګډا: نڅاء، بازي. ؛. ۳۷۷

ګر: ظلم، ستم. ؛. ۱۱۲ او ۱۷۳

ګریان: ژړا. ؛. ۱۱۲ او ۱۲۲

ګس: کین، چپ. ؛. ۳۷۵

ګسټ: کین، چپ. ؛. ۱۵۱، ۱۹۳ او ۲۷۴

ګسمتي: کینمتی، چپکو. ؛. ۳۷۹

ګواښ: ګواښنه، ګوت څنډنه، خبرداری، اخطار. ؛. ۱۷۴

ګوټپر: ګوټلید، زاویه دید. ؛. ۳۶۰

ګوټنه: خیشاوه. ؛. ۲۷۹

ګور: قبر. ؛. ۶۹

ګور: کتل، د شپه میرویا د ساتونکو په سیستم کې هغه حالت دی چې تر پښځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شو لاسونه سره تړي په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي د تعلیم قدم په بڼه تیرېږي. ؛. ۲۶۳ او ۲۶۹

ګویا: وینا، په خبرو اخته. ؛. ۳۶۱

ketabton.com - The Digital Library

ګويان: په خبرو، ږغا، غږا، وينا. ؛. ۳۶۱
ګيځ: سهار. ؛. ۱۹۱
۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ؛. ۱۶۹، ۱۷۴ ۱۸۴
لالیه: پر مېرمني چې خپل خاوند ډېر ګران وي نو په لالیه يې رابولي. شرين، خوږ، شات. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۶، ۲۱۷، ۲۵۵، ۲۹۶، ۳۱۰ او ۳۱۳
لانجه: جنګ او جدل. ؛. ۷۲
لا ويارې: سوی ويار، بې ويارې، نا فخره، لاغروره. ؛. ۳۶۱
لرليد: دوربين. ؛. ۳۶۱
لرليد: ورستی ګنه، راتلونکي بڼه. ؛. ۴۵، ۹۶ او ۳۷۹
لرې ويشتونکی: لېندوک، سنيپر، لرېويشتونکی توپک، لېندوک باندې تارول (يوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځايه وېشتل، له لرې او پټ ځايه وېشتل، يوړ يو وېشتل. ؛. ۳۶۱
لړ (رديف): لړ (رديف) داسې تعريف کوو چې هغه غونډلي، وييکي (ويوکي يا وی) او ابېځي چې په تول او تله برابر يا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافيه والو مسرو په يوه بڼه او يوه مانا تکرار راځي ورته رديف وايو.
تر ټولو ډېرې پېيلي (پيړانو، شېرونو، شعرونه يا اشلوک) د پښتو ژبې د ، ه ، ابېځي باندې پښلې (قافيې) او لړ (رديف) شوي دي. که د ، ه ، ابېځي د هرې وييکي له بېل بېل ابېځي و منو نو د ، ه ، ابېځی په کې لړ (رديف) راځي. لکه وينه، دينه، شينه، ځينه، ټينه په د غو وييې پښلي کې د ، ه ، ابېځي لړ ده. يا قافيې دي چې د ه رديف لري. ۲۳۱، ۲۴۸ ... . (ټول ټال ۸۷ واړې په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)
لړان: د سطرونه غونه، رووې، قطار، ځنځير، د عنوانو مخ، لکه: ليکلړ، د ليک يا موخو د عنوانو مخ، ليک د سطرو غونه. ؛. ۳۶۲
لړزان: ريړدان، ځوځيدنه، تريدنه، لړزيدنه، اين ديدنه. ؛. ۳۶۲
لړی: پروسه. ؛. ۲۸، ۴۳ او ۳۷۲
لغاز: طنز. ؛. ۲۶۷

ketabton.com - The Digital Library

لغماني: هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړې سیمې ژوند ګړ او پېژن پاڼه یې و لري. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۰۹، ۲۰۴، ۳۷۰، ۳۷۶

لمپاکا: د لغمان ولایت پخوانی نوم دی. ؛. ۳۷، ۴۷، ۱۱۱ او ۲۹۳

لنډ پر لنډی: لنډ ګنډ، په لنډو. ؛. ۷۰، ۱۷۹، ۳۶۷ او ۳۷۵

لنډپېړی: لنډ پراوی. ؛. ۳۶۲

لنډ منګی: لنډ عمری. ؛. ۳۶۲

لنډ لیدی: لنډ وینی. ؛. ۳۶۲

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل اېښی یا د پیل پېژند اېښي راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله یا وټیزه غونډله)، اېنج (اېنجینېر)، س (ساینسي)، ک (کیمیا)، ر (ریاضي)، ح (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوریت)... ؛. ۱۰۳ او ۳۸۲

لنډی: په لغات کې لنډی هغه دوې سرې شعر ته وایي چې د لټکي سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شعر دی چې زمور لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د اېښو ,, ښ، ډ، ړ، ن، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډی د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د لنډی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، ګرانه، وروره، یه کربانه! کنه او داسې نور) د قافیې کلمې یا غونډلې نه لري.

ketabton.com - The Digital Library

خو د دوپیمي مسري په پای کي اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ باید د ه (زمونږ خپله ,,ه، هـ یا هي ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوي سترګي ه ,هـ، دوي سترګي والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابیځي ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلي وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کي د دي ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کي د دي اهنګ ساتل شوی دی.
پرتولو لنډیو، باندې یوه ربنت (قانون) د تطبیق وړ دی، یاني دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته او دوپیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوپیمي مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېرې وخت په کي کومه څپه په کي نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کي توپیر لري. ؛. ۲۳ او ۲۷۶. (ټول ټال ۶۷۹ واړي په دې کښلي کي راغلی دی.)

لنډیو — لنډۍ یې یوون (یکړ یا مفرده) وۍ ده، د لنډۍ ډېرنو یا جمع وۍ یا لغات لنډیو کېږي. ؛. ۲ او ۳۶۲. (ټول ټال ۶۶ واړي په دې کښلي کي راغلی دی.)

لنډۍ ایزي: — د وۍ یا ویکیي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلي ته وایي چې د لټکي سره ډېرې ورته ځانګړي ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کي هغه وګړنۍ، پیاوړي، غښتلي، هېښونکي، سندریزه، خوږه، ګڼلي، منلي، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زمونږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابیځو ,, بښ، ډ، ږ، ن، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (پلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ketabton.com - The Digital Library

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستربارى، غوندلي یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوهیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ،غبرګږونه، ناټرونییکي، ټرونییکي، سترېل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډیرى وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلي کلمې یا غوندلي لرې لري. خوډېرى وخت د لومړۍ، دوهیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غوندله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زمور خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ،هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ،ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځي ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوهیمې مسرې ځلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

ketabton.com - The Digital Library

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې ببلوالی لري. په بله وينا لنډۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالي سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې څپې خوږغږي د لنډۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالي ترڅنګه د لنډۍ ايزې يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکون په يوه پير کې له دغو درېوارو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ايزې ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول يې ترنګټوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستې د ترنګټوک په پايني مسره کې دی چې نومورې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، ببلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پايني څپې ولري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پارکۍ، کاکړۍ، ناړې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتن غبرګۍ، دري څپيزۍ، څلور څپيزۍ، پېنځه څپيزۍ، شپږ څپيزۍ، اووه څپيزۍ، اته څپيزۍ، نهه څپيزۍ، لس څپيزۍ، هايکويې، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنټوزۍ (سانټۍ)، نامانېزۍ، زخې، بې تولې، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلې او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې ببلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرای بڼه له دري مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده دري غوندله ايزه وينا او يادوني سره. نومورو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي

ketabton.com - The Digital Library

وي، رټ ببلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو دري سری پېیله له دري سرې لټکې یا دري سرې لنډۍ ایزې، څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ایزې سره، پېنځه سرې لټکې له پېنځه سرې لنډۍ ایزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ایزې سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ایزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ایزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ایزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري. ؛. ۳٦۴، ۳٦۵، ۳٦٦ او ۳۷۳. (ټول ټال ۱۸ واړې راغلی دی)

لوبغالي: لوبغاله یې مفرده وی ده، سټېډیوم، د لوبې میدان. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۳۷۹

لوبنه: خاصه. ؛. ۳۰

لوکاټ: یو بڼه میوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په زیاته ګڼه ثمره هم نېسي، ژیړ رنګ اوقهوه یې دانې لري. ؛. ۱۲۳

لوګر: وګر ولایت چې مرکز یې پل عالم دی. ؛. ۷۰

لوېدیځ: لمرپرېوته، غرب. ؛. ۴۸ او ۲۰۴

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری یې مفرده وی ده. ؛. ۳۰، ۳۱، ۳۸۱ وا ۳۵۱ (ټول ټال ۵۱ واړې نور راغلی دی)

لیکلړ: د لیک د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه، لړ لیک. ؛. ۱۸۵، ۲۰۷ او ۳٦۲

لینده ماره: غیشي ویشتونکي ربړي غولکه. ؛. ۳٦۷

لېپل: شاهدي ویل، لل. ؛. ۲۰۳، ۲۴۵ او ۳۲۱

لېپلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشویق کولي. ؛. ۲۴۵

۲٦. مې (م)

مالګنې: مالګاني، مالګني. ؛. ۳٦۷

ketabton.com - The Digital Library

ماندہ: هغه ځای ته ویل کېږي چې پر سړک باندې اوبه په لنډو واوړي، چې نومورۍ ځای پر سړک د سیلاب یو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سړک مور او یا چړایي جوړه وي. نو که پر سړک داسي ځای شتون و لري چې اوبه تري اوړي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وایي. (واش) او د اېنجینېرۍ له پامه که پر سړک داسي ځای شتون ولري چې اوبه تري اوړي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتیمیټرو پورې او یا د کوشنیو موټرو ټیرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.
که د دېرشوسانتیمیټرو نه اوبه زیاتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه یې. لکه: د محمد ګل باچا مانده، کندې مانده، خروټو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شختړای ماندې. ؛. ۳۶۷

مندینه: ارتینه، مینا، میرمن، بسځه، کور ودانه، د ژوند ملګري. ؛. ۲۴۵، ۲۴۷، ۳۰۳ او ۳۵۹

مټاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ یې لرګی وي. ؛. ۱۸۴

مانیز: معنایي، معنوي. ؛. ۳۶۷

مچو: مچه، مچکه، خولګی، چپو، خولګوتی. ؛. ۱۸۳ او ۳۵۱

مردان: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تخبی څخه سو واټن ړومبی راځي. ؛. ۳۶۷

مرغومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر یې له یوه کاله کوچنی وي مرغومی یې بولي، که له یوه کاله یې عمر لوړ وي وری یې بولي، او که چیرې یې عمر له دوي کلو پورته شي نو مګ یې بولي. ؛. ۳۶۷

مړوندان: مړوندونه. ؛. ۳۶۷

مسجد: د لونځ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۶۱، ۱۶۹ او ۲۴۵

مسره: د پېیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وایي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دوي مسرې لري. ؛. ۱۵، ۱۸، ۲۰، ... . ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۱۳۰واړې په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

مسرې مسره یې یوون نوم دی یا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېیلي یوې کړۍ یا کړۍ، بند یا بیت ته مسرې وایي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ یوه مسرې وي. ؛. ۱۵، ۱۶، ۱۷،

ketabton.com - The Digital Library

۲۰، ... . ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۸۷ واړې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مصباح: څراغ، چراغ، د شيدو يا د شرابو پياله. ؛. ۳۶۸

مصرىٔ: د وىٔ يا وييکي له پامه مصرىٔ هغه دوې سرې پېيلي ته وايي چې د لرغون مصرىٔ توري، مصرىٔ سره ډېرې ورته ځانګړي ځانګړني، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړې، غښتلي، هېښونکي، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ىٔ او ... .،، د مصرىٔ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوى نومونه معلوم نه دي څخه وراندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولى شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغې کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلى شي.

مصرىٔ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د مصرىٔ توکي دي لکه: وىٔ، او، نو وى!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، واى!، وه!، وه الله، الله وىٔ!، اى!، وه الله وى!!، وا وىٔ، واى واى، نو، يه کربانه!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښلې (قافيې) غوندلې (کلمې) نه لري. خو د دوپيمي مسرې په پاى کې اهنګينه کلمه لري، چې دوى ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرىٔ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنىٔ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول يا غږن اواز پاى ته رسېدلې وي، مصرىٔ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې دول پېيلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوى نه دى او نه نورو ژبو ته د مصرىٔ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل

ketabton.com - The Digital Library

شوی دی. پرتوله مصرعِ یو، باندې یوه ربنت (دودی یا قانون) د پلي (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصرعِ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوهیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرعِ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوهیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېرې وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۳۷۳. (ټول ټال ۳۹۵ واړي نور)

مصرعیو: مصرعِ یې یکړه وې ده، یا د مصرعِ ډېرګنې نوم دی. ؛. ۱، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۷۸. (ټول ټال ۳۹ واړي نور)

مصرعِ ایزي (مصریزي) د وې یا ویکیې له پامه مصرعِ ایزه هغې دري سرې پېیلي ته وایي چې د څو سره مصرعِ سره ډېرې ورته ځانګړي ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړي، غښتلي، هېښونکي، سندریزه، خوږه، ګڼلي، منلي، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ې او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصرعِ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستریاری، غوندلي یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګږ لومړی ټوک یوه خپلواک

ketabton.com - The Digital Library

او دوهیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرواییکي، ټرواییکي، سترېبل، اوسترېبل، پارنواییکي، بلنواییکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولی...)، نومړي ټول د مصرعی ایزی توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کي، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښلي کلمې یا غوندلي لړۍ لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوهیمې درېیمې، څلورمې، پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غوندله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرعی ایزه باید د ه (زمور خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځي ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلي وي، مصرعی ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړی مصرعی ایزې پینځمه او د دوهیمې مصرعی ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دغتنګونو پرته.

د هرې مصرعی ایزې، د لومړی او دوهیمې (د پورتنی پینځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پینځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پینځمه او شپږمې مسرې (پایني مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې ببلوالی لري. په بله وینا

ketabton.com - The Digital Library

مصرۍ ایزې مېچې د څېیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېځی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه ووایئ نو هوا ویچي او د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږۍ چې همدې ته ترنګتوک وایي، مانا دا چې د پیلنۍ مصرۍ ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږې د مصرۍ ایزې مېچې د څېیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د مصرۍ یوه بل رغنده ټوک ګنډل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستې د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نومورې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پېنیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، ناري، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتنۍ غبرګۍ، دري څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویی، پتۍ (تي خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ،

ketabton.com - The Digital Library

کښتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له دري مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده دري غونډله ایزه وینا او یادوني سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د مصرعې ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې دري سره لري ۳۱ څپېزې وي، څلور سره مصرعې ایزې ۴۰ څپېزې وي، پېنځه سره مصرعې ایزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره مصرعې ایزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې مصرعې ایزې ۶۷ څپېزې، اته سره مصرعې ایزې ۷۶ څپېزې وي، او نهه سرې مصرعې ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصرعې ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصرعې ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړې لري او څلور داني وویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستې ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره مصرعې ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوي داني وویل شي، ښې به بیا دري سرې مصرعې ایزې دي اته داني یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پېنځه سره مصرعې ایزې یا پېنځیزونې مصرعې ایزې دي چې پېنځه داني وویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصرعې ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصرعې ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصرعې ایزې، مصرعې توري او مصرعې ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګړنې لري، چې ورته مصرعې ایزه وایي، په دغه ډول څېړې لري، دري سره مصرعې ایزې، څلور سره مصرعې ایزې، پېنځه سره مصرعې ایزې، شپږ سره مصرعې ایزې، اووه سره مصرعې ایزې، اته سره مصرعې ایزې، نهه سره

ketabton.com - The Digital Library

مصرعِ ايزې او لس سره مصرعِ ايزې... . په ښه مندل کېږي. او مصرعِ ايزې دېرې ورته ځانګړې ځانګړنې داسې دي. ؛. ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲ او ۳۷۳

مطعم: خوراک. ؛. ۳۷۳
مل: بډه، ملګرى، انډيوال، دوست، اشنا، يار. ؛. ۴... . او ۳۹۲ (ټول ټال ۳۹۱ وارې نور)
ملګري: دوستي، اشنايي، بډه والى. ؛. ۲۳، ۷۱، ۷۸، ۱۱۲، ۱۲۹، ۱۷۶، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۲۹ او ۳۸۰
منبر: دريځ، د تبلغ د ودرېدو ځاى، (مونږ ورته دېر زيات درناوى لرو او هميشه دا په پام کې نيسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وينا، ترښه سوى استفاده ونکړو.
ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دين، کره شيان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوى د الله العظيم له لورې، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او ابلاغ کاوه يې. چې زمونږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلى دى او منوونکو ته يې مسلمان وايي.
الله تعالى مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منعه کړې چې حرام دي (حرام يې بولي) او نه به يې کوو، لکه:.
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خورې غوښه خوړل، د يتم مال خوړل، ظلم، منافقت، له يهودو او عيسويانو سره لاس يو کول او پيسې تر اخستل، پټې پردى کېدل، يووالى نه کول... ، او له هغه سره شريک نيول.
بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کوو، کله:. د مېرمن ټول ربښت ورکول، له هغوى سره ښېګڼه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالى د رضا له پاره جهاد، ښه سلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټپټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوى، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل... ؛. ۱۹۳ او ۳۷۳
منځه: منځى، هسته. ؛. ۶، ۷، ... . او ۳۷۸ (ټول ټال ۴۹ وارې نور)

ketabton.com - The Digital Library

منځه ګل: د الېنګار په ولسولۍ کې سويل لوېديځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدياباد (بديع لاباد) کې. ؛. ۷۰
منځۍ: هسته. ؛. ۳۶۷ او ۳۷۴
منګي: د اوبو لوښي، ګړي، مفرده وۍ يې منګی دی. ؛. ۲۳، ۷۰، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۷ او ۳۲۱
موټي: مفرده وۍ يې ده ، موټی، سوک. ؛. ۳۴۷
موخي: سوله وي، موخل، مخل. ؛. ۳۷۴
مورچل: ډګر، سنګر. ؛. ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹ او ۸۰
موزي: حسود. ؛. ۳۰۱
موزون کدم (قدم): د کدم هغه بـڼلګه ده، چې زمونږ د هېواد افغانستان د شپه ميرو په سيستم کې له لمړني حالت پيل څخه شروع، تر ۲۵ مترۍ واټنه پورې چې د شپهميرو مير ته نږدې کـېږي.
کله چې د شپه ميرو ټول ټولګی له شپغالي او يا له ټولګي څخه د پريټ ميدان ته را وضي. نو د پريټ په ميدان کې د کشونو په پيلني ځای کې شپهميري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.
چې دايي لومړی حالت دی. نو کله چې مير يا کومندان يې ورته و وايي:- اسلام عليکم ورحمته و برکاته؟
په ځواب کې شپهميري وايي:- وعليکم ورحمته و برکاته!
او بيا ورته (کومندان) وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې شپهميري وايي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!. او که چېرته سر پټي ودانۍ، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال، وي نو بيا ورته شپهميري په ځواب کې يوه ځل له پاره ژوند! وايي.
او يا (کومندان) وايي چې څنګه يئ؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او که خدای په امان وايي؟ نو بيا ټول شپهميري يې علمي او نظامي د درجه (رتبه) ګوري او وايي :- بريالي اوسئ مل پاڅوال صيب!!! (يا نور.....).
په دويم حالت کې ورته وايي:- تيار شئ!
نو شپهميری هر يو تن ځان برابروي.
په درېيم حالت کې ورته وايي:- ارام شئ!
نو شپهميری هر يو تن ځان پټه خوله کوي.
په څلورم حالت کې ورته وايي:- مرش!!!!؟
شپه ميری هر يو تن (يوه کدم يا يو قدم) پښې پر ځمکه يو واري وهي او په ګډه سره يو اواز کوي (هوو!).

ketabton.com - The Digital Library

په پېښځم حالت کې ورته وایي:- یو- دوه!!!؟
شپه میرۍ هر یو تن دوې کدمه پر ځمکه وهي او په ګډه سره یو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وایي.
چې هر کله میر (یا درېځ، مشرانو، لویانو، درې ګونو چارو استازو، د افغانستان دننهنیو چارو وزیر، ولس مشر یا د هېواد د ازادۍ په ورځ د تېرېدوکې) ته ۲۵ پېښځه وېشت قدمه واټن پاتې شوه.
تعلیم کدم پیله وي؛
پاتې شوني د نه وي چې د ښوونکي یا د میر له امر نه ورسته. په تعلیم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره اواز کوي.
هر کله چې تر پېښځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شوه لاسونه سره ټرې په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي.
په شپږم حالت کې ورته وایي:- تعلیم کدم !.
بیا شپهمیري سره په ګډه وایي یو!، خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وایي دوه! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وایي دریٔ! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
او موضون کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت) کوي.
د کرښې (صف) ترلو یا برابرول د شپهمیرو (پولیسو، ځارواکي) په تېرېدوکه (رسم ګزشت، پریټ) کې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوږدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره یو ټولي وې چې ټول سره ۸۱ تنه کېږي.
چې نومورې ټولي په لس ګونو ګڼه وي.
او افغانستان د شپه میرو سیستم تیارونه د ښي لور ته لوړ تنان وي او ګس لور ته تېټ تنان (کسه) وي.
له ښي لوړ لور ځخه د ۹X۹ تنیز کرښه یا (لین، صف) ترلو پیل کوي او په ګس تېټ لور یې پای ته رسوي.
او د افغانستان د ملي پوځ سیستم تیارونه د لومړي کرښه یا (لینکه، صف) ته لوړ تنان وي.
نهمه صف ته تېټ تنان وي. له پیل لوړ لور ځخه د (سرتېرو، ساتونکو، پوځیانو، اردو) ۹X۹ تنیز کرښه یا

ketabton.com - The Digital Library

صف ټرلو پيل کوي او د پای په ټبټ لور يې پای ته رسوي.
کله هم چې تېريدوکه بشپړېږي. د ګڼې شمېره يې سل زرو تنو شپه ميرو، ساتونکو ته رسېږي.
نو ځکه د هر يوه شپهميرِ او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامي له پاره د دوی ستر مير(هر يو :- د شپهميرو ستر مير د افغانستان دننهنيو چارو وزير... نوم يې... پلانکي صيب او ساتونکو ستر مير افغانستان د ملي د فاع وزير... نوم يې... پلانکي صيب) په سر لوڅي موټر کې تيار سې ولاړ وي.
د ټولو برا بر شويو او ټرل شويو ټولېيو په وړاندې تېرېږي.
نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښو تېر شي.
ځکه په سر لوڅي موټر کې تيار سې ولاړ وي او د ځودانو د ټولېيو په خواکې و درېږي.
د دوی په لور ګور کوي په نظامي سلامي ولاړ وي او ورته وايي:- اسلام عليکم ورحمته وبرکاته؟
په ځواب کي ټول همغه ټولي يا ځانګړي بېلګه د شپه ميري يا ساتونکو وايي:- وعليکم ورحمته وبرکاته!
او بيا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کي ټول همغه ټولي يا ځانګړي بېلګه د شپه ميري يا ساتونکو وايي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او بيا ورته وايي:- د شپهميرو ستر مير د افغانستان دننه نيو چارو وزير..... پلانکي!، يا د ساتونکو ستر مير د افغانستان د ملي دفاع وزير..... پلانکي!
په ځواب کي ټول همغه ټولي يا ځانګړي بېلګه د شپه ميري يا ساتونکو وايي:- بريالي اوسئ د شپه ميرو ستر مير د افغانستان دننه نيو چارو وزير..... پلانکي صيب!، بريالی اوسئ د ساتونکو ستر مير د افغانستان د ملي دفاع وزير..... پلانکي صيب!
له ټولو ټولېيو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي ميران ځي او په دريځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لويانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.
وايي :- د افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر ..... پلانکي صيب اسلام عليکم ورحمته وبرکاته!

ketabton.com - The Digital Library

افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر..... پلانکی وايي:- وعليکم ورحمته وبرکاته!
او بيا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر ..... پلانکی وايي:- ژوند!
او بيا ولس مشر ته لاس ورکوي او غېږه، ولس مشر ورته وايي منه!.
او په خوا کې ور سره ودرېږي. تېرېدوکه پيل کېږي.
او د هر يوه ټولی په اړه ولس مشر ته ځانګړي معلومات وړاندې کوي.
ورسره خبرې اتري او خپلې خوښۍ څرګنده وي.
د صف ترلو يا برابرول په عادي حالت کې ٤٥ پېنځه څلوېښت کسيزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:
ټولی مشر لومړی وار وايي:- ارام شئ!
ټولی مشر دوېيم وار وايي:- تيار شئ!
ټولی مشر درېيم وار وايي:- د ښاغلي پاڅوال صيب د احترام له پاره ښي لور ته ګور!
ټولی مشر څلورم وار وايي:- د ښاغلي پاڅوال ته د درېيمې پوهنځۍ د زده کړيالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو ښاغلي پاڅوال په وړاندې اوروم!، وړاندې کوونکی شبير احمد لغمانی!، د ديارلسو شپږ اوياوم کال د څلورم کال زده کړيال.
ښوونکي (فردوس يا د شپه ميرو مير): منه! وړانګور او ارام شئ ورکړه!
ټولی مشر په پېښنځم وار وايي:- وړانګور!
ټولی مشر په شپږم وار وايي:- ارام شئ!
ښوونکي (د شپه ميرو مير):- خپله موخه، ورمونه، وړانګويني او د زده کړې کوم څېرکی د زده کړيالانو زهنونو ته رسوي! . ؛. ۳۷۴

ميرياليي خيل: په مهترلام کې ختېځ لور ته د ډاګ په اخيره برخه کې د کوچيانو کلی دی. ؛. ۳۷۸

ميره: ټټنګ، دښته، بيابان. ؛. ۳۳۹

ميړ: مشر، سالار، ښاغلی. ؛. ۳۹۱

ketabton.com - The Digital Library

۲۷. ني (ن)

ناپايه پټ توان: دننۍ زېرمه، پوتنشيل. ؛. ۳۷۸
ناوی: ناوي، ناوکی. ؛. ۳۸، او ۴۰
ناوکی: ناوي، ناوی. ؛. ۲۱، ۱۹۳، ۲۷۹ او ۳۵۱
ناکی: اک ته ورته جلۍ ، چې شفاف نازک مخ ولري له ميده خالو سره. ؛. ۱۹۳ او ۲۰۵ چوپړي کې راغلی دی.
نڅا: ګډا، بازي، رقص. ؛. ۶۲ او ۳۶۰
نذر: شرط. ؛. ۸ او ۵۸
نغوته: اشاره. ؛. ۲۸ او ۱۱۴
نغوتنه: عشاره، تلميح، کنايه. ؛. ۳۷۸
نقره: سپين زر. ؛. ۳۷۸
نګهبان: څښتن، ساتونکی، څوکۍوالا. ؛. ۳۵۵
نګېرني: حس، مونث جمع وويکی يې نګېرني ده. ؛. ۳۷۸
نمره اول: د ښوونځۍ نوم دی چې ما په کې منځنۍ ښوونه کړې. ؛. ۳۷۸
نندارہ: ليدنه، کتنه، ۲:) نندارې يې جمع ده يا سينما. ۳:) نندارتون : نمايشګاه. ؛. ۱۸۱، ۳۱۹ او ۳۲۰
ننه توزي: قدمه ، مخکې وينا، سريزه. ؛. ۳۸
ننه واتي: خواست دامن، ريباري. ؛. ۳۷۸
نټه: انکار، نه منل. ؛. ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۷ ۲۳۳ او ۳۰۴
نټيالي: منکر. ؛. ۲۰۴
نوری: جنس (نر او ښځه). ؛. ۲۳۳، ۲۴۹ او ۲۵۹
نوکر: خدمت ګار، غلام. ؛. ۱۸۴
نومور: مېرنی، نامتو، سرلوړی، سرفرازه. ؛. ۲۰۴
نومورې: مېرنی، سرغندوي، سرلوړي، سرفرازه. ؛. ۳۷، ۱۹۷، ۲۰۴... .، او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ واړي نور)
نۍ: هفته. ؛. ۱۰۶
نياو: عدل، داد. ؛. ۳۷۸
نياوتون: ستره محکمه. ؛. ۲۰۴
نياو وزارت: عدلي وزارت. ؛. ۲۰۴
نيمنانو: نيم نانی، ښه الک (په سويل کې نانی هغه الک ته وايي چې عمر يې له کس نه کم وي او نوم يې هم زده نه وي. نو د درناوي يا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د نانې په نوم يې بولي. او که نوم يې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي

ketabton.com - The Digital Library

نو د کاکو په نوم یې بولي. هغه الک ته وایي چې ځوان شوی نه وي عمر یې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.
نیمنانی (نمچه الک) په الېنګار ولسوالۍ کې د سلېنګار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کریو ترمنځه پرته سیمه ده. زمونږ د دوېیم کلي نوم دی. ؛. ۳۷۹

۲۸. نې (ن)

ننکی: زنکی، جمعه یې زنکـــــیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک رنکي ته ننکی وایي. ؛. ۳۵۹

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ؛. ۶۲، ۶۴... .، ۳۸۲ (ټول ټال ۴۰ واړې)
واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیښلی انځور.؛. ۱۶۰ او ۲۳۶
واورېژونه: د واورې رېژونه، د واورې رېژونه، برف کوچونه. ؛. ۴۵ او ۱۲۵
واورین: واورېز، له واورو ډک، پربرف. ؛. ۳۷۹
وخت: پېړ، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنۍ اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کږ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، رون: سینګار: څیره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په یوه نۍ ، منځنۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکې باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نښه ویشتو کې ګسمټي یمه ځکه کېږ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بیرنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو بڼې لوبوې کولې، لکه ډبادب، کیکیشن کای کراټي، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۴۷، ... . (ټول ټال ۱۷۰ واړې نو)

ketabton.com - The Digital Library

وچه بيړۍ: د اوښانو کاروان، د اوښانو ګله، د اوښانو قطار، د اوښانو قافله، (هغه د او ښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر څو مياشتو منزلونه کوي). ؛. ۳۷۹
وراشه: وجيز، ښې خبرې، متل. ؛. ۶، ۱۴، ۳۰، ۳۱، ۴۹، ۵۲، او ۳۹۲
ورانکاری: شراندازی، ياغي، بلواګر، اورپکی، وسله وال. ؛. ۳۸۰
وردۍ: يونفارم، جاله، نظامي لباس. ؛. ۱۸۶
ورګوزار: ورغورځيدل، ټيله کول، سبب کيدل د غورځيدو. ؛. ۳۸۰
ورهنيزي: کسبي. ؛. ۳۸۰
ورمونو: نصيحتونه. ؛. ۳۸۰
وړکتون: د ماشومانو سانتئی، کودکستان. ؛. ۳۸۰
ولس: قوم، د سيمې وګړي، د سيمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ او ۳۹۱ ټول ټال ۱۴۳ واړې نور
ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۱۷۳ او ۲۳۶
ولوليز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۵۵ او ۲۷۳
وګړيو: خلکو، ولس. ؛. ۳۰۴
ونج: عوض، تعويض، ميز. ؛. ۳۸۰
ون کدم (قدم): ارامه تيريدل،ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعليم قدم پای ته رسي ارام قدم، هوسا حرکت پيليږي. ؛. ۳۷۵
ونه څښي: ونه څکي، ونشکي . ؛.
ويار: عيب، کمی. ؛. ۲۴۹
وېلاړ: تصميم، عزم، اراده. ؛ ۳۵، ۱۷۱ او ۲۰۴
ويجاړ: وران، خراب. ؛. ۱۵۳
ويوکي: لغات، وييکي، ويکي، وېي. ؛. ۱۸۵ او ۳۶۱
وۍ: لغات، وييکی. ؛. ۲،... . ۳۸۲. (۱۹۷ واړې نور)
وۍ: د حيرانتيا اوز، بې برکته ناره يا غږ، پارنويکی دی. ؛. ۱۱۰
وييپوهه: لغاتپژندنه. ؛. ۳۸۰

۳۰. هې (ه يا هـ)

هاران: د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهيم (ع) د مشر ورو نوم دی ، او د ازر ستر زوی. ؛. ۳۸۱
هټيوال: دوکاندار، هټيوال ؛. ۳۸۱
هروم (هرُم): د اور شغله. ؛. ۳۸۱

ketabton.com - The Digital Library

هېر: له یاده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۱۷۲ او ۳۴۶
هېروون: له یاده باسټل شوي، هېرکړل شوی، له پامه باسټل شوی. زما د نړۍ ملګري او دوست توریالي ,, هېروون ،، مشهور په ټړون د ټګاب ولسوالۍ اخیري نوم دی. ؛.

۳۱. يې (ی)

ږر: خرس. ؛. ۳۸۱
ږیر: د کښتۍ لاستی. ؛. ۳۸۱

۳۲. ي	

یکی: بیسکل. ؛.۳۸۱
یوه نی: یک شنبه. ؛. ۶۳، ۹۳، ۱۷۵ او ۳۷۹
ییرور: بارور، حاصلخېزه. ؛. ۳۸۱
ییره: ابره، اپره، حاصل، ثمره. ؛. ۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۱

۳۳. ی

یون: یکړ، واحد، یونټ. ؛. ۳۵، ۲۰۳، ۲۰۴، ۳۳۵، ۳۴۰، ۳۶۳ او ۳۶۸

۳٤. ۍ

۳۵. ئ

دا لاندې نې په هغه ویکیو کې تري ګټنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا توري نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳٦. ټ (ث)

ټرد جنریشن: ورسته پاتې ژوند. ؛. ۳۸۱

حي (ح)

حاکمان: مشران، والیان، هغه تن چې د اسلامي شورا یا جرګې له لورې په ښکاره ټاکل کېږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ؛. ۱۵۱
حال: روان پېر، اوس، د مګړۍ. ؛. ۶۰، ۷۴، ۷۵ ... . ۳۹۱ چوپړی (ټول ټال ۷۶ واړې نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړي وی یا لغات راغلی دی.)

ketabton.com - The Digital Library

۳۷. ذي (ذ)

۳۸. صي (ص)

صفی الله: زما (د څېړونکي يا ليکوال) نوم دی، د عربي ژبي وی ده، د الله ربښتينی ملګری، د الله صادق دوست، ۲:) د (صفي الله) حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۳۸، ۵۴ او ۱۹۵

۳۹. ضي (ض)

ضدي: قصد ناک، بې پرواء، قصد ناک، لړلی. ؛. ۱۸۹

٤٠. طي (ط)

٤١. ظي (ظ)

٤٢. عي (ع)

عين الله: زمور سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په منځنۍ ښوونځی تجربه وي نمبر اول کې. ؛. ۳۸۲

عياله: زوزات، واړه، ماشومان. ؛. ۳۸۲

عيال: اولاده، کوشنيان، ماشومان. ؛. ۲۲

٤٣. في (ف)

فصل: څېرکی. ؛. ۲۱۵، ۲۷۳، ۳۴۷ او ۳۴۹

فيصله: پرېکړه، تړه. ؛. ۲۶۴ او ۳۴۴

٤٤.ق

قلعه: کلا، کور، انګړ، خونه، مېنه، قلع. ؛. ۳۸۲

قوي: تکړه، زورور، کلک، ټينګ، مضبوت، طاقت ور. ؛. ۳۷، ۵۰، ۱۱۵، ۳۲۳،

لنډون

په دې ټولګه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای يوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اېنج. ص. ف: اېنجېنېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۲۴۱ چوپړی

ketabton.com - The Digital Library

۲۲. بيبلو ګرافي Bibliography

د هغو ليکونو لېست چې په يوه سکالو يا بوږونکي او کښونکي پوري اړه و لري.

۱. **Apzal khan Khatik**, (April ۲۸ ۱۸۸۵), *TARIKH I MURASSA PASHTU, (Britannia Musorienal 2893). Page 119.*

۲. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰am)

۳. **Lousi Joseph Halle,** (۱۹٦۲) *Man and Nation, the Nations of the world., (Princeton lagecy library, USA) Page13.*

٤. **Britanica Junior** (World Almance (published annually by the new yark world- telegram and sun). Encyclopaedia Britannica, Inc., ۱۹۸۷,.

۵. **FUCHS, G., MATURA, A., and SCHERMAN, O.** (۱۹۷٤), *Verbericht über geologische und Lagerstättenkundliche Untersuchungen in Nurestan, Afghanistan. Verhanglungen Geologische Bundesaust., (Osterreich), no. 1, 9–23.*

٦. **OBERDORFER, D.** (۱۹۷۸), *Activity in Afghanistan stirs concem. The Washington Post, May 29, 1978, p. A12.*

۷. **ROSSOVSKIJ, L. N. CHMYREV, V. M., and SALAKH, A. S.** (۱۹۷٦), *Aphanitic dikes with spodumene among lithium*

ketabton.com - The Digital Library

pegmatites; conditions of formation. Doklady Akademia Nauk SSSR, 226, no. 6, 1418–1421.

۸. **Pierre Bariand.Dr** (۱۹۵۹), *Famous Mineral Localities, The Pegmatites of Laghman, Nuristan, Afghanistan, La Fusade, 24250 Donne, France, p12.*

۹. **ابن كثير عماد الدين ابوالفداء اسماعيل بن عمر قرشی دمشقی شافعی. شيخ القران و الحديث** (۷۵۱ څخه تر ۶۸۰ لېړدي يا ۱۳۷۳-۱۳۰۲زېږدي)، عمدة التفسير عن الحافظ ابن كثير، د احمد محمد شاكر له لوړې په ۵ ټوکه کې له چاپه تېر کړی، د ابن كسير له مرګ څخه ورسته قاهره کې، ۱۳۵۳ لېړدي (۱۹۷۵ زېږدی) له چاپ څخه تېر کړی دی. د ليکوال له مرګه ۶۰۲ کاله ورسته د احمد محمد شاكر له چاپه سلامت تېر کړی دی، حيات ادم له ابن كثير څخه، ۹۶ چوپړی.

۱۰. **افغانستان د عالمانو علمي استازي (هيئت). كابل.** (۱۳۲۳ لېړدی يا ۱۹۴۵ زېږدی)، کابلی تفسير، د افغانستان غوره علمانو هيئت تر نظر لاندې د شيخ الهند مولانا محمود حسن ديوبندي او شيخ الهند مولانا شبير احمد ديوبندي په ګډه د ,, فوائد موضع الفرقان ،، اردو ترجمه او تفسير، له اردو ژبې په پښتو ژبې او دري ژبې ته په ښه روانه ژبه و ژباړه او په دې نېټه يې ۱۳۲۷/۵/۱۰ بشپړ کړه، ۱۳۳۳ لېړدی کې لومړی ځل له چاپه سلامت تېر شوی. دويم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

دوېيم ځل چاپ ۱۳۶۰ /۲/۲ لېړدي کې په شپږ ټوکو کې شوی دی، دويم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

دريم ځل چاپه يې د مکي مکرمي اسلامي اړېکو عالم د پښتو ژبې ماهر مولانا عبيد الله شاه له پلټنې ورسته تري ځينې زاړه او پېچلو لغاتونو سره نږدې په دوې لينديو کې يې ورته خوا په خوا نوي ماناوي وليکي. د لوی الله په مرسته او توفيق سره لومړی او دوېيم ټوک قرآن کريم سره له ترجمې او تفسير (کابلی

ketabton.com - The Digital Library

تفسير) چاپ د بيت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا فهد د قرآن کريم په چاپځای کې د سعودي عرب د حج او اوقافو د وزارت د اشراف او مشرئ تر څار لاندې چاپ ته په ۱۳۷۲ لېږدي (۱۴۱۴ سپوږمیز لېږدی - ۱۹۹۳ زېږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدينه منوره. ۸۵۶ چوپړی.

څلورم ځل چاپ په پښتو ژبه د قرآن کريم د معانيو ژباړه او تفسير ,, کابلی تفسير ،، په دوې ټوکونو کې د افغانستان د علما وو علمي هيئت (استازي دوکتور محمد بلال اميني، دکتور عبدالسمع او دوکتور اسماعيل) له څارنې او کره کونې لاندې شوی دی، د قرآن کريم دا پښتو ژباړه او تفسير، د بيت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا سليمان د عبدالعزيز سعود زوی له لورې د الله تعالی د رضا له پاره وقف کړی، خرڅول يې بند (منه) دي. وړيا ويشل کېږي، په مدينه منوره کې د قرآنکريم د چاپ له پاره د پاچا فهد چاپخانه، ته په ۱۳۹۸ لېږدي (۱۴۴۰ سپوږمیز لېږدی - ۲۰۱۹ زېږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدينه منوره. ردمک :. ۶-۹۷۸-۶۰۳-۸۱۸۷-۷۴ (ټول)،
ردمک :. ۳-۷۵-۸۱۸۷-۶۰۳-۹۷۸ (لومړی ټوک)، له چاپه تېرې شوي کچې ۱۴۴۰/ ۱۱۶۹۹ دانې، لومړی ټوک، ۴۶۲ چوپړی.

۱۱. **برهان دين (الدين) صديقي. مولانا.** (۲۰۰۶ ميلادي کال)، د اسلامي معلوماتو ذخيره ، د مولانا غفران رشيدي کيرانوي د کتاب ژباړه، د مکتب ديوبند خپرندويې ټولنې تخنيکي څانګه پېښور. ۴۷چوپړي.

۱۲. **پينده محمد. زهير.** (۱۳۱۰ لېږدی يا ۱۹۳۲ زېږدی)، غوړشکه د لنډيو، خطي نسخه ملي ارشيف، استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۵۲ پر له پسې ګڼه ۴۶۳۸ ده، ۱۲۲ چوپړی.

۱۳. **حبيب الله رفيع.** (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاريخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

ketabton.com - The Digital Library

۱٤. **حبیب الله رفیع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډیو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکیمي مرکه. [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ PM ۹:۱٤:۱۲] ۱٦:۰۳ د شپې.

۱۵. **حبیب الله رفیع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ، د آلمان بړغ راډیو سره د اوستاد حبیب الله رفیع دمرکې متن. په دې برېښلیک یې وګورئ: [http://www.khost-web.net/adabyat/landay/۵۸۸۱-۲۰۱٤-۰۸-۰۲-۱۰-۱۵-۵۲]، [۲٤-۳-۲۰۰۸]، [۲۸, ۲۰۱۰ Sunday November PM ۹:۱٤:۱۲] ۱۹:٤۳ د شپې.

۱٦. **حضرت محمد ویار.** (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اوږده سفر جامې په تن کړي، کابل مجله (۵-۶) ګڼه، ۱۷۴ چوپړی.

۱۷. **خان سلام. پوهنیار.** ادبي فنونو درسي لیکی (تیکس بوک، چپتر)، څلورم ټولګی، اتم سمېستر، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۸. **داود خان داور.** (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنګ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

۱۹. **(د لیکوال پېژند څرګند نه دی).** (۱۳۱۲ لېږدی یا ۱۹۳۴ زېږدي)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلي یا په قلم لیکلي) ملي ارشیف، په ۱۳۱۸ لېږدي کي پښتو ټولني ته سپارلي شوې وه. اوس يې ملي ارشیف کي د موندني ګڼه ۴/۸۲ پر له پسي ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۲۲۴ چوپړی.

۲۰. **دوست محمد دوست شینواری. څېړنوال.** (۲۰۰۶ میلادي کال)، د پښتو د ولسي ادب لارې، لنډۍ سرلیک، د دانش خېرندویې ټولنې تخنیکي څانګه پېښور.

ketabton.com - The Digital Library

۲۱. **زرغونه زپور رښتین. پوهندوی. ډاکتوره.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریزکال)، لیکدود پوهنه، د دوکتورا کورس لکچرنوټ.

۲۲. **ځلمی هېوادمل. سرمحقق.** (۱۳۹۴ لېږدیز لمریزکال)، شمایل نبوي، ناظم د څمکنو میا عمر رح ، سریزه او سمون، ۶ چوپړی)

۲۳. **سلیمان لایق. څېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سلیمان لایق په لنډیو غږیري، د اګست په ۲۱ نیټه قلم نړیوالي ټولنې د لنډیو په هکله سلیمان لایق غږولی و او بازمحمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ یې ستاسې په وړاندې خپروم.

۲۴. **سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند.** (۱۳۶۱لېږدیز لمریز کال)، پښتو لنډۍ، پښتو لنډۍ د شفاهي ادب او فوکلور د ډیفارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي ګډه علمي پروژه، د لنډیو په باب تحلیلي څېړنه، د سلیمان لایق او د مجاور احمد مومند په زیار، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل ،۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۴ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۵۳ ده، څلورم چوپړی.

۲۵. **سلما شاهین. ډاکټره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډیمی مخکښ رئیسي، پېښور پوهنتون،۳۸۰ چوپړی.

۲۶. **سید روح الله. الحسینی الحنفی ماهزاره. مولانا.** (د چاپ کال معلوم نه دی)، قصص القران، اسلامي کتابخانه، کېسه خانی، پېښور، د چاپ کال معلوم نه دی، نه په دوتنه شته او نه په پختی، ۳۰ چوپړی.

۲۷. **سید محی الدین هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږدیز لمریز کال)، ادب پوهنه ,ادبیات او ادابي څېړنې، ۴۶چوپړي.

ketabton.com - The Digital Library

۲۸. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاريخ پروفيسور.** (۱۳۹۰ لېږدی- ۲۰۱۱ زېږدی) ، داستاني او هنري ادبيات، دوېيم چاپ، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی،۵۹ څخه تر ۶۲ چوپړی.

۲۹. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاريخ پروفيسور.** (۱۳۹۱ لېږدی- ۲۰۱۲ زېږدی) ، تاريخ مرصع تاريخي څېړنه، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی، ۱۰چوپړی.

۳۰. **صفي الله فردوس. ډيپلوم. انجينر.** (۱۳۸۸ لېږديز لمريزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [۳۱ January ۲۰۱۶]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۱. **صفي الله فردوس. ماستر. اېنجينېر.** (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږديز لمريزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېښلي، وړيا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره ليکنه، ۱۱ چوپړی.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېښلي]، [۱۱ November ۲۰۲۲]، ۱۱:۴۰ د ورځې.

۳۲. **عبدالباري جهاني.** (۳۱، جنوري، ۲۰۱۶زېږدی کال)، يو ځل بيا د لنډيو په باره کې ، تاند خپرندوی، تر اوسه ۳ دري وار ليدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپريدو له وخته. برېښليک يې وګورئ:
[http://www.taand.com/archives/۶۲۶۷۶]، [Written by: Tand, ۳ Replies]، [۳۱ January ۲۰۱۶]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۳. **عبدالحی. حبيبي.** (۱۳۳۹لېږدی)، پټه خزانه، دوېيم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزاني يو نخسه د پښتو ټولني لاس ته راغله اوهغه يې اوستاد عبدالحی حبيبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېيم وار چاپ ته يې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېيم چاپ يې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

ketabton.com - The Digital Library

۳٤. **عبدالحی. حبیبي.** (۱۳۴۱ لېږدی یا ۱۹۹۳ زېږدی)، افغانستان در عصر گورگانیان هند، تاریخ ټولنه، پښتو ټولنې له لورې له چاپه سلامت تېر شوی، ۹:، ۵۸۲ چوپړی.

۳۵. **عبدالجبار. نادر. سر محقق مرستیال.** (۱۳۷۰ لېږدی)، په لغمان کې د واده دودونه ، یوه کلتوري څېړنه، د افغانستان جمهوریت د علومو اکاډمي، د ښتو څېړنو نړۍ وال مرکز کابل، پرله په سې ګڼه ۴۳، چاپ ځای د ښوونې او روزنې مطبعه، وې (و) چوپړی

۳٦. **اطلاعات او کلتور وزارت.** (۱، کب ۱۳۶۴ لېږدی)، فرهنګ مردم مهالنۍ (فرهنګ مردم مجله)، ۲ ګڼه، اتم کال، د کلتور او هنر ریاست، د وګړو د کلتور امریت، کابل، چاپ ځای د اطلاعات او کلتور وزارت مطبعه، ۹۹ چوپړی

۳۷. **عبدالخالق ابوهلال.** د حدیثو کتاب سنن ابي داود، د امام ابوداود سلیمان د اشعث زوی، د اسحاق مسی، د بشیر کړوسي د کتاب، پښتو ژباړن دی. چې د الجامعه امداد علوم اسلامیه پېښور یې خلاص کړی (ایم. ای. اسلامیات) او غوره او په لوړې نړۍ والې کچه برابر پوهنتون دی. ددې ژباړن تصحیح او دویمه کتنه د افغانستان د حصارک مولوي صیب، مولانا عبدلوفي د عبدالباقي زوی کړي چې د نوموړي پوهنتون غوره ښوونکی دی تاج کمپني پېښور. لمړی ټوک، ۱۲۴۷ حدیث، ۵۴۰ چوپړی.

۳۸. **عبدالروف. بېنوا** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډۍ چانې کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

ketabton.com - The Digital Library

۳۹. **عبدالروف. بېنوا**. (۱۳۸۷ لېږدی)، پښتولنډی، دوېيم چاپ، تاج الدين ايجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کندوز کي د رېدي ګل مشاعري په ويار، دانش خپرندويه ټولنه، ۷۶ چوپړی.

۴۰. **عبدالسلام رستمي ابو زکريا. الشيخ**. (۱۳۸۰ لمريز ليږدی، ۱۴۲۳ سپوږميز ليږدی، ۲۰۰۲۲۰۱۴ زېږدی)، احسن الکلام ليکونکی، د قران کريم پښتو تفسير، خپرندوی جامعه عربية لاشاعة التوحيد و السنة بډه بېره، کوهاټ سړک، پېښور، ۲۶ سپاره، ۴۹ سورت، حجرات ، ۱۳ ايت ۱۳۳۳ چوپړي.

۴۱. **فرهاد. محمد غالب ترين. خويشکی**. (۲۰۰۳ م کال)، مشکات شريف پښتو ژباړه، څلورم ټوک، د بيان او د شعر بيان، ۴۵۸۰ ګڼه حديث، ۱۴ چوړی.

۴۲. **فضل حق شيدا**. (۱۹۷۵ زېږدی)، سيدجمال الدين افغاني حالات او خيالات، ترجمه او تاليف، يونيور سټي بوک ايجنسي، پېښور ښار، درېيم ځل چاپ، پر له پسه ګڼه :. ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۴۳. **فضل کريم عارف. قاري**. قرآنی قبولي شوي دعاګاني، د رانځورو او خندونو حل، مکتبه فيض القران، محله جنګي پېښور،۱۳سپاره، ۲۴ ايت، سورت الرعد، ۳۱ چوپړی.

۴۴. **قيام الدين کشاف. شيخ الحديث**. (۱۹۸۹ميلادي کال)، حقپالونکي، ۲۰ مخ.

۴۵. **ګل باچا الفت. د ادب ستوری**. (۱۳۲۵ لېږدی يا ۱۹۴۶ زېږدی)، پښتو سندري، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تاليف د څانګو امير، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل ، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، ۱۱۲ ـ ۱۱۹ چوپړي.

۴۶. **ګل باچا الفت**. (۱۳۳۶ لېږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبياتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور**

ketabton.com - The Digital Library

ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لورې. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

٤٧. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (۲۳، اګست، ۲۰۱۵ زېږدی کال)، دلنډۍ او دوبیتي پرتله!- ، ۰۰۴ ګڼه او تر اوسه ۱ یو وار لیدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپریدو له وخته. انعکاس راډیو، (http://www.enikaasradio.com)

٤٨. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (جنوري میاشت ۱۹۹۴ زېږدی کال یا د سلواغې میاشت ۱۳۷۲ لېږدی کال)، د سیند غاړې ګلونه، د ولسي شاعر محمد نور شعري غونډې، د لال باچا ازمون په زیار.

٤٩. **محمد ابراهیم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لېږدیز لمریز کال)، قافیې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

٥٠. **محمد ابراهیم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴چوپړی.

٥١. **محمد اسرئیل. مولوي.** (۱۹۵۸م کال)، ژباړه، کتاب الشعر، پېښور پښتو اکاډمي،۱ چوپړی.

٥٢. **محمد اسمعیل یون. پوهاند.** (۱۳۹۴لېږدیز لمریز کال)، کتاب الشعر او لس نورې لیکنې، د دکتورا دورې د لیکنو ټولګه، کابل، ۲۱ چوپړی.

٥٣. **محمد داود وفا.** (۱۳۹۲ لېږدی)، د فلکلور پېژندنې لارښود ، خټېځ اکاډمي ننګرهار، ۴۳ چوپړی.

٥٤. **محمد دین. ژواک.** (۱۳۳۴لېږدیز لمریز کال)، پښتنې سندرې، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل ،۲۵۰۰ چاپ ګڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۴ ده، د او هـ چوپړی.

ketabton.com - The Digital Library

۵۵. **محمد رحیم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف:. ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی

۵۶. **محمد عمر.** (۱۳۱۸ لېږدی یا ۱۹۴۰ زېږدی)، متلونه او لنډۍ (ذخیرة الغات پښتو)، خطي نسخه ملي ارشیف، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۶۳ چوپړی.

۵۷. **محمد .هوتک. پټې خزانې معاصر لیکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لېږدېز سپوږمېز،)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار د نوبهار مانۍ لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لارښونه کړی و، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېژلیک، ځېرنه، سپرنه، څه رنګوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپورشوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۵۸. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زېږدی)، لیکلار ښور , یوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژبپوهنې په رڼا کې، ساپې پښتو څېړنې او پراختیا مرکز، ۵۱ چوپړی.

۵۹. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (د تلې اتلسمه ۱۳۸۸ لېږدی، د اکتوبر ۱۰ ۲۰۰۹ زېږدی)، پښتو بدلمېچ یا (پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)، دانش خپرندویه ټولنه، کېسه خانۍ بازار پېښور، ۱ چوپړی.

۶۰. **مجاور احمد زیار. پوهندوی. دوکتور.** (۱۳۵۷ لېږدی، ۱۹۷۸ زېږدی)، پښتو پښویه (ګرامر) دوېیم لاس وهلی ازمایښتي چاپ، دولتي چاپخونه، ادبیاتو پوهنځی، کابل پوهنتون، ۱۰۲ چوپړی.

Property of ACKU, # ۵۵۶۶

ketabton.com - The Digital Library

٦١. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۲ لېږدی، ۲۰۰۳ زیږدی)، پښتو پښویه درېیم چاپ، پایځور: د ژبپوهنې بنسټونه او غږونه، دانش خپرندویه ټولنه، کېسه خانی بازار پېښور، Property of ACKU, # ۱۱۲۲۸ ، ۱۴۶ چوپړی.

٦٢. **نزک بابرو.** (۱۹۴۴میلادي کال)، مغولی باچا بابر یاداشت، د لیکي اوردو ته ژباړونکی، رشید اختر ندوی لاهور چاپ، ۸۱ چوپړی

٦٣. **ولایت خان ځدرانِ.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، د پښتو لنډیو په اړه یو څو خبرې، سویډن، له اېنټرنېټ څخه یې لیکنه په نوم او د مقالې په نوم موندلی شئ. په دې برېښلیک یې وګورئ:
http://baheer.com/baher/modules.php?name=News&file=article]
&sid=۳۷۷٦]، [شنبه، ۱۵ چنګاښ ، ۱۳۸۷]، ۱۸:۴۰ د شپې.

٦٤. **ویکیپېډیا.** د میوند جګړه، (۲۸/ ۹/ ۲۰۱۳ زېږدی کال)

ketabton.com - The Digital Library

M.BSC. ENG
SAFULLAH
FARDOWS

APRIL 24 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, ARGHANISTAN

LAND AYU, TAPO, TEKA YU AND MESRAYU

COUR TYARD RESEA RCH PAPERS

VOL UME II

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English